

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Gamle lollandske Gaarde.

Udgivet af C. C. Haugner.

Nakskov.

Trykt i Tidendes Trykkeri.

1912.

Indholdsfortegnelse.

	Side		Side
Kalholm	16	Kungholm	29
Kalstrup	82	Maribo Ladegaard	90
Køferstrup	68	Mariebjerg	71
Kaabelegaard	37	Malkov Ladegaard	103
Keritigaard	115	Melstrup	58
Kramshytte	60	Nobbollegaard	72
Kremersbold	22	Norregaard	41
Kristiansdal	94	Prebygaard	77
Kristiansrøde	75	Rederstrup	32
Kristineselbt	39	Raaehavegaard	34
Danstedgaard	35	Rolvslegaard	39
Engestofte	24	Rosenbjerg	53
Frederiksdal	7	Rosenlund	1
Frelsholm	99	Rudbjerggaard	81
Fuglsang	27	Stelstofte	10
Gabrielsminde	40	Stensgaard	102
Gammelgaard	111	Stensø	65
Glostrup	97	Tæbyholm	96
Gottesgave	105	Tæddingegaard	84
Gardenberg	16	Tøholt	122
Haugaard	83	Tøllestedgaard	26
Haulvslegaard	109	Ultrisdal	92
Horslunde Præstegaard	126	Vindebygaard	114
Højbygaard	33	Wilhelmshøj	62
Juelinge	11	Wintersborg	118
Kjærstrup	107	Zlingsø	
Knuttenborg	86		

Rudbjerggaard.

Rudbjerggaard er beliggende i Tillinge Sogn, ca. 1 Mil fra Næstved. Efter at Vindeholme er solgt fra har Gaarden et Tiliggende af ca. 620 Tdr. Vd. Ager og ca. 375 Tdr. Vd. Skov, heraf under Have og Park ca. 25 Tdr. Vd.; af disse er de 15 Tdr. Vd. anlagt af Gaardens nuværende Ejer, Grek Ludvig Reventlow.

Agermarken drives i Forbindelse med Vindeholms Agermark i 8 Skifter: 1) Hvede, 2) Sulfetroer, 3) Vg, 4) Sulfetroer, 5) Vg, 6) Klover, 7) Havre, 8) Sulfetroer, Fodetroer og Staldføder. Sulfetroearcalet er ca. 200 Tdr. Vd.

Befætningen, som dels er opstaldet paa Rudbjerggaard og dels paa Vindeholme og er sætles for begge Ejendomme, udgør ca. 42 Heste, ca. 210 Stkr. Melkekoer og 160 Stkr. Opdræt. Mælken leveres til Tillinge Andelsmejeri.

Rudbjerggaard er en af vore allerældste Gaarde. Man møder Navnet første Gang i Valdemar Sejrs Jordebog, hvor det nævnes Mugh-

Rudbjerggaards Hovedbygning set fra Gaardspladsen.

biarq; det var den Gang en lille By med en mindre Hovedgaard. Af Byen er nu kun to Gaarde tilbage. De andre er paa et tidligt Tidspunkt — naar vides ikke — opslukt af Hovedgaarden.

I 1388 har baade Hovedgaarden og Byen været ejet af en Arnold Robert h, som rimeligvis har taget Navn efter Gaarden. I 1397 finder man en holstenst Adelsmand Hr. Tilluf Wolstorp anført som Ejer af Gaard og By. Dog savner man, som rimeligt er, bestemte Oplysninger fra disse gamle Tider. Man ved kun, at Gaarden senere ejedes af Christiern Rud, og at den fra ham gik over til Mogens Ebbeson Galt, der nævnes første Gang i 1439 og døde 1481, som Ridder og Medlem af Rigets Raad.

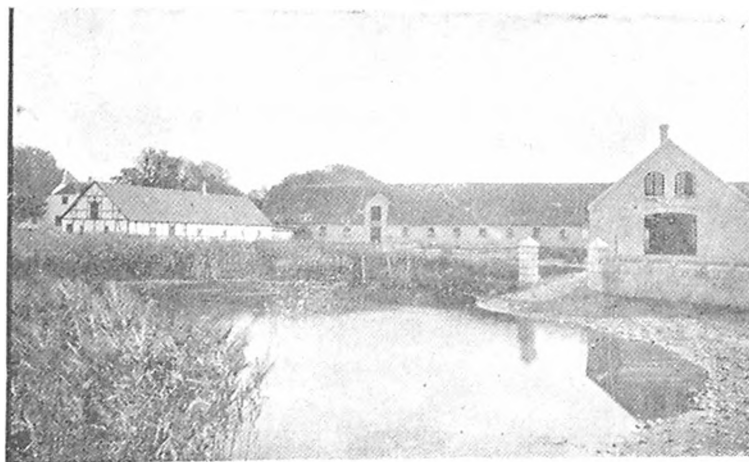
Mogens Ebbeson Galt havde med sin Hustru, Dorteia Eriksdatter Rosenkrands to Sønner, Erik og Ebbe Mogensøn Galt og to Døtre,

Sophie og Ida. De to Brødre der ejede Rudsbjerggaard i For-
ening, deltog med Kong Hans i
det store sørgelige Togt til Dit-
marsken Aar 1500, og maatte her
sammen med mange andre danske
Adelsmænd lade deres Liv i det
indstrømmende Hav eller for Dit-
marskbondernes Sphd. Ebbe havde
to Sønner, hvorimod Erik var
barnløs, og da begge Brødre var
falden paa een Dag og det var
umuligt at faa afgjort, hvem der
faldt først, kom det til en stor
Process, idet Søstrene krævede Arv
efter Erik. Processen endte nok
med at baade Søstrene og Ebbes
to Sønner fik Part i Gaarden.
Den ene Søn Anders Ebbes-
søn Galt var gift med Per-
nille Søge. De maa en Tid have
boet paa Gaarden; thi for en
Snes Aar siden fandt Gaardens
nuværende Ejer, Grev Reventlow,
en Stenstøbe med Søhermes Baa-
ben i en Stenstøbe. Stenen er nu
anbragt over Skænkningens Døren
som ses paa omstaaende Billede af
Hovedbygningen og Taarnet.

Anders Ebbesøn døde i en ung
Alder og hans sør nævnte Jaster
Sophie, der gennem Ibende Gif-
termaal var bleven meget rig,
erhvervede da hele Gaarden og

overdrog den derefter til den an-
den af Ebbes Sønner, Peder
Ebbesøn Galt.

Samme Hr. Peder Ebbesøn blev
dels gennem Arv efter sin rige
Jaster, dels gennem Giftermaal og
dels ved egen Vindsfibelighed en

Rudsbjerggaard's Udbygning.

saare rig Mand med mange Her-
regaarde og meget Gods. Han var
Medlem af Rigets Raad og des-
uden Befalingsmand over Aarhus
Stift. Han spillede en vigtig Rolle
i Borgerkrigene under Christian 2.,
Frederik 1. og Christian 3., og
forstod at tage det saa, at han
ikke alene beholdt sit Gods, men
ogsaa forøgede det. Hans Klovbe-

ghed var umættelig og gav
sig blandt andet Udslag deri, at
han — i Ly af den under Re-
formationen truene Bestemmelse om
at indskrænke Antallet af Kirkerne
— nedbrød 18 Kirker i Aarhus
Stift og anvendte Materialet til

egen Fordel. Senere blev det nok
i den Anledning anlagt Process
imod ham, men den døde, inden
den var velbegyndt. Han var gift
med den rige Ingeborg Drefild,
Datter af Hjord Nielsen til Hinds-
gave, og Sagnet vil vide, at Pe-
der Ebbesøn stak sin Svigerfader
ihjel af Brede over, at denne be-
brejdede ham hans flammelige

Færd mod Kirkerne. Ogsaa mod
Bønderne var Peder Ebbesøn en
haard Mand; han tvang dem til
at gøre endnu mere Høveri end
tidligere; men der var her som
allid Plaa i hans Udbytning; thi
han indførte et forbedret Agerbrug
paa sine Gaarde og holdt dem i
fortrinlig Stand. Som Tegne paa
Bøndernes Jølelser overfor ham
kan anføres, at der i Almuen hur-
tig dannedes et Sagn om, at
Tjuevelen i egen høje Person had-
de hentet Peder Ebbesøn paa Døds-
lejet og hjemført ham med Gud
og Haar.

Peder Ebbesøn døde 1548 og
Rudsbjerggaard blev derefter solgt
til Værdis Madsen
Wadsbyrd paa Kalkstrup, hvis
Datter Anna sad paa Gaarden
sem dens Ejer indtil sin Død an-
tagelig 1575. Maaske er det ken-
de der har bygget den nuværende
Hovedbygning; den er i alt Fald
ældre end Taarnet, der er opført
1606.

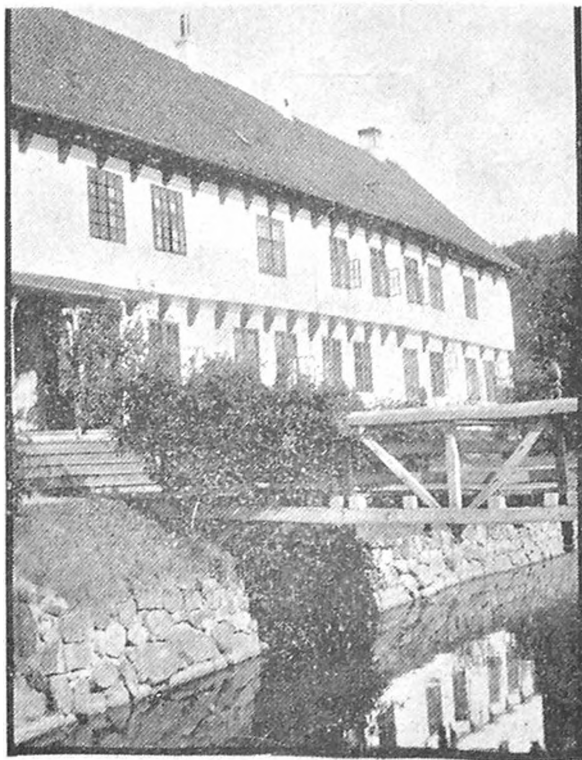
I 1577 finder vi Rigens Raad
Erik Rud som Ejer af Ruds-
bjerggaard; den tilfaldt ved hans
Død dette Aar Sønnen Knud
Rud, der var Lehnsmænd i
Korsør og ejede en Mængde andre
Gaarde. I sit 51. Aar giftede

Knud Aud sig med Ellen Marsvin, Enke efter Ludvig Munk til Nør-
lund, med hvem hun havde Dø-
teren Kirstine, den senere saa be-
kendte Kirstine Munk. Knud Aud
sik nok ved dette Giftermaal, hvad
man nu om Dage kalder Kam til
sit Haar; thi Ellen Marsvin var en
saare myndig Dame og dertil hen-
synsløs og havefyg. Knud Aud
opførte 1605 Hovedbygningens
Tårn af Grundmur; det er
der Indgangsdøren præget med
Måternes og Hardenbergernes Va-
ben. At det sidstnævnte blev med-
taget hidrører fra, at Knud Auds
Møder var en Hardenberger.

Saa Knud Aud ingen Børn fik i
Egteskabet med Ellen Marsvin
saa end han fort før sin Død 1611
Rudbjerggaard til Sædbalderen
Kirstine.

Ved Sædfaderens Død blev
Kirstine Munk en af Lan-
dens rigeste unge Piger. Hun var
dertil meget smuk; men tillige
hømodig og hævngerig. I en
meget ung Alder kom hun i For-
hold til Christian 4. og maatte i
den Anledning døje megen Tort af
sine Standsfæller. 1615 lod Kongen
hende vie til sin venstre Haand
og gav hende Titten Grevinde af
Slesvig-Holsten. Men det hjalp

intet. Adelen vilde ikke respektere
hende som kongens virkelige Ge-
stirskine Munk har næppe boet
paa Rudbjerggaard, ialt Fald kun

Rudbjerggaard
set fra Haven.

malinde og i Hatte herover og
gede hun stadig kongen til. Strid
med Adelsmændene i Rigsraadet.
Under fortere Besøg; hun folgte
nogle Aar efter Sædfaderens Død
Gaarden til Giler Urne til

Gunderslevholm, der 1624 anfø-
res som dens Ejer. Han har atter
folgt den til Enkedronning So-
phies Hofmester, Lehnsmænd paa
Nykøbing Slot Joachim von
Barnewik, en indvandet Met-
ten sørger, som først havde tjent
Frederik 2. i 18 Aar og derefter
tjente Dronning Sophie i 26 Aar.
Han var en dygtig og human
Mand, som tog sig meget af Bøn-
derne paa sine Godser og blandt
andre lærte dem at dyrke Hvede
og Væder paa en fordelagtig Maa-
de. Han var gift med Fru Ol-
gaardt Hartvigsdatter
Penzen (almindelig kaldet Ol-
legaard Penz) der havde været
Hofdame hos Dronning Sophie.
Ved Joachim v. Barnewik Død
1626 overtog Fru Ollegaard Rud-
bjerggaard og udbød den bety-
deligt, idet hun nedlagde 8 Bøn-
derjarde i Rudbjerg, Madsbølle og
Gammelby og lagde deres Jorder
ind under Gaarden. Samtidig
byggede hun nogle nye Auldsbyg-
ninger, hvoraf nu kun findes et
meget ringe Spor i Form af en
Egebjælke som Grev Ludvig Re-
ventlov har bragt for Dagens
Byg; den bærer Indskriften: 1630
den 26. Maj lod velbyrdige Fru
Olgaardt. Penzen, salig Joachim

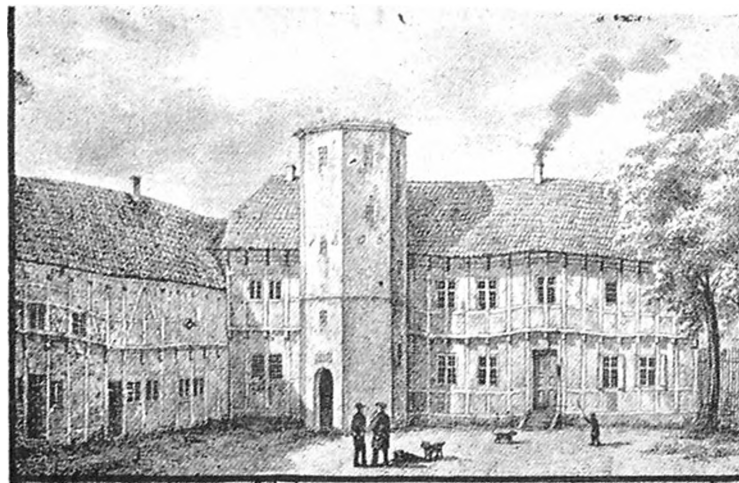
Varneviig (Enke) denne Lade oprejste og dette Sted fundere til en særdeles ny Sædegaard.

Ved Indgangen til Taarnet findes nu to Stenløjer med Penz'ernes og Varneviig'ernes Vaaben. De er ligeledes fundne af Grev Reventlow i den før nævnte Stenhøj.

Hru Ellegaard Penz giftede sig efter Varneviig's Død med Geheimeraad Hartvig von Passau fra Mellenburg; men dette Egtelsskab blev barnløst. Hendes første Mand havde udfikst Fredsholm fra Godset og hun og hendes anden Mand opførte der 1632 en Hovedbygning og gav den nye Gaard Navnet Frieholm efter hendes Søn i første Egtelsskab Frieh. v. Varneviig. Hru Ellegaard overlevede ogsaa sin anden Mand og tog derefter Fredsholm til Enkesæde. Hun var en saare myndig Dame, men tillige haard og pengebegærlig.

Hru Ellegaards Søn, Frieh. v. Varneviig, overtog Rudsbergsgaard efter at hun havde slaact sig ned paa Fredsholm. Han var Lehnsmænd over Kaltholm Lehn og var en af Landets rigeste Adelsmænd, idet hans aarlige Indtægter androg den i hin Tid uhyre Sum

af 20,000 Speciedaler. Han var gift med Ida Grubbe, som efter hans Død 1633 sad som Enke paa Rudsbergsgaard samtidig med at den sejlivede Hru Ellegaard fremdeles sad paa Fredsholm.

Rudsbergsgaard for 60 Aar siden.

Frieh. v. Varneviig's Søn, Johann Varneviig, der arbejdede hele Hverligheden døde allerede 1676 som den sidste Mand af Slægten, og de store Besiddelser tilfaldt derefter hans to Døtre. Den ene Ellegaard v. Varneviig giftede sig med Christian von Wilow,

senere Kammerherre og General-løjtnant, død 1692. Fra ham nedstammer de nuværende tykke Wilow'er bl. a. den forrige tykke Rigskansler. Sommeren 1911 var en af Slægten, Rigskanslerens Hæfter, herovre for at se sin Stamfaders

Ejendomme, Rudsbergsgaard og Fredsholm. Kammerherre Wilow's Søn, Statsraad Hr. Varneviig Wilow, udkøbte de andre Arvinger og efterlod ved sin Død 1728 Rudsbergsgaard, Fredsholm og Wilow's (senere kaldet Stensø)

til sin Søn Major C. Fr. Wilow, der 1754 folgte det hele til den rigtige Enkegrevinde Ida Margrete von Knuth (f. Reventlow til Knuthenborg) for 80 Rd. pr. Rd. Hartkorn, og da hele Godset androg 880 Rd. Hartkorn blev hele Købesummen altsaa 70,400 Rd. Grevinde Knuth købte senere Gottes Ake og lagde det ind under Godset. Forøvrigt lodde hun adskillige andre Herregaarde paa Vestkøbenhavn, men det ve'kommer ikke Rudsbergsgaards Historie).

1757 skiftede Grevinde Knuth sine videstrakte Ejendomme mellem sine 3 Sønner, og Rudsbergsgaard med Fredsholm, Gottesgabe og Wilow's tilfaldt da Sønnen, Kammerherre Conrad Ditlev v. Knuth. Han var Afsejfor i Højesteret og rofes for sin Edelmødighed og Gæmtilighed. Han anlagde bl. a. en stor Have ved Rudsbergsgaard og planede jandslyngvis de store Vindealler, som nu giver Haven et sjeldent smukt Præg. Ved hans Død tilfaldt Godset hans yngste Søn Kammerherre Baron Carl Conrad Gustav Knuth. Efter dennes Død 1819 folgte Voet Godset til Statsraad Dons og Neergaard. Ruds-

bjerggaard tilfaldt efter Handelen Dons; han bortsolgte en stor Del af Vøndergodset, og ætstod der efter Gaarden til sidstnævnte Baron Knuths Søn og eneste Varn, Høfjægermester, Baron C. C. G. S t u t h.

Denne C. C. G. Knuth var en meget ubehagelig Herre, hovmodig ondskudet og udsfejende. Han lod Godset forfalde i Vund og Grund, udpinte Jorderne, forhuggede Stovene og ramponerede Bygningerne. Navnlige Hovedbygningen gik det slemt ud over; den gamle Eggetræstrappe i Taarnet huggede han op til Brændsel, hvorefter han benyttede Taarnet som Lade for Urtehalmen. De smukke udskaarne Vjællehoveder, som den gamle Vindingsværksbygning var forsynet med, lod han aldeles forfalde og slog dem tilfaldt ned og brændte dem. Tjenerstjollene og Fæsterne hindsede han, og ingen af Folkene maatte betræde Gaardspladsen uden med Hatten i Haanden. At Folket holdt imod disse Omstændigheder efterhaanden blev fornyet med daarligere Subjekter siger sig selv; Slagsmaal og Spektakler hørte til Dagens Orden paa Godset — hvor

blandt andre de fleste af Håndstømagerbandens Medlemmer holdt til — og tilfaldt kunde Høfjægermester Knuth ikke selv klare sig. Han søgte sig ikke sikker paa sine egne Marker, og da Bakket endog drev det til at flyde ind i hans Stuer, forlod han Gaarden og boplatte sig i København.

Billedet Side 4 viser Gaardens Udseende paa hans Tid. Billedet er taget fra „Prospekter af danske Herregaarde“, hvortil det er tegnet af Landskabsmaler Richardt.

Man fortæller, at da Richardt sad paa Gaardspladsen for at tegne Bygningerne, kom Høfjægermester Knuth farende og jog ham ind. For at hævne sig herover tegnede Richardt Gaarden endnu mere forfalden end den i Virkeligheden var. Man vil paa Billedet se Urtealmen stille ud af Toppene paa Taarnet, og begge Vængene er jo saa vinde og flæbe, at de er parat til at styrte sammen; der er ikke en lige Linie i dem, og hvis det virkelig havde været saa slemt, vilde de næppe have været til at redde. Sidelængen er som bekendt nu borte; den

blev revet ned i 50'erne. Forbrikt har der ligget tre Aulssløje paa Gaardspladsen foran Hovedbygningen, men de er i sin Tid brudt ned og Materialet anvendt til Opførelse af nye Aulssbygninger.

Gaarden har oprindeligt været omgivet med dobbelte Grave; men den yderste er forlængst faldt, af den inderste findes endnu en væsentlig Del, der mod Havetsiden strækker sig forbi Hovedbygningen i hele dens Længde, som man vil se paa Billedet Side 3.

Den sidstnævnte Baron Knuth døde 1855; men forinden havde han overladt Gaarden til sin Søn C. V. G. S t u t h, som nok i mere end een Henseende slægtede Faderen paa. Han var først gift med en Vordsepige fra Godset, og efter at have ladet sig stille fra hende, giftede han sig med en Datter af Mejeristen paa Gaarden. 1855 folgte han Rudsberggaard ved Auktion og skønt Halvdelen af Vøndergodset allerede var solgt fra, fik han dog 514,000 Rigsdaler for den. Det var Statsraad Klemp, der købte den; men han optraadte kun paa Grebinde D a n n e r s

Begne. Og Rudsberggaard fik saaledes for anden Gang en ukronet Dronning til Herterinde. Grebinde Danner plantede en Mængde Eggeskov paa Godset og lod Bygningerne restaurere, ogsaa Jorderne fik hun i ordenlig Drift igen ved Hjælp af sin dygtige Bestyrer, der forøvrigt var en Søn af Botskriveren Balthasar Christensen.

1865 blev Rudsberggaard alieret solgt, denne Gang til Jægermester G. S m i t h, der forlængede Hovedbygningen. Skellet mellem det gamle og ny er tydeligt nok, eftersom den gamle Bygning er forsynet med en kæmpemæssig Grundstensmur af utilflugne Kampesten.

1889 købte Høfjægermester A. T e s d o r p f, Rudsberggaard, men folgte den allerede 1891 til Vaardens nuværende Ejer, Kammerherre, Greve U r d b i g R e b e n t l o w for 725,000 Kr.

Greve Reventlow har forbedret Gaarden bethdeligt opført en Mængde nye Aulssbygninger og bragt Jorderne i en fortrinlig Drift. Ogsaa de smukke Husmandshuse, han har bygget ved Gaarden, fortjener at nævnes.

Vindeholme.

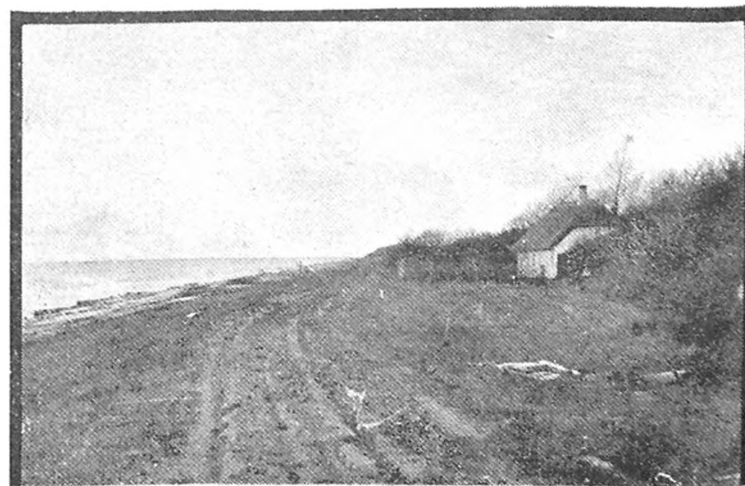
Vindeholme.

Er Rudsbergsgaard gammel, saa er Vindeholme til Gengæld ny. Det var i 1909, at Grev Reventlow folgte 185 Td. Land Ager og 325 Td. Land Skov af Rudsbergsgaard til sin Broder den danske Gesandt i Paris, Grev F. E. J. G. Reventlow. Gesandten

lod opføre Rudsbyninger til den nye Gaard og byggede sig i Skoven et lille Herresæde med en dejlig Udflugt ud over Østersøen. Vindeholme drives, som før nævnt, fremdeles under Rudsbergsgaard, og Ejeren har vist foreløbig kun til Hensigt at tilbringe et Par Sommer-

maaneder paa sin nye Besiddelse. Han har øjret meget dels paa Høvedbygningen, dels paa Skoven, der bli er gennemkrydset med Promenadeskøreveje, udklugget og beplantet, saa den faar Karakter af en stor Park. Den bliver sikket med Tiden en af Vestlollands Sø-

værdigheder. Midt i Vindeholme Skov ligger Rastlovbitternes yndede Udflugtssted „Sønderstrand“, der med sine Digeskræninger og den herlige Østersøstrand tager Luften fra alle andre Naturskønheder paa Vestlolland.

Sønderstrand med Skovløberhuset.

Frederiksdal.

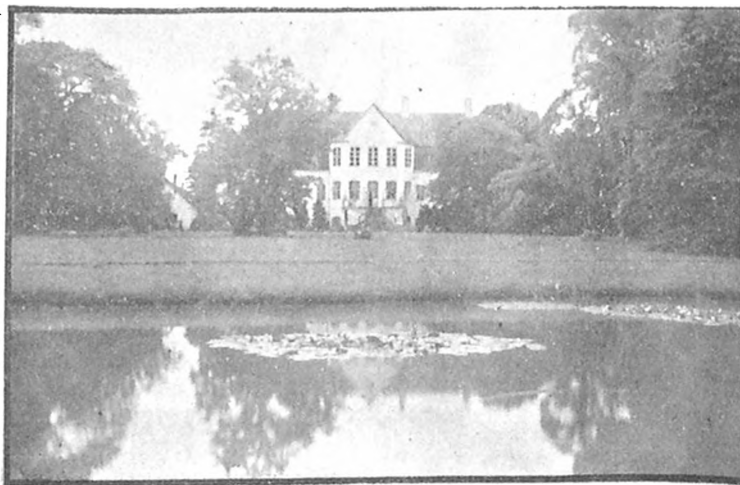
Frederiksdal, der hører under Sandby Sogn, har et Tillægsareal paa 500 Tdr. Land Ager, 20 Tdr. Land Eng og 70 Tdr. Ld. Skov, Part og Have. Beplantningen er 30 Heste, 160 Malkekoer og 50 Stkr. Tyndræt. Gaarden drives i 9 Marker, nemlig: 1) Brak, 2) Hvede, 3) Moer, 4) Rg, 5) Græs, 6) Vg, 7) Maer, 8) Vg og 9) Havre. Sælverarealet er ca. 100 Tdr. Ld. Mælken sælges til Andelsmejeriet i Sandby.

Herresædet Frederiksdal blev oprettet paa Dronning Margarethes Tid og hed den Gang og i flere Hundrede Aar efter Grimsted eller Grimstath. Om dets Oprindelse beretter Historien følgende:

Paa det Sted, hvor nu Mariibo ligger, laa den Gang en lille Landsby, der hed Stemminge eller Skerming. Landsbyen og al Jorden omkring Alfo (nu Mariibo) ejedes den Gang af Røbnær Jens Grim. Iude i Vinsmose Skov (nu Vismose) laa hans stærkt befaestede Borg Vinsmose Slot. Men

foroverial havde han ogsaa paa en af Terne (den nuværende Borg) i Alfo opført en befaestet Borg. Medens han her sad og regerede

sende Stamme, hvis Fremkomst ingen kunde forklare. Men Munkene paastod, at det var Jomfru Maria selv, der laendte Stammen, og at

Frederiksdals Hovedbygning set fra Haven.

som en storme over sine mange mædergavne, haendte det, at en bestemt Plads i Stemminge Nat efter Nat blev ophyst af en klar blus.

han hermed vilde tillendegive, at der paa Stedet skulde bygges et kloster til hendes Ere. Denne Forklaring fandt ikke alene Tiltro hos

Befolkningen, men ogsaa hos Dronning Margrethe. Da hun hørte om Jærtegnet, bestemte hun, at Klosteret skulde bygges og erhvervede Stedet og alle de omliggende Jorder ved et Mageskifte med Jens Grim, der til Gengæld fik nogle af kronens vidstrakte Jorder i Nørreherred ud mod Langelandsbæltet. Han byggede sig her en ny Borg, som han opkaldte efter sig selv og gav Navnet Grimsted eller Grimstath.

Vest for det nuværende Frederiksdal ikke ret langt fra Gaarden findes endnu Spor af de gamle Grave, som har omgivet hele Gaarden og ved en kanal staaet i Jordindelse med Langelandsbæltet.

Dronning Margrethe døde inden Klosteret blev opført; men hendes Efterfølger paa Tronen, Erik af Pommern stænkede Jorderne og en Del andet Gods til det paatænkte kloster. Midlerne til dets Opførelse, indkom dets ved en Skopstat dets ved, at Gæstligheden i

Aare 1415 lovede rig Emdsforladelse til alle, som vilde give klækkelige Bidrag til Bygningen af Klosteret.

Jens Grim slog sig ikke til Sladighed med paa Grimsted; thi i en senere Vereining hedder det, at han paa sit Slot i Vinsmose fik Underveining om, at Venberne var gaaet i Vand ved Grimsted for at plyndre. Han samlede da alle sine Svende, lod en lille Flok blive tilbage til Bevoogtning og Forsvar af Vinsmose og red med alle de andre i skarpt Trab gennem Landsbherne Stokkemarke, Hellinge og Hølsted til Rasklov. Her mødte han den rige Erik Sjællandsfar til Durreby med en Rytterflare og ham fik han til at gøre sig Følgeskab til Grimsted. Her slog de Venberne paa Flugt og fangede 8 af dem, som Grim gjorde til sine Slaver. Til Tak for Hjælpen fik Erik Sjællandsfar Jens Grimms Datter Margrethe til Hæite.

Hvem der blev Gjer af Grimsted efter Jens Grim vides ikke; men 1407 købte Hr. Folmer Jespersen Lunge Askerstrup og maaske ejede han ogsaa Grimsted. Hans Sønnebatter var gift med Lehnsmanden paa Ravnborg Slot, Hr. Vincent Iversen Dyre — der blev

Stamsfader til de nye Lunge — og deres Søn Niels Vincentsen Lunge, født 1485 og død 1552, ejede ialtsald Grimsted. Han var gift med Karen Hofengaard, en Søsterdatter af den befendte Bisp Lage Urne og kom derved under denne betydelige, men rænsfulde Mands Paavirning. Skønt selv en ubetydelig Mand blev Niels Lunge ved Bispens Indflydelse Medlem af Rigsraadet og Lehnsmand. Til Hengæld fulgte han det katolske Bispparti i thst og thndt. Han var efter Frederik den 1.s Død med at besegle Reccessen af 3. Juli 1533, der lagde Ordets frie Forlyndelse indbringet i Vejen, og han var ligeledes med til at sælde Dom over Hans Tausen. Under Grevesjeden sluttede han sig til Grev Christoffer, blev under Follerejsningen mod Rigsraaderne grebet og fængslet 1535 og slap først fri Aare efter mod at sværge Trostabsed til Christian den 3.

Før sin Død delte Niels Lunge sine Gaarde saaledes, at Sønnen Ivar Lunge fik Askerstrup og Datteren Anna Lunge Grimsted. Hun giftede sig med Knud Stenssen og de byggede i Forning Familienbegravelsen ved Sand-

by Kirke. Deres eneste Søn, Oberst Christoffer Stenssen giftede sig med Birgithe Mormand til Askerstrup og bragte derved atter de to Gaarde sammen. 1635 byggede Oberst Stenssen Borggaarden paa Grimsted, der bestod af Bindingsværk paa en Kampstensod.

Oberst Stenssens Frue, Birgithe Mormand, har nok ikke været noget særligt blidt Gemyt. Hun husesede Follene det bedste hun kunde og behandlede Bønderne som Skæg. Hun havde altid 4 Karle, udristede som Husarer tidende foran sin Vogn for at genne alle Veffarende til Side. Men en Gang hændte det, at hun mødte en behjertet Vonde fra Skubelev, der var et Væsfetræ. Husarerne busede mod ham for at jage ham til Side, og han lystrede ogsaa; men i det Tjeblik Vognen kom ud for ham, stak han Væsfetræet ind under den og væltebe den, saa Maadigstruen trilledes ud i Sølet. Med sit Væsfetræ som Vaaben tog han derefter Kampen op med Husarerne og klarede sig fra dem.

1657 døde Oberst Christoffer Stenssen og hans Søn, Oberst Hans Stenssen fik derefter Gaarden. Straks efter at han havde over-

taget den kom Emdsfejderen, og med den Ulykken over Grimsted.

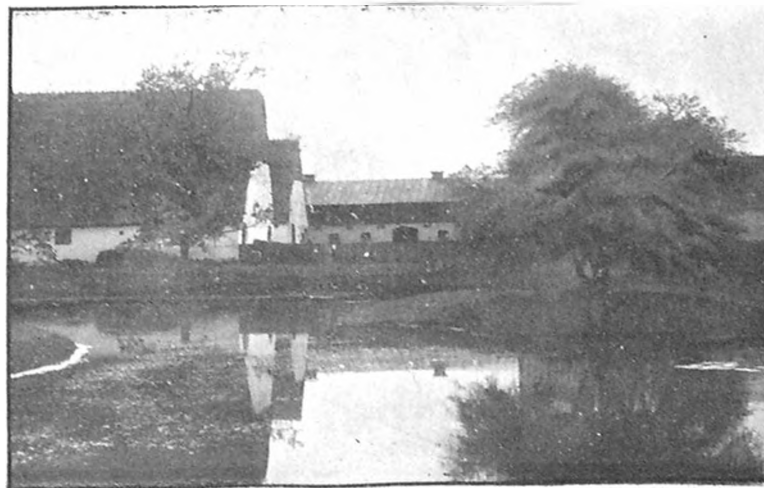
Da den svenske Hærfører Erik Dahlberg den 1.—2. Februar 1658 gif fra Vangeland til Volland for at prøve Jsen, landede han nemlig ved Grimsted og her gif Hæren et Par Dage senere ogsaa i Vand. Grimsted blev straks plyndret og samme Medfart fik Askerstrup, der afbrændtes. Grimsted er derimod nok skaanet for Jlden, thi saa vidt vides boede Carl Gustav her et Par Dage efter at han havde tilbagelagt Vejen over Jsen, og her modtog han Efterretningen om, at Rasklov uden Sværdslag havde overgivet sig til Corfij Mjeld. Natten mellem den 6. og 7. Februar. Derimod afbrændte Emdsfejterne Skoven ved Grimsted, den saakaldte Vindestov. Et Par Marker bærer endnu fra den Tid Vægtningen Vindestovmarkerne.

Oberst Hans Stenssen døde 1696, hans Enke, Ellen Urne, folgte baade Askerstrup og Grimsted til den rige Justitsraad Johan Hjeronimus Hofmann, der døde 1696. Hans Enke, Littenelle Peters, folgte 1706 Gaardene til stammer; under Johan Brodorff, der var en godhjertet og human Mand, som levede i bedste

Korstaafte med sine Vænder og Undergivne. Han fik en baade lidelig og mærkelig Død, idet han i Aaret 1714 kom ind i et Hus i Nakkfob, hvor der laa nogle Menneffer, der var flemt tilredt af Stopper; ved dette Syn blev han faa forfkræffet at han døde. Han efterlod Gaarden i stærkt forfældet Tilstand, men hans Fader Ditlev Broddorff betalte Gælden og overtog Gaarden. Kort efter brændte Borggaarden paa Grimsted og Ditlev Broddorff genopbyggede den 1723. Læden, der ligesom de andre Bygninger var grundmuret, staa endnu, og ses paa hosstaaende Villed af Nolsgaarden bageft til Venstre.

Ditlev Broddorff døde 1732 og efterlod Grimsted, Asferstrup og Nakkfob Ladegaard til sin Sønnesøn, Kammerherre, Søløjtnant Skaal Broddorff, der var gift med Oberst Ahlefeldts Datter fra Ditmarsken. De var begge meget rdsle og stelte Administratører, og allerede 1739 blev der gjort Kamendlæg i Gaardene og alle tre blev da solgt ved Auktion til Byfoged Niels Siersted i Maribo for — 19,000 Rigsdaler. Samme Aar solgte Siersted først Ladegaarden, bagefter Asferstrup og

1750 Grimsted, som han fik 20,250 Rigsdaler for. Det var Krigsraad Lauritz Smith, der købte den, og han solgte den to Aar efter til den hovedrige Grevinde 3de Margarethe Knuth for 23,000 Rigsdaler.

Frederiksdals Nolsgaard med de to gamle Væder.

Grevinde Knuth praebegyndte Opførelsen af den nuværende Hovedbygning, der er afbildet Side 7; men hun døde inden den blev færdig. Hun omdøbte Gaarden og kaldte den Frederiksdal efter sin Søn Christian Frederik Knuth. Sine mange Godser del-

te hun mellem sine 3 Sønner, saa at den her nævnte fik Frederiksdal, Asferstrup, Solstedgaard, Christiansdal m. m., der blev slaaet sammen til et Baroni, der kaldtes Christiansdal.

Grevinde 3de Margarethe Knuth

svæbende; han havde stribt en „Musikbænde“ paa Gaarden til Brng ved sine mange Fester, og naar han kørte til Nakkfob var det foran Vognen 4 Løbere, som om Afteenen var store Faller. Det hebdet endvidere, at han ved sin Ddselhed satte alt over Styr. Vist er det, at han allerede i 1784 folgte baade Frederiksdal og Asferstrup til Baron S. Bøllten, der to Aar efter atter folgte begge Gaarde til Kancelliraad Joachim Barner Pasche. Han havde dem i 11 Aar og byggede 1792 den anden Ladebygning, der ses paa Villedet i Forgrunden til Venstre. Han folgte 1797 Gaardene til Etatsraad Simon Dons. Medens denne boede paa Frederiksdal døde hans udmærkede Hustru, hvilket han tog sig meget nær. I Hovedbygningen sidder endnu en Væde, hvori han med en Diamantring har ridset følgende Viniet:

„Vorte er borte,
ingen Lærer, ingen Klage
kan bringe det tabte tilbage.
Mod til at lide, Kraft til at bære“.

Etatsraad Dons døde 1828 og Gaarden blev derefter solgt til Major Kasimus Claußen,

der 1837 atter folgte den for 64,000 Rigsdaler til to tyske Røbmænd C. og A. Wurchard. De folgte den igen 1847 for 100,600 Rigsdaler til A. M. Nyholm, i hans Eje forblev den indtil hans

Død 1890, da Familien folgte den for 500 000 Kr. til den nuværende Ejer F. le Maire.

Hr. le Maire har øfret meget paa Gaarden og særlig meget paa Haven; denne var af Baron Knuth

anlagt i fransk Stil, men er nu omlagt i engelsk Stil og udbidet meget betydeligt. Den indeholder en Mængde seldne Træer, og er anlagt med stor landskabs-gartnerlig smagt med mange smalle Udsigtsti-

nier. Det er absolut den smukkeste Have paa Vestlolland, og Hr. le Maire holder den med stor Liberalitet aaben for Besøgende.

Stensgaard.

Stensgaards Hovedbygning set fra Haven.

Stensgaard har (naar en Vondegaard, der drives under Gaarden medregnes) 353 Tdr. Land Ager, 48 Tdr. Land Eng, 62 Tdr. Land Skov og 2 Tdr. Land Have. Besætningen udgør 22 Heste, 120 Mælkøer og 35 Stfr.

Opdræt. Gaarden drives i 7 Marks-Drift, nemlig: 1) Vraf, 2) Hvede, 3) Floer, 4) Vg, 5) Græs, 6) Vg og 7) Havre. Sukkerogarealet er ca. 50 Tdr. Land. Mælken sælges til Andelsmejeriet i Sandby.

Stensgaard hed tidligere Laurensminde. Den er ikke af særlig gammel Oprindelse, idet Statsraad Dons har udlagt den af Frederiksdals Jorder og derefter i 1803 solgt den til S. Hoff, Clausen for 26,400 Rigsdal-

er. Senere har den haft forskellige Ejere, bl. a. øbode Forpagter Frederiksen, Jørgens, der 1882 solgte den for 300,000 Kr. til den nuværende Ejer F. le Maire.

Stensgaards Hovedgaard.

Juellinge.

Juellinge Hovedgaard i Hølsted Sogn har et Tiliggende af 450 Tdr. Ld. Ager, 100 Tdr. Ld. Eng, 1200 Tdr. Ld. Skov og 150 Tdr. Ld. Park og Dyrehøve.

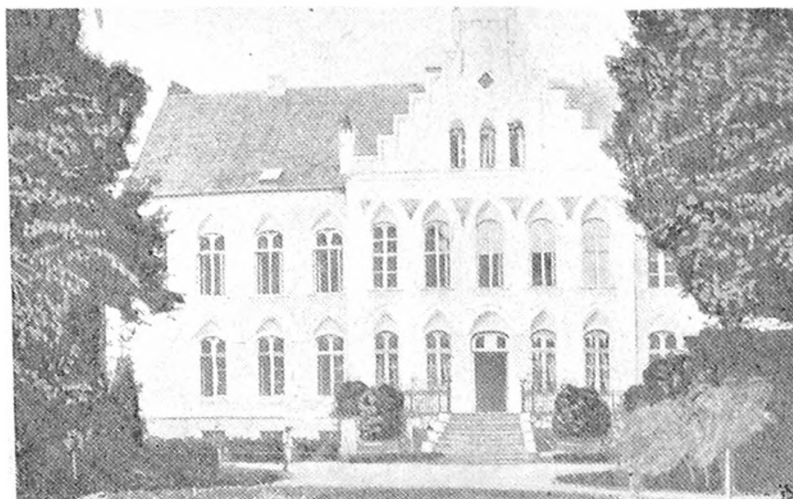
Beskæftningen udgør 24 Høst, nogle P. agge, 130 Malteboer, 75 Stkr. Opdræt. Mælken leveres til Åbende Mejeri. Dristen er 9-Marks, nemlig: 1) Brak, 2) Hvede, 3) Rys, 4) Sulferrøer, 5) Rys, 6) Blandsø, 7) Græs, 8) Græs, 9) Grøn-jordsafgrøde. Sulferrøearealet er ca. 50 Tdr. Ld.

Til Baroniet hører endvidere Hellingegaard i Hølsted Sogn med 280 Tdr. Ld., Trbygaard i Stokkemarle Sogn med 286 Tdr. Ld. og Hangaard i Ulferslev Sogn med 348 Tdr. Ld.

Juellinge, Hovedgaarden i Baroniet, er det gamle Hølsted Kloster, og de har altsaa Historie til fælles. Hvornaar Klosterset er oprettet vides ikke; men allerede 1177 omtales Haldstadih, idet Valdemar den Store dette Aar skænkede Hølsted Kirke til Ringsted Kloster og af Omtaalen i vedkommende Dokum-

ment fremgaar det, at Hølsted allerede den Gang havde begyndt at antage karakter af et kloster. Opriindelsen til Stedets Hellighed maa

nat, man valsfartede til Skilden, og der var da altid en Munk til Steade, som opfordrede til at yde Gaver til Arbejdet for Guds Riges

Juellinge Hovedbygning.

søges endnu længere tilbage; den sthldes de helsebringende skilder som gæstedes af syge Pilgrimme, der her søgte Lise for deres Bunder. Det var navnlig St. Hans

fremgang. For disse Gaver byggedes først et Kapel helliget St. Dlus og senere Klosterset. St. Dlus Kapel blev nedbrudt 1564, da Sognebornene fik Lov til at bruge

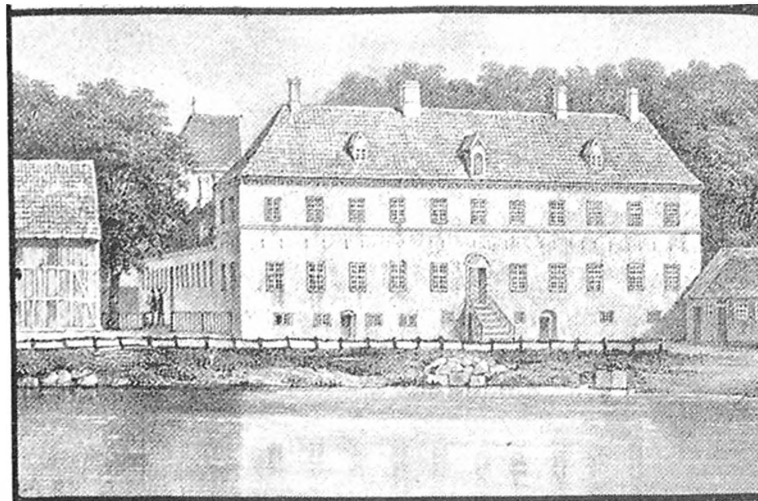
Materialerne af den forfaldne Bygning til Ubedring af Hølsted Kirke. Men Blokken, hvori Gaverne blev samlet stod der indtil 1860 og endnu den Gang besøgte Skilden paa Magshøj af syge Almuefolk.

I Valdemar Sejrs Fordebog omtales Haldstadih som Kongods. 1284 tilfaldt det ved Magestykke Erik Kloppenings Datter Jvite, som synes at have medvirket til Klosters Oprettelse eller Udbidelse. Sagnet vil vide, at hun udbidede kirken og opbyggede den helt af kampestenmur. Hun var meget stolt over denne Gave og da Kirken skulde indvies sagde hun foran Alteret, at naar hun havde givet Gud en saadan Gave, kunde han jo nok give hende Styrke og Helse, ja lade hende leve i saa mange Aar som Kirken stod. Hendes uretensomme Ænste blev opfyldt. Alle hendes Slægtninge døde, selv blev hun livstrampen og træt til Døden, men da hende hun

ikke. Tilfødt mistede hun Mælet og havde kun dets Brug i Midnatstimen hver Julenat. Saa befalede hun en Julenat, at man skulde lægge hende i en Kiste og henfætte den i Kirken. Hver Julenat kom Klosters Prior til hende løstede Kistelaaget, og som han lidt efter lidt hævede det, rejste hun sig efter Aaaget sagelig overende. Naar hun da sad oprejst i sin Kiste, spurgte hun: „Staar min Kirke endnu?“ Og naar Præsten dertil havde svaret: „Ja“, fullede hun og sagde: „Al give Gud, at min Kirke var brændt; thi da er først al min Jammer fuldendt“. Derpaa sank hun atter tilbage i Kisten; Præsten lod Aaaget falde og kom ikke tilbage før næste Julenat. — Saaledes gik det i Aarhundreder indtil en hellig Præst tog sig for at bede for hende ustandfelig hele Julenat i 3 Aar i Træl; da fik hun Fred.

1305 nævnes Haldstadth første Gang som Kloster for Munkelund af Benediktinerordenen og staaende under Ringsled Klosters Overhøjhed. 1332 blev Eget af Christoffer 2. Søn Erik, der var stæret med Pesten i Holsten og død paa Velen hjem over Femern—Røddby, bisat i Haldsted Kloster i 14 Dage indtil det

kunde føres til sit endelige Hvilested i Sorø Kloster. 1354 ses Klosters at have tilfødt Waldemar Atterdag nogle Gendomme i Vesterborg; men iøvrigt er Oplysningerne fra disse Tider meget sparsomme.

Juellinges gamle Hovedbygning, som den saa ud for 70 Aar siden.

Juellinge Dyrehave hed tidligere Munkelund og skal have været Promenadestov for Munkene. Og langs Aaen gennem Rugaardsmarken under Bejen til Vesterborg findes endnu Spor af Munkenes Skarpedamme.

I 1510 afbrændte Nybøkkerne baa-

de Haldskov og Haldsted Skovler; som man den Gang kunde sejle helt op til gennem Fjorden. Af Klosters 4 Længer nedbrændte den østlige og vestlige lige til Grunden, derimod frestes den nordre — der dannedes af kirken — og den syd-

lige, der senere i ombygget Stand blev Sæde for Lehnsmændene. Under Juellinge gamle Hovedbygning, der er afbildet hoslaende, findes endnu de murede Skælderhvelvinger fra det gamle Kloster.

I 1517 havde Haldsted Besøg af Afladskræmmeren Arcinsbolbus, som

herfra folgte Aflad til Sollerterne, der, hvis man kan tro de gamle Beretninger, nok kunde trænge til det.

Ved Reformationens Indførelse blev Haldsted — som saa mange andre skovle — gjort til et Kronlehn, og 1538 finder man Otto Kattlau som dets Indehaver; han havde faaet det overdraget mod at underholde de tilbageblevne Munkelund, saa længe de levede. Otto Kattlau var en holstenk Adelsmand, der havde fortrakt Kongen med Penge og derfor havde faaet Klosteret og flere Krongodser i Pant. Han beholdt det til 1549, da Haldsted Kloster blev overdraget den senere saa befærdte Peder Dge som Lehn eller Pant for de store Summer, hvormed han fortrakte kronen. Det var ikke alene Haldsted Kloster-Lehn, han paa denne Maade kom i Besiddelse af, men tillige Ravnshøj Lehn, Majbølle, Vesterne, Høby, Sørup og Wignes Birker med flere Krongodser paa Volland.

1552 kom Peder Dge ind i Rigets Raad og blev hurtig i Kraft af sin Dygtighed, sin i Udlandet indhentede Erfaring og sin store Rikdom en mægtig Mand. Men han var en pengegridig og stridbar

Herre og kom blandt andet i Strid med Admiral Herculius Trolle om et Markstue mellem Herculiussholm og Peder Dyes Ejendom Faurholt. Det kom til Proces og Herculius Trolle tabte, men han var siden Peder Dyes dødelige Uben, og det var ikke mindst hans og Enkedronning Sofies Skyld, at Peder Dye saa Nar efter faldt i Unaade hos Christian den 3die. Anklagen mod Peder Dye lod paa, at han udbyttede sine Lehn paa ulovlig Vis og huserede i dem som nogen Konge. Der laa vel nok en hel Del Intriger til Grund for denne Anklage, men det kan jo ikke nægtes, at Peder Dye var en Herre, der ikke var bange for at tage sig selv til Næse. Han tillod sig f. Eks. at slaa Adelsmanden Jørgen Due i Vold og Jern og holde ham indespærret i Hvalstedklosters Fangekælder som en anden Forbryder, fordi han mistænkte for at have stude en Hørt paa Klosters Grund. Peder Dye søgte at undvige Stormen ved at træde ud af Rigets Raadet og frastige sig Hvalstedkloster og sine andre Lehn paa Volland; men det hjalp ikke. Hans Uben Herculius Trolle fik Dødre til at indstævne ham for Herredsting og Rigets Ransler, og da Peder Dye

undvæg af Riget og ikke lod møde for sig, blev han 1558 dømt til at have alle sine Lehn og øvrige Pantler forbrudt. Alle hans Vollandse Lehn blev overdraget Claus Svitsfeld, der dog alerede Naret efter maatte afstaa dem til Erik Rud til Fuglsang og Sandholt. Erik Rud var en Broder til den berømte Ditto Rud og arvede efter dennes Død Posten som Rigets Admiral. Forsørgt kom Hvalstedklosters Bønder fra Alfen og i Alden ved Erik Ruds Overtagelse af Lehnet; thi han forstod endnu bedre end Peder Dye at udpine dem og udnytte de Krængodser. Erik Rud mistede da ogsaa allerede 1565 Hvalstedkloster Lehn. Wulff Seshede havde det derefter i 5 Aar, og ved hans Død blev det overdraget Jemtarschal Quaten.

Jemtarschal var Christian den 3. og Herculius Trolle døde. Rigets Finantier var i en elendigt Forfatning og Frederik den 2. kaldte derfor 1568 Peder Dye hjem for at han kunde bringe dem paa Fode igen. Det lykkedes ogsaa og til Vøn herfor fik han bl. a. i 1574 atter overdraget baade Hvalstedkloster og Sørup Lehn; men allerede Naret efter døde han.

I de følgende Aar skiftede Lehnet hyppigt Indehavere, indtil det ved Frederik den 2.s Død 1588 — sammen med alle de øvrige Lehn og Krængodser paa Volland-Falster — blev overdraget hans Enke, Dronning Sofie, som Udgæding. Hun havde det til sin Død 1631. I denne lange Narrække var det Enkedronningen, der indfattede Lehnmændene, hvoraf der nævnes en lang Række. Senere blev Hvalstedkloster igen Kronlehn, indtil alle Lehnene ved Enevoldsmaglets Indførelse 1660 blev afløste og Amtene oprettede. En Del af Volland-Falster, deriblandt Hvalstedkloster blev samtidig overdraget Dronning Sofie Amalie som Udgæding og hun beholdt det til sin Død 1685.

Hvalstedklosters Amtstue blev derefter flyttet til Hvalsted og forblev her indtil 1719, da Frederik den 4de majestæstede Klosteret med Baroniet Juellinge paa Sjælland. Dette var oprettet 1672 af Niels Juels bekendte Broder Jens Juul, der ikke efterlod sig nogen Sønner. Hans Datter Sofie Katrine blev gift med Etatsraad, Stiftamtmand Fr. Wind. Deres Søn, Kammerherre Jens Juul Wind, der som man ser ogsaa fik Moderens Navn, blev ophøjet i Friherre-

standen, og det var ham, der blyttede det Sjællandske Juellinge bort til Frederik den 4. og i Stedet fik Hvalstedkloster, som derefter fik Navn af Baroniet Juellinge. Baron Jens Juul Wind var en udmærket Lehnsherre, og det hed sig, at ingen Bønder i hele Landet havde det bedre end hans. Han var gift med Jde Helle Margrethe Krøgh til Stamhuset Stensballe og deres Søn Jens arvede, da Faderen 1726 var død „under haarde Hænders Operation“, baade Juellinge og Stensballe. Han fik derfor ogsaa Moderens Navn og hed altsaa Jens Krøgh-Juul Wind. Han var Justitiarius i Højesteret og som saadan faldt det i hans Død at være Formand for den Kommission, der dømte Straense og Brandt fra Hæ, Liv og Gods. Han var gift med Sofie Magdalene v. Gram, Bestidderinden af Grevskabet Frisenborg. Dette gif derved sammen med Juellinge og Stensballe i Arv til deres Søn. Og for tredje Gang fik Familien Wind et Navn til sit, denne Gang blev det Friis, og medens de andre var sat foran, blev dette sat bagest, saa det blev Hovednavnet. Sønnens fulde Navn blev da Frederik Carl

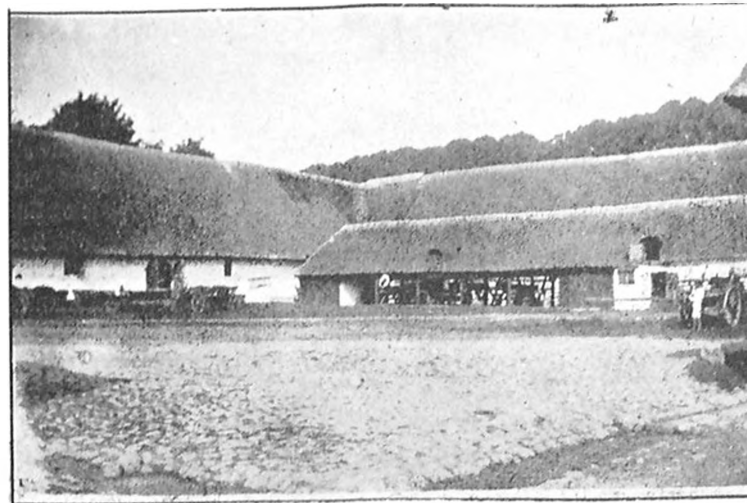
S t r a g h J u e l - W i n d - F r i s, og han blev Stamfader til den grevelige Familie Frits.

Sønt Grev Frederik Carl saaledes var Lehnsgreve til Frisfenborg, Lehnsharoon til Juellinge og Stamherre til Voller, havde han dog ondt ved at faa Pengene til at slaa til. Han var en livsglad Mand, der nød Livet i fulde Drag og talrige var de Historier, som Vorgerne i Malskov den Gang kunde fortælle om de Vaseraller, han stog herinde. Velegnende er det, at han gerne, naar han kom til Byen, skulde have nogle Partier Willard med en Slagter, som var den eneste i Byen, der havde nogen virklig Færdighed i dette Spil.

Han omblyggede til Dets Hovedblyningen, og gav den det Udseende, som den har paa Billedet Side 12, der er tegnet for 70 Aar siden. Endvidere ofrede han en Del paa Haven og plantede bl. a. de dejlige Vindeallær, som nu pryder den.

Grev Frederik Carl var Stiftammand over Volland-Halster; men havde nok ikke videre Interesse eller Forsind paa de Dele og overlod derfor Arbejdet til sin Guldmægtig. Han var en mild Guds-ejer af et glad og godmodigt Ge-

myt, men noget heftig. Naar Bønderne kom med alt for nærgaaende Fordringer til ham, kunde han fare op og give dem en voldsom Overhaling, og det var de svært glade for; thi de vidste paa en Pril, at han bagefter fortrød det,

Parti af Juellingske Hovedgaard.

og gav dem alt, hvad de havde ledt om, for at gøre det godt igen.

Førinden Spil elskede han Jagten, og dette skal være Skyld i, at Juellingske Marker ligger saa uheldigt for Gaarden, idet han ved Udslytningen i 1779 vilde have Markerne med den bedste Jagt under Hovedgaarden uden Hensyn til

om de saa bekendt eller ubekendt for Avlingen. Han døde 1815, elsket og savnet af sine Bønder. Han ligger begravet paa Halsted Kirkegaard, hvor Gudssets Høll rejste ham en Gravsten med følgende Inscription, der er taget af Vi-

sløp Vossens Vigtale over ham:

Dine Bønder velsigne Dig,
det er Din Vre;
Dine Venner sørge ved Din Grav,
det er Din Herder;
Du er hos Gud,
det er Din Von!
der ses og samles vi igen,
det er vort Haab.

Grev Frederik Carl efterlod sig 9 Børn, hvoraf den ældste Søn arvede Grevskabet Frisenborg og Voller. Den næstældste Grev Carl Vindvig Stragh-Juel-Wind-Fris arvede Juellingske; han døde allerede 1838 og efterlod sig ingen Børn, hvorfor Juellingske gik over til en Søn af en yngre Broder, Frederik Julius Stragh-Juel-Wind-Fris; han var kun 15 Aar, da Farbroderen døde, og fik først Myndighedsbevilling 1845.

I 1847—49 byggede han Juellingske nuværende Hovedblyning og ligeledes den nuværende Høstgaard samt anlagde Haven. Paa Billedet af det gamle Juellingske: Se de 12 stier man til Venstre en lav Blyning; det er den vestre Løng af stiftet, der blev nedbrudt for at give Plads til den nye Hovedblyning. Den gamle Hovedblyning staar endnu; den bruges nærmest til Bullerkammer og er stærkt forfalden.

Grev Frederik Julius havde megen Anærske for offentlige Sager; han var Landsingsmand, Amtsraadsmedlem, Sogneraadsformand m. m. Han folgte alt Bøndergødet fra Baroniet bl. a. omtrent hele Torpe og Aunede, og Bøn-

derne fik deres Gaarde for godt stob, 3-4000 Daler for en Gaard paa et halvt Hundrede Td. Ld. var ikke ualmindelig.

I sine unge Dage var Grev Frederik Julius en driftig Mytter og satte med sin arabiske, hvide Hingst over alle Led og Forhindringer. Men heri skete en brat Forandring efter at en Slægtning var kommen alvorlig til Skade ved en Rideur paa Juellinge. Grev Frederik Julius var efter den Tid

ikke at formaa til at bestige en Hest, og han førte aldrig med andre Heste end sine egne gamle, stive „Trabere“. Iøvrigt førte han et muntert Hus med 3-4 ugentlige Middagsfester, hvor Champagnen perlede i Glasene. Han var meget afholdt af Godssets Beboere, der ved hans og Grevindens Sølvbrud i 1872 rejste en Støtte med Sølvbrudeparrets Portrætmedailloner i Haven.

Grev Frederik Julius døde 1885

og blev begravet i Familiebegravelsen i Dyrehaven.

Hans Søn Grev Jens Christian Kragh-Juel-Wind-Jriis som derefter tiltraadte Besiddelsen var en Særling, men et godgørende Menneske, han døde 1907 og den nuværende Besidder, Sønnen Frederik Kragh-Juel-Wind-Jriis tiltraadte derefter Baroniet. Han er gift med den næstældste Datter af Grev Jriis Friisenborg; den ældste Datter

er gift med Baron Wedel Wedelsborg, og da der ikke er nogen Søn paa Friisenborg, bliver det Tvivl om, hvorvidt den ældste Datter eller Grev Jriis, Juellinge — som den nærmeste mandlige Arving — skal besidde bort største Grevskab. For at faa Sagen afgjort har Lehusgreven selv indansat den for Højesteret. Dommen er endnu ikke faldet, men den almindelige Mening er, at Grev Jriis Juellinge bliver den lykkelige.

Aalholm.

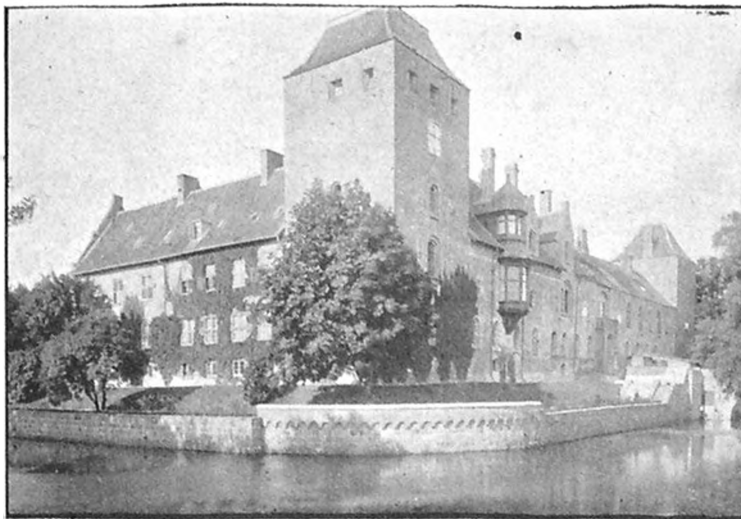
Hovedgaarden Aalholm har et Tilliggende af ca. 2000 Tdr. Ld. Stob, 595 Tdr. Ld. Ager, 40 Tdr. Ld. Eng og 250 Tdr. Ld. Høe og Park. Besætningen paa Aalholmgaarden er 28 Heste, 170 Maltkøer, 30 Stkr. Opdræt og et Par Hundrede Sv'n. Mælken leveres til Øster-Ulslev Mejeri. I Parken hødes en Faarebestand paa et Par Hundrede Skjæter. Gaarden drives i 8 Markter, nemlig 1) Vinterfod, 2) Sulfertroer, 3) Vhg, 4) Sulfertroer, 5) Vhg, 6) Høe, 7) Græs og 8) Hølvbrøt.

Under Aalholm hører endvidere Forpagtergaardene: Branslykke med 330 Tdr. Ld., Egholm med 200 Tdr. Ld. og Siendvængegaard med 250 Tdr. Ld.

Aalholm er Follands ældste Borg. Dens Oprindelse taber sig i den tidlige Middelalder. Nogle vil føre dens Historie helt tilbage til Gorm den Gamles Tid; men det er maaske nok lidt overdrevent og der er mere Sandfæltighed for, at det første Aalholm var en af de Befæstninger, som Svein

Grathe 1151 opførte ved Skjæterne omkring paa Derne til Værn mod Vendernes hyppige Røbertog. Første Gang, man finder Aal-

paa Folland til Greb Johan den milde for 20,000 Mark lødigt Sølv; men da var Aalholm alt en stærk og gammel Borg og

Aalholm Slot, set fra Nordøst.

holm Slot omtalt i de nu bevarede Dokumenter er i den mørkeste Periode af Danmarks Historie, nemlig 1329, da Christoffer den Anden pantsatte det og alt Kronens Gods

omtales som saadan. Og fra nu af måder vi ofte Aalholms Navn. 1330 har Greb Johan — det gerne vilde holde sig gode Venner med Gæjsligheden for desto bedre

at kunne udfuge Vønderne — paa Aalholm Slot udstedt et Privilegium-Brev til Præsterne paa Folland mod at de 4 Gange om Aaret skulde læse Messer for hans Velgaaende og hans Forældres Sælgelighed.

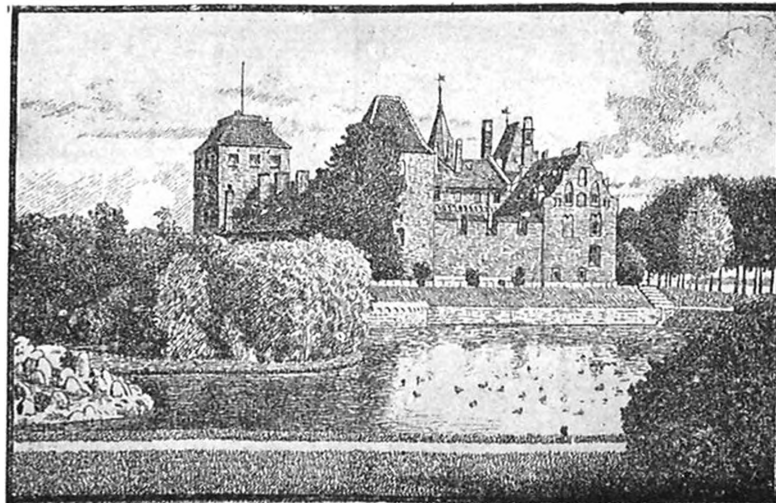
Et Par Aar efter spiller Aalholm en Rolle i Danmarks Historie, idet et Par smaa follandse Adelsmænd, Henrik Bryde og Johan Ellemose, 1332 brød ind i Peder Hvidfeldts Hus i Salskving, hvor den uheldige Kong Christoffer havde laget Ophold, og førte ham som Fange til Aalholm Slot.

Saa lysnede det aller i Danmark med Valdemar Atterdag, der 1346 tilbød alle de Follstenere, som havde Pant i Folland, deres Penge mod at afstaa Pantekøbnene. De, der ikke gik godvillig, forjog han med Vaabenmagt, idet han i Vinteren 1346—47 sendte en Hær herover, og da Gravene om Borgene var tilfros-

ne, faldt den ene efter den anden i hans Hænder og blandt dem ogsaa Kalholm. Holstenerne gjorde Sommeren derefter et Forsøg paa at tage Kalholm tilbage, og som saa ofte før og siden lod Skamp-bulderet om den gamle Borg; men den holdt sig. Først 1359 fik Kongen Pantefummen afviklet, thi i et Dokument fra dette Aar afstaar Benedikt Ahlefeldt Kalholm til Kong Valdemar, som siden ofte besøgte Slotet, hvis naturlige Veliegenhed og rige Jagt-tilaale ham i høj Grad. 1360 udnævnte han sin ældste Søn, Christoffer, til Hertug af Volland og gav ham Kalholm til Residens, men denne Herlighed blev kun af kort Varighed, idet Hertug Christoffer allerede 1363 afgik ved Døden, anrøgtelig som Følge af Saar, han havde faaet i Kampen mod Hansstæderne. Kongen indfattede derefter en Lehnsmænd paa Kalholm, og siden den Tid var det som oftest Lehnsmændsæde.

Den 28. Juli 1367 har Valdemar Atterdag været paa Kalholm sammen med den svenske Kong Albrecht af Mecklenburg; thi denne Dag har de to Herrer her indgaaet og underskrevet en Traktat. Den har ikke holdt ret længe; thi alle-

rede Mæret efter er Kong Albrecht i Ledtog med Valdemars mange Fjender, som nu har fundet hverandre. Medens nogle af dem faldt over Jylland og Fyn, sejlede den holstenske Grev Henrik til Volland og belejrede Kalholm og Rabns-

Kalholm Slot, set fra Nordvest.

bor. Men Lehnsmænd, der stene skulle, maa have været lige saa god Diplomat som Krieger, thi den 8. September 1368 fik han slutet en fordelagtig Waabenstilstand, hvorved han bevarede Kalholm for Kongen, og den 11. September fulgte Lehnsmænd paa Rabnsborg hans Eksempel.

Da Valdemar Atterdag 1375 døde, blev der igen Strid om Danmark. Kong Valdemars Dattersøn den mecklenburgske Prins Albert gjorde Fordring paa Bedstefaderens Krone og sølte sig stille paa at faa den. Jakk Jakk tog han ikke i

betænkning at sælge Skindet, før Bjørnen var sludt; thi den 21. og 22. Januar 1376 pantsatte han Kalholm med hele Volland og Møn til de tre holstenske Grever for 30,000 Mark Sølv. Pengene fik han ganske vist ikke; men han fik det, han havde Brug for, nemlig deres Hjælp i Form af en Hær.

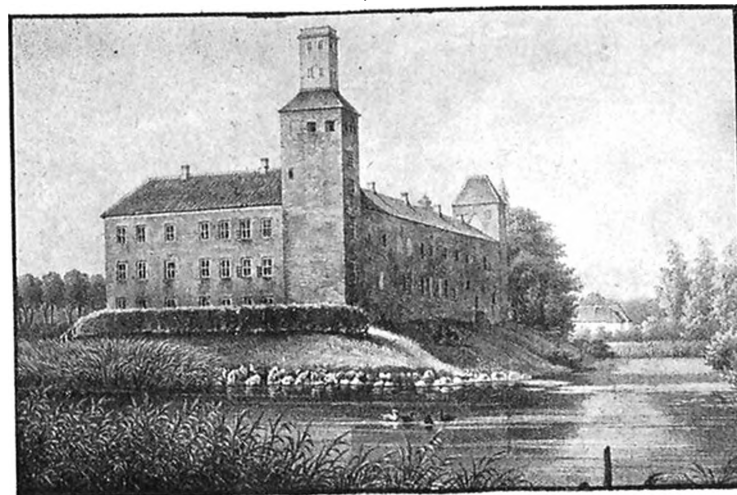
heldigt var det spildt Uefflighed. Det blev Valdemar Atterdags anden Datter Margrethe der paa Sønnen Kong Olufs Begne overtog det danske Riges Scepter, som aldrig, hverken før eller siden har været i bedre Hænder.

Dronning Margrethe ombyggede og forstærkede Kalholm; den sydvestlige og ældste Fløj bærer endnu den Dag i Dag Navnet Margrethesløjen; men at der har staaet en Bygning paa Grunden for Margrethesløjen blev opført fremgaa af, at Stæderens under den er bredere end Huset. Stærkt har Slotet været. Veliegenheden var saa god som vel muligt; til den ene Side Østersøen, til den anden en — nu indløst — Indsø, og paa de øvrige Sider store, dybe Grave. Selve Borgen kunde ogsaa nok staa for et Skælb; thi Myrene fra de Dage er 4—5 Alen tykke. Slotet har fra gammel Tid bestaaet af flere Fløje, der dels stødte sammen, dels var forbundet med en Ringmur med Skydeskaar og Vægtergang indvendig til Forsvarerne. Den vestlige Ringmur med Skydeskaarene staaar endnu, men ellers er Slottet i Tidens Løb undergaaet talrige Forandringer, der langt fra alle har været heldige.

Kersten Rulle var, som før nævnt, den første Lehnsmænd paa Kalholm. Efter ham kommer en lang Række Lehnsmænd, hvorom der ikke er stort at fortælle. Vi skal derfor ikke trætte Læserne med at opremse dem; men nøjes med at nævne enkelte. 1446 var Dlaf Agelsen Thott Lehnsmænd; han blev saa forbitret over at Johan Guss maatte lide Døden paa Vaale, at han siden aldrig satte sin Fod i Kirken; men voldte Gjestligheden i Sigtet al det Afbræk, han kunde. 1449 blev Johan Frille Lehnsmænd. Han havde under Felttoget i den haarde Winter 1398 døjet saa haarde Strabadser, at hans Hælbred blev fuldstændigt ødelagt. Tilfids blev han helt lam og kunde ikke en Gang sidde paa Hesten; der fulgte dog altid opfablet efter hans Karm, og han sad da ofte og bandede over, at han ikke kunde gaa saa godt som den. Sagnet fortæller, at efter hans Død gik der ved Nattetid en opfablet Hest uden Rytter omkring paa Gaarden; naar nogen — i den Tro, at det var en Hest, der var sluppen ud af Stalden — nærmede sig til den for at gribe den, forsvandt den sporløst for deres Øjne. Endnu for 40 Aar siden, var

der Folt, som paastod at have set Johan Frilles Hestespøgelse; det viste sig kun, naar der var noget galt sat paa Godset.

1463 var Mogens Ebbe søn Galt, som vi har nævnet under Nidbjerggaard, Lehnsmænd.

Kalholm Slot for 50 Aar siden.

Efter Christian den Fjerdes Død fik hans Dronning Dorothea Kalholm og hele Volland som Livgeding, og det samme var — som nævnt under Juellinge — Tilfældet med flere senere Entebromninger. Efter Dronning Dorotheas Død 1495 kom Kalholm tilbage til Kronen. Blandt Lehnsmændene i

den nærmeste Tid derefter kan nævnes Hans Krasse til Wintersborg (den Gang Merslevgaard) fra 1511 til 1517, og efter ham Otto Strumpen, Christian den Andens bekendte Feltherre, der ledede Erobringsfelttoget i Sverig.

Bed Udbrudet af Grevens Hæjde 1534 var Jørgen van der Wisch Lehnsmænd paa Kalholm, som Dronning Sofie havde overladt ham som Pantelehn mod et Laan paa 1200 lnhste Mark. Medens han var fræverende paa en Rejse, overrumplede Nylsted Borgere — der som alle Byskold holdt med Christian den Anden — Kalholm Slot, og de behøvdte det indtil Grev Christoffer sendte en Hovedsmand til at overtage Befalingen. Kort efter blev Slot og Lehn overgivet til den før nævnte Otto Strumpen, der uden Sværdsflag havde overgivet Tranelær og Vængeland til Greven og nu fik Kalholm i Stedet. Han havde dog sin kort Glæde deraf; thi endnu samme Aar blev han, da han en Nat var i Skalls ved Salsløbing for at fouragere, opsnappet af Modpartiet og ført som Fange til Nyløbing, hvor han traf sammen med Niels Vicentius Ringe, der — som omtalt under Frederiksdal — havde lidt samme Medfart. De blev begge holdt fangne et helt Aar. 1436 indtog Christian den Tredies Tropper under Anførelse af Lauritz Knob Kalholm. Johan Panfau havde da alt delagt Jørgen von der Wisch de 1200

Mark, og den berømte Feltherre blev derefter Dronning Sofies Lehnsmænd paa Kalkholm. Enkedronning Sofie døde 1568, hvorefter Kalkholm atter faldt tilbage til Kronen.

Blandt de følgende Lehnsmænd nævnes *Haf Ulvstænd*, der overtog Lehniet 1577. Han nedrev en af de gamle Fæste, udbødrede de øvrige og byggede vistnok to af de Taarne, der endnu findes, eller i alt fald det ene og forhøjede de andre. Medens *Haf Ulvstænd* var Lehnsmænd besøgte *Frederik den Anden* og *Dronning Sofie* med Følge Kalkholm. Et Minde herom er endnu bevaret, idet man ved det Restaureringsarbejde, den nuværende Befjelder af Grebskæret lod udføre, imder Skalkpubset i et af Værelserne fandt en hel Navneliste. Overst Kongens og Dronningens Navn med deres Valgsprog og Marskallet 1585, og neden under Navnene paa Adelsmændene i deres Følge, ligeledes med et Valgsprog imder hvert Navn. Der er ialt 12 Adelsmænds Navne og Valgsprog og nedest Navnet paa Postaren (Chr. Kerpel), der i Stedet for Valgsprog har en Marskalk med Vælger og et Ords under sit Navn.

Frederik den Anden døde 1588, og Kalkholm med hele Volland blev da — som nævnt under Juelinge — anvist Enkedronning Sofie som Livgeding. Hun besad det til sin Død 1631.

Blandt de efterfølgende kongelige Lehnsmænd var *Frederik von Barnewitz* til Rudsberggaard og *Frederikholm*. Han fik 1653 Befaling til, at lade Vønderne i Lehniet slippe med at betale en Fjerdedel af deres sædvanlige Vandgilde fordi Verne havde lidt under stor Misvækst i flere Aar. Hvorleddigt Jordbruget den Gang var fremgaar forøvrigt af nogle Opregørelser over Postbøtten paa Kalkholm i Aarene 1644 og 45; det viser, at der i 1644 blev avlet $2\frac{1}{4}$ Fald Aar og 3 Fald Byg, og i 1645 endog kun $1\frac{1}{4}$ Fald Aar og $2\frac{1}{2}$ Fald Byg. Naar det stod saaledes til paa Slottets Marker, der blev drevet ved Høveri, hvorledes har det da været paa de langt elendigere Bøndergaarde. Og naar man saa erindrer, at Vønderne udover deres almindelige Afgifter maatte betale deres Del af de Ekstrafatter, som var en Følge af Krigen — saa forstaar man fuldt ud, at de i 1853 var bleven saa forarmede, at det var nød-

vendigt, at eftergive dem Størstedelen af deres Vandgilde, fordi de simpelthen ikke kunde betale det, hvor stærkt man end vilde have slaaet dem. Det blev forøvrigt ikke bedre i de følgende Aar. Da Vønderne først led umaadelig under den irakkelige Svenskekrig, og bagefter til Dækning af Krigens Tab blev paalagt en saft aarlig Skat af 2 Rigsdaler for hver Lønde Harkorn, foruden deres sædvanlige Afgifter. Vøndernes Tilstand var da mildest talt elendig.

Under Svenskekrigen var forøvrigt *Philip Joachim Varsfor* Lehnsmænd paa Kalkholm; han bør nævnes, fordi han ved Røgtet om Svenskerens Ankomst smurte Hæser, bjergede sit og sine og lod det gaa med Slottets Forsvar, som det kunde.

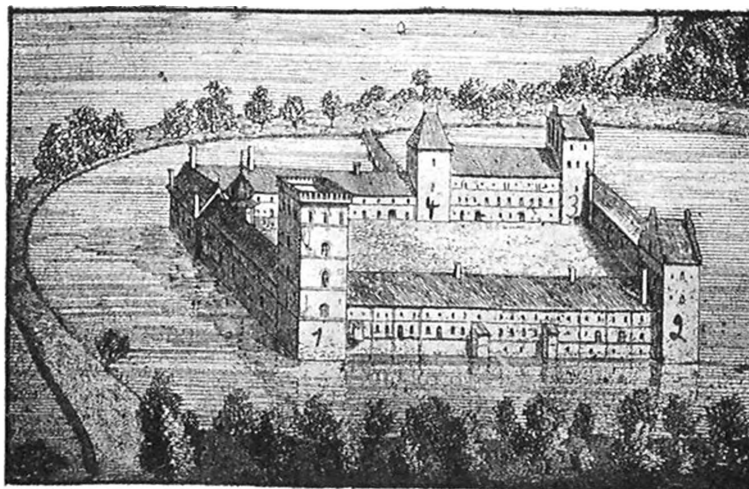
Efter Enevoldsmagtens Indførelse blev Kalkholm lige som de andre store Lehn forvandlet til et Amt, og i Stedet for Lehnsmænd, blev det nu Amtmænd, der residerede paa Slottet. Ved *Frederik den Tredies* Død 1670 blev Kalkholm anvist Enkedronning *Sophia Amalie* som Livgeding sammen med Halsed og de øvrige lollandske Befjeldere, hun i Forvejen nød Indtægten af. Ved hendes

Død 1685 blev der udnævnt en Kommission, der skulde modtage Verne og afgive Skøn over dem. Den fandt Kalkholm saa forfalden, at der efter dens Opgivelse udkrævedes 6618 Rigsdaler og 90 Skilling til atter at saa det bragt i ordentlig Stand. Af den meget udførlige Beskrivelse, Kommissionsen udarbejdede, ser man bl. a., at der af Strafferedsfaber til Vønderne kun fandtes 4 Halsjern, hvortil der hverken var Træhest, spanst Skæppe eller lignende Marteredsfaber. Disse blev aabenbart først indført paa Hovgaardene i det følgende Aarhundrede. Indenfor Militærvæsenet havde de været anvendt længe i Forvejen som Midler til at holde de vilde Landskægtele i Aie.

Af Kommissionsforretningen fremgaar det endvidere, at Slottet den Gang havde 5 Taarne samt et Træspir over Vindeltrappen og Truerstuen. I Profesfor *Mesens* Danske Atlas findes blandt mange andre Tegninger ogsaa omstaaende af Kalkholm. Den stammer antagelig fra Tiden 1687—88, altsaa kort efter, at Slottet var bleven underkastet den nødvendige Hovedreparation. *Mesens* Tegning, der jo er ret stilfæmæssig, viser Slottet set

fra Nord. Nr. 1 er det østre Taarn, som senere har været forsynet med en Overbygning, indrettet som Observatorium, hvilket ses paa Billedet Side 18. Overfor dette Taarn (altsaa til venstre paa Nefens Tegning) findes den østre Fløj, der paa den indvendige Side havde et Taarn med en Vindetrappe og over det et kuppelt Træspir. I denne Fløj var ogsaa Kruerstruen, forsynet med to Karnapper, hvoraf den ene ses tydeligt paa Tegningen. Nr. 2 er det nordvestre Taarn og Bygningen mellem Taarnene 1 og 2, der kaldes det nordre Hus, indeholdt paa Nefens Tid bl. a. det store Skålen og Bryggers. Alle de her nævnte Dele af Bygningen, der ses paa Billedet Side 16, staa endnu, men i mere eller mindre ombygget Form. Nr. 3 paa Nefens Tegning er det sydvestre Taarn, forbundet med det nordvestre (Nr. 2) med en Ringmur med Skydeskaar og Vægtergang til Forsvarene; ogsaa denne Ringmur staa endnu og ses paa Billedet Side 17. Nr. 4 paa Nefens Tegning er Porttaarnet og mellem dette og det sydvestlige Taarn (Nr. 3) ligger Margretheshøjen, som ligeledes staa endnu, men baade hvad Vinduer og det indre

angaar i omendret Form. Fløjen blev paa Nefens Tid benyttet til stormmagasin. Ved den i vor Tid foretagne Restaurering har man under Udseet fundet flere gamle stalmalerier. Et for Porttaarnet altsaa til Venstre paa Nefens

Kalholm i 1688.

Tegning laa en toetages Bygning, der forlængst er nedrevet. I Hjørnet mellem denne og den østre Fløj har ligget endnu et Taarn — det i Kommissionberetningen nævnte 5te Taarn —, men det er antagelig nedrevet ved Reparationen i 1685 og er derfor ikke med paa Nefens Tegning.

— Ved Christian den Femtes Død 1699 fik hans Dronning Charlotte Amalie, Kalholm og de andre lollandske Kron-god'er til Pivgeding og hun nød dets Indtægter indtil sin Død 1714. 1725 gik Slottet omfide ud af

Kronens Eje, idet Frederik den Fjerde de to Mar solgte Kalholm, Kalholm, Bramshytte og Bremmersvold til Fru Emerentia v. Levegau, Gehejmerraad Otto Johan v. Rabens Enke. Af de 3 forjævnede Gaarde oprettede hun 16. April 1734 Grevskabet Christiansholm til sin Sønneson Grev

Christian Raben. Patentet blev affattet saaledes, at hun den af Familien, der besad Grevskabet blev Greve. Denne Grevskabets første Besidder var barnløs, hvilket var en stor Sorg for hans Vedstemoder. Hun nærede stadig Hver for at Slægten skulde udvø, og Sagnet vil vide, at denne Hver fulgte hende ud over Graven og gjorde, at hun efter sin Død 1746 blev Kalholms hvide Dame; thi naturligtvis savner Kalholm som gammel vekremitteret Borg ikke et saa celebert Væsen som en „hvid Dame“. Der er den Mærkværdighed ved hende, at hun kun viser sig paa Slottet, naar Besidderen er barnløs. Hun er derfor ikke set i mange Aar efter som den nuværende Lehnsgreve har tre Børn; men i tidligere Tid, under de forskellige barnløse Besiddere, var hun et hyppigt Syn for dem, der ved Natteid færdedes i den dystre Borg.

Grev Christian Raben døde 1730, 4 Aar efter Vedstemoderen, og Grevskabet og Grevetitlen gik derefter over til hans Sønneson Grev Otto Ludvig v. Raben, der 1779 byggede den hvidslige Tverløj. Han giftede sig — heder det hos Kalhde — med den

„dydige og skikkelige Hert. v. Buchwald og de var alle Fattigens ædelmodige Hjælpere“. Greve Otto Ludvig døde 1791 og efterlod Grevelsabel til sin Søn Greve Frederik Christian Raben, der var en stor Botaniker og Haveren. Han reiste meget om i Norden og hjemførte med megen Ulejlighed og stor Bekostning en Masse sjældne Planter, som han plantede og øvelsede i Kbhvns Have og Park der da ogsaa den Dag i Dag indeholder en Mængde sjældne og smukke Træer i en Størrelse og Udvidelse, som næppe findes andre Steder. Greve Frederik Christian døde 1838 under en Rejse i Brasilien. Hans Søn Greve Gregers Christian Raben var en lærd Herre, der førte Titlen Dr. phil. og studerede i Forbindelse med flere Universiteter. Han var et stort Stykke af en Original, havde mange Besættelser, og kaldtes almindelig den gamle Greve. Blandt andet gik han paa Bjørnejagt i Norge og hjembragte flere døde Bjørne, som han lod udstoppe og opstille i et Hus i Haven, hvor de sammen med mange andre Kuriositeter dannede Grevens Museum. Blandt dets Selskaber var i sin Tid ogsaa

en maskineret høj Vat, der hang i en Glasloft. Hatten havde efter Grevens Forklaring frelst hans Liv, idet han paa en af sine Rejser dullede paa Hovedet med i en Dampers Maskinrum, men Hatten faldt først, og det saa vel

for en Comtesse Frederikke Christine, formodentlig hans Søster. Ende ig skal nævnes, at han søgte og fik Bevilling til at kalde Gaarden ved det gamle Navn Kalkholm i Stedet for Christiansholm. Greve Gregers Christian døde barnløs

Kalkholm Kalkgaard.

diget, at den spanske Maskinen og saaledes frelst Grevens kostbare Liv. I Haven findes forskellige Mindesmærker som denne Greve har rejst. Det mest anseelige er en høj Granitstøtte med en Buste af hans Fader, den før nævnte Botaniker. Endvidere et Mindesmærke for hans tidlige afdøde Suster og

1875 og Besiddelsen og Grevelsabelen gik derefter over til Broderen Julius Raben, der døde 1879, ligeledes uden at efterlade sig Børn. Grevelsabel og Grevelsabelen gik dermed over til en anden Gren af Familien og tilfaldt nu Johannes Raben-Leebe, som ved sin Død 1889

efterlod Herligheden til sin Søn, den nuværende Besidder, Greve Frederik Christoffer Otto Raben-Leebe, der straks paabegyndte en større Udsættelse og Udvidelse af Haven. Det har været et stort og kostbart Arbejde, men ikke alt er udført med lige stor Omkostning og Respekt for den gamle Stil og Skønheden har derved faaet et noget sammenfaldt og uharmonisk Præg. Den gamle Kalkgaard, der tidligere laa i Parken, er nedrevet og en ny er opført et godt Stykke derfra ved Bejen til Nykøbing. Ogsaa paa Haven har den nuværende Greve ofret meget. Der er anlagt en stor og fortrinlig FrugtHave, Ustaden er udvidet og den omtrent 300 Tdr. Ud. store Skov, som stod op til Haven, er omdannet til en Park saa Overgangen mellem Skov og Have er udblevet. Iøvrigt benyttes den store Park kun til Jaareadv; der findes som Regel et Par Hundrede Jaar. Parken er tilgængelig for Publikum et Par Dage om Ugen og er i Kraft af sin lønne Beliggenhed ved Østersøen, sit smukke Anlæg og sine mange sjældne Træer et hvidt Udsigtssted.

Bremersvold.

Familiegodsset Bremersvold omfatter Hovedgaarden af dette Navn samt Udbyggergaarden Strogæsgaard paa 225 Td. Ld. og den i 80erne sammentøbte Skovgaarden paa 236 Td. Ld. Hovedgaarden Bremersvold har et Tilsliggende af 671 Td. Land Ager, 110 Td. Ld. Eng, 484 Td. Ld. Skov samt 300 Td. Ld. Vondergods. Besætningen bestaar af 160 Køer, ca. 60 Stk. Opdræt og en Snees Heste. Af Gaarden, der er forpagtet ud, drives en Trebiedel med Sufferroer, Resten med Korn og Græs.

Bremersvold hed i gamle Dage Galmindrup og er opstaaet af Vonderbøen Galmindorp. 1367 nævnes Niels Gøhe som Ejer af Gaarden, men Galmindorp er sikkert meget ældre; den tilhørte i Aarhundreder den mægtige, lollandfle Slægt Gøhe, om end Tid efter anden ogsaa andre Slægter har haft Del eller Part i den; i al Fald forekommer der 1459 en Anders Lauridsen, der stræbte sig til Galmindrup og 1466 omtales Rid-

der Gregisiel Nielsen som Ejer af det halve Galmindrup. Senere finder man atter Gøjerne som Eneejere, saaledes 1517 Knud

forsnede den med Græbe og Volde; men Hovedbygningen er forlængst — hvornaar vides ikke — lagt i Grus, og af Gravene er der

Bremersvold Hovedbygning.

Gøhe, senere dennes Søn Anders Gøhe og Sønnesøn Mogens Gøhe.

Mogens Gøhe nyopførte Gaarden omkring ved Aar 1600 og

lun Spor tilbage. Mogens Gøhe udvidede ogsaa Gaardens Besiddelse; han fik de firdle af Galmindorp Vondergaarde lagt ind under Hovedgaarden og gav denne sit nu-

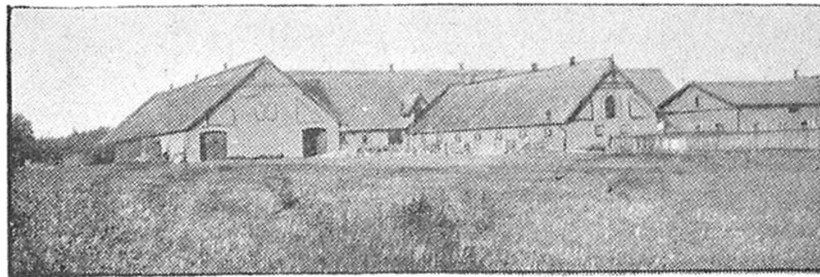
bærende Navn. Mogens Gøhe var barnløs, og Bremersvold gik derfor i Arv til hans Broderdatter, der efter sin Fader Absalon Gøhe ogsaa havde arvet Nabogaarden til Bremersvold; den bar Navnet Kjeldstrup og havde været i Gøjerne Besiddelse siden 1356. Absalon Gøhes Datter bragte baade Bremersvold og Kjeldstrup til sin Mand Preide Rankau. Deres Søn Kaj Rankau arbejdede begge Gaardene; han giftede sig med Ane Dykke og hendes Broder Frans Dykke arbejdede siden Gaardene og folgte dem 1646 til Erik Raas.

Erik Raas nedbrød Bygningerne paa Kjeldstrup, der nu ogsaa nævnes Syndergaard, og lagde Jorderne ind under Bremersvold. Der er endnu Spor af Kjeldstrups gamle Borgplads og Volde.

Ved Erik Raas' Død 1669 blev der gjort Udlæg i Gaarden, og Efter Worm, en Datter af den bekendte Die Worm og Enke efter

Magister og Præst ved Frue Kirke Erik Lorm, kom derved i Besiddelse af Bremersvold. Han agtede dog ikke at beholde den og solgte den ogsaa 1673 afhændet til den fra København's Forfar i 1659 bekendte Stadsøverst Frederik Thuesen; han solgte dog ikke lang Glæde af Besiddelsen; thi han døde 2 Aar efter, og Gaarden gik saa i Arv til hans Broder søn Didrik Christensen Felthusen. Dennes Søn Kammerassessor Frederik Felthusen mageskiftede 1719 med Frederik den Fjerde og solgte Søllestedgaard for Bremersvold. Det var Kongens Hensigt at oprette et Rytterdistrikt af dette og flere Godser, men Planen blev opgivet, og 1726 solgte Kongen Bremersvold til Fru Emerentia b. Levekeow, Enke efter Geheimeraad J. D. Raben, der desuden købte Kærstrup, Kalholm,

Bramslykke og Egholm, af de tre sidste oprettede hun som omtalt under Kalholm, Grebflabet Christiansholm, der tilfaldt hendes ældste Søn, den anden Søn, Geheimeraad Frederik Raben, arbej-

Bremersvold Hovedgaard.

Kærstrup og Bremersvold: han døde 1786 og begge Gaarde gik saa i Arv til Sønnen Geheimekonferentsraad Sigfried Victor Raben-Levekeow og efter hans Død 1819 til den yngre Broder Geheimekonferentsraad Frederik Raben-Levekeow; han

døde allerede Aaret efter, og nu tilfaldt Gaardene hans ældste Søn, Kammerherre Raben-Hvitfeld-Levekeow. Efter hans Død 1828 sad hans Enke i uforhæret Besiddelse af begge Gaar-

dene indtil hendes Datter og eneste Livsarving døde 1838. Der opstod nu Proces om, hvem der skulde arve de to Gaarde, og under denne Proces blev det dokumenteret, at der fra Fru Emerentia Rabens Dage eksisterede en særlig Familieret for Bremersvold og

ved Højesterets Dom af 19. April 1844 blev Gaarden tilkendt Kammerherre C. W. Raben-Levekeow til Beldringe, mod at han overtog de paa Ejendommen hvilende Pantkæstelser og udbetalte Boet 36,904 Rigsdaler. C. W. Raben-Levekeow gjorde sig bekendt som Belgører og Legatstifter i stor Stil idet han og hans Hustru oprettede det Raben-Levekeow'ske Fond, der har en Formue paa 1½ Mill. Kr. Egteskabet var barnløst og ved C. W. Rabens Død 1870 gik Bremersvold over til Jostas Raben, der 1872 opførte den nuværende Hovedbygning.

Senere arbejdede han Grebflabet Christiansholm, og ved hans Død 1889 gik baade Bremersvold og Kalholm over til hans Søn, den nuværende Besidder Greb F. E. D. Raben-Levekeow.

Engestofte.

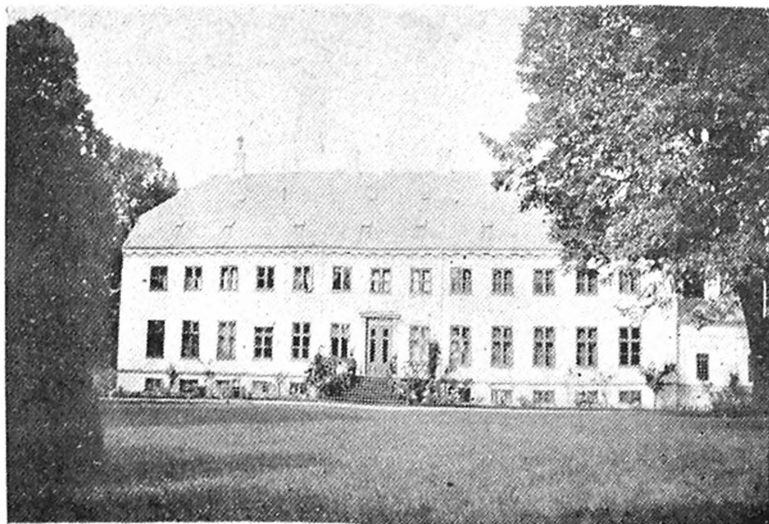
Engestofte, Hovedsædet i Stamhuset af samme Navn, er beliggende ved Maribo Sø i Engestofte Sogn.

Til Gaarden hører 400 Tdr. Ld. Agerjord, 52 Tdr. Ld. Eng og 750 Tdr. Ld. Stov. Besætningen bestaar af 25 Heste, ca. 100 Svin og 170 Stk. Køer. Mælken leveres til Trisolium.

Jorden drives i en 8 Marks-Drift med følgende Skifter: 1) Hvede, 2) Sulterroer, 3) V. g. 4) Rødtløver, 5) Havre, 6) Sulterroer, 7) V. g. og 8) Gulløver. Der dyrkes 100 Tdr. Ld. med Sulterroer.

Engestofte eller som dets gamle Navn lød: Jngestofte nævnes første Gang 1459, da Hr. Niels Pedersen Gyldenstjerne havde den i Bærgø, men ved Døden blev tvungen til at overgive den til Kronen. Derefter fik Anders Ebbesen Galt den til Lehn, indtil den solgtes til Henning Jensen Axbøw,

der 1496 folgte den til Jørgen Olsen Waad til Marsmarke (Sturthøjborg). Waads Enke, Fru i Arv til Sønnen Jørgen Urne. Hans Datter Anne arbede Gaarden og giftede sig med P.

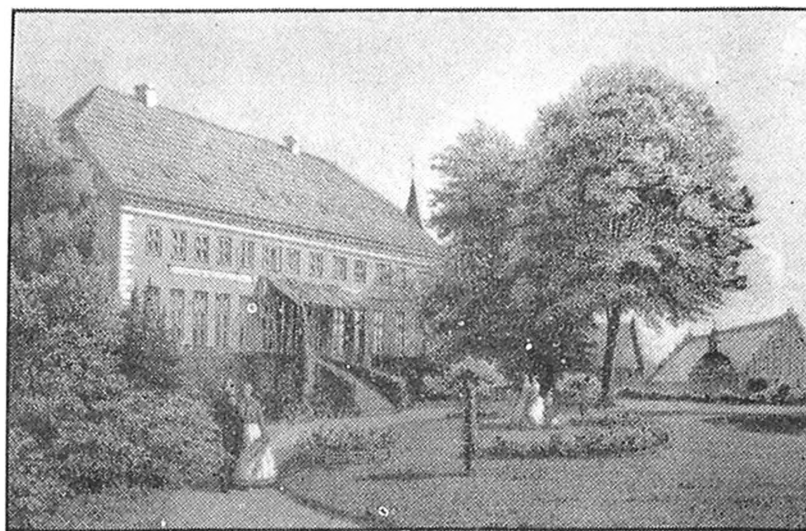
Engestofte.

Elsebe Albrechtsdatter, der Hvitfeld fra Dreby, folgte 1529 Engestofte til sin Moder, Hr. Johan Urne, der døde 1537, hvorefter Gaarden gik Datteren Anne Hvitfeld Gaarden

og bragte den til sin Mand Hans Witttrup; ved hans Død gik Gaarden for tredje Gang i Arv paa Spindesiden, idet den nu tilfaldt Datteren Barbara, som giftede sig med Skatleren Christian Friis; endnu en Gang arbedes Gaarden paa Spindesiden, nemlig af Datteren Anne Ketrine Friis, der giftede sig med Lønne Juel. Han solgte Engestofte til den under Næstgaard omtalte Oberst Korff, der vandt en sorgelig Verømmelse ved at nyde sin Hustru; men da Korff ikke kunde betale Købesummen gik Handelen tilbage. Lønne Juel døde 1684 og Enken ejede derefter Gaarden indtil 1695, da hun solgte den til Statsraad Christian Verche til Nielstrup for 25 Rigsdaler pr. Lønne Hartorn. Efter hans Død giftede Enken Sofie Ulrica v. Reichow sig med Christian Ulrich

v. Paussmann, der 1727 solgte Gaarden for 15,000 Daler til Kjøbmand Bertel Wichmann i Nykøbing. Han vedblev efter at være bleven Godsejer at drive sin Kjøbmandsforretning. Hans Søn Landsdommer Jørgen Wichmann, der arvede Engestofte, blev 1777 optaget i Adelsstanden under Navnet Wichfeld.

Jørgen Wichfeld udbedrede Gaarden betydeligt, opbyggede nye Udhuse, anlagde en stor, smuk Have og opførte en Sivvævsfabrik, der dog kun gik en kort Tid, da det hurtigt viste sig, at den ikke kunde betale sig. Jørgen Wichfeld var ugift og efterlod ved sin Død 1797 Engestofte og Ulrichsdal til sin

Et 50 Aar gammelt Billede af Engestofte.

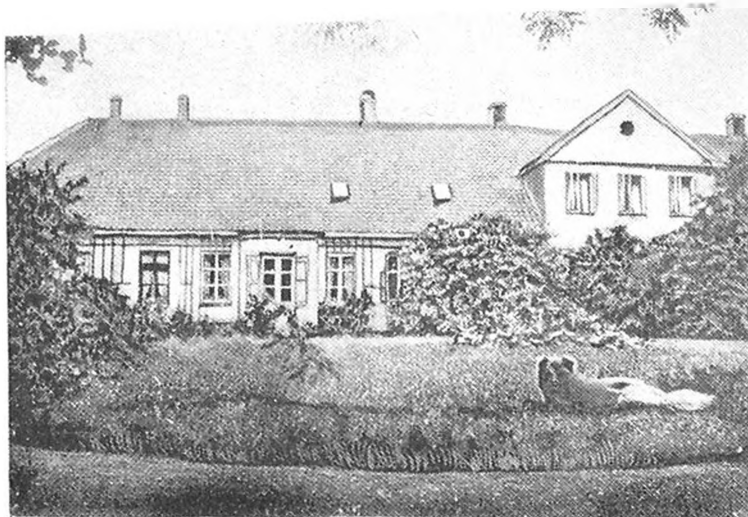
Broder søn Oberst Hennings Wichfeld mod at der blev opretholdt et Stamhus af Godserne, hvilket skete 1799. Den nye Stamhusbesidder opførte 1807 den nuværende Hovedbygning, der 1889 blev grundig restaureret og forsynet med en Tilbygning.

Hennings Wichfeld døde 1846, 80 Aar gammel og Stamhuset gik da i Arv til Sønnen Kammerherre Jørgen de Wichfeld. Ved hans Død 1888 blev Stamhusbesidder. Han døde 1907 og hans den Gang mindre-aarige Søn J. A. Wichfeld arvede da Besiddelsen, som han tiltraadte 1909.

Ulriksdal.

Ulriksdal, der er beliggende i Godsted Sogn og hører under Engestofte, har 438 Tdr. Ld. Ager og 12 Tdr. Ld. Eng. Beæmningen bestaar af 23 Heste, 4 Plagge, 125 Maltebøer og 40 Estr. Opbræt. Mælken leveres til Eiler Ustlevs Hælsesmejeri. Markerne drives i 7 Stifter, nemlig: 1) Hvede, 2) Roer, 3) Vg, 4) Røver, 5) Havre, 6) Vlandfæd og 7) halvt Brak og halvt Roer.

Ulriksdal har tidligere været en Ø og hed da Hindsholm; i Middelalderen fik den Navnet Wispensø fordi den var Sædegaard under den fynske Bispestol, hvorunder Volland-Falster Stift den Gang hørte. Efter Reformationen blev Wispensø lagt ind under Kronen og forisforlejet under Betegnelsen „Den Lehn“. 1560 nævnes

Ulriksdal.

Anders Gøye som Zudehaber af Lehnet og 1609 Eiler Kruse d. o. v. Efter Gnevoldsmagtens Indførelse blev Wispensø forpagtet bort af Kongen indtil 1690, da Stiftamtmand G. Ulrich v.

Vilbo w mageslittede med Christian den Femte, saa Kronen i Solstedsgaard og Viiholte Wispensø. Han udbedrede Gaarden betydeligt, opførte nye Bygninger og ombyttede den 1714 til Ulriksdal.

Efter Stiftamtmandens Død gik Gaarden i Arv til Sønnen Generalmajor Chr. Fr. v. Viiholte. Hans Datter Sophie ægtede Kammerherre G. H. v. Stragb, og 1776 folgte Gaarden for 37,000 Rigsdaler til Etatsraad J. B. i c h e l d. Ved Oprettelsen af Stamhuset Engestofte 1799 blev Ulriksdal indlemmet i dette.

1860 brændte Gaarden og blev opførtes samme Aar i 3 Huse. Hovedslojen ses paa højskoleparken Billede.

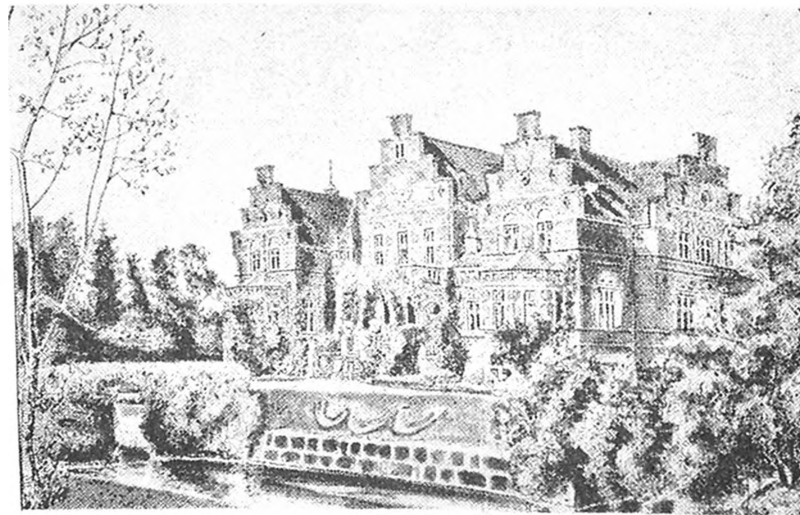
Fuglsang.

Fuglsangs Stovareal udgør 1363 Td. Pd. Under Godset hører Herregaardene Fuglsang og Frierstvov samt Hlittingegaarden, der har 110 Td. Pd. Ager og 118 Td. Pd. Eng, og Hæstegaarden Nagelski Stovgaard, som har 193 Td. Pd. Ager. Hovedgaarden Fuglsang har et Areal af 500 Td. Pd. Ager, 100 Td. Pd. Eng og 30 Td. Pd. Have. Besætningen bestaar af 33 Heise, 140 Mælkøer og 60 Stkr. Opdræt. Mælken leveres til Døllejælde Mejeri. Markerne drives i 8 Skifter, nemlig: 1) Brak, 2) Hvede, 3) Byg, 4) Sulteroer, 5) Byg, 6) Sklover, 7) Græs og 8) Havre. Sulteroearealet er 60 Td. Pd. Godsejeren driver selv Gaarden ved Hjælp af en Bestyrer.

Fuglsangs ældste kendte Ejer er Hr. Anders Siundesen, der ejede Gaarden fra 1368 til 87, og tillige var Herre til Hæstevrup. Hans Søn Axel Andersen arbede Fuglsang; men døde barnløs i en forholdsvis ung Alder,

hvorefter Gaarden tilfaldt Søsteren Sidjel Andersdatter, gift med Rigshofmester Jens Due. Dennes Datter Mette var

med Munkene paa Maribo Kloster. 1446 skænkede hun endog Fuglsang til Klosteret, men lejede Gaarden af Klosteret to Aar efter. 1452 døde

Fuglsang.

gift med Lehnsmanden paa Nævnshorg Slot, Hr. Lyder Kabel; hun overlevede Manden og plejede efter hans Død megen Omgang

de Fru Mette, og Aaret efter fik Klosteret Gaven stadfæstet af hendes Brodersøn og nærmeste Arving, Mikkel Due. 1457 mageskiftede

Klosteret Fuglsang til Oluf Andersen Gøye. Hans Enke ægtede 1480 Johan Benstermand, men dette Ægteskab var barnløst og Fuglsang tilfaldt derfor Oluf Andersen Gøyes Datter Sophie, der var gift med Henning Benstermand; ogsaa hun overlevede Manden og boede i al Fald 1507 som Enke paa Fuglsang.

Derefter gik Gaarden over til Claus Neb; hans Enke Birgitte Daa ægtede Mads Bølle til Drebbgaard og deres Datter Dorte Bølle ægtede Snud Rud, som derved blev Fjer af Fuglsang; han var Fader til Otto Rud — den senere Admiral — og Erik Rud. Sidstnævnte, der arvede Fuglsang, var en egenhellig og trættelysten Herre; han dræbte 1542 Niels Stram i en Tvekamp, og blev senere Raad og Lehnsmænd paa Hålsted Kloster. Han var gift med Anna Hardenberg med hvem han havde

flere Værn. Efter hans Død 1577 fik Sønnen Corfij Kud Fuglsfang; han havde rejst meget i Udlandet og talte ikke mindre end 6 Sprog. Efter sin Hjemkomst blev han først kongelig Mundstænt og senere Lehnsmænd paa Hindsgavl. Med Broderen Knud Kud til Kudbjerggaard havde han adskillige Trætter og Processer, der væsentligst sthlydes Broderens myndige Pustri Ellen Marsvin, Kirstine Munks Moder. Corfij Kud døde 1630 af Sorg over, at hans eneste Søn blev bortrevet af Kopper. Hans Datter Helvig bragte Fuglsfang til sin Mand Gregers Krabbe, der var Statholder i Norge. Han døde 1655, og Datteren Wibele, der var gift med Christian Daa, arbejdede derefter Gaarden. Daa solgte den allerede 1661 til Dronning Sophie

Amalie, der beholdt den til sin Død 1685.

Fuglsfang tilfaldt derefter Kronen, der dog ikke bevarede den ret længe; thi 1725 stødte Frederik den Fjerde Fuglsfang og Prierskov til Kammerherre, Stiftamtmand C. C. v. Gabel for 57,400 Rigsdaler. Næst efter solgte Gabel begge Gaardene til Abraham Dehn. Dennes Datter Cathrine Margrethe giftede sig 1759 med Kammerherre Chr. Georg v. Wollmadsen, der fik Fuglsfang og Prierskov i Medgift. Han døde 1793, og derefter havde forskellige Medlemmer af Familien Gaardene indtil 1819, da de blev solgt til P. J. Neergaard for 295,000 Rigsdaler.

P. J. Neergaard døde 1830, og Sønnen, Amtmand J. F. Neergaard arbejdede Godserne. Han op-

førte 1840—41 en ny Hovedbygning og ofrede ogsaa meget paa Haven. Han døde allerede 1849. Enken opførte 1851—52 nye Udbygninger og besad Godserne indtil sin Død 1866, da de gik over til den nuværende Ejer, cand. polit. N. V. Neergaard. Han opførte 1868—69 den nuværende Hovedbygning, der er omgivet med Grave. Tilsvarende byggede han nye Drivhuse og ofrede i det hele meget paa Haven, der er 30 Td. Ud. stor og indeholder en Mængde store, sjældne Træer.

Prierskov

har saa vidt vides alle Dage hørt sammen med Fuglsfang. Den omtaltes første Gang i 1604; men bestod vist da kun af en Samling

Vondergaarde, der senere er blevet flaaet sammen til en Hovedgaard; men naar dette er slet vides ikke. Den gamle Vondergaard bærer Nr. 1774, men Hovedgaarden er sikkert betydelig ældre. Gaarden har en Jorpagterbolig, men ingen Hovedbygning; dens Tiliggende er 360 Td. Ud. Ager og 41 Td. Ud. Eng. Besætningen bestaar af 26 Heste, 100 Malkekøer og ca. 40 Sifr. Opdræt. Mælken leveres til Nykøbing. Markerne er delt i 11 Skifter, hvorefter de 8 dyrkes med følgende Sædskifte: 1) halvt Brak og halvt Kær, 2) halvt Vinterfæd og halvt Vandsfæd, 3) Hg, 4) Kær, 5) Hg, 6) Kløver, 7) Græs og 8) Fagre. De tre andre Skifter dyrkes i 6 Marker, nemlig: 1) Vinterfæd, 2) Kær, 3) Hg, 4) Kær, 5) Hg og 6) Græs.

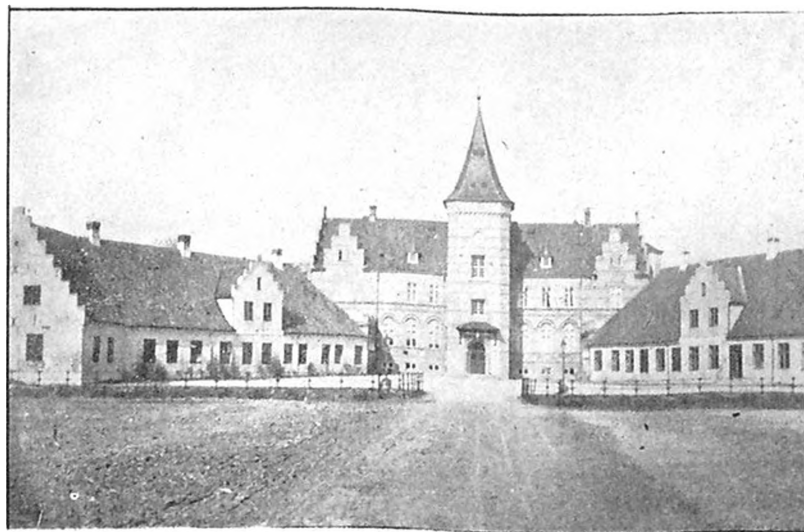
Lungholm.

Lungholm, Hovedgaarden i Baroniet Sønderkarsle, er beliggende i Østруп Sogn, ca. 3 Hjerdingvej Sydøst for Rødbj. Gaarden har et Tiliggende af 431 Tdr. Land Skov, 505 Tdr. Ld. Agerjord og ca. 1900 Tdr. Ld. Strandeng, indbundet fra Østersøen.

Befølningen bestaar af 30 Heste, 2 Stude, 143 Malkeøer, 66 St. r. Ung kreaturer. Mælken leveres til „Trifolium“ i Marbo. Voksendriften paa Gaarden er 7 Mark, nemlig: 1) Hvede, 2) Rør, 3) Byg, 4) Græsning, 5) Byg, 6) Havre, 7) Rør og Bønner, deraf Sukkerrør 130 Tdr. Land. Gaarden drives af Lebarne Suckerfabriker.

Til Baroniet hører følgende stier: Østруп, Errindlev, Thorslunde, Høleby, Sæddinge, Ringebølle og Nebbelunde samt 3 større Gaarde, nemlig Højbygaard paa 1152 Tdr. Land (forpagtet af Suckerfabrikerne), Satskjedgaard, 282 Tdr. Ld., begge i Taagerup Sogn, samt Raahavegaard, 255 Tdr. Land i Høleby Sogn. Den sidste Fæstegaard under Baroniet folgtes sidste Jorjaar.

Lungholm hed tidligere Østрупgaard eller Østруп; dens Oprindelse og Alder kendes ikke. Første Gang den omtales i bevarede Dokumenter er den 31. Juli 1434, da Erik af Pommern afsagde en Dom under sit Ophold paa Gaarden. 1455 ejedes den af Erik Pors og Oluf Henriksen Gøye i Forening. Deres Sønner ejede den ligeledes i Forening indtil førstnævntes Sønner omkring ved 1500 folgte deres Part til

Lungholm.

ne og blev kun beboet af en Fæstebonde.

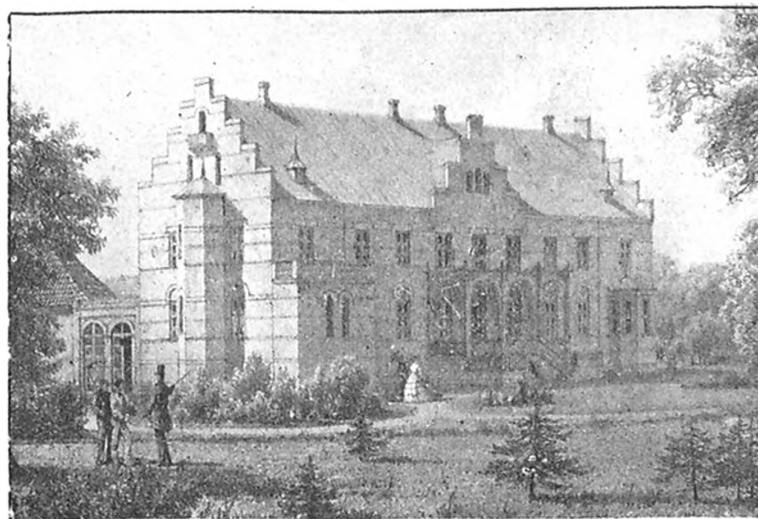
I 1637 erhvervede Palle Rosenkrands til Krænterup (Hardenberg) Østруп med en Del omkringliggende Gods. Han nedlagde Bønderbyen Bugerup, drog dens Jorder ind under Østруп og byggede en Herregaard, omgav den med dybe Grave, og kaldte den efter sin tredje Hustru Fru Lisbet Lungge ved Navnet Lungholm. Palle Rosenkrands, der ejede en stor Mængde Gaarde paa Lolland og opførte gode Bygninger paa dem alle, døde 1642. Hans Hustru beholdt Lungholm til sin Død 1659, og den tilfaldt da Erik Rosenkrands til Rosenholm, hvis anden Hustru var Palles og Lisbet's Datter, Fru Mette Rosenkrands.

Erik Rosenkrands var en meget lærd og fremragende Mand. Efter en omhyggelig Opdragelse rejste han en Del Aar i Udlandet, og var et Par Gange Sendemand for

den danske Konge. 1651 blev han Lehnmand paa Haldskloster og 1652 sendte Frederik den Tredie ham og Peder Needy til London med den Opgave at bringe en god Forstaelse i Stand mellem Kongen og Oliver Cromwell. De to Adelsmænds Følge bestod af 60 Personer og var udstyret med megen Pragt i det Haab derved at gøre Indtryk paa Englands mægtige og myndige Pro:ektor. Det lykkedes ikke; den megen kongelige Pragt irriterede kun Cromwell, og han behandlede de to Sendemænd meget overlegent. Bl. a. sagde han spøgende til Erik Rosenkrands, der „kun“ var 40 Aar, at Danmark maatte nok have mange tidlig modne Hoveder, siden han kunde blive sendt ud som Gesandt, før han endnu havde ordentligt Slæg paa Sagen. Men Erik Rosenkrands blev ham ikke noget skyldig, men svarede kelt: „Skønt mit Slæg endnu er ungt, er det dog ældre end Ederes Republik“. Cromwell bed Spotten i sig og viste siden Erik Rosenkrands større Hensyn. Men Underhandlingerne fik ligesuldt ikke det Udfald, Kongen ønskede.

Erik Rosenkrands blev senere Geheimmeraad og Stiftsbefalingsmand i Aarhus Stift. Han døde

1681 og Lungeholm gik da i Arv til hans Søn Holger Rosenkrands, der allerede døde 1690, kun 33 Aar gammel. Hans Enke Margrete Rodsten, ægtede 1695 Amtmanden i Nyborg, Grev Flemming Høll. Deres Eg-

Lungeholm for 50 Aar siden.

teskab varede kun kort; thi den 14. Juli 1701 kom han af Dage paa en grufuld Maade. Han var ledsaget af 3 Tjenere, paa Vej fra Nyborg til Vangeland og medførte blandt andet et stort Pengeskrin. Det: Skrin stal Skipperen og hans Folk i Øjnene; de overfaldt Greven og Tjenerne medens de

sov, slog dem ihjel alle 4 og læstede Ligene i Vandet. Grevens Lig stilledes senere i Land paa Hollands Kyst og blev begravet i Grindlev Kirke, hvor Enken 10 Aar senere ligeledes stilledes til Hvile. Morderne undkom med Pengeskri-

net, kun den ene blev fanget; men inden der blev fældet Dom over ham, hængte han sig i Arresten, hvorefter hans Lig blev parteret og lagt paa 4 Stjler.

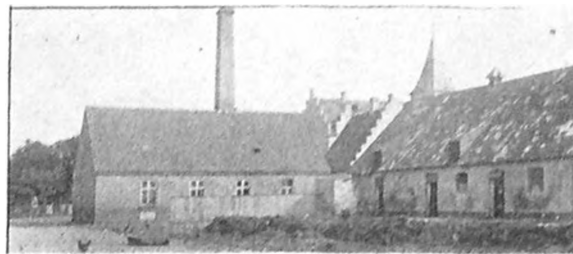
Lungeholm gik efter Grev og Grevinde Hølls Død i Arv til deres Datter, som giftede sig med Børge Trolle. Han blyttede

1721 Gaarde med Hans Frederik Raas til Lykesholm paa Fyn, og Raas fulgte atter 1723 Lungeholm til Grev Christian Ditlev Reventlow, som 1729 indlemmede den i Grevslæbet Christiansfæde; men denne Indlemmelse varede kun til 1774, da Grev C. D. F. Reventlow solgte Lungeholm for 38,700 Rigsdaler til Baron Poul Abraham Lehn. Han ejede tillige Højbygaard, som den Gang var Dølands største Hovedgaard, idet den foruden sine egne vidstrakte Jorder havde et Tilliggende paa over 1000 Tønder Hartkorn Bøndergods. P. A. Lehn forenede Lungeholm og Højbygaard og oprettede deraf et Stamhus for sin Datter, den da kun 6 Aar gamle Paul Godske v. Bertouch, hvis Fader ejede Søholt. 1819 blev Lungeholm ophøjet til Baroni og P. G. Bertouch blev dermed Baron under Navnet Bertouch-Lehn. Den nye Baron døde 1831 kun 34 Aar gammel. Han efterlod sig en lille Søn Johan Julian Sofus Ernst Bertouch-Lehn, der først 1846 blev gammel nok til at overtage Baroniet. Længe inden han var myndig mistede han baade sin Mo-

der og Søster ved et Ulykkestilfælde. Baronessen havde nemlig en gammel fordrunken Skuff, som hun ikke nænne at affledige, fordi han havde hængt paa Gaarden i mange Aar. En Dag var hun og Datteren kørende til Maribo, og da de skulde hjem advarerede Gæstgiveren dem mod at køre med skuffen, som var døddrunk. Baronessen stolede imidlertid paa Hestene, der var stikkelige og lændte Vejen, og tog derfor ikke Hensyn til Advarelsen. Det gik ogsaa godt lige indtil de naaede Gaarden; da de skul dreje ind fra Vejen siger Baronessen: „Gud ske Lov, nu er vi da Hjemme“; men i det samme gik skuffen et øst for brat Eving, saa Vognen væltet ned i den dybe Vorrgrav. Baade Baronessen og Datteren druknede, men den sulde skuff blev bjergede Livet. Han blev straks afflediget som skuff, men fik dog en Gaard under Godset i Fæste. Han var meget ulykkelig over det fæle og smagte Steden aldrig Spiritus.

J. J. S. E. Vertouch-Dehn ned-

rev de gamle Bygninger og opførte 1853-56 en ny Hovedbygning, som vist paa Billedet Side 30. Han ombyggede og udvidede Haven meget betydeligt og dan-

Parti af Kungholm Hovedgaard.

nede af den tilstødende Skov en meget smuk Park.

Baron J. J. S. E. Vertouch-Dehn døde 1903 og Baroniet overgik derpaa til hans Søn, den nuværende Besidder, Poul Vertouch-Dehn, der i over en Snese Aar havde haft Bopæl paa „Sofieshus“, beliggende ved Højbygaard Solbeplass, og her fort et ubundet Ungkarlelliv inden han omsider blev gift.

Hovedbygningen har i de senere

Aar undergaaet en væsentlig Forandring; det lille Spir, der fandtes paa den østre Gavl, og som ses paa Billedet fra Halvtredserne, Side 30, er fjernet, og i Ste-

det er der, som Billedet Side 29 viser, midt paa Bygningen opført et Tårn, hvis Spir ses viden om og i høj Grad fremhæver Bygningen. Der er endvidere opført meget præsentable Salsbygninger og forskellige Funktionærboliger, ligesom der er indlagt elektrisk Lys paa Slotet.

Gaarden var, som før nævnt, oprindelig omgivet af Grave; de findes endnu mod Vest, Nord og Øst.

Et særligt smukt Parkanlæg findes ved Slotet; navnlig i For sommeren frembyder den frodige og sjældne Blomstervegetation imidlertid de aarhundrede gamle Træer et tiltalende Syn. „Kungholm Hoved“; som den almindelig kaldes, er et meget indtægtsstøtsted for Hødderne; to Gange ugentlig åbner den gæstfælle sine Porte for Publikum. Hvad der ogsaa bidrager til at gøre Parken interessant er, at en Del af den er indhegnet til Dyrehave, hvor der findes en Del Raadhr.

Da i 1874-75 det store Stormflodsdykke blev anlagt ved Vøllands Sydlyst, kom der et Areal af flere Tusind Tdr. Ud ind under Baroniet, idet dette tilslød et Velsk, for at Diget kunde følge Vanddragene et Stykke inde i Søen, medens det ellers var Bestemmelsen at anlægge det nærmere mod Land paa et daværende mindre Dige. Paa de paa denne Maade indbundne Arealer findes en god Vildtbestand, og der afholdes aarlig store Jagter.

Raahavegaard.

Raahavegaard, der ligger i Søleby Sogn og hører under Baroniet Sønderkarle, har 330 Tdr. Ld. Ager og 25 Tdr. Ld. Skov. Befættningen bestaar af 80 Mallesøer, 20 Siltr. Ungtænder og 16 Heste.

Mælken leberes til Trifolium i Maribo. Marken drives i 6 Skifter, nemlig 1) Brak, 2) Hvede, 3) Roer, 4) Byg, 5) Kløver og 6) Hæbre.

Raahavegaard hed tidligere Røghave og i de ældre Tider Røghave. Den findes omtalt første Gang i 1397, da den ejedes af Herman Storm. Røghave var den Gang en Vonderby, der foruden nogle almindelige Vondergaarde havde tre større Gaarde. Antagelig har det kun været den ene af disse, der ejedes af Herman Storm. Hans Døtre Grete og Gertrud Hermans datter folgte omkring 1470 Ejendommen til Eskild Gøye.

1462 nævnes Væbner Per

Raahavegaard's Hovedbygning.

Woesen som Ejer og Beboer af en større Gaard i Røghave, og Jep Jensen som Ejer af en anden. Jep Jensens Sønnesøn Per Jørgensen Gris og Datter Anne Jepsdatter folgte 1488

deres Gaard til Eskild Gøye, der 1511 købte en tredje Gaard i Røghave, der ejedes af Laurids Jørgensen, formodentlig en Efterkommer af Per Woesen eller hans Arvinger. I 1552, da Eli-

Raahavegaard's Hestebygninger.

ne Gøye ejede Røghave omtales den som bestaaende af 4 store Vondergaarde.

Senere gik Røghave over til Jochum Vornelvig, der ejede Rudsberggaard, Fredsholm m. m. og 1622 mageskiftede hans Enke Fru Ellegaard Penh, Røghave til Kronen.

Da Baroniet Sønderkarle blev oprettet 1819 var der baade en Gl. Raahavegaard og en Ny Raahavegaard. Gl. Raahavegaard blev i Erektionspatentet bestemt til Enkesæde for Baroniet, og der blev indsat en Bestemmelse om, at den aldrig maatte stilles fra Lugholm. Der er imidlertid ikke opført nogen Bygning, der kan tjene som stands-mæssigt Enkesæde, saa Bestemmelsen er altsaa ganske betydningsløs. Senere er Ny Raahavegaard sammenlagt med Gl. Raahavegaard, der nu drives som Forpagtergaard under Baroniet.

Højbygaard.

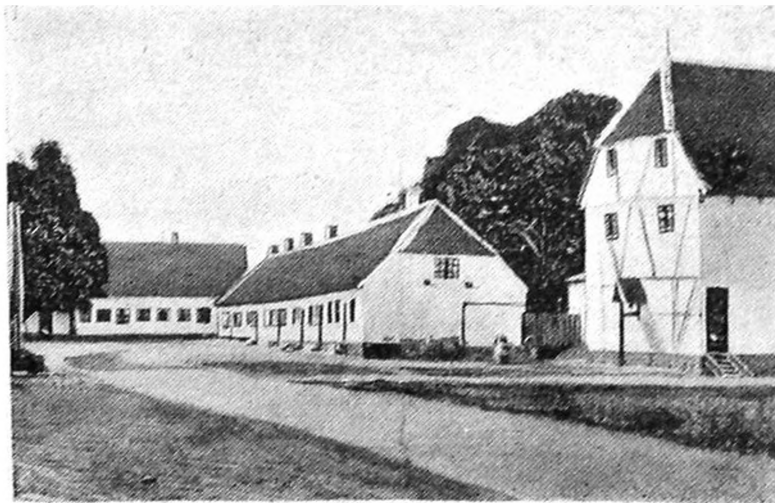
Højbygaard, der hører under Lumgholm og er beliggende i Taagerup Sogn, har et Areal af 335 Idr. Ld. Agerjord og 35 Idr. Ld. Eng. Besætningen bestaar af 330 Kreaturer, 50 Heite og 250 Evin. Mælken leveres til „Triforium“.

Jorden drives i 8-Mark's Drift med følgende Skifter: 1) Hvede, 2) Roer, 3) Bhg, 4) Kløver, 5) Havre, 6) Roer, 7) Bhg, 8) ½ Pønner og ½ Sommergræsning.

Højbygaard omtales i de gamle Dokumenter første Gang 1397, da den tilhørte Væbneren Jben Dramsted; senere kom Gaarden i Slægten Rabels Besiddelse og tilfaldt derefter ved Giftemaal Hr. Axel Mogensens Gøye. Hans Datter Mette Mogensdatter Gøye var gift med Peder Walkendorff, og efter deres Død 1420 tilfaldt Højbygaard Sønnen Henning Walkendorff, der døde 1475. Gaarden gik saa i Arv til Dattersønnen Claus Krummedige; han udbedrede 1489

Gaarden og forshuede den med Volde og brede Græbe, hvoraf der nu kun er lidt tilbage. Claus Krummediges Datter Trude

bet var barnløst gif Gaarden i Arv til Fru Trudes Søsterdatter Helvig Hartvigsdatter Ulfeld, der var gift med Sten

Højbygaard.

bragte Højbygaard til sin Hgtefælle, Christian den Andens be- sendte Jeltterre Otto Krum- pen, der døde 1569. Da Hgtefæ-

Wille til Hjerregaard. De næste Ejere var deres Søn Rnrd Wille til Willeflov og dennes Søn Landsdommer Hølger

Wille, der 1616 forærede en Klovle til Taagerup Kirke.

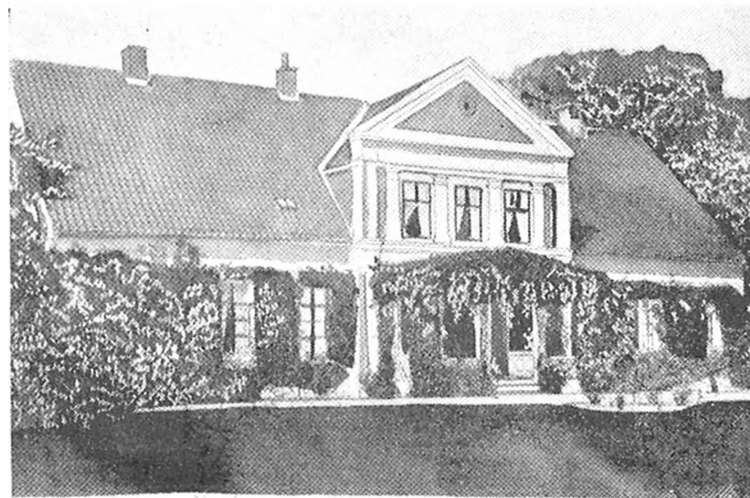
Senere kom, ubift hvorledes, Højbygaard i Henrik Rangkau's Besiddelse. Han forbedrede Gaardens Drift betydeligt; men døde allerede 1644 under et Ophold i Hofsten, hvortra hans Lig blev ført til Rasklov og videre til Højbygaard. Hans Enke Jda Rangkau skænkede betydelige Gaver til Rasklov Kirke og Latin- skole.

Efter Jda Rangkau's Død skiftede Højbygaard gentagende Gange Ejere og kom til sidst under Kronen, hvor den forblev indtil 1725, da Abraham Lehn købte den for 75,327 Daler. Den havde den Gang 166 Tønder Hartkorn samt 1020 Ld. Bønderhartkorn og 4 Kirker. Da Paul Abraham Lehn 1803 oprettede Stamhuset Lumgholm blev Højbygaard lagt ind derunder, og dets Historie falder derefter sammen med Baroniet Sønderfarte.

Rolykkegaard.

Rolykkegaard i Stokkelev Sogn har et Areal af 250 Tdr. Ld., deraf 5 Tdr. Ld. Skov, 3 Tdr. Ld. Eng og 4—5 Tdr. Ld. Have og Gaardsplads. Besætningen bestaar af 80 Maltkøer, 25 Ung kreaturer, 250 Svin og 14 Heste. Mælken leveres til Stokkelev Mejeri. Jorden drives i 10 Marks Drift, nemlig: 1) Benyttes til Brak, 2) Hvede, 3) Kær, 4) Bøge, 5) Kær, 6) Væg, 7) Kær, 8) Væg, 9) Kløver og 10) Græs. Der dyrkes 50 Tdr. Ld. med Sulfetroer og 10 Tdr. Ld. med Jodetroer.

Rolykkegaard nævnes allerede 1472, da den tilhørte Hr. Mads Thomsen, 1489 gik den i Arv til Herman Pors og 1507 kom den i Christoffer Jversens Besiddelse; men der

Rolykkegaard.

findes kun saa spæde og ubehydelige Træk af dens Historie. 1564 tilhørte den Fru Anna Olde, Land, der gjorde sig bekendt ved at staa frem i St. Knuds Kirke i Odense og udstælde Biskop Jespersen lige som han stod i Begreb med at bestige Prædikestolen.

1871 købte den nuværende Hens Fader, Landbrugskandidat Carl Bah, hvis Fader ejede Marienhjst Dampmølle, Rolykkegaard for 70,000 Rigsdaler. Gaardens Jorder var den Gang i en meget daarlige Forfatning, de var hverken dræned eller merglede og gav kun 7 a 8 Fold og Besætningen var meget mangelfuld; men ved et ihærdigt Arbejde lykkedes det at bringe Jorderne i udmærket Stand og ligeledes at skaffe Gaarden en god Besætning. Det er den store Besætning der har hjulpet Gaarden op; man begyndte først paa at dyrke Sulfetroer 1910, da dens nuværende Hens Løjtnant Bah købte Gaarden af Proprietær Galsgaard for 230,000 Kroner.

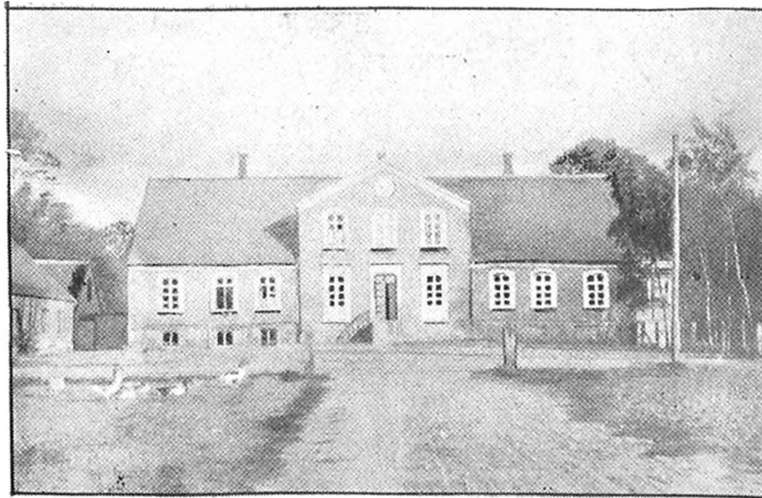
Danstedgaard.

Danstedgaard i Nebbelunde Sogn, en halv Mil nord for Røddh, har et Liggende af 265 Td. Ld. Ager og 30 Td. Ld. Stov og Høe. Besætningen bestaar af 60 Køer, 25 Kvier, 16 Heste og 8 Plagge. Mælken leveres til Nebbelunde Mejeri. Af Markerne dyrkes en Trediedel med Sulleroer, en Trediedel med Byg og en Trediedel med Havre, Græs og Hvede.

De historiske Oplysninger, der foreligger om Danstedgaard er ret sparsomme. Den findes nævnt første Gang i det 14. Aarhundrede i Forbindelse med Familien Sparre. Omkring 1470 ejedes den af Las Johansen og gik efter ham i Arv til Børnene, hvoraf Datteren Eline var gift med Christoffer Jensen Wass. Derefter gik Danstedgaard over til Familien Daa. Jørgen Daa til Dansted nævnes saaledes 1567; hans Datter, Karen, ægtede Klaus Pors til Ellingsøe — omtalt under denne —; han

arbejdede derved Gaarden. En Datter af Pors var gift med Jochum Fr. v. Praus, som ved dette Giftermaal blev Ejer til en Del af

gensen solgt til Hennig v. Daldorff til Blügge paa Jermern og paa samme Tid ejede Rudbek Pors til Ellingsøe

Danstedgaard.

Danstedgaard; han folgte 1675 denne Del til Procurator Mads Hylbloft i Nafflov. En anden Del af Gaarden var allerede 1666 af Christen Steel Jor-

ogfaa en Part af Gaarden. Hvorvidt Mads Hylbloft har faaet købt ogsaa disse Parter og derefter solgt det hele bides ikke; men i 1681 ejede i al Fald Byfoged Niels

Hansen i Røddh hele Gaarden. Han folgte den 1696 til Forpagter Brede paa Ellingsøe, som ejede den indtil 1720, da han afhændede den til Frederik Felt-huus, efter hvem den gik i Arv til Sønnen Didrik Felt-huus. Efter Adkøbtes Død folgte Arvingerne 1738 Danstedgaard ved offentlig Auktion til P. Vech for 3530 Rigsdaler. Vech døde saa Ar efter og hans Enke ægtede da D. C. Surhr, der 1751 folgte Gaarden til Ridfoged E. Winstrup for 4200 Rigsdaler. Denne blev hurtig led af Ejendommen og folgte den 5 Ar efter for samme Pris til Søren Müller, der først frasolgte Bøndergodsset og derpaa i 1758 afhændede Danstedgaard til Greb E. D. Reventlow for en Købesum af 4400 Rigsdaler. Greb Reventlow opførte 1776 et nyt enetages Stuehus, lagde nyt Bøndergods under Gaarden ved at købe Bullkehavegods og indlemmede derefter Dansted-

gaard i Grebflabet Christianskæde. Forbindelsen med Grebflabet varede dog ikke ret længe, idet Greben bagefter folgte den til Landvæseniskommisær Kirkebjerg, der senere folgte den til Cordisa, der igen afhændede den til Grev Hardenbergs nægte Søn Pøstmann Reventberg paa Lienlund. Endelig folgte Reventbergs Enke 1857

Gaarden for 95,000 Kr. til N. E. Petersen, der Aaret efter opførte en ny Hovedbygning, som ilaar endnu og som er afbildet Side 35. Petersen døde 1894 og hans Enke sad derefter som Gjer paa Danstedgaard indtil 1906, da den nuværende Gjer, Proprietær N. P. T. Skifte overtog den. Ratten til den 31. Oktober 1905

hjemtogtes Danstedgaard af en større Brand, idet Lade- og Staldbygningerne fuldstændig lagdes i Aske, hvorved Gaardens værdifulde Besætning for Størstedelen indbrændte. Efter Branden opførtes meget moderne Stald- og Ladebygninger, og der rejstes en kraftig Vindmotor, der driver samtlige Gaardens Maskiner, dog foregaar

Tærskningen ved Petroleumsmotor. Danstedgaards Stobe er bekendt for den store Raagekoloni, der her har Tilhold, og som anretter stor Skade paa Egnens Marker. Der drives hvert Foraar en meget energisk Jagt paa disse Skadedyr, og endskønt der nedlægges Tusinder af dem, synes Plagen dog at være lige stor.

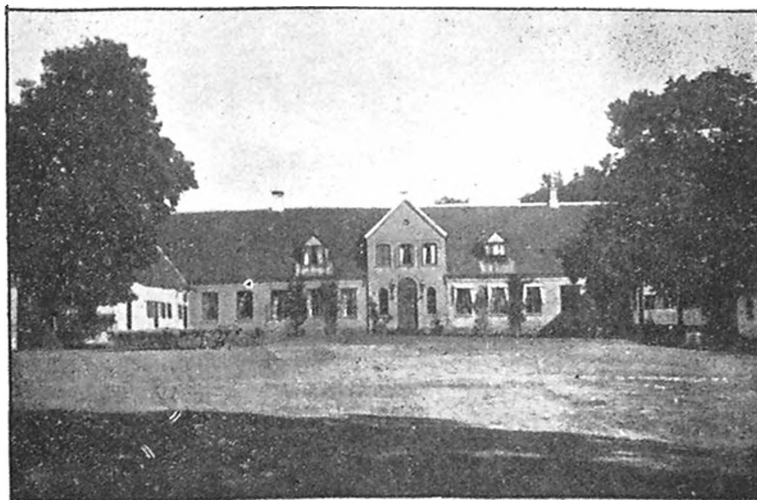
Baadesgaard.

Baadesgaard, der ligger i Gløstinde Sogn, har e: Tilliggende af 350 Tdr. Land. Besætningen bestaar af 22 Heste, 100 Maltkøer og en Snees Stjeler Ungbøer. Sædfjeldet i Markerne er følgende: 1) Hvede, 2) Roer, 3) Bgg, 4) Kløver, 5) Bgg, 6) Roer, 7) benyttet Vraf. Roearcalet er ca. 80 Tdr. Ld., deraf de 60 Sukkerroer. Haven er ca. 4 Tdr. Ld. stor.

Baadesgaard har sin Oprindelse fra Svenskekrigen 1658—60. Svenskerne afbrændte nemlig de tre Bondebjere Baadesbh, Langholm og Stroge, og af disse Byers Forbder oprettedes saa Baadesgaard. Gaardens første Ejer var Borgmester Hans Mikkelson Hødenø i Raskov; men Udgifterne ved Gaardens Opførelse oversteeg hans økonomiske Evner, og da det tilmed var trange Kar med store Skatter, kunde han ikke klare sig, men maatte paa Grund af Skatte-rejancer afstaa Gaard og Gods til Frederik den Tredie, som uddibede Ejendommen betydeligt.

1698 skødede Christian den Femte Gaarden til Arvingerne efter Kældermeister paa Holtorp Hans Daniel Frink, som havde 19,886

igen 1710 til Kancelliraad Hans Daniel Ahlefeldt, der var gift med den rige Generalskiftal Jørgen Landorps Enke.

Baadesgaard.

Rigsdaler til Gode hos Kongen. Frink' Arvinger folgte 1700 Gaarden til Amtsforsvalter over Frederiksberg Amt Kai Ahlefeldt, og dennes Arvinger skødede den

Hans Ahlefeldt omtales som en dygtig og snarraadig Mand, og blndt andet fortælles om ham, at da Svenskerne en Gang truede med at gøre Landgang i Nærheden af

Rødbby, samlede han alt Folt, baade Bønder og Bønderkoner, forshunde dem med tjærede Stænger og lod dem tage Opstilling paa en flad Mark. Da Svenskernes Anfører saa den store Styrke sagde han: „Vor Herre dø, jeg tror at Djæblen har st . . . Folt paa dette Land“ og afstod fra Landgangsforføjet.

Hans Ahlefeldt døde 1728 og efterlod Baadesgaard til sin Stedsøn Hans Landorph, der senere blev Statsraad og Amtmand over Fjølter. Hans Landorph, der var gift med Magdalene Lüchow, Datter af Geheimeraad Lüchow til Søholt, var en meget godgjørende Mand, der tillige førte et stort Hus og var meget uehjælplos i Pengesager. Det endte med, at han 1738 maatte gaa fra Gaarden for Gæld, og hans økonomiske Kirin var saa komplet, at han maatte gaa omkring ved Dørene i Næsbjerg — hvor han før havde skddet som Amtmand — og bede om

Mæll og andet, hvad godgørende Føll vilde give ham. Hans Kone udbirkede dog, at han som en Trøst i al denne Gendighed fik Lov at beholde sin — Etatsraadsstuel! Han døde 1748.

Da Gaarden 1733 blev solgt ved Tvangsauktion købtes den af Frederik den Tredies Datter, Prinsesse Charlotte Amalie. Hun opførte den nuværende Hovedbygning, anlagde Haven og indtog flere Markler til Gaarden. Bønderne elskede hende; thi hun tog sig meget af deres Sager og var i det Hele godgørende mod alle, der trængte til Hjælp. I sit Testamente af 1772 bestemte Prinsessen, at Gaarden skulde tilfalde hendes Hofmester E. Chrf. Vinstow, men denne døde allerede Aaret efter, og Prinsessen forandrede da Testamentet derhen, at det bliver Hofmesterens Søn, Kammerherre C. A. Vinstow, der fik Gaarden ved hendes Død 1782. Om Vinstow overhovedet fik Gaarden vides ikke; men i 1791 var den i alt Fald kongelig Domæne, og blev som saadan udskilt.

Vaadesgaard var paa det Tidspunkt af betydelig Udstrækning, dens Bøndergods naaede helt ind imod Naffov og under den hørte Kirkerne i Vestenskov, Skappel, Dan-

nemarre, Arringe og Gloslunde. Hele Godset var skildet for 850 Tønder Hørforn. Ved Udskiftningen blev alle Bøndergaardene Arvesæstegaarde, og Hovedgaarden blev delt i 5 Parceller, hvoraf to senere igen blev slaaet sammen til Vaadesgaard. Af de andre tre oprettedes Gaardene Christinesfeldt, Gabrielsminde og Rosenbjerg.

Før Udparcelleringen hørte der betydelige Skovstrækninger til Vaadesgaard. De blev i Statens Besiddelse, men gav ingen videre Indtægt. I 1818 blev der foretaget en Opgørelse, der viste, at Skovene gav Staten en aarlig Indtægt af — 97 Rigsdaler. I Tiden omkring 1840 blev de alle solgt, det meste til Rudsberggaard og Resten til Ellingsø, Gammelgaard og Søllestedgaard.

Samtlige de ved Udparcelleringen oprettede Gaarde blev afhændet som Arvesæstee og Staten ansatte en Godsforvalter — der boede paa Mosgaard — til at føre Regnskabet med Arvesæsteegodset; senere blev det dog henlagt under Amtstuen i Maribo.

Den første Arvesæsteejer paa Vaadesgaard var Kammeraad Vaaden; han drev den i 3 Aar for egen Regning og bortforpagtede

den derefter 1794 for et Tidrum af 4 Aar til sin Svigerføn, Forvalter Ebbesøn. Han blev dog allerede led af det efter 3 Aars Forløb, og 1797 solgte Vaden saa Arvesæstet til Forpagter Andersen paa Frederiksdal for 12,000 Rigsdaler. Det gik dog ikke ham bedre; han havde kun Gaarden et Aar, saa blev den ved offentlig Auktion solgt for 9000 Rigsdaler til Holsteneren Stornelius Nissen. Men heller ikke han kunde klare sig mere end et Aar og solgte saa Gaarden til C. H. Bratfeldt for 10,400 Rigsdaler. Bratfeldt synes at have tjent Penge paa Gaarden og har vistnok købt nogle andre af Godsets tilstødende Arvesæsteejendomme og atter senere udparcelleret dem. Saavidt man kan se, har han solgt Vaadesgaard med dens oprindelige Tilliggende til Bønden Anders Clausen for 17,200 Rigsdaler. Hvorlænge Clausen har haft Gaarden vides ikke. Omkring 1815 ejedes den af en Vaade, der ogsaa klarede sig daarligh og derfor fik Godsejer Jørgen Jørgensen paa Søllestedgaard til at hjælpe sig med Skatationer; oprindelig var det nok 40,000 Rigsdaler; men Summen skulde i de

følgende Aar saadan op, at den i 1820 udgjorde 80,000 Rigsdaler. Alligevel kunde Vaade ikke klare sig og Jørgensen blev sat i 1820 nødt til selv at overtage Gaarden. Jørgensen, der oprindeligt var en meget velstaaende Mand, havde ved sin Hjælpfomhed og navnlig ved sine mange Skatationer for gode Venner bragt sig selv i yderst vanskelig Stilling, saa han i de følgende daarlige Aar havde det største Besvær med at klare sig. Han drev Gaarden sammen med Søllestedgaard indtil 1826, da den paa Grund af Restancer for Afgifter og Skat blev solgt ved Auktion for 6000 Rigsdaler. Saa vidt vides var det en Henningsen, der købte Gaarden; i alt Fald var det nogle Aar senere en Ejer af dette Navn. Medens han havde Gaarden brændte alle Bygningerne med Undtagelse af Laden og Hovedbygningen; de staaar begge endnu og er med deres 16 Tommers Egebindingsværk et Bevis for den solide Byggemaade, der bruges paa Prinsesse Charlotte Amalies Tid.

1846 blev Vaadesgaard købt af Jægermester Friedricksen, hvis Hustru plantede mange sjeldne Træer i Haven. I Faldtrekterne solg-

le Jægermeisteren Gaarden til Landmaaler, Justitsraad Frederiksen til Høbbøllegaard, Fader til Erhard og Johan Frederiksen. Gaarden blev i Familiens Eje indtil 1874, da Johan Tillew Frederiksen paa Grund af de fejlslagne Spekulationer med Suckerfabrikken paa Højngaard maatte sælge Gaarden til Proprietær Mæder, der indløste Arveføljet, saa Gaarden blev fri Ejendom. Hæder døde 1881 og hans Arvinger bortforpantede saa Gaarden til dens nuværende Ejer Proprietær Strømp-

hardt, som købte den i 1895. Den stærkt omtumlede Gaard med de mange idelig stiftende Ejere er i hans Hænder bleven til det den i straf af sine gode Jorder bør være — en Moniergaard.

Medens Vaadesgaard som nævnt er bleven fri Ejendom er de tre andre Hovedparceller Christinesfeldt, Gabrielsminde og Rosenbjerg fremdeles Arveføljet under Staten; men Arveføljetasignen er meget ringe og Gaardene er jo til Gengæld fri for at hde Tiende.

Christinesfeldt

har et Tilliggende af 220 Td. Ld., der er 4 Td. Ld. Have. Besætning

der) 2) Svede, 3) Vng, 4) Kær, 5) Vng, 6) Skøber og 7) Vng og Havre.

Christinesfeldt.

gen er 14 Heste, 3-4 Plagge, 75 Maltkøer og ca. 30 Stk. Opdræt. Dristplansen er følgende: 1) Benyttet Vral, Kær og Staldsjo-

I 1836 købte Forpagter Vngvad Gaarden af Proprietær Hansen og efterlod den ved sin Død 1855 til sin Søn. Denne opbyggede 1869

Stuehuset, som det ses paa hofstaaende Billedet og 1870 Udhusene. I 1894 brændte alle Udhusene og blev derefter opførte paany. Ved Vngvads Død i 1901 gik Gaarden

over til Sviger sønnen, Proprietær St. J. Theil, som fremdeles ejer Gaarden, men bor paa sin anden Ejendom stattrinesminde i Ultrae.

Rosenbjerg

er paa 116 Td. Ld., Besætningen består af 8 Heste, 30 Maltkøer og 10-12 Stk. Opdræt. Driften er

get som Arveføljet mod en aarlig Afgift af 120 Rigsdaler samt mod at betale alle paa Gaarden hvilende Statter og Afgifter. — Den

Rosenbjerg.

6-Marks: 1) Svede, 2) Vng, 3) Kær, 4) Havre, 5) Skøber og 6) Græs. Suckerroerentealet udgør 14 Td. Ld.

Gaarden med Indtagelse af Staldbygningen er nyopført af den nuværende Ejer. Han har i sin Besiddelse alle de ved Ejerlisterne paa Gaarden indfødte Skøber. Vi noterer heraf følgende:

Den 12. Juni 1789 fik daværende Forpagter af Rosenbjerg, Peder Knudsen, Gaarden overdra-

16. Marts 1796 folgte Knudsen Gaarden til James Sommerfeldt for 4000 Rigsdaler. Sommerfeldt folgte den 10. Juli 1798 Ejendommen til Statsraad Konstantin Brumm for 5200 Rigsdaler; men 8. Juni 1801 købte Sommerfeldt Gaarden tilbage for 1200 Rigsdaler samt visse Ydelsler til Brumm. — 21. December 1805 folgte Sommerfeldt Gaarden til Hans Lauritzen Møller; men da dette Skøde ikke er opbevaret kan Skøbesummen

ikke opgives. — 2. November 1818
 fulgte Møller, der imidlertid var
 bleven Jorligsmægler i Rysted,
 Gaarden til Chr. Fr. Stølle for
 18,000 Rigsdaler, for de 10,000
 Rigsdaler udstedte Stølle en Pante-
 obligation med sin Svoger, Pro-
 prietær Jørgensen, Søllestedgaard,
 som kautionist. Stølle kunde ikke
 klare sine Jorpligtelser og maatte
 6. April 1820 afstaa Gaarden til
 Ditlieb Knuthsen mod at denne
 overtog hans Jorpligtelser. — 21.
 Juni 1851 overdrog Knuthsens En-
 ke Gaarden til sin Søn Anthon
 Cornelius Knuthsen for 12,000
 Rigsdaler samt Afstægt. Anthon
 Knuthsen døde for Moderen og

hans Enke giftede sig med Hans
 Christoffer Svendsen, som 12. April
 1862 udbetalte Knuthsens Moder,
 hvad hun endnu havde tilgode i
 Ejendommen. — Den 29. Oktober
 1887 tilfødte Svendsen Gaarden
 for 50,000 kr. til sin Søn An-
 ton Christian Svendsen, der 23.
 Februar 1893 indgik Magesliste
 med Gaardejer Niels Nielsen i
 Egebølle, saaledes, at denne fik
 Rosenbjerg og Svendsen Gaarden i
 Egebølle, denne sidste var vurderet
 til 35,000 kr., Rosenbjerg til
 60,000 kr. 1901 overdrog Niels
 Nielsen Rosenbjerg til sin Søn
 S. Nielsen, som fremdeles ejer
 Gaarden.

Gabrielsminde

har 109 Td. Vd., deraf 2 Td. Vd.
 Kave. Befæringen bestaar af 9

Koer, 6) Vgg, 7) Kløver og 8)
 Grønfordshavre. Sukkerroer
 udgør 32 Td. Vd.

Gabrielsminde

heite, 30 Maltekoer og 10 St.
 Ansvæg. Marken drives paa føl-
 gende Maade: 1) Kærret Præ,
 2) Svede, 3) Koer, 4) Vgg, 5)

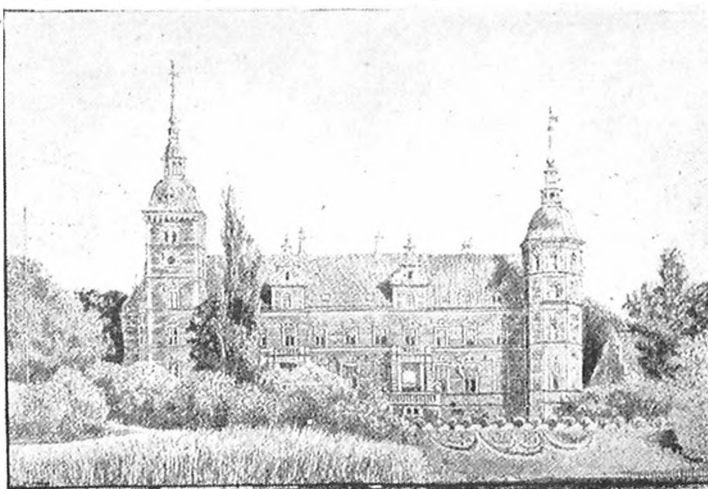
Gaarden har i et halvt Hundre
 Aar tilhørt Familien Ipsen, indtil
 Enkefru Ipsen i 1909 solgte den
 til Proprietær G. Jøith.

Orebygaard.

Drebygaard er Hovedgaard i Baroniet Guldborgland, hvortil der endvidere hører de tre Gaarde: Verriidsgaard, Rødsnæsgaard og Edegaard, der ialt udgør 2295 Td. Ud. fri Jord og 2361 Td. Ud. Skov. Drebygaard er beliggende i Salsløbing Landsogn, en halv Mil Nord for Salsløbing. Gaarden har et Tilliggende af 350 Tdr. Ud. Ager, 50 Td. Ud. Eng og 100 Td. Ud. Juddæmning, der bruges til Græsning. Haven spænder over ca. 20 Td. Ud. Besætningen består af 20 Heste, 120 Køer og 60 Stkr. Opdræt. Mælken leveres til Trisolum i Maribo. Sædskiftet er følgende: 1) Hvede, 2) Vg, 3) Kær, 4) Vg og Havre, 5) Klover, 6) Vandsæd og 7) Brat.

Drebygaard er vel den smukkeste beliggende Gaard paa Volland, ligge ved Havet med Udsigt over Volland's skovrige Nordkyst til Navsborgs stolte, mindertige Vall. Gaarden er af anseelig Vælde og har altid ligget paa det samme Sted; den er omgivet af gamle

Volde og Grave, der tidligere ogsaa indeholdte Avlsgaarden, men denne er forlængst udflyttet, saa Voldstedet nu kun optages af den anseelige Hovedbygning og Haven.

Drebygaard efter Ombygningen 1874.

Drebygaard og Byen Dreby udgjorde i de ældste Tider et af de mange smaa Bønderkirker, hvoraf Volland var saa opfyldt som ingen

anden Del af Landet. Navnet kommer af Dre, Skov, og henviser til at Stedet har været skovbevokset før det — rimeligvis senere end de omkringliggende Jorder — blev inddra-

et muligt, at den først kendte Herse Drebygaard netop er den, Sagnet sigter til; thi S i b e r t Lauridsen, der i 1317 nævnes som Gaardens Ejer, førte en kronet Løve i sit Vaaben, hvilket netop kunde tyde paa, at han havde stammet i sine Aarer; men det maa have været en af hans Forfædrene, der har haft en Krone til Vaaben. S i b e r t Lauridsen nævnes derimod som Forlober for Graf Menveds Søsterdatter ved hendes Ektefæll med Grev Christian af Oldenburg — hvorved han blev Stammoder til den Oldenborgske Kongeslæggt. Som Forlober skulde han kantonere for, at den Brudestat paa 1000 Mark lødig Sølv, som Kongen gav sin Søsterdatter, blev betalt, og det er jo muligt, at han ved at betale denne Sum har faaet Dreby Viik som livsvarigt Lehn. 1335 træffer man en Skitse i de Dreby som Hofmarskalk hos den uslykkelige Prins Dito, Christoffer den Andens

get til Dyrkning. Sagnet vil vide at en dansk Konge gav sin nægte Son Viiket i Lehn for Livstid for baade ham og Efterkommene. Del

Søn, han er rimeligvis en Søn af den før nævnte Sivert Lauridsen og ensbetydende med den Sivert Sivertsen, der 1336 nævnes til Dreby.

Fra Sivert Lauridsen nedstammer ogsaa den rige Erik Sjællandsfar — der fejlagtig er angivet at være en Søn af Baldemar Atterdag og Love Lille —. Paa en Herredag i Vordingborg fik han af Kong Baldemar Atterdag Stadfæstelse paa Forlehnningen af Dreby Virk og beholdt det til sin Død 1371. Hans Enke Fru Margrete Jacobsdatter skænkede ved Gavebreve af 1371 Stortjedelen af sit frie Gods til Franciscanermunkene i Næstved og Odense. Erik Sjællandsfar efterlod sig tre Døtre, hvoraf den ene, Bodil Erikzdatter bragte Dreby til den i Sagn og Viser berømte ældgamle Familie Blaa, idet hun giftede sig med Laurids Jensen Blaa, der nævnes første Gang til Dreby i 1394; han døde 1408 og blev begravet i Salsløbing Kirke, hvor hans Nigsten endnu for 100 Aar siden kunde thydes. Hans to Sønner Sivert og Oluf Lauridsen Blaa arvede Dreby; de boede begge paa Gaarden, var gode Venner, naar de

var ude, men levede i stadig Ufred hjemme, hvilket nok skulde skyldes deres Storer, som ikke kunde forliges.

Sivert Lauridsen efterlod sig kun en Datter Anna Sivertsdatter Blaa, der arvede Halvdelen af Drebygaard og bragte den til sin Mand Erik Madsen Vølle. Oluf Lauridsen efterlod sig 3 Sønner og et Par Døtre, men de døde alle uden mandlige Efterkommere; den sidste af dem Erik Oluffen Blaa døde 1501 som sidste Mand af Slægten og fik derfor efter Datidens Skik Slægtens Vaaben med sig i Graven. Hans Enke Jøger Poikke til Verriidsgaard og Datteren Barbara Erikzdatter Blaa, der var gift med Otto Clausen Huitfeldt, maatte stifte med Slægtingene; men mageskiftede saaledes, at de beholdt hele Verriidsgaard og Halvdelen af Drebygaard; senere afstod de denne Halvdel til Mads Erikssen Vølle, Søn af den før nævnte Erik Madsen Vølle. Medens Fru Barbara sad som Ejer af Verriidsgaard og Halvdelen af Drebygaard mageskiftede hun noget Jord med Mads Vølle, saaledes at han fik en Eng, benævnet Ludsmaveeng, lagt til Dreby;

men han tilfod hende dog „ud af et kærsligt Vaar“ at høste Engen. Senere da baade Mads Vølle og Fru Barbara var døde vilde Ejerne af Verriidsgaard ikke afstaa Engen, og Drebygaards Ejere tog den da med Vaabenmagt, idet de lod „Græsset høste og bortføre med Vaaben og Bærge“. Herover kom det til en heftig Proces, der varede 26 Aar, men endte med, at Engen blev tildømt Drebygaard.

Mads Erikssen Vølle, der som nævnt blev Enejer af Drebygaard, var en mægtig og anset Mand; han var Rigsraad i Kong Hans' Tid og var forlehnnet med flere Virker, deriblandt Nagelski paa Volland. Under Grevesfejden blev han 1535 tilligemed Sønnen Erik Vølle taget til Fange og sammen med flere andre Adelsmænd ført som Gidsler til Mecklenborg; de blev frigivne efter Københavns Indtagelse Aaret efter. Mads Erikssen Vølle døde 1539, og Drebygaard gik nu i Arv til den før nævnte Søn Erik Madsen Vølle, der ligeledes blev Rigsraad og Indehaver af Nagelski Virk m. m. Hans første kone var Sofie Rud, Enke efter Thye Brahe til Løstrup (Christiansfæde); efter hendes Død giftede han sig 1561 med Margrete Urup,

men døde Aaret efter som sidste Mand af Slægten. I sit første Ektekab havde han to Døtre, hvoraf den ene Verete eller Virgittie Vølle arvede Drebygaard; hun var gift med Christoffer Vøye og boede sammen med ham paa Dreby, hvor de udfoldede en i de Dage ukendt Pragt. Blandt andet valte det megen Opmærksomhed, at de altid, naar de fórte ud havde deres bevæbnede Børgerstuevænde bagefter Bognen som Garde. De gjorde dog ogsaa noget godt med deres Rigdomme og oprettede blandt andet Salsløbing Hospital, hvortil de skænkede 1000 Rigsdaler og nogle Huse i Byen. Christoffer Vøye døde 1584, og skont Ektekabet var barnløst opførte Enken nu en stor ny Hovedbygning. Fru Virgitties Hymnester var den bekendte Johannes Steinvinkel, der ogsaa opførte Uranienborg, og han lavede et Stykke Arbejde, der kunde modstaa Tidens Tand; baade de hvelvede Kældere og de gamle, alentykke Mure i den nu ombyggede Hovedbygning er hans Værk.

Efter Fru Virgittes Død, 1595, tilfaldt Dreby hendes Søster Kirsten Vølle, der havde været gift med Jesper Straffe til Ros-

næs, som druknede ved den danske Flaades Færlis under Gullönd 1566.

Heller ikke Fru Kirsten efterlod sig Børn og Drebygaard tilfaldt derfor nu Nigsraad Axel Brahe, en Søn af Fru Birgitte og Fru Kirstens Halvbroder Otto Brahe og Broder til den berømte Thge Brahe.

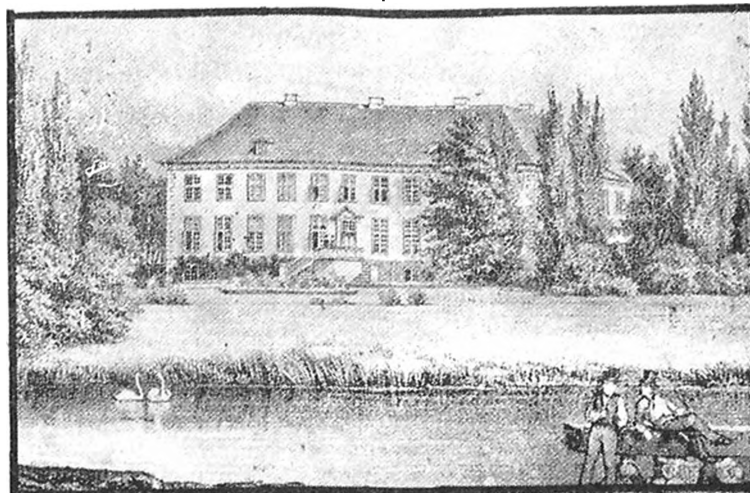
Otto Brahe var gift med Kirstine Hardenberg; de boede paa Drebygaard, men det hele, man ved om dem er, at de i 1610 skænkede 400 Nigsdaler til det af Christoffer Boye og Birgitte Wølle oprettede Hospital i Sagløbing. Otto Brahe døde 1616, og hans Søn Jall Brahe arvede Drebygaard; han var gift med Anna Galt, Enke efter Martin Wenzlermand til Søholt, og der ved Part i denne Gaard, hvilket førte til forskellige Stridigheder med Evogeren Gtke Galt, der ogsaa havde Part i Søholt. I Nigsarkivet opbevares et Brev fra Jall Brahe til Borgmester Christen Knop i Sagløbing; det lyder saaledes:

Kære Christen Knop!

Eftersom mig er berettet, at J vil lade Harns Nisjes Stiffrøns rette (henrette) i Dag, er min

vennlige Bøn til Eder, at J for min Skyld vil lade ham løs; dersom jeg kan tjene Eder igjen i sliq eller andre Maader, skal J altid finde mig villig. J bliver vel Middel til at han kan forlade Landet. Jall Brahe.

En saadan Anmodning ser jo højst

Drebygaard efter Ombygningen 1813.

mærkelig ud i Nutidens Tjne, men i de Tider var sliq ikke ualmindelig; Dødsdommene blev jo fældet for Smaathverier, idet Strafsen for at stjæle til en Værdi af 8 Skilling var Hængning. Hvorvidt Borgmesteren lod Synderen løbe forlyder der intet om.

1620 folgte Jall Brahe Drebygaard til Jacob Ulfeldt for 40,000 Rød Sølv, hvorefter han og Hustru drog til England.

Jacob Ulfeldt havde tilbragt ikke mindre end 12 Aar paa Rejser i Europa og Asien, og blev efter sin Hjemkomst Nigsraad og

som ihjelt Nigsgrebe og Generalvognmester Flemming Ulfeldt lod opføre et Kapel med Orgel og Altertable ved Gaarden. Kapellet blev senere omdannet; men Stenen med hans og hans Hustru Anna Elisabeth v. d. Groebens Navnetræl samt Karkstallet 1639 saas endnu for et halvt Hundred Aar siden over Døren. Flemming Ulfeldt var først Lehnsmænd paa Hølbæk Slot senere paa Høstved Kloster; han døde 1657, Enken overlevede ham i 33 Aar, idet hun først døde 1690. Drebygaard gik i Arv til deres Datter Sophie Ulfeldt, der var gift med Greb Christian Christoffer Hold, der faldt i Slaget ved Lund 1676, efterladende sig Enke og 14 Børn. Sophie Ulfeldt døde 1698 og Gaarden tilfaldt nu hendes ældste Datter: Grevinde Hilleborg Hold der var Hofdame og særlig bekendt derved, at hun i 20 Aar var forlovet med Christian den Femtes Yndling Adam Levin Knuth til Gisselsfeld. Han kunde aldrig bestemme sig til at holde Bryllup og døde 1699. Hilleborg Hold forlod derefter Hoffet og levede stille paa Drebygaard indtil sin Død 1724; hun blev begravet ved sin Forlovedes Side i Braaby

senere Nigsansler. Han var gift med Birgitte Wrothenhus og havde med hende 17 Børn, deriblandt den forærlig befendte Corstj Ulfeldt. To af Sønnerne Franz og Flemming Ulfeldt arbejdede ved Faderens Død 1630 Drebygaard. Franz Ulfeldt døde allerede 1636

Kirke og lod alle hans Breve lægge i Kisten under sit Hoved.

Sagnet fortæller, at Rotterne i hendes Tid kom til Holland paa følgende mærkelige Maade. Nogle ombandrende Latere blev 1702 bortvist fra Dreby med de Ord, at man ikke vilde have saadanne plagende Dyr paa Gaarden. Ansørgeren svarede da, at de skulde faa nogle andre plagende Dyr i Stedet, som man ikke saa let skulde blive af med, hvorefter de slap nogle Rotter løs, som siden formerede sig boldsomt og bredte sig over hele Den.

Hilleborg Hold testamenterede Drebygaard eller sin Andel deraf til sin Brodersøn Grev Christian Christoffer Hold. Han giftede sig med en Datter af Baron Winterfeld til Wintersborg og skaffede derved Slægten Arveret til dette Baroni, der som omtalt under Wintersborg ogsaa senere gik over til Slægten Hold. Den her nævnte Christian Christoffer Hold var en Søn af Grev Flemming Hold til Lungholm, der — som omtalt under denne Gaard — blev myrdet og udplyndret under Overtarten fra Nyborg til Holland. Grev Chr. Chr. Hold var en tapfer Herre, der deltog i forskellige

Felttog og tilsidt blev General. Han var en saa lidensabelig Elsker af Jagtens Spænding, at han endog gik paa Krybskytteri i Naboernes Stove. Grev Reventlow paa Krenkerup (Gardenberg) blev saa opbragt herover, at han gav sine Jagtbejente Ordre til at fælde Grev Hold, naar de mødte ham paa Krybskytteri og ikke var i Stand til at fange ham. Men netop denne Fare var noget for Grev Hold og Følgen var, at han foretrak at drive Krybskytteriet i Krenkerups Stove fremfor i andre Naboers. Man fortæller, at han anvendte en Mængde Krigspuds for at slippe ud af de Fælder, Jagtbejentene satte op for ham. En Gang, da Grev Reventlow havde en Masse Klapper parat til at gennemsnøge Skoven, hvor Grev Hold jagede, havde denne paa Forhaand underkøbt Joll til at stille Tid paa en Palmestak i den By, hvorfra Klapperne var. Visten lyledes udmærket; thi da Bønderne saa Slammerne slaa mod Himlen, troede de, at det var Byen, der brændte, og løb hjem. Til andre Tider slap Greben bort for Næsen af Jagtbejentene gemt paa Bunden af en Arbejdsvogn; men en Gang fik de dog Stig paa ham og

skod efter Vognen, men uden at ramme. Bagfter blev Grev Hold indlagt for Ketten, og i Protokollen over Gardenberg Virk findes Sagen omtalt; men da Greben nægtede og der ikke var tilstrækkeligt Bevis imod ham, blev der ingen Dom fældet.

Grev Hold efterlod sig 16 Børn, og ved hans Død 1774 enedes de mange Arvinger om at sælge Drebygaard til Kammerherre Paul Abraham Lehn, der i Forvejen ejede Verriidsgaard og Højbygaard, som han havde arvet efter Faderen, Bindhandlersønnen Abraham Lehn. Endvidere havde han efter Farbroderen arvet Hvibkilde, Nielsstrup og Lindstov paa Fyn og senere købte han tillige Lungholm. Af de fynske Godser oprettede han et Stamhus, og af Lungholm og Højbygaard et andet Stamhus, der senere blev til Baroniet Sønderkarle, og af Drebygaard og Verriidsgaard oprettede han Baroniet Guldborgland. Selv blev han ophøjet til Baron i 1780. Han var en ualmindelig dygtig Godsejer og bragte alle sine Gaarde i fortrinlig Drist og opførte nye Bygninger paa dem alle; Stenene brændte han selv i de af ham oprettede Teglværker. Han anlagde

endvidere gode Veje overalt paa Baroniet, noget der den Gang var en ukendt Ting her paa Volland. Men han var haard i sine Høverisfordringer til Bønderne og skønt han vel næppe forlangte mere end han strengt taget havde Ret til, blev Bønderne mange Steder ilde stillede.

Paul Lehn døde 1801; han efterlod sig ingen Sønner. Den næstældste Datter, der skulde have haft Baroniet Guldborgland, døde ugift for Faderen, hvorefter den tredje Datter blev udset til Baroniets Arvtager. Ogsaa hun døde for Faderen, men i sit Ægteskab med Kammerherre Barner til Vebbygaard havde hun en Datter, Christiane Henriette Barner og Arveretten til Baroniet gik da oven til hende.

Samme Kar som Vebstefaderen døde, var hun bleven gift med Kammerherre Dito Kaas, der blev baroniseret under Navnet Kaas-Lehn; han døde allerede 1811, og 9 Kar efter giftede hun sig med Major Henrik Christian Rosenørn, som derefter blev ophøjet til Baron under Navnet Rosenørn-Lehn.

Medens Baronessen sad som Enke efter sin første Mand udbidede

og moderniserede hun Hovedbygningen i Marne 1813 15 og gav den det Udseende, som Villedet Side 43 viser.

Baron Rosenørn-Lehn døde 1847 og Baronessen 1860. Baroniet gik derefter i Arv til den ældste Søn Baron Otto Ditlev Rosenørn-Lehn, der senere blev Landsstingsmand og Udenrigsmini-

ster i det Estrupske Ministerium. Han ombyggede og udvidede Hovedbygningen og forsynede den med Taarne og Spir, som Villedet Side 41 viser. Udenrigsminister Rosenørn-Lehn døde ugift 1892 og Baroniet gik derefter over til Broderen Christian Conrad Sophus Rosenørn-Lehn, gift

med stontese Benedicte Smith til Smithenborg. Han døde 1899 og efterlod Baroniet til sin Søn, den nuværende Besidder Baron Frederik Marcus Rosenørn-Lehn, gift med den svenskfødte Grevinde Sigrid Bonde.

Crebygaard rummer en Mængde kunstmæssige Skatte bl. a. en kost-

bar Malerisamling og et stort Vibe-hotel. Grunden hertil er lagt af Paul Abraham Lehn og senere Vebedere har forøget Samlingerne betydeligt. Slottet, der er omgivet af en nydelig Have, er et hndet Udflugtssted ikke alene for Salstøbing Beboere, men ogsaa for Folk fra fjernere liggende Dele af Stiftet.

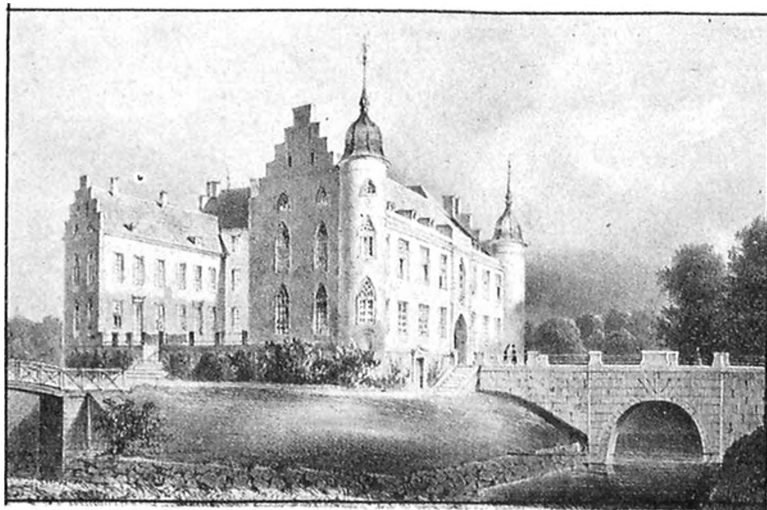
Hardenberg.

Hardenberg, Hovedsædet i Grevskabet af samme Navn, ligger i Nadsjed Sogn, en halv Mile Vej fra Sakstøbing. Til Hovedgaardten hører 3000 Tdr. Land Skov, 70 Tdr. Ld. Have og Park, 609 Tdr. Ld. Ager, 75 Tdr. Ld. kultiveret Eng og 200 Tdr. Ld. Mose, den saakaldte Nadsjed Mose, hvis Græsnng tidligere har været skovet bort, men nu skal indhøstes til Gaarden. Befæmningen, som i denne Anledning skal forøges, udgør for Tjebliktet 160 Stær, 80 St. r. Ungbæg, 32 Heste og 10 Blagge. Gaarden drives for Grevskabets egen Regning og er delt i 7 Skifter, nemlig: 1) Brat, 2) Hvede, 3) Byg, 4) Røer, 5) V. g. 6) kløver og 7) Havre.

Til Grevskabet hører endvidere følgende Gaarde: Ibslund med 616 Tdr. Ld., Rosenlund 750 Tdr. Ld., Nørregaard 550 Tdr. Ld., Mestrup 808 Tdr. Ld., Christiansdal 590 Tdr. Ld. og Sebyholm 806 Tdr. Ld. De er alle bortforpagtede med Undtagelse af Christiansdal, der drives for Grevskabets egen Regning. Hardenberg er et nyt Navn paa

en gammel Gaard; den hed oprindeligt skrenterup og fik først 1815 Navnet Hardenberg. Gaarden skal have eksisteret allerede omkring

„torp“ tyder paa, at Gaarden — som saa mange andre Herregaarde — oprindeligt har været en Bønderby, som senere er samlet til en

Hardenberg Slot.

1150, men findes ikke bestemt nævnet før 1392. Navnet blev da skrevet Chrenchetorp. I 1502 er Navnet ændret til skrentorpe og senere til skrenterup. Den gamle Endelse

Adelsgaard. Den første Ejer, man kender, er Lauritz Nielsen skabel, der den 15. August 1392 solgte Gaarden til Axel Mogensens søn Gøye, der var Ridder og

Migsraad; han var gift 2 eller 3 Gange og havde med sin sidste Kone 2 Sønner, Oluf og Mogens. Ved hans Død 1411 blev skrenterup og alt hans øvrige forældres Gods skilt mellem Enten og Sønerne. Oluf Agelsen Gøye fik skrenterup som sin Part. Han var gift med Meite Christianzdatter, som efter hans Død giftede sig med Jes Olufsen, som senere kom i Besiddelse af skrenterup. Han bortskødte Gaarden til Brødrene Mathias og Evert Moltke. Denne Slægt — der senere ændrede Navnet til Moltke — var den Gang sævel som nu en rig og anset Slægt. Søjerne og Moltkerne var i Familie, idet en Datter af Axel Mogensens Gøye (saa en Søster til Oluf og Mogens Gøye) var gift med Mathias og Evert Moltkes Fader, Johan Moltke til Babelse. Oluf Gøyes Broder, Mogens Agelsen Gøye købte 1. Maj 1427 Mathias Moltkes Part af skrenterup

terup. Evert Moltke havde kont-
sat sin Part til Morten Jensen af
Nagstrup og som Evert Moltke ved
Brev af 28. Juni 1427 gav Mo-
gens Gøye Ret til Indløsning af
Kantet, stødte dette nok paa Kan-
stelig'heder, i al Fald maatte Kron-
ning Philippa i 1428 — midt un-
der Krigen med Hansestæderne og
de holstenske Grever — personlig
mægde mellem Morten Jensen og
Mogens Gøye, der begge var
Rigsraader. Ved Hjælp af denne
Mægling kom Mogens Gøye omf-
der i Besiddelse af Krenkerup, som
derefter forblev i hans Slægt i
halvandet Hundrede Aar.

Mogens Gøye var to Gange
gift. Hans anden Kone var Jde
Eriksdatter Falk, eneste Barn af
Eskild Falk til Gisselsfeldt og me-
get andet Gods. Ved Svigerfader-
rens Død arbede Mogens Gøye
disse store Besiddelser og blev en
overmeade velhavende og dertil
meget indflydelsesrig Mand. 1440
deltog han i Afsluttelsen af „Laa-
lands Willaar“, en Lov om Von-
destandens og Bornedslabets For-
hold paa Lolland.

Mogens Gøye fik paa Grund af
sin høje Alder Tilnavnet den Gam-
le; han døde omkring 1470. Han
og hans Hustru blev begravet i

Maribo Kloster, som han havde
betænkt med rige Gaver. Hans
 eneste Barn var Sønnen Eskild
Gøye, som arbejdede Krenkerup og
alle de andre store Besiddelser. Han
købte ligesom Faderen en stor Mæng-
de Gods omkring paa Lolland, bl.
a. erhvervede han Ettehævegaard,
Vindebygaard, Distrupgaard og
Raahævegaard.

Eskild Gøye var ligeledes en mæg-
tig og indflydelsesrig Mand; han
var Lehnsmænd paa Alholm, der-
til Rigsraad og Marsk, og udførte
mange betroede Hverv for Kronen;
i 1473 var han med i det Gesandt-
skab, som Christian den Første sendte
til England. Han var til Stede
ved Kongens Dødsleje den 22. Maj
1481, deltog meget i de efterføl-
gende politiske Forhandlinger og
var bl. a. med at vælge Kong
Hans' Søn, Christian, til Tronføl-
ger. I Aarene 1483 til 1493 del-
tog han i alle de Underhandlinger,
som førtes med de Svenske om
Kong Hans' Indfættelse som Konge
i Sverrig. Da Svenskerne sta-
dig fandt paa Udslugter eller brød
de trufulde Afstaler kom det til Krig,
og Eskild Gøye havde da som
Marsk Overbefalingen over alle de
danske Tropper. Krigen endte som
bekendt med Sverrigs Erobring.

Eskild Gøye var to Gange gift.
Hans første Kone var Mette Eriks-
datter Rosenkrands, Datter af Rigs-
hofmester Rosenkrands. Hun skal ha-
ve forladt ham for at gaa i Klo-
ster. De havde 4 Børn, hvoriblandt
Sønnen Mogens, der senere arbej-
dede Krenkerup. Eskild Gøyes anden
Kone var Sidse Aelddatter Brahe,
der 11 Aar gammel var bleven
trolovet med John Ring til Smid-
strup; men da Faderen havde tvun-
get hende til at sige ja, blev Tro-
lovelsen ved Erkebispens Dom nog-
le Aar senere erklæret ugyldig, og
hun blev derefter gift med Eskild
Gøye. Deres Egteskab var barn-
løst.

1505 gjorde Eskild Gøye sit Te-
stamente og Aaret efter, 11. April
1506, døde han og blev begravet
for St. Joachims Alter i Maribo
Kloster.

Som Fuldbyrder af Testamentet
havde han foruden et Par Slægt-
ninge indsat Kong Hans, og den-
ne indlødte da alle Arvingerne til
at mødes med ham paa Lolland
for at stifte Godset og fuldbyrde
Testamentet. Af dette skal kun næv-
nes, at Kongen bl. a. Gods skul-
de have Eskild Gøyes svære Guld-
læde, der vejede 27 Lod, medens
Prins Christian fik hans sorte Hest.

Kloster og Kirker og da navnlig
Maribo Kloster blev betænkt rige-
ligt, Bønderne fik Tredieparten af
deres Landgilde eftergivet, Piger-
ne og Karlene fik hver en halv
dansk Mark og blandt de fattige
uddeltes Flæsk, Brød og Mel.

Sønnen Mogens Gøye fik
Krenkerup og alt Faderens Gods
paa Lolland. Han var gift med
Mette Abredsdatter Bydelsbæk,
og da hendes Broder Laurids By-
delsbæk som sidste Mand af Slæg-
ten faldt under Togtet i Ditmar-
sken Aar 1500, arbejdede Mogens
Gøye alle Bydelsbæk'ernes store Be-
siddelser, deriblandt Gunderslev-
holm, Frydendal og Logismose.
Han kaldtes sin Tids rigeste Mand
baade paa Gods og Børn; thi af
de sidste havde han ikke mindre end
17. Mogens Gøye blev en endnu
mægtigere Mand end Faderen og
Farsfaderen havde været. Han var
Ridder, Rigsraad og Rigets Hof-
mester og var en af Forgrundsi-
gurerne i alle de historiske Beg-
ivenheder, der stede i hans Mand-
domstid. Han var til Stede i
Aalborg 1513, da Kong Hans dø-
de og sluttede sig straks til Chri-
stian den Anden og medvirkede til
at omstemme de flydte Rigsraa-
der, som var imod Kong Christian.

1514 blev han sendt til Bryksfel med et Gesandtskab for at ordne Christian den Andens Bryllup med Kæiser Maximilians Sønnedatter, den 13-aarige Prinsesse Elisabeth. Gesandtskabet kom til Bryksfel den 7. Juni og Søndag den 11. Juni 1514 foretoges den ejendommelige Vielse, idet Mogens Gøye foreskillede Kong Christian. Efter Vielsen var der stor Fests, og da Dansen kl. 2 om Natten hørte op, blev Bruden ført til Brudekammeret og lagt paa Brudeengen. Derpaa blev Mogens Gøye hentet af de fornemste Adelsmænd, som bløtede hans ene Ben, hvorefter han lagde Brudet op i Sengen til Prinsessen. I de andres Nærberøelse lagde Mogens Gøye sig dernæst ved Brudens Side, hvorefter Brudeceremonien var til Ende og han atter førtes ud af Brudekammeret. Derefter rejste Gesandtskabet hjem. Bruden blev først afhentet næste Aar af et andet Gesandtskab. Samme Dag denne proforma Vielse fandt Sted i Bryksfel blev Christian den Anden kronet i København. Som Bevis paa sin Tilfredshed med Gøyes Ledelse af Brudefærden gav Kongen ham det store Slanderborg Lehn.

1516 folgte han Ejendommen paa

Hjørnet af Lille Helliggejststrøde og Amagertorv i København til Kongen, som derefter forærede den til Madam Sigbrit som Vopæl for hende og Dyvele, og den kaldtes derfor siden Dyveles Gaard.

1517 maatte han i sin Egenklav af Hofmester fængsle Torben Dye som mistænkt for at have forgivet Dyvele.

Mogens Gøye ledede alle de Underhandlinger, der forud for Krigen med Sverig førtes med de svenske Rigsraader. Han var ikke i Stockholm under Blodbadet, idet Kongen havde ladet ham blive i København og under sin Fraværelse forlenet ham med en saa vidtgaaende Myndighed, at alle skulde lyde ham som om han var Kongen.

Da Utilfredsheden med Christian den Anden begyndte at komme til Udtryk, havde Mogens Gøye og nogle andre Rigsraader en Sammenkomst med ham paa Fyn og bevægede ham til at sammenkalde en Rigsdag i Aarhus den 25. Januar 1523. Men denne Rigsdag blev ikke holdt; thi nogle af de iydste Rigsraader holdt forinden Snapsning i Viborg og bettog her at opsigte Kongen Guldsfab og Trovskab. Mogens Munk til Voldstrup

bragte d. 21. Januar Kongen Opfigelsesbrevet i Vejle, idet han efterlod det i sin Håndse. Der var kun 9 Seal under Opfigelsesbrevet; men de 9 havde tilladt sig at føje 9 fraværende Rigsraaders Navne til og blandt dem var Mogens Gøyes. Kongen overdrog derefter Mogens Gøye og et Par andre Adelsmænd at forhandle med Oprørerne og de havde ogsaa et Par fængtøse Møder med dem. Efter at denne Mægling var mislykket vovede Mogens Gøye ikke at vende tilbage til Kongen. Han syntes at have vallet mellem begge Parter; men da han derefter baade blev undfagt af Kongen og af de oprørske Rigsraader og Hertug Frederik samtidig rykkede frem med sin Hær, tog han omsider det fordelagtigste Parti og sendte Kongen sit Opfigelsesbrev; i dette skriver han sl. a.: „Jeg haver spurgt og forfæret, at Sigbrit endnu er saa fast i Eders Raades Gnist og i Regimentet, som hun haver været nogen Tid tilforn. Derfor turde jeg ikke begive mig til Eders Raade; thi jeg betrygtede, hun skulde lyde mig mit Hals af; thi hun haver før graet derefter. Det være Klaget for Gud, at hun nogen Tid skulde være saaledes hørt og raadende

over Eders Raade, som hun haver været til denne Dag“. Det var den 19. Marts 1523, han afsagde Kong Christian Trovskab og den 26. Mars hylkede han i Viborg Frederik den Første som Danmarks Konge. Han var derefter meget virksom i Kong Frederiks Tjeneste og ledede bl. a. Underhandlingerne om Overgivelsen af København, der forsvarede af hans Broder Henrik Gøye. Kong Frederik udnævnte ham til Hofmester, den fornemste Mand i Riget under hvem hele Finansdepartementet forterede. Han glemte dog aldrig fæst Christian den Anden og var saaledes blandt dem, der stætte imod at bryde det gamle Bånd og fængsle Eskongen.

Mogens Gøye var meget virksom for den lutheriske Læres Indførelse, men forsøgte heller ikke at plukke Fordelene deraf. Han fik saaledes Tid efter anden flere Kløfter i Beløn af Kronen efter at han først havde fordrevet Munkene.

Efter Frederik den Førstes Død blev Mogens Gøye sammen med et Par andre Adelsmænd udpeget af Rigsraadet som Sendemænd til Hertug Christian for at opfordre ham til at modtage Danmarks Krone som Christian den Tredie. Hertugen landede derefter i Danmark

underlagde sig Slaane og andre Provinser; men mødte Modstand hos de jydsk Prælater, fordi han var Lutheraner. Mogens Gøye sammenkaldte da de jydsk Rigsraader og den menige Adels til et Møde i Ny og skildrede her Modværdigheden af at faa No i Landet ved at vælge Hertug Christian til Konge. Prælaterne stred imod, men den menige Adels lærende hertugen til Konge. Senere sendte Kongen ham til Vendsyssel for at berolige Vendsboerne, der selv efter Skipper Clements Nederlag ikke vilde falde tilføje. Derefter sendtes han til Skallingeborg og her formaadede han Hovedsmanden for denne Forj til at overgive den, og bagefter opvære han samme Resultat i Malmo.

Mogens Gøye beholdt sit Embede som Righshofmester og var som saadan Kronen ved Kongens og Dronningens Kroning i Friue Kirke den 12. August 1537. Derefter traf han sig tilbage til sine Lehn og Godser og virkede her i Stillehed til sin Død. Bl. a. opførte han den nuværende Hovedbygning paa Hardenberg; den er ganske vist senere forhøjet og moderniseret; men de tykke Grundmure staar dog fremdeles som hans Værk. Slottet

havde da 4 Vænger; men den ene, hvori Kapellet fandtes, er senere brændt.

Af Mogens Gøyes mange Børn ble: en Datter, Bernille gift med Anders Ebbeson Galt til Rindbjerggaard, en anden Datter, Birgitte Gøye, blev gift med Admiral Hertug Trolle og oprettede sammen med ham Hertugsholms Skole.

Ved Mogens Gøyes Død den 5. April 1544 blev hans uinaadelige Godser stillet mellem hans mange Børn. Krenkerup tilfaldt Sønnen Albert Gøye og den nærmeste Søster Birgitte, men Albert fik senere en Wyttehandel i Stand med Hertug Trolle og blev derved Eneefidder af Krenkerup. Ogsaa Albert Gøye blev en anset Mand; han var saaledes paa en Gang Overstaldmester, Rejssemarskalk og Højtes Politimester; men Frederiks Maal og Indflydelse naaede han aldrig.

Albert Gøye døde 1558 og blev begravet i Nadssted Kirke, hvori hans Ligsten endnu findes indmuret i Vaabenhuset.

Krenkerup gif derefter i Arv til Sønnen Otto Gøye. Han deltog 1565 i Krigen mod Sverrig og fik herunder et mindre Saar i den venstre Haand; det forarsagede en

Blodforgiftning og 1566 døde han som Følge deraf i Elfsborg. Han blev begravet i Nadssted Kirke; ogsaa hans Ligsten findes nu indmuret i Vaabenhuset.

Efter Otto Gøyes Død sad hans Moder Anne Rosenkrands Gøye som Ejer af Krenkerup indtil sin Død 1588, og Gaarden tilfaldt da Datteren Margrethe Gøye, der var gift med Peder Jensen Trahe. Om ham er der ikke andet at berette end at han stadig laa i Strid med sine Næb om Grænserne mellem deres Ejendomme og der var i den Anledning flere Retsager. Han og hans Hustru byggede den grundmurede Stalsbygning, som staar endnu. Han døde 1610 og Sønnen Axel Trahe arvede Krenkerup, men levede kun i 3 Aar derefter, idet han døde den 24. Juli 1613, vistnok af en farlig, smitsom Sygdom; i al Fald er hans Skifte, der henstaar i Nadssted Kirkes Gravhøveling, sammenomret af uhyldede Brædder — som om det var stiet i stor Hast — og oversmurt med et tykt Lag Tjære eller Veg. Hans Enke Elisabeth Rosenkrands, der kun var 21 Aar, blev nu Ejer af Krenkerup. Hun udbedrede, udbidede og ud-

smykkede Nadssted Kirke og udbidede og forbedrede ogsaa Hovedbygningen paa Krenkerup. 1622 ægtede hun Palle Rosenkrands, som dermed kom i Besiddelse af Krenkerup. Ægteskabet varede kun i 5 Aar idet Elisabeth Rosenkrands, der baade var svage og melanolsk døde 1627.

Palle Rosenkrands hører til Krenkerups mest bekendte Ejere. Han havde faaet en omhyggelig Opdragelse, havde studeret i Wittenberg og Paris og var hderligere bleven uddannet gennem en lang Række diplomatiste Sendelser. Han var tillige en kæl Kriger; der stalmar 1611 blev stormet var han saaledes første Mand paa Volden og i Vyen; senere deltog han i adskillige andre Kampe og fik flere alvorlige Saar uden dog at lide varig Skade. Han var første Gang gift med Helvig Kvanhøj, der døde 1616; hans anden Hustru var, som nævnt, Elisabeth Rosenkrands til Krenkerup, som døde 1627. Tredie Gang giftede han sig (1629) med Elisabeth Umge. I første Ægteskab havde han 3 Børn, der alle døde som smaa; i det 2die Ægteskab havde han 6 Døtre og 9 Sønner, men to af Døtrene og de to af Sønnerne døde i Barnearene.

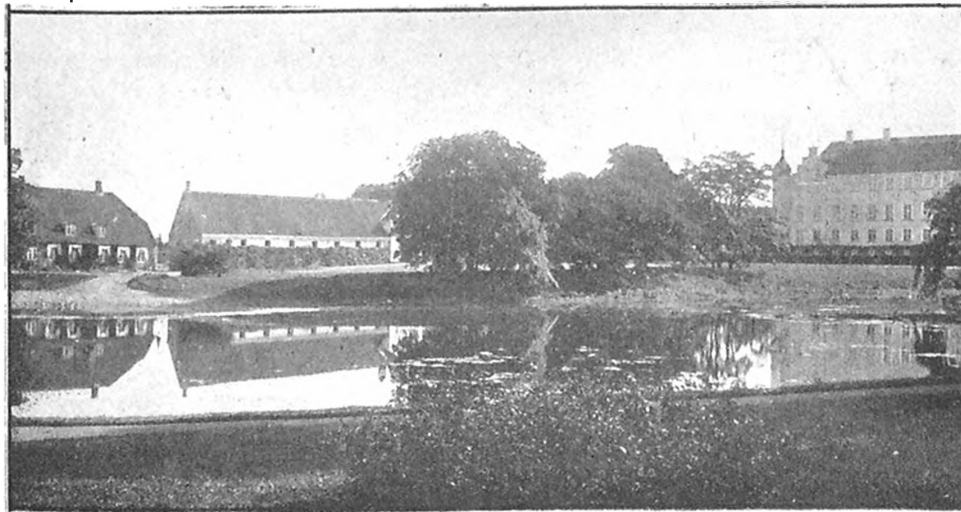
I 1629 blev Palle Rosenkrands forelsket med Anstobing og Natholm Stotte, som han beholdt til sin Død. Indtil 1634 var han meget ude paa Messer i Rigets og Kongens Anliggender, idet han som før berørt blev anset for en god Diplomat. Som Tak for sine Tjenester i denne Henseende medtog han foruden de før nævnte Forelsninger en Række Udmærkelser, blandt andet var han Ridder af Elefanten. Efter 1634 opholdt han sig mest paa Krenkerup og tog sig ivrigt af sine Gods' Bestyrelse, hvorom der findes en Mængde Optegnelser.

Som et lille Stykke Kulturhistorie fra den Tid kan anføres, at han 1632 i sin Egenskab af Lehnsmand maatte rejse Anklage mod Præsterne Sorgen Lauridsen i Stubbekøbing, Hans Dinesen i Maribo Øverst og Peder Christensen i Eskildstrup fordi de ved et Tæstensøl hos Jærgemand Broderik Mortensen i Gaabense havde drukket sig saa fulde, at de kom op at staa — en Forseelse, der paa den Tid dog ikke blev betragtet som allværdig Grund til at straffe dem skole og Krave.

Palle Rosenkrands var en Bærsom Mand, der forstod at samle denne Verdens Gods til Bunte. Sænt han ikke havde arbejdet noget af Betydning efter sine Forældre, blev han en overmaade rig Mand og erhvervede sig vidtstrakte Besid-

trands Udlæg i alle hans lollaandske Ejendomme. I 1630 og de følgende Aar udvidede han gennem køb og Magestifte sine lollaandske Besiddelser med en lang Række Vondergaarde, deriblandt Stensø ved Nalstov. 1630 købte han Nør-

gøde han en Etage paa den ene Støj, hvor hans Natnetæl endnu staar paa Facaden og desuden udvidede han Udsøgaarden. Paa Skærstrup byggede han den store Lade, der staar endnu, og Rosenkrands opførte her fra bar Bund, idet han

Parti af Gårdenberg.

Under sin Arbejde med at sætte Skel, tog han nok mere Hensyn til sin Fordel end til Ret og Sandhed, og mange Trætter havde han i den Anledning med sine Naboer. Skelgrænserne mellem de forskellige Ejendomme var jo ikke den Gang saa skarpe eller saa tydeligt affatte som nu, og der kunde derfor ofte opstaa Tvivl om, hvor Skellet egentlig gik. Det som havde bundet Hævd gennem Tiden blev som oftest det afgørende, og man valgte derfor at udjævne slige Stridigheder

oprettede denne Gård ved at nedbryde Byen Gjelstese og lægge dens Forde samt en Del af Krenkerups Forde ind under den. Desuden var han virksom med at sætte Skel og afgrænse sine forskellige Ejendomme. Blandt andet lod han i Skellet mellem Krenkerup og Nørhølle grave den dybe Groft, som nu er offentlig Vandløb Nr. 41.

Under sin Arbejde med at sætte Skel, tog han nok mere Hensyn til sin Fordel end til Ret og Sandhed, og mange Trætter havde han i den Anledning med sine Naboer. Skelgrænserne mellem de forskellige Ejendomme var jo ikke den Gang saa skarpe eller saa tydeligt affatte som nu, og der kunde derfor ofte opstaa Tvivl om, hvor Skellet egentlig gik. Det som havde bundet Hævd gennem Tiden blev som oftest det afgørende, og man valgte derfor at udjævne slige Stridigheder

der her paa Lolland. Hos en anden lollaandsk Adelsmand, Otto Brahe — en Broder til den tidligere nævnte Ejer af Krenkerup, Axel Brahe — havde han, uvidst hvordan, faaet den efter Valdens Forhold meget store Sum af 16,900 Rigsdaler til Gode. Da Brahe ikke kunde betale, gjorde Palle Rosen-

krands og saa Aar efter Skærstrup. Endelig købte han 1639 Gaarden Dstrup, som han udvidede bethdeligt, forsynede med en smuk Høvedbygning og gav Naboet Lungsholm efter sin Hustru Elisabeth Lunge. I det hele taget byggede han meget rundt om paa sine Godser. Paa Krenkerup byg-

ved en Oldingegang gennem Skellet. Man valgte 12 Oldinge, der altid havde boet paa Stedet, og som altsaa kunde huske langt tilbage; de forklarede saa, hvorledes Selsket havde været i deres Tid, og dette Vidnefsagn blev saa afgørende for Striden. Undertiden blev Oldingegangens Resultat omstødt ved Landstingets (Lollands Landstings) Dom eller ved Kongedøm. Havde Oldingene afslagt Ed paa deres Udsagn, og dette alligevel blev befundet urigtigt, blev de „straffede paa deres Fingre“ d. v. s., at Enden af de tre Fingre, de rakte i Vejret under Edsaflegelsen, blev afskudget.

Palle Rosenkrands lod adskillige unge Skolefaster ved Oldingegang, 11. a. da han skulde have oprettet Rosenlund og derunder kom i Strid med Gieren af Fuglsang, Grejers Skræbe. Uenigheden gjaldt Gaarde, Ager, Skov og Mose og der blev anvendt Oldingegang i alle disse Tilfælde. Hvorledes Almuen saa paa Palle Rosenkrands fremgaar klart af Sagnet om hans Erhvervelse af Mosen ved Rosenlund, som Grejers Skræbe mente at have Eendomsret til. Ved den Oldingegang, der i den Anledning blev foranstillet, gik det ifølge

Sagnet saaledes til. Palle Rosenkrands lod de 12 Oldinge jylde Jord fra hans Have i deres Skov og sætte Skivte fra hans Skove i deres Hæde, saaledes udflyrede gik de ind i Mosen og svor paa, at de stod paa Palle Rosenkrands Jord og med hans Skivte over deres Hoveder. Det var dog kun de 11, der gik ind paa dette Bedrageri, den 12. fik i sidste Øjeblik Samvittighedsstupler og gik hjem; men hans Kone, der ikke vilde gaa Skil af den udløvede Belønning, tral skyndsomt i hans Klæder, løb efter de andre og naadede dem lige som de var i Gang med at sværge. — Siden den Dag kaldtes Mosen altid „den forsvorne Mose“, og det var ikke rart at komme i Nærheden af den ved Midnatslid; thi da kunde man se de 11 Oldinge vandre rundt i Mosen med oprakte Fingre, medens Skerlingen kom hinkende bag efter det bedste hun kunde.

Palle Rosenkrands har dog ogsaa gjort noget godt, idet han 1610, 3 Aar før sin Død, oprettede Nadsled Hospital — der senere fik Navn af Trostens Høst — med Plads til 12 gamle, fattige Menneſker. Almuen paastod, at dette Hospital slet ikke var et Udslag af

hans gode Hjerte; men af Skræfser Straffen efter Døden. Sagnet beretter nemlig at Palle Rosenkrands var en stor Svirebroder og blandt andet soldede han Dage og Næter med Præsten i Nadsled, Poul Andersen Thirsted. Saa døde Præsten; men nogen Tid efter, at han var begravet, viste han sig en Nat for Palle Rosenkrands og fortalte, at han brændte i den evige Tid og derfor vilde give sin gamle Svirebroder det Raad at omvende sig og gøre Gud medens Tid var. Palle Rosenkrands fulgte Raadet, holdt op med sine Udsvevelser og stændede som Gud Midlerne til Dypretelsen af Nadsled Hospital.

Somt Palle Rosenkrands altsaa selv har sloaet slem til Skaglerne, optraadte han dog i flere Tilfælde med stor Sæmghed mod andre. Saaledes lod han ifølge Sagnet en af sine unge kvindelige Slægtninge indemure i en af Hødenbergs stældere som Straf for hendes userbederlige Øsaglighed, der drev hende til at pleje Omgang med hvem som helst. Nogle Steder ser man dette Sagn opfattet saaledes, at hun blev indemuret i et snævert Rum og altsaa levende begravet. Dette er imidlertid en Misforstaaelse, ved In-

demuring forstod man dengang, at Døren og Vinduet til Fængslet blev tilmuret, saa Fangen kun stod i Forbindelse med Omverdenen ved en lille Lem, hvorigennem Maden blev stukket ind til den Ulykkelige.

En af sine Tjenestpiger lod han pisse, fordi hun havde hengivet sig til Druffenskab og slemt Levned med Mandfolk hele Natten igen og dertil havde løjet og skaarlet. Ikke desto mindre blev samme Pige senere gift med Præsten Albert Samuelſen i Sneſere.

Det slette Studsmaal, Sagnet giver Palle Rosenkrands, modstoges i flere af Dalldens Skrifter, hvor han omtales som en god Mand, der vilde sine Undergivne Vel og gerne hjalp dem, der gjorde sig fortjent dertil.

Den 22. Februar 1642 forlod Palle Rosenkrands i en Alder af 54 Aar denne Verden — hvor han saa end kom hen — og blev begravet i Nadsled Kirke i det af hans anden Hustru, Elisabeth Rosenparre, opførte Kapel.

Paa Hødenberg findes et Maleri af ham, og endnu i forrige Aarhundrede stod hans store, tunge Støbler have været opbevaret der. Almuen paastod, at Palle Rosenkrands hver Nat gik rundt i disse

Støbler, og at man ved Midnats-
tid kunde høre den gimgrende Lyd
af hans Skridt gennem Slottets
Gange. Da Støblerne jo blev slidt
ved denne evige Nattevandring,
maatte Hardenbergs Gjere — hvis
de da snullede at fare vel — lade
dem forsaale Tid efter anden.

Ved Palle Rosenkrands Død kom
hans Enke Lisbet Lunge til
at sidde Enke med 7 Børn, hvoraf
det ældste var 11 Aar. Hun styre-
de Krenkerup og sine øvrige God-
ser med Omtanke og ubiviede Ve-
siddelserne yderligere ved køb af
en Del Vøndergøds. 1647 købte
hun tillige Bramshytte af Erik
Stensen til Søllestedgaard, som han-
de faaet den i Medgift ved sit
Giftermaal med Barbara Normand.

Da to af Døtrene i 1649 skulde
giftes, skiftede Lisbet Lunge sine
vidtskratte Ejendomme mellem Bør-
nene. Sønnen Jørgen Rosen-
krands, der den Gang kun var
12 Aar, fik Krenkerup, Rosenlund
og Lungeholm samt de herunder
hørende Vøndergaard og Stove.
De øvrige Hovedgaard, Nørregaard,
Sæddingegaard, Bramshytte m. fl.
fik Søstrene. — Lisbet Lunge døde
først 10 Aar senere, nemlig i Ja-
nuar 1659 i København midt un-
der Rhens Besættning af de Euen-

ste. Hendes Lig blev senere ført
til Krenkerup og begravet i Mad-
sted kirke ved Siden af Palle Ro-
senkrands.

Jørgen Rosenkrands kom aldrig
til at tiltræde sine store Arv som
fuldmægtig, idet han døde 1660
under et Ophold i Venedig, kun
23 Aar gammel. Hans Lig blev
ført til København for at bisæt-
tes der. Denne Bisættelse kom til
at vde en ikke uvæsentlig Indfly-
delse paa de Begivenheder, som gik
forud for Enevoldsmaagten Indfø-
relse. Adelsmændene havde nemlig
til Hensigt at sprænge Rigsdagen ved
alle som en at forlade den; men de
vilde først bivaane Jørgen Rosen-
krands Bisættelse i Nikolaj kirke
den 11. Oktober 1660. Men under
denne Opføttelse fik Vægeringen
Mys om Adelsens Plan og hindre-
de Adelsmændenes Afreise.

Jørgen Rosenkrands Lig blev se-
nere ført til Krenkerup og begra-
vet i Madsted kirke. Ved hans
Død gik hans Godser i Arv til
hans Søstre eller deres Børn. Sø-
steren Mette, der var gift med
Erik Rosenkrands, fik Lungeholm,
medens Krenkerup og Rosenlund
blev delt mellem Søstrene Virgille
(gift med Christian Steel) og Døst
Fransy Mangan, der havde været

gift med den nu afdøde Søster
Lisbet.

Ejendommene havde imidlertid
været hjemført stemt af de Euen-
ste, en Del af Godsets Vønder-
gaard var brændt, og Krenkerup
var bleven plyndret for mange af
sine stoffbarheder; men baade Man-
gan og Steel var rige nok til
straks at bringe Sagerne paa Fode
igen.

Ved Virgille Rosenkrands Død
1677 arvede Sønnen Jørgen
Steel i Sæddingegaard, Nørre-
gaard og Halvdelen af Krenkerup
og Rosenlund. Noget Aar efter
købte han den anden Halvdel af
Fransy Mangaus Børn, og Godset
var saaledes atter samlet paa een
Haand. Men foruden disse store
lollandste Besiddelser arvede han
Faderens vidtskratte Godser i Jyl-
land — der ialt beløb sig til 6394
Td. Hartkorn — hvormed han blev
Landets største Godsejer.

Jørgen Steel hørte til den Del
af den gamle danske Adels, der med
Klingeagt saa ned paa de nybagte
Grever og Baroner, som Christian
den Femte kaldte ind fra Tysk-
land. Han nægtede ogsaa at lade
Krenkerup gøse til Grebskab og sig
selv udnævne til Greve — en Stejl-
hed som Kongen tog ham meget

ilide op og senere fik Væstlighed til
a: gengælde ham. Thi da Jørgen
Steel i 1690 vilde ægte den sø-
derløse Comtesse Alhelesfeldt, Lange-
land, nægtede Kongen sit Samtykke
til dette Giftermaal med den Be-
mærkning, at „lige og lige ind
Stand bedst søjede sig sammen.“

Jørgen Steel fandt allerede Trost
Karet Uter, idet han giftede sig
med den hollandske Adelsdame Be-
nedikte Margrete Brokborff. Et
Aar til det nye Regimente og sin
Klingeagt for den nybagte Adels-
lod han udtrykke i en Række Ma-
lerier i et Visthus i Krenkerups
Have. Paa Malerierne, der kaldtes
Hærens Erhundt over Hundene,
saa man Hæren ride paa Hunde,
slæde og jage Hunde, lade sig op-
varte ved Bordet af Hunde osv.
Hæren forestillende naturligvis
den nye Adels, Hundene den
gamle.

Jørgen Steel havde forpag-
tet Krenkerup bort til daværen-
de Borgmester Høppener i Rasklob.
Under denne Forpagtningstid brænd-
te den søndre Fløj af Slottet
Klatten mellem den 10. og 11. De-
cember 1688 og blev ikke senere
genopført. Ilden opstod ved Lade-
fogdens og hans Hælperes Stødes-
løshed; de rømte begge af Landet

efter Brandt. Jørgen Seel søgte Erstatning for sit Tab hos Borgmester Hoppener og sit ogsaa Dom over ham; men Borgmesteren var snu nok til at bjerge det meste af sit Gods ved Pantfætning og lignende Kunst. Seel søgte derefter Tilladelse til at gøre Arrest paa Hoppeners Person, men dette blev ham nægtet.

Jørgen Seel døde allerede 1695, kun 39 Aar gammel; han blev begravet i Muning Kirke i Jylland, hvor Enten lod hugge et Epitaphium over ham. Da han skulde afgive sig med Willedhuggeren, nægtede hun at betale hele den afslatte Sum, og han hævnedes sig derefter ved at hugge Adelsvaabnet af Mindestenen.

Benedikte Margrethe Brotdorff, sad altsaa nu som ung Enke og Ejerinde af Krenkerup med alle dens Herligheder. Et halvt Aar efter Mandens Død fødte hun deres eneste Børn, Christen Seel, der senere ved Skiftet fik alle de jydsk Besiddelser, medens Moderen fik alle de solandske. Hun var som nævnt meget getrig og uudsaa sig end ikke for at søge de arme Bønder. I Kadslebs Virketings Protokoller findes saaledes anført flere Sager,

hvorunder hun havde stæbnet Bønder til Betaling af deres Afgifter; de gjorde Ed paa, at de all havde betalt og at Fru Brotdorff havde beholdt deres Kvitteringsbøger, saa de ikke formaadede at føre Bevis for, at Afgifterne var betalte. Hendes Ridesogder var flette Personer, der villigt gif hendes Grunder; men en af dem var dog saa snu at pudse hende grundig, idet han forfalskede Rekviziterne og stal de deroed indvundne Penne i sin egen Lomme.

Benedikte Brotdorff giftede sig Aar 1700 med Grev Christian Ditlev Reventlow. Der strigen med Sverig blev parbegyndt i 1700 fik han Overbefalingen og indledede med Held Felttoget i Slaane. Men hans Styrke var for lille til at tage stampen op med Stenbock; han skrev gentagne Gange til Jorstarke, og i København havde man ogsaa et Regiment samlet, men Kongen vilde ikke sende det afsted — fordi de blaa Klæde, man havde i Behold til Uniformstræberne var lidt for lyst i Farven.

Medens Reventlow førte Oberkommandoen havde hans Hustru Hærens Forplejning i Entreprise, og hun forstod at udnytte den. Hun lod det i Slaane røvede stort

og sværg føre til Sjælland, hvorfra hun saa folgte det til Hæren. Hendes Fengegridskhed gav sig ogsaa Udslag i hendes daglige Husholdning; det gif knebent til ved Generalens Taffel, og man fortæller, at en Skaptajn gjorde sig forhadet hos hende ved at bede om et Stykke af en Doseri, som Grevinde havde beregnet ikke skulde røres den Dag.

Reventlows Hærløvelse blev især rigt ikke af lang Varighed under Dødsbedet i Slaane blev han angrebet af en ondartet Gigtfeber og maatte fraspige sig Kommandoen og rejse hjem.

Medens Reventlow laa syg bortførte Frederik den Tjerte hans lille Søster Anna Sophie Reventlow, besøgt hende hos sig og lod sig senere hemmelig vie til hende skønt Dronning Louise endnu levede. Da Dronningen var død, lod Kongen sig offentlig vie til Anna Sophie og lod hende erklære som Dronning. Reventlow blev derefter udnævnt til Oberkammerherre, og da Baroniet Brahetrolleborg ved Baron Niels Trolles Død 1721 hjemfaldt til Kronen gav Kongen ham dette gode Behn.

1725 købte Reventlow Pederstrup og Skjelstøffe af Schouhymacht Hen-

rik Brandt og 3 Aar efter købte han tillige Tøstrup (Christianssø) og Nalstrup. Af disse Godser oprettede han den 25. Juli 1729 Grevskabet Christiansborg, der senere blev forandret til Christianssø. Af Krenkerup, Rosenlund og Nørregaard oprettede han Stamhuset Krenkerup og af sine jydsk Godser Stamhuset Frisenbold.

Grev Reventlow var vist en retfærdig og velmenende Mand; men hans Hustru, Benedikte Margrethe Brotdorff, var som alt nævnt af en anden Støbning. Naar hun opholdt sig paa Krenkerup maatte alle Bønderfonerne møde paa Slotet; med deres Høffe; hun anbragte dem saa i to Rækker i den store Sal og satte dem til at spinde, selv tog hun Plads med en Kof for Enden af begge Rækker og Grevnaade da den Bøndekone som ikke lod Koffen snurre, saa rask den kunde. At hun efter hele sin Færd i levende Live fik Lov til at gøre igen efter Døden er ikke til at undres over; paa Hardenberg har hun vist sig flere Gange, den ene af disse skal senere omtales.

Grev Reventlow døde 1738 og hans Hustru Aar efter; de blev begge begravede i Kadsleb Kirke. Deres ældste Søn Grev Conrad

Ditlev Reventlow arvede Grevsfabet Sandberg i Holsten, Baroniet Brabetskolleborg og Stamhusene Frisenbold og Arenkerup, medens Broderen Christian Ditlev Reventlow arvede Grevsfabet Christianiansfæde, Conrad Reventlow var gift med Prinsesse Wilhelmine Augusta af Holsten-Nordborg-Pløen, han blev Geheimkonferensraad og Riksbefalingsmand over Sjælland, men døde allerede 1750.

Hans Søn Christian Ditlev Reventlow var kun 15 Aar, da Faderen døde. 1758 fik han Myndighedsbevilling og giftede sig samme Aar med Ida Louise Scheel v. Plessen. Aare efter døde han af stopper. Hans eneste Barn, Datteren Christiane Juliane Frederikke Reventlow var kun et halvt Aar, da Faderen døde. Hun arvede sin Stamhusene Frisenbold og Arenkerup, det Grevsfabet Sandberg og Baroniet Brabetskolleborg som kun arves i den mandlige Linie og derfor tilfaldt den før nævnte Besidder af Grevsfabet Christianiansfæde Grev Christian Ditlev Reventlow. Ifte tilfreds hermed gjorde han ogsaa Fordring paa Frisenbold og Arenkerup, men ved en Kommissionsdom og en Høje-

steretsdom blev begge Stamhuse tilfriet den unge Comtesse og hendes eventuelle Efterkommere.

1774 giftede hun sig med den hanoeranste Grev Carl August Hardenberg. Forbindelsen mødte megen Modstand baade hos hendes Slægt og hos Kærlingen, der nødigt saa at den rige Arving til to Stamhuse giftede sig med en Udværgning. Heller ikke hendes Gemal var videre opfat paa dette Ektefæb; han havde forelsket sig i Sophie Wajberger af Huset Mienburg; men hans Forældre vilde have han skulde ægte den sterrige Comtesse Reventlow, og deres Indvirkelse og hans egen Fengebegærlighed sejrede over Ungdomskærligheden. Ved Giftermaalet antog han Navnet Hardenberg Reventlow og fikrede sig samtidig fuld Maadighed over Hustruens store Formue. Da Grevnen bosatte sig i Hanover, skulde han efter dansk Lov svare Sjette og Tiendepenge af de danske Godser; men ved sin formaagende Slægts Hjælp slap han herfor mod at indgive paa, at Egeparrets ældste Søn fra sit 16de Aar skulde opdrages i Danmark og blive dansk Underfaar.

Ektefæbet blev ikke lykkeligt, den

unge Grevinde var ikke saa dydig som sin og medens hun og hendes Mand i 1781 opholdt sig i London indlod hun sig i Forhold til Prinsen af Wales. Forholdet blev opdaget og valte stor Skandale; men da Grevnen var ikke rede stort at lade hende høre, blev Ektefæbet ikke opløst. Parret bosatte sig i Brunsvig og førte et meget stort Hus, og da Grevinden tillige var overordenlig odset, kom de trods den store Formue i betydelig Gæld. Overken hendes eller hans Død var bleven større med Aarene, og da der nu ogsaa meldte sig økonomiske Vanskeligheder blev Enden paa Historien en Skilsmisse, der kom i Stand 1788. Grev Hardenberg giftede sig samme Aar med sin Ungdomselskede. Ogsaa hende blev han stilt fra, og giftede sig tredje Gang med Charlotte Chancmann; men ogsaa dette Giftermaal endte med Skilsmisse. Han døde 1822 som en anset præstet Skeromad. Hans første Hustru døde 1793 i Regensburg efter en lang og smertefuld Sygdom.

Ekteparrets ældste Søn Christian Heinrich August Hardenberg Reventlow var ifølge den før nævnte Over-

enskomst bleven konfirmeret og opdraget i København. Ved Foreldrenes Skilsmisse blev han Besidder af Arenkerup og Frisenbold, der under hans Ummyndighed blev besyret Forøvrigt meget slet af Amtmand Scheel-Plessen. Saa snart Grev Hardenberg var bleven myndig begyndte han en omfattende Afsandelse af Arenkerups noget forældne Hovedbygning; men desværre paa en saadan Maade, at dens gamle historiske Præg blev forvitret. De smaa blyindsatte Vinduer blev erstattet med store franske; de utilhugne Grindsten blev dækket med en Skat af tilhugne Granitsten; den gamle Trævindebro, der førte over Graven, blev erstattet med en Bro af tilhugget Granit. Den gamle Lade, som laa Nord for Hovedbygningen, blev nedrevet og paa dens Plads anlagdes en Ridebane. Desuden udlagdes og udbidede han Haven, anlagde nye Beje, forbedrede Skove og Jorder og satte Kærhaanden Godset i udmærket Stand og udbidede det ganske overordenligt.

Han fik nemlig 1797 Tilladelse til at sælge Stamhuset Frisenbold mod at lade andre Godser i Stedet, og han købte da Nielsrup af Amtmester Skindt og Christianstal

af Røtmand Tiderichsen i Rasklov. Endelig maa Likede han et Gods paa Jnn med Baroniet Wintersborg, der omfattede Gaardene Wintersborg og Sæbyholm; den først nævnte solgte han til Jørgen Jørgensen, Modromod Sæbyholm, Christiansdal og Nielstrup blev indlemmet i Stamhuset Arenterup, hvorefter han den 13. Decbr. 1815 fik opretholdt Grevskabet Hardenberg-Reventlow. Grevskabet blev straks i administrativ Henseende delt i et østre og vestre Distrikt; det østre kom til a. omfatte Arenterup, (som herefter kaldtes Hardenberg), Idalund, Rosentlund, Nørregaard og Nielstrup, det vestre kom til at bestaa af Sæbyholm og Christiansdal. Desuden foretog han Udskiftning af de forskellige Bønderhyer under Godset og var i det hele virksom for at indføre Forbedringer rundt om paa sine Besiddelser. De forskellige Avlsgaarde drev han ved Hjælp af tykke Bestyrere, anstillede Forsøg med Dyrlæge og fremmede Kornsorter og indførte blandt andet Rapsdyrlæring, der en Tid blev meget almindelig her paa Len.

1818 købte Grev Hardenberg Lilienlund af Wiljff Moses Holm. Til Gaarden hørte den Gang Færge-

rettighed over Udlobet af Almede Strand. Overfarten stete ved en Trækfærge og var efter Dalidens Forord meget benyttet, da en stor Del af Sønderherred ikke havde anden Adgang til Rasklov end ad denne Vej. 1821 fik Greven Bevilling til at lade Færgestedet, der benævntes Svineholms Færgested, afløse ved en Bro, saaledes at han fik Ret til at optræde Broperen af alle de Rejsfærende. 1827 købte han endelig Arvefæstegaarden Adamsave med tilhørende Windmølle. Trods sin Dydighed sad Grev Hardenberg navnlig i de senere Aar af sit Liv i uanselige økonomiske Maader, dels var Lidene fra 1810 til 1840 daarlige for Landbruget, dels arvede han efter sin Moder og Fader en betydelig Gæld. Hans Faders tykke Godser kom straks efter dennes Død under Administration og hvad Hardenberg angaar, da blev der af Regeringen anstalt en særlig Embedsmænd, som skulde opbevare Skattekortene af Bøndergodset og indbetale dem direkte til Amtskassen.

Grev Hardenberg deltog ikke meget i det offentlige Liv; han blev et Par Gange brugt i diplomatiske Sendelser og blev 1831 kaldet til at deltage i den Forsamling af er-

farne Mænd, som skulde overveje Indførelsen af raadgivende Stænder. Endelig blev han 1834 valgt til Medlem af Stænderforsamlingen som Repræsentant for Sønder- og Hærads ejerne paa Volland-Halster. Man bebrejdede ham her hans tykke Sindelag, hans Vidtøisighed og hans stadige Mundheld: „Saaledes har vi det i Preussen.“

Grev Hardenberg var to Gange gift, første Gang med Baronesse Johanne Caroline v. Reizenstein, der døde paa Hardenberg 1819. Før sin Død havde hun bestemt, at hendes Begravelse skulde være Hverst iærvelig, og at de Benge, som skulde være medgaaet til en pragtfuld Begravelse, skulde røddes til de fattige. I Henhold hertil uddelte hendes Mand 100 Tønder Bøg til Godsets fattige. Grev Hardenbergs anden Hustru var hans kusine Comtesse Emma Louise Hardenberg, der overlevede ham. I det første Ægteskab havde han Datteren Ida Auguste, der blev gift med Grev Høld. Det andet Ægteskab var barnløst.

Grev Hardenberg døde 1840 paa en Rejse til Hamborg og blev begravet ved Siden af sin første Hustru i Rasklov Kirke. Hans eneste Søster, Anna Louise Christine Wil-

helmine (der først var gift med Grev Pappenheim og senere med Jyriff Pückler, men blev skilt fra dem begge) stiftede under et Besøg paa Hardenberg Velendistat med Benedikte Broddorffs Spøgelse. Comtesse laa i det saakaldte Rosenkrandske Værelse, der ligger længst mod Vest i 3die Etage af Mellemsløjen, og en sen Aften da hun laa og ikke kunde falde i Søvn, traadte en hvid Dame ud af den sydlige Væg, gik hen til hende, lagde en brændende Hvedkugle paa hendes Bryst og forsvandt derefter ad samme Vej, hun var kommen. Om Morgenen saa man endnu Mærket af Kuglen. Det næste Besøg blev udlagt saaledes, at Comtessens Efterkommere en Gang skulde faa Hardenberg, og dette gif ogsaa i Opfyldelse 1885. Comtesse nedskrev en Beretning om den natlige Hændelse, og denne Beretning findes endnu i Hardenbergernes Besiddelse.

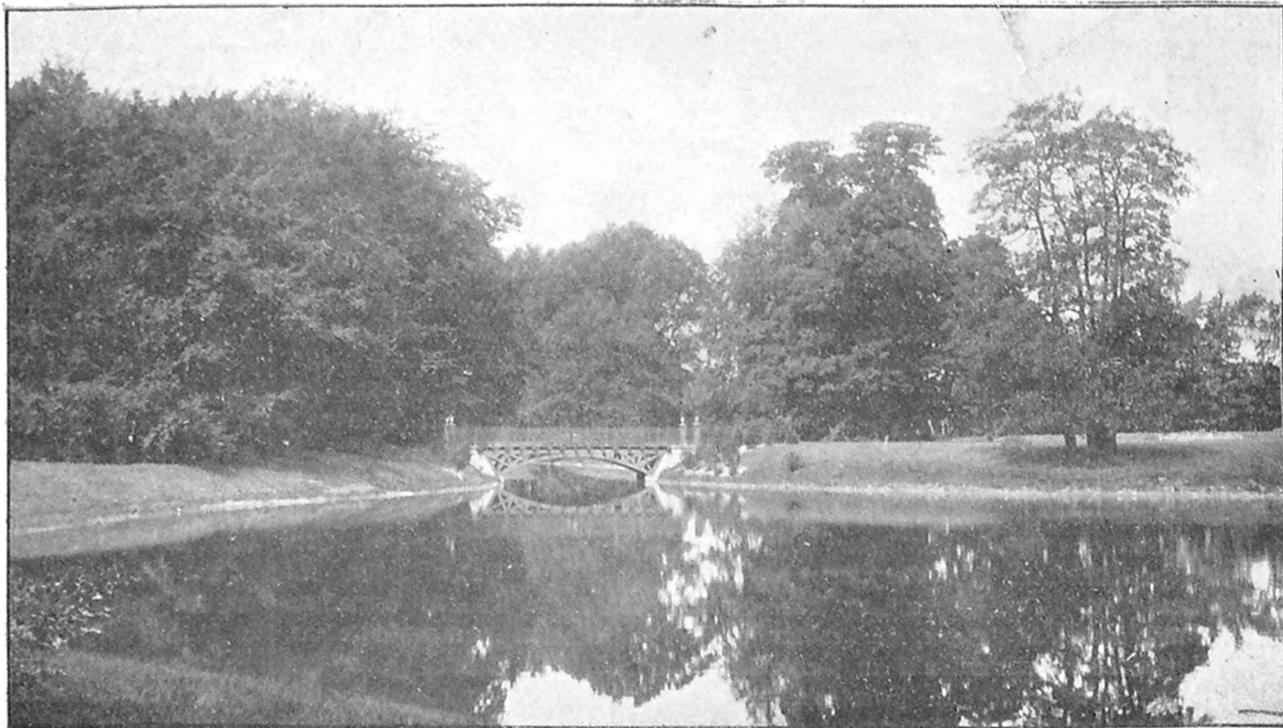
Ved Grev Hardenbergs Død gif Grevskabet over til hans eneste Barn Ida Augusta Hardenberg-Reventlow, der paa det Tidspunkt sad som Enke efter sin første Mand, Grev Harald Høld. Grev Hardenbergs tykke Godser gif derimod over til en anden

Pinie, og Rientlund blev testamenteret til Grev Hardenbergs nægte Son, Leutnant Carl Reventberg.

Røjenlund, Nørregaard, Nielstrup, Sæbøholm og Christiansdal blev bortforpagtede, samtidig til deres

ning, at der af de oprindelige 1600 Td. Hartkorn Vondergods kun blev 5-600 Td. Hartkorn tilbage.

Christian Ludvig Johan Adolph Dornum Gersdorf, som derefter blev optaget i den danske Greve-

Parti af Hardenberg Have.

Aggerup gav Grevinden senere sin Son Grev Hald som fri Ejendom. Beskaffelsen af Godset overdrog hun midlertidig til Grev Einar Reventlov og Hovedgaardene Idalund,

Hovedbygninger en højst fornøden Tilstandsfættelse.

1852 fik hun Tilladelse til at bortselge Vondergodset, og brugte den Tilladelse i saa vid Udstræk-

kerdes første Hæftstab var ikke lykkelig, og de senere Aar før Mandens Død (1839) levede de adskillt. Efter at have overtaget Grevskabet ægtede hun 1841 Baron

stand og antog Navnet Hardenberg-Reventlov. Han døde allerede 1846 og blev begravet paa Radsted Kirkegaard. Hans Hustru rejste ham en Mindestøtte i Hardenberg Have

og tillægger ham i en Inscription paa Støtten Vren for at have anlagt Hardenbergs smukke Have. Helt tilkommer denne Vre ham nu ikke; han begyndte ganske vist paa Arbejdet, men det meste af dette blev udført senere af Greve Hold.

I 1855 indgik Grevindens for tredje Gang Ægteskab, idet hun i København ægtede Greve Simone Dominaci d'Almaforte, en Italiener af simpel Herkomst, som af den færdigste Regering var bleven gjort til Greve. Han blev efter Ægteskabets ophøjet i den danske Grevestand under Navnet d'Almaforte Hardenberg-Reventlow. Dette Ægteskab endte saa Aar efter med Elismisese og Greven døde 1864 i Paris som smidslyg.

Grevindens opholdt sig efter sin andens Mandes Død kun sjældent paa Hardenberg; hun boede mest i Udlandet og især i Florents, hvor hun havde bygget sig en smuk Villa.

Her døde hun 1866. Hendes Lig blev ført til Danmark og begravet i det nyreede Gravsted paa Nadsvej Kirkegaard, hvor hendes anden Mand var stedt til Hvile. I sine to sidste Ægteskaber havde hun ingen Børn; i det første havde hun to Sønner. Den ene døde som spæd, og den anden Greve Rudolph Carl Ludvig August Holch arbejdede Hardenberg og antog Navnet Hardenberg-Reventlow. Han fortsatte Salget af Vændergodset og Arbejdet med at anlægge den smukke Have, bl. a. udgravede han de Moser, der laa Syd og Vest for Haven, saa de blev ombannet til Søer og Kanaler og derefter sammen med det omliggende Terræn inddraget under Haven. Han var gift med sin Kusine Ida Louise Henningia v. Lvalen, men Ægteskabet var barnløst og ikke lykkeligt. Ægteparret residerede i hver sin Fløj af Slot-

tet, og i den, hvor Greven var til Huse, førtes et lystigt Leven med Gilder og Drillelag. Greve Hold døde 1885 og blev begravet i et af ham indrejet Gravkapel i Skoven ved Aggerup.

Grevskaftet tilfaldt derefter Grevindens Lucie Caroline Amalie Adelheid Henriette Georgine Wilhelmine Haugwitz, født Prinsesse Schwenid-Caroloth. Hun nedstammede fra den tidligere omtalte Comtesse Anna Louise Christiane Wilhelmine Hardenberg-Reventlow (som oplevede Spørgseseventhyret med Nøglen), der var to Gange gift og skilt, og i sit første Ægteskab med Greve Pappenheim havde en Datter, som blev gift med Fyrst Caroloth-Venthen og med ham fik Datteren Lucie, som paa den Maade arbejdede Hardenberg. Hun var gift med Greve Kurt Ulrik Heinrich Haugwitz, der var lyst Fri-

herre og Besidder af en Række Majoratsgodser i Schlesien. Han blev som saa mange tilførn optaget i den danske Grevestand og antog Navnet Haugwitz-Hardenberg-Reventlow. Dermed gik Grevskaftet for anden Gang over paa lyse Hænder, og Besidderne har siden kun opholdt sig paa Hardenberg en kort Tid hvert Aar. Den nuværende Besidder er det her nævnte Ægtepars ældste Søn Greve Heinrich Bernhard Carl Poul Georg Curt Haugwitz-Hardenberg-Reventlow.

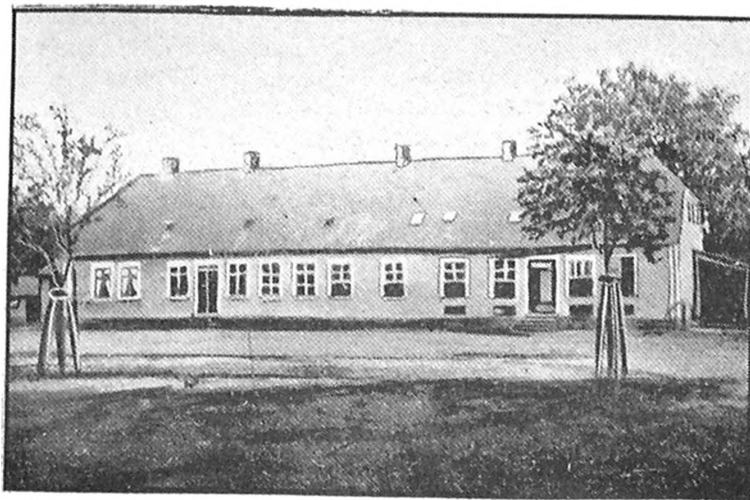
— Hardenberg er stadig et hyndet Udsigtssted, takket være sin anseelige Hovedbygning og sin store, ualmindelig prægtige Have med mange sjeldne Træer, Pavilloner, Drivhuse, Kanaler og smukke Udsigtslinier.

Nøbbøllegaard.

Nøbbøllegaard ligger i Nøbbeby Sogn og tilhører de danske Sulfurfabriker; den har et Areal af 435 Tdr. Ld. Ager og 35 Tdr. Ld. Stov.

Besætningen bestaar af 28 Hejle, 164 Jerskeløer og 70 Estr. Ungaebæg. Mælken leveres til Trifolium i Maribo. Markerne drives i 4 Skifter, nemlig 1) Ager, 2) Byg, 3) Sommergræs, Rodsløer og Vønner, 4) Svede og Savre.

Nøbbøllegaard hed oprindelig Nøbbøllegaard, den er oprettet omkring Aaret 1700 af Stiftamtmand Henrik Ulrik von Lützen til Svoholt, idet han sammenlagte tre store Bøndergaarde og deraf oprettede den nye Hovedgaard. Fra Aar efter folgte han Gaarden til Frederik d. Fjerde, som 1721 atter folgte den til Grev Adam

Nøbbøllegaard.

Christoffer Knuth til Sten-
thensborg, og den forblev nu under
Grebskabet i over Hundrede Aar.

1830 folgte den til Johan
Ditlev Frederichsen, der
beholdt den til sin Død 1861.

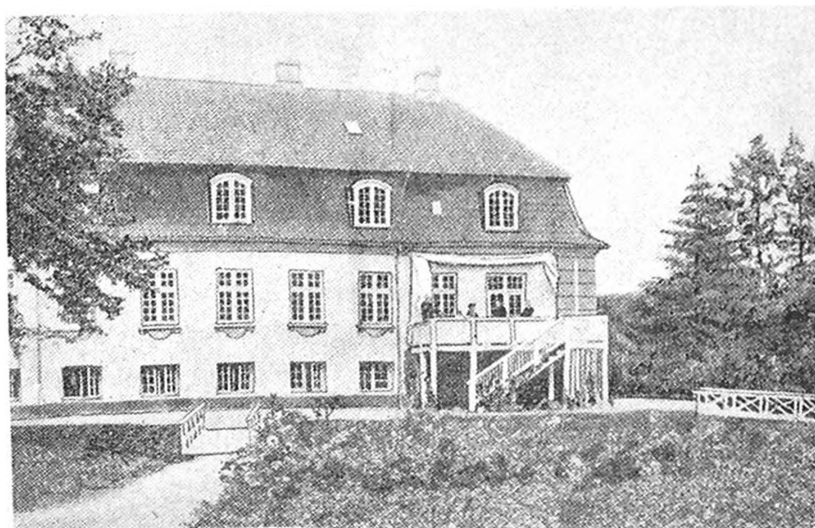
1866 overtog Sønnen Christian Erhard Frederichsen Nøbbøllegaard, han ejede den indtil 1877, da den efter Skadet med Nøjbygaards Sulfurfabrik overtoges af Landmandsbanken; senere blev den købt af de danske Sulfurfabriker.

Nøbbøllegaard har aldrig haft nogen særlig anselig Hovedbygning, den nuværende er, saavidt vides, opført af Johan Ditlev Frederichsen. Afsbygningerne er ganske nye, idet Gaarden i 1908 hærgedes af en Brand, hvorved de fleste Afsbygninger lagdes i Aske.

Besætningen bestaar som ovenfor nævnt ubelukkende af Jerskeløer, og man har stadig været veltilfreds med Udbyttet.

Rosenlund.

Rosenlund, der hører under Hårdenberg og er beliggende i Thoreby Sogn, er bortforpagtet til Løndstingsmand Sonne. Den har et Areal af 750 Tdr. Ld., deraf 680 Tdr. Ld. Pløjjord, Resten Eng. Besætningen består af 180 Malle og ca. 80 Ung kreaturer og 32 Arbeidsheste. Der produceres aarlig ca. 250 Tønder Vin. Mælk leveres til Døllefelds Mejeri. Jorden drives i 14 Stifter med to 7-Marksdriftter, nemlig: 1) Vintersæd, 2) Sukkerroer, 3) B.r.g, 4) Sulterroer, 5) Havre, 6) Kløver og 7) Græs og Halvrot. For Dyrkelsen af Sukkerfarven i Sa's'ing drives Jorden i et 8-Marksdrift og en 6-Marksdrift.

Rosenlund.

Rosenlund hed oprindelig Gjeldtoftgaard og tilhørte 1397 Mads Eskilde af Slægten Gøye; hans

Søn Jens Madsen ejede Gaarden fra 1445 til 1463. Dennes Søn Henrik Jensen nævnes 1472 som Ejer af Gjeldtoftgaard. Oprindelig var Gaarden kun et Bani fra Odense Bl.

spistol; men Jens Madsen magtstiftede sig 1445 Gjerdomsretten til den. 1490 folgte Jens Madsens Datter, Fru Marine Krummedige og hendes Søn Henrik Krummedige Gjeldtofte til Fr. Eskild Gøye paa Krænkerup; hans Sønnebatter Eline Gøye ansøres 1552 som Gaardens Ejer. 1569 ejede Albert Gøyes Enke, Fru Anna Gaarden; thi dette Aar fories der Proces mellem hende og Albert Dye paa Kalkholm om Gjeldtoftgaard's Stove. Da Palle Rosenkrans blev Herre paa Krænkerup nedbrød han Gjeldtoftgaard og oprettede Rosenlund, hvis Historie derefter falder sammen med Hårdenbergs.

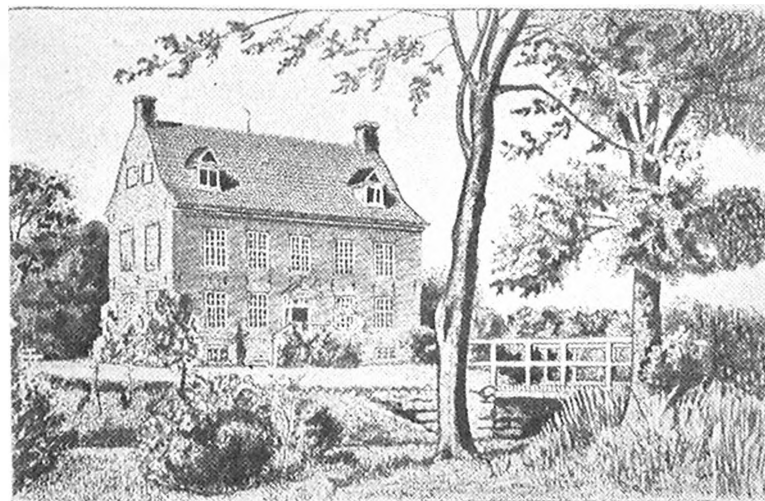
Bramslykke.

Bramslykke i Musse Sogn, en Mil Nordvest for Nysted, og hører under Grebstadet Kalkholm, har et Liggende af 341 Tdr. Qd. Ager; Besætningen bestaar af 90 Kvæ, 42 Ung kreaturer og 17 Heste, 17 Heste og 4 Blagge. Mælken leveres til Døllefeldte Mejeri. Af Markerne dyrkes en Femtedel med Sukkerroer, tre Fjendedele med Byg, en Femtedel med Græs, og Resten er fordelt mellem Vintersæd, Havre og Drak.

Bramslykke nævnes første Gang i 1240; men nøjagtige Oplysninger forekommer først langt senere. Den første Ejer, man finder omtalt, er Rigsraad Anders Pedersen, der ejede Gaarden 1439. Han var en kraftig Mand, der „nød Livet og drak af Dunken i fulde Drag“; thi det fortælles om ham, at han kunde drikke 3 Potter Øl i et Drag og ryste den Bøg, ingen anden Mand kunde rulle.

1449 sad Hennings Affin som Ejer af Bramslykke. 1472 nævnes Klaus Reberg som Gaar-

dens Ejer. Han besad den til sin Død 1493. Hans Datter var gift med Erik Mortensen Mor-

Bramslykke.

den, og den forblev nu i Stægten Normands Besiddelse i 100 Aar. Erik Mormand forbedrede Gaarden betydelig, men var en gerrig Pengepuger, og Bønderne havde det

derfor alt andet end godt under ham.

Hans Son Mogens Erik- sen Mormand, som derefter

og de havde blandt andre Børn en Datter Sofie, der spillede Hovedrollen i et meget romantisk Skuespil. I 1580, medens Forældrene var borte, hed det sig, at hun pludselig blev meget syg; hun blev plejet af sin Fæster Maren Eriksdatter og fraregnet hendes Pige, fik ingen andre Lov at komme ind til hende. Sygdommen tog hurtig en saa alvorlig Vending, at Jomfruen døde, og Fæstere og Pigen lagde hende derefter i kirken og sørgede sammen med Fæderbroderen Mads Eriksen til Sæddinge for Begravelsen, der overværedes af alle Gudssets Folk. Men mærkelig nok forbandt Jomfru Sofies Pige samtidig med Dødsfaldet, og da man paa Gudsset hmyede om, at Jomfruen slet ikke var død, søgte Forældrene efter deres Hjemkomst Kongens Tilbedelse til at opgrave og undersøge kirken; det skete den 19. Maj 1580, og det viste sig da, at Kirken kun indeholdt Sten og Salm.

Der blev nu foranstaltet en „Undersøgelse“, men den blev rigtig nok drevet paa en mærkelig Maade, idet man kun afhørte de Tjenestefolk, der havde gravet Graven, ringet med Klokkerne, baaret Skiffen ud o. s. v. Og ingen af disse, saalidt som Præsten, der havde talt ved Graven, vidste Besked om noget som helst vedrørende Egheddommens Forløb og Dødens Indtræden. Derimod afhørte man ikke den Forsvundnes Hæster og Farbroder, som var de eneste, der kendte noget til Sagen. Forældrene søgte med andre Ord at neddybse Historien, idet de nok af de her nævnte Slægtninge havde faaet Underretning om, at Jomfruen var hjul-

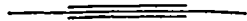
pet til Flugt for at kunne ægte sin Hjertensker, som Forældrene ikke vilde vide noget af. Man kunde følge hendes Spor til Nakkov, hvor hun — under Forgivende af at hedde Margrethe Hansdatter og være gift med en Strædder — boede i to Nætter. Hun blev derfra befordret til Taars, men her forsvandt hendes Spor.

Efter Mogens Ericksen blev Sønnen Erik Mogensens Mormand Ejer af Bramshytte; han var Landsdommer paa Sølland-Nalster og nævnes som saadan i en Række Retsstridigheder bl. a. om Arven efter den før nævnte Hæster og Farbroder. Erik Mogensens var gift med Anne Prol, og deres

Datter Barbare Mormand ægtede Erik Stensen til Søllestedgaard, som efter Svigersforældrenes Død arbejdede Bramshytte. Han folgte 1647 Godset til Palle Rosenkrands Enke Lisbet Dunge (omtalt under Hardenberg og Lungholm), der ved sit Skifte med Børnene gav Datteren Elisabeth Bramshytte. Elisabeth Rosenkrands giftede sig med Frank Rangan til Eibvadgaard og deres Søn var den berømte Jæltnerre Johan Rangan, som arbejdede Bramshytte efter Forældrene; men folgte det 1677 til Generalmajor Jolum v. Schack, der senere ogsaa blev Ejer af Hæststrup. Han døde 1700 og hans tre

Sønner, Leutnant P. v. Schack, Major Otto v. Schack og Generalmajor Niels Rosenkrands Schack ejede efter hinanden Bramshytte. Ved Sidsmændens Død 1731 folgtes Bramshytte til Fru Emerentia v. Raben, som 3 Aar efter indsejlede det i Grebskabet Christiansholm (Nalholm), hvortil det siden har hørt.

Bramshyttes Hovedbygning, der er to Stokværk høj og forsynet med glasferet Tag, er opført af Stiftamtmand Christian Frederik von Raben. Gravene, der endnu omgiver Bygningen, er af langt større Væde.

Wintersborg.

Wintersborg, der ligger i Uterslev Søgn, har 400 Tdr. Ld. Ager, 30 Tdr. Ld. Eng, og 60 Tdr. Ld. Stov. Befættningen bestaar af 23 Heste, 100 Køer og 30 Stkr. Opdræt. Mælken leveres til Vindeby Mejeri. En Fjerdedel af Markerne dyrkes med Sulterrøer, en Trediedel med Vhø, en Sjettedel med Kløver og en Tolvtedel med Gødte.

Wintersborg hed indtil 1673 Uterslevsgaard. Gaarden er meget gammel og nævnes allerede 1234 som Uterslevsgaard. Den først kendte Ejer er Ridder **J o h a n S k a r p e n b e r g** — Ejer til Spøtternup, Hald, Uterslevsgaard og flere Godser — en rig og mægtig Mand, der 1397 var med at underskrive Kalmarunionen. Han var en stridbar Hætte og havde stadig noget udestaaende med en eller anden af sine Samtidige. 1407 blev han sat i Ban af Biskoppen i Ribe, fordi han havde øvet Uret mod dennes Vonder og ikke var at formaa til at gøre sin Fjehl god igen. Denne

Tilfikkelse var han nok med stor Zindsro; han regnede det for en betydelig større Ulykke, at han 1410 blev taget til Fange i et Kælt-

Wintersborg.

tog mod Høstenerne og Friserne, thi for at slippe fri maatte han betale den i de Dage svimlende Løfsum af 10,000 Lødlige Mark, hvilket svarer til en Million Kro-

ner i vore Penge. Alligevel var han ogsaa efter den Tid en velstaaende Mand. Men hans Stridbarhed var ikke bleven mindre med

Marer, og den drev ham til sidst i Ulykke. Den kongelige Lehnsmænd paa Mors havde nemlig voldtaget en af Vonderdøtrene paa Skarpenbergs morske Gods, og da gent-

gende Klager til den afmægtige Kong Erik af Pommern intet hjalp, tog den brede Ridder sig selv til Hætte, overfaldt med væbnet Haand Lehnsmændens Gaard og lagde den i Aske efter først at have slaet en Del af Folkene ihjel og drevet de andre paa Flugt. Lehnsmændene lagde sig til Kongen og denne Gang blev Klagen hørt. Skarpenberg blev 1422 gjo:t fredsøs og hans Ejendomme tildømt Kronen; selv undslap han nok til Udlandet med sit evrige Gods.

Uterslevsgaard var ikke blandt de konistrede Godser; thi allerede 1401 havde Johan Skarpenberg overdraget alt sit Gods paa Lolland til Hr. **P r e d b j ø r n P o d e b u s t**, der tilhørte en fra Rygten indvandret Adelsfægt, som i Tidens Løb skaffede sig megen Rigdom og Anseelse her i Landet.

Spem, der har faaet Gaarden efter ham, vides ikke; 1473 tilhørte den **C l a u s W r u b e n d a l**, hvis Datter, Vene, bragte den i Medgift

til sin Mand, **Rud S ø y e**, der straks efter folgte den til **J e s p e r K r a s s e** til **V a s n æ s**, der var gift med **Karen Lunge** og Broder til den bekendte **Ddenskebisp Magnus Krasse**. **Jesper Krasse** overdrog **Ottersløsgaard** til Søn-
nen **Hans Krasse**, der efter **Faderens Død 1492** ogsaa arbejdede **Vasnæs**. Han var **Midder og Rigsraad**, desuden **Lehnmand** paa **Kalholm** og fik senere **Næsby** og **Knubbelykke Kirker** i **Pant** af **Kronen**. **Hans Krasse** var en munter **Herre**, der holdt meget af at more sig og som med sin **Hustru, Lene Hal** til **Ogholm** førte et ødselt Liv uden dog derfor at saa **Rigt** med sin store **Formue**. Han døde **1530** og **Datteren Karen** arbejdede nu **Ottersløsgaard**. **1554** giftede hun sig med **Marskal J ø r g e n R u d** og **Gaarden** gik derved over i denne ansete **Slægts** **Besiddelse**, hvor den forblev i **Hundrede Aar**.

Ved **Jørgen Ruds Død 1571** blev Søn-
nen **E i l e r R u d**, der da kun var **16 Aar**, **Ejer** af **Gaarden**; han giftede sig **1590** med **Margrethe Pappenheim** til **Sæbgholm** og blev derved tillige **Ejer** af denne **Gaard**. **Egteparret** boede paa **Ottersløsgaard**, hvor de opførte nye **Bygninger**, omgivet af **Græse** — hvor-

af **Kæsterne** endnu findes — og i det **Hele** østredede meget paa **Stedets** **Forsønnelse**. Af de **Bygninger**, han opførte stod **Kostalden** indtil **1907**, da den blev nedrevet. **Eiler Rud** døde **1618** og hans **Hustru Karet** efter; de blev begravede i et **Kapel** ved **Halsled Kirke**.

Søn-
nen **V o r d h a r d R u d** arbejdede begge **Gaardene** og forbedrede dem **betydeligt**. Han anlagde **baade** **Frugt- og Vindhav** ved **Ottersløsgaard**, **ophjalp** **Vøndergødsel**, **indgrovede** **Hovedgaardens** **Marker**, saa **Vandet** kunde løbe af dem, og viste i det **Hele** en for sin **Tid** **sjelden** **Dygtighed** og **Indsigt**, hvis **Karlsag** **Befolkningen** fik den **Ide**, at han stod i **Ledtog** med **Fanden** selv; thi **Mage** til **Enille** havde man aldrig set. **Vorchard Rud**, oer en **Tid** lang var **Kommandant** i **Kalkøb**, døde allerede **1647**, kun **55 Aar** gammel. Han var gift med den **dygtige** **H e l v i g R o s e n k r a n d s**; men **Egtefædet** var **barnløst**. **Enken** døde **1672**; hun opholdt sig mest paa **Ottersløsgaard** og levede selv med **Fild** og **Indsigt** **Arbejdet**; endnu **100 Aar** efter hendes **Død**, viste man hendes **Spindelammer**, hvor hun sammen med sine **Lærner** forarbejdede **Gaardens** **Uld**. **Læst** ved **Gaarden** paa

Erekuld Bønde byggede hun sig et lille **Vindhav**, hvorfra hun havde den **herligste** **Udsigt** over **Smaalands** **Havet** og en **stor Del** af **Nørreherred**. Men ethvert **Spor** af dette **Hus** er forlængst **forsvunden** — naar der **pløjes** paa **Vanten**, ser man det **røde** **Emuld** af **Munkstenene**, det er alt —. **Muligvis** er **Slotet** allerede **afbrændt** af **Evenslerne 1659**; de huserede i al **Fald** **flent** i **Utterslev Sogn** og **afvændte** blandt andet **Landsbyen** **Vispeballe**, hvis **Jorder** senere blev lagt ind under **Hovedgaard**. Et **Minde** om denne **Landsby** har man endnu i **Vispeballe Skov**, senere kaldet **Vispeballe Høve** og nu **almindelig** **Wintersborg Skov**.

Efter **Fru Helvig Rosenkrands** **Død** folgte **Arvingerne** **Ottersløsgaard** til **Geheimeraad** **Otto Helmut v. Winterfeld**, der gav **Gaarden** sit **nuværende** **Ravn** og **Karet** efter **18. Septem-ber 1673**, fik **Tilladelse** til af **Wintersborg** og **Sæbgholm** at **oprette** et **Baroni** — det første i **Danmark** — under **Navnet** **Baroniet Wintersborg**. Han flyttede **Hovedsædet** til **Sæbgholm**, men boede her **forresten** **sjelden**, idet han som **Stiftamtmand** over **Fyn** mest opholdt sig paa **Ddens Slot**, hvor han døde

1694. **Wintersborg** **Glandsperiode** er dermed **forbi** for denne **Slæde**. **Gaardens** **Bygninger** **forfaldt** mere og mere og **Haven** **groede** **til** og **ødelagdes** **efterhaanden**.

**Baron Otto Helmut's Søn, Kap-
tajn Gustav Winterfeld** havde kun **Baroniet** i **4 Aar**, idet han allerede døde **1699** uden at efterlade sig **mandlige** **Arvinger**. **Hans** **Datter** **Juliane Margrethe Winterfeld**, der nu blev **Besidder** af **Baroniet** var gift med **Generalmajor** **Christoffer v. Eichstedt**. **Heller** ikke han boede paa **Gødsel**, og efter hans **Død 1728** tog **Enken** **Ophold** i **Hamborg** og saa **sjelden** eller **aldrig** til **Baroniet**, som derved kom i en **elendig** **Tilstand**. **Dets** **Kirke**, **Utterslev**, **Vindebj**, **Herredskirke** og **Alle** **Østøste**, **forfaldt**, **Hovedgaard** blev **aldeles** **ødelagt**, **Forvalterne** og **Forpagterne** blev **rige**, men **Vønderne** blev **saa** **forarmede** og **usle**, at der gik det **meste** af en **Meinestkalder** inden **Vøndergaarde** **atter** kom i **ordentlig** **Stand**.

Baronesse **Juliane** døde **1741**, og der opstod nu **Proces** om **hvem** der **skulde** **arve** **Besiddelsen**. Under den blev det **bedst**, at **Generalinde** **Eichstedt** **urettelig** havde **besiddet** **Baroniet**, idet dette — ifølge **Errecti-**

onspatentet — først skulde arves i den mandlige Linie og derfor burde være tilfaldet hendes Færbroder, der døde saa Nar efter hendes Fader. I Overensstemmelse hermed blev Baroniet nu ikke tilkendt Generalinde Eichsteds Arving, Grev Scheel; men hendes nævnte Færbroders Datter, Sophie v. Winterfeld gift med Major Gedde. Denne blev nu baroniseret og overtog Baroniet 1743. Han døde 1757, hvorimod Baronessen levede til 1769. Hun var meget afholdt paa Grund af sin Rejsfærdighedsfæns og sin store Hjælpfomhed, især Vønderne elskede hende; thi hun søgte efter hvert Sted at gøre Jørgængernes Uret mod dem god igen. Der hvilede i hendes Tid store Byrder paa Baroniet, og da hun tilfælle havde mange Paarsøende at støtte og underholde, lneb det til med at faa Indtægterne til at slaa til.

Hun døde barnløs og Baroniet gik derefter over til hendes Søstersøn Grev Flemming Holst-Winterfeld, Søn af Grev

Holst, Durebysgaard. Han var ugift og levede stille og tilbagetrukket; men da Baroniets Pengeaffærer som nævnt var i en daarlig Forfatning og der tilmed kom nogle Misvækselsaar, havde han ingen Fornøjelse af sit Baroni, men tilfætte endog de faa Midler, han i Forvejen raadede over; han døde allerede 1772 og Broderen Grev Gustav Holst-Winterfeld arvede nu Baroniet. Han havde baade Eone og Villie til at ophjælpe det forfaldne Gods. Han bortbyttede de fjernest liggende Vøndergaardte og købte nærmere beliggende i Stedet, gjorde alle Vøndergaardene lige i Hartkorn og omlagde deres Jorder saa hver Fæstet fik sin Jord samlet om Fæstegaarden, desuden afvandede og forbedrede han Markerne og sørgede for en ny og fornuftig Drift. Endelig ophjælpede han Skolevæsenet paa Godsset og reparerede og udfnyttede Uterslev Kirke, saa den fra at være den daarligste i Herredet blev den bedste. Han var Amtmand i Haderslev og boede derfor sjældent paa Winters-

borg; men forstod alligevel at holde vaagent Tje med alt paa Baroniet. Men heller ikke han fik Lov at have Besiddelsen ret længe; han døde allerede 1776. Den gunstige Dom, der af Folk paa Godsset blev sædset over ham, plejtes noget ved Minderne om hans og hans 9 Nar yngre Broders uheldige Indvirkning paa Christian den Syvende. Det var under deres Besjledning, Kongen hengav sig til de vildeste natlige Udsejler i berhyggede Huse i København samt til Gadeoptøjer og Slagsmaal med Røbel og Vægttere.

Grev Gustavs ældste Søn Frederik Christian Holst-Winterfeld var kun 12 Nar da Faderen døde. Efter at han var bleven myndig stille han Familien af baade med Baroniet og Formuen. Han fik nemlig 1801 Tilladelse til at bortbytte Baroniet til Grev E. A. S. Hardenberg-Rentklow mod at faa Stamhuset Fjellebro i Jyn og en Fædelkommiskapital i Stedet samt 97,000 Rigsdaler kontant.

Grev Hardenberg-Rentklow indlemmede Sæbysholm i Grevskabet Hardenberg; men folgte allerede 1803 Wintersborg til Gaardens daværende Forpagter Jørgen Jørgensen for 150,000 Rigsdaler. Jørgensen bortfolgte en stor Del af Vøndergodset, nyopbyggede Stuehuset og mageskiftede derefter i 1810 Wintersborg, vurderet til 128,000 Rigsdaler, for Søllestedgaard til Jakob Bølle.

Vølle havde Gaarden indtil 1843, han bortfolgte Resten af Vøndergodset og folgte endelig nævnte Nar Wintersborg til Godsejer J. A. Hastrup for 80,000 Rigsdaler. Hastrup ombyggede Stuehuset 1854 og gav det sit nuværende Udseende. I 1883 overdrog han Gaarden til Sønnen, Amtsrådsmedlem Julianus Hastrup, der 1900 folgte den til Godsejer Alf H. H. Hastrup for 280,000 Kr. Hastrup ejede derefter Wintersborg indtil Septbr. 1912, da han folgte Gaarden til Carl Olsen for 500,000 Kr.

Sæbyholm.

Sæbyholm, der hører under Hårdenberg, ligger en lille halv Mil fra Ralsløv, har et Areal af 650 Tdr. Ld. Ager, 153 Tdr. Ld. Eng og 170 Tdr. Ld. Skov. Besætningen består af 50 Heste, 225 Maltekøer, ca. 100 Stk. Lpdræt og ca. 300 Svin. Mælken leveres til Avnede Mejeri, hvor en Del af Svinene fedes. Markerne drives i 8 Skifter, nemlig 1) Hvede, 2) Vg, 3) Roer, 4) Vg, 5) Vg, 6) Roer, 7) Havre og 8) Kløver. Grundet paa den stærke Benyttelse af Jorden ydes den et stort aarligt Tilskud af Kunstgødning, som Regel 100,000 Pund Chilisalpeter og 125,000 Pund Superfosfat. Gaarden er nu paa 17. Mar bortforpagtet til Hr. Johannesen, der har drænet alle Markerne og bragt den fra tidligere Tid saa stærkt forsmte Gaard i en udmærket Drift.

Sæbyholm, eller som den tidligere hed Sæbygaard, nævnes første Gang 1355, da Ludvig Albertsen Gherstein skænkede den til Halkløb Kloster; men den har sikkert den Gang kun været

en mindre Gaard om end den første i Bondebyen Sæby, hvoraf den har faaet Navn. Gennem Margrethe fik Sæbygaard senere over til Kronen, der gav den i Lehn og Pant til den, der bød højt. Af disse Lehnshavere nævnes 1465 Henrik Daa og derefter 1502

Sæbyholm set fra Landevejen.

—1529 Olaf Falster, der var en Dattersøn af Henrik Daa. Fra Olaf Falster fik Lehnet i Arv til Sønnen Peder Falster, der fik Livsbrev paa Sæbygaard. Livsbrevet overførtes senere til Peder Falsters Svigersøn Worchard v. Pappenheim, der 1565 købte Gaarden af Kronen.

Han var Frederik den Andens Fallemester og boede som saadan paa Hørsholm, hvor han døde 1590. Worchard Pappenheims Datter Margrethe bragte Sæbygaard til sin Mand Eiler Rud til Ulteslebgaard (Wintersborg); de to Gaarde, der herved blev forenede

under en Ejer, hørte derefter — en kort Afbrydelse fratregnet — sammen i 200 Aar.

Eiler Rud opførte gode Bygninger paa Ulteslebgaard, og byggede ogsaa noget paa Sæbygaard, om end det ikke har været store Ting, i al Fald opførte Sønnen Worchard Rud, der efter Ja-

berens Død 1618 arbejdede begge Gaardene, helt nye Bygninger paa Sæbygaard, og dennes Stortidsperiode kan sikkert først regnes fra hans Tid. Den daværende Sæbygaard laa, hvor nu det til Godeforbatterbolig opførte Rudsfalsholm ligger; men af Worchard Ruds Bygninger er nu kun Spor tilbage; i et Vuffads findes endnu en Kampestenssætning og Resten af en Munkestensmur og paa den gamle Gaardsplads, der nu benyttes som Have, støder man ved Gravning ofte paa mere eller mindre forvitrede Murstenrester. De dybe, brede Grave, som den Gang omsluttede Gaarden paa de tre Sider — mod den fjerde laa Fjorden — findes derimod endnu; kun en kortere Strækning er bleven opfyldt.

Worchard Rud var en mærkelig Mand, kundskabstig og virksom og i meget langt forud for sin Tid. Han blev født den 2. Januar 1592 paa Sæbygaard, hvor Forældrene opholdt sig, medens der blev byg-

get paa Ullerslevgaard. Der var straks fra Fødslen noget særegent ved ham, idet han blev født med en saakaldt „Sejrsfjorte“, d. v. s. at store Dele af Kroppen er dækket med et løst Hudlag, som kan trækkes af i store Stykker. Slikt betød i Almuens Sjne Dylle, og havde Gøllestakken saaledes travlt med ham ved hans Fødsel fik den det ikke mindre siden. Han fik først en omhyggelig Undervisning og Opdragelse hjemme og blev allerede i 15 Aars Alderen sendt paa en 12-aarlig Udenlandsrejse med Mejer Hans Wirt som Føveimester. De besøgte Tyskland, Sveits, Holland, Belgien, England, Frankrig og Italien og opholdt sig navnlig ved de mest bekendte Universiteter og Lærestatter. Da han den 3. Juli 1618 vendte hjem, var hans Fader død 3 Uger forinden. Karet efter fulgte han med Christian den Tjerde til Halmstad, hvor Danmark og Sverrigs Konger skulde mødes. Under hans Ophold her døde hans Moder den 24. Februar 1619, og han kom først hjem nogle Dage efter hendes Begravelse. Karet efter, den 9. Juli 1620, ægtede han Helvig Rosenkrands, Datter af Jacob Rosenkrands til Hærstrup, og straks efter begyndte han

de store Byggearbejder paa Sæbhygaard, hvor Ekteparret derefter tog fast Bolig.

Men det var ikke alene paa Gaardens Bygninger, Vorchard Mud oserede Arbejde og Besøftning; det samme var Tilfældet med Marterne. Han indtog under Dyrkning store Stykker, der laa hen som Sump og Hede, grøftede og afvandede

Sæbhyholm i Sæbhyhaven.

dem og naaede saa gode Resultater, at Almuen ikke kunde forstaa, at dette gik rigtigt til, og derfor antog, at han var i Ledtog med Gården. En særlig Omstændighed bidrog meget til, at denne Opfattelse vandt Tiltro. Vorchard Mud var Kommandant i Nalklov og fik mod ringe Betaling Soldaterne til at udføre det strænge Jordarbejde; men før ikke at lide under Sommerheden, foretrak de at arbejde om Natten og sove om Dagen. Da de Væfsarende aldrig saa no-

gen ved Gravningen om Dagen, kom den overtroiske Almue hurtigt til det Resultat, at det var Fanden, der udførte Arbejdet for Vorchard Mud, som til Gengæld havde forstrevet sin Sjæl til den Ende.

Da Arbejdet med at afvande de Marter, der trængte dertil, var iordial, begyndte Vorchard Mud at slæmme Marterne ved Nattene

Strand mod Eversvømmelser ved indrædende Højvande; thi Nalklov-Njerd gik jo den Gang helt op mod Juellinge. I dette Tjemed lod han opføre Diger langs Stranden, og det var Diger saa høje og solide, som man den Gang aldrig havde set paa Volland. Endnu den Dag i Dag ligger store Dele af dem som en anseelig Vold; den beghnder lige ud for det gamle Sæbhyholm og fortsættes langt paa den anden Side Banelinien. Digeret har i sin Tid strakt sig helt over

mod Arvelunds og Strikholmgaards Marter. En Del af Algorne er jævne de af Jorpagler Johannesen, men der er som nævnt endnu belydelige Mester tilbage.

Vorchard Muds største Skuffelse var dog vel nok den Vandledning, han lod bygge fra „Mølle-dammen“ Nord for Vandbejlen og ned til Gaarden. Der findes nemlig ikke Drilleband paa det gamle Sæbhyholm, og Vorchard Mud grævede da en mægtig Grøft og murede i denne en Ledning, hvorigennem Vandet kunde ledes ind paa Gaarden, hvor det saa blev pumpet op. Denne Ledning gik selvfølgelig som alt det andet langt over Almuens Forstand, og den fandt da ud, at denne murede Gang skulde benyttes ved Vorchard Muds Stævnemøder med Gården. Denne Tro led intet Afbræk ved, at han skænkede flere Gaver blandt andet Prædikestol og Altartable til Halmstad kirke; thi det traf sig netop saaledes, at der i Anledning af disse Gaver blev reftt Vestfyndning mod ham for Skætteeri. Vorchard Mud var nemlig under sit lange Ophold i Sveits bleven smittet af den kalblufte Lære, og da nogle Insriptioner, han havde ladet anbringe paa Prædikestolen og Al-

tertablen kunde udthedes som kalvinistisk, blev der rejst Anklage mod ham for Skæteri; men det lykkedes ham dog at slippe fri for Anklagen. Alligevel hæstede Mistanken ved ham; thi da han 1636 havde opført et Begravelseskapel for sig og sin Familie ved Hølsted Kirke, kom Bispen for at undersøge den. Borchard Rud havde nemlig paa en Tavle ladet de 10 Bud indhugge, men efter kalvinistisk Skik delte dem i 4 i den ene Række og 6 i den anden. Men denne Gang slap han for at faa rejst Sag mod sig.

De sidste 8 Aar af sit Liv led Borchard Rud meget af Gigt og Podagra. Den 22. Oktober 1646 blev han kastet paa det sidste Sygeleje, og den 20. Januar 1647 døde han i den forholdsvis unge Alder af 55 Aar. Den 11. Februar blev han begravet i Næstved Kirke og senere begravet i Familiebegravelsen i Hølsted Kirke. Som sidste Mand af sin Slægt tog han Vaabnet med i Graven og paa sin Gravsten lod han indriste en Forbandelse over

den, der bovede at forstyrre hans sidste Hvilested. I den samme Begravelse hviler hans Hustru, hans Forældre og Bedsteforældre.

Førend Sæbygaard og Ullerslev var Borchard Rud ved Arv ogsaa kommet i Besiddelse af Rudebjerggaard. Egteløbet med Helvig Rosenkrands var barnløst, og Gården fik af disse Besiddelser kun Lov at beholde Ullerslevgaard til sin Død 1672. Sæbygaard ejede hun til 1660, da den ved Lov og Dom blev tillendt Jørgen Grubbes Enke Vene Rud, der skal have været en nægte, men arbeberetigt Datter af Borchard Rud; i nogle Skrifter angives hun dog at være en Datter af Borchard Ruds Forvoder Knud Rud.

Vene Rud døde 1673 og hendes Arvinger folgte saa ved Kronens Mellemkomst Sæbygaard til Friherre Helmut Otto Winterfeld, der Aaret i Forvejen havde købt Ullerslevgaard af Helvig Rosenkrands Ruds Arvinger. Af de to Gaarde oprettede han Baro-

niet Wintersborg og gjorde Sæbyholm til Baroniets Hovedsæde. Han udbød Sæbyholms Jorder bethdeligt, idet han i 1695 fik Tilladelse til at nedlægge Bøndebyen Nørre Sæby og lægge dens 8 Gaarde paa ialt 30 Tdr. Hartkorn ind under Sæbyholm. Han var Stiftamtmand over Fyn, opholdt sig af den Grund mest i Odense og er betendt for sine mange Trætter med Biskop Thomas Kingo.

Sæbyholm har i de følgende 125 Aar Historie fælles med Wintersborg, hvortil henvises. Her skal blot nævnes, at Grev Gustav Holst-Winterfeld, der besad Baroniet fra 1772 til 1776, opførte meget paa Haven, der laa udenfor Graven Vest for Gaarden; han byggede blandt andet en Trætro over Graven og forførte derved Vejen til Haven bethdeligt. Broen findes endnu, men er selvsølgelig ombygget flere Gange siden. Af Haven findes derimod kun ringe Spor tilbage.

Den lille Skov, der ligger umid-

delbart ved Landevejen, omdannede han til en lille Park med Alléer og Kanaler, men den er forlængst forfalden, saa man nu kun finder ret utydelige Minder om den foruds Hørlighed.

1801 fik den daværende Besidder, Grev Frederik Christian Holst-Winterfeld, Bevilling til at opløse Baroniet, og han folgte derefter Sæbyholm og Wintersborg til Grev Hardenberg-Reventlow, der indlemmede Sæbyholm i Grevskabet Hardenberg. Sæbyholms Historie falder derefter sammen med Hardenbergs, hvortil henvises.

Grevinde Ida Augusta Hardenberg-Reventlow opførte i Aarene 1856—57 det nuværende Sæbyholm, nedbrød den gamle Gaard og opførte paa dens Grund Godsforvalterboligen Rudolfsholm, som senere, da Godsforvalterembedet blev ophævet, gik med ind under Forpagtningen.

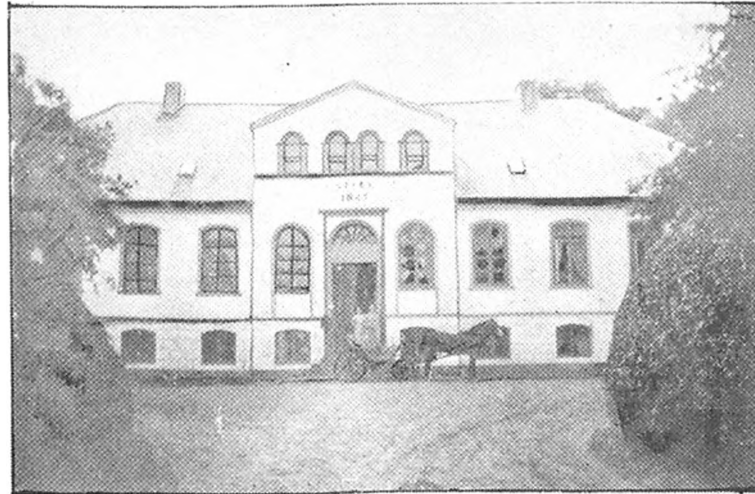
Asserstrup.

Asserstrup i Sandbly Sogn har et Areal af 398 Tdr. Ld. deraf 26 Ld. Eng. Besætningen bestaar af 29 Heste, 100 Køer og 30 Stk. Opdræt. Markerne deles i 7 Skifter, nemlig: 1) Brak, 2) Hvede, 3) Sulterroer, 4) Hg, 5) Kløver, 6) Sulterroer og 7) Hg og Blandsæd. Mælken leberes til Raskov Mejeri.

Asserstrup eller som den tidligere kaldtes Adserstrup er opstaaet af Landsbhyen Adserthorp. Den er tilføjet af betydelig Udde; men man har ingen Oplysninger om den i Tiden før 1350; dette Aar anføres Hr. Johannes Svinkelud som Gaardens Ejer. Fra ham gik den over til Jakob Pedersen af Gøernes ansete Slægt; hans Enke ægtede Gotfred Wang, som derved kom i Besiddelse af Adserstrup; men ved hans Død tilfaldt Gaarden Jakob Pedersens Søn, Jens Jakobsen Gøye, som 1407 solgte den til Folmer Jepsen Lunge, efter hvem den gik i Arv til Brodersommen Lyge Lunge.

Lyges Datter, sticsten, var gift med Lehnsmanden paa Rabnsborg Slot, Vincent Jversen Dyre, der 1485 nævnes som

Lage Urne og stont selv en ubetydelig Mand blev Niels Lunge dog gennem dette Slægtskab Medlem af Rigets Raad. Til Gengæld blev

Asserstrup.

Ejer af Adserstrup. Deres Børn antog Navnet Lunge og Sønnen Niels Vincentsen Lunge arvede Adserstrup og købte eller arvede ogsaa Frederiksdal. Han var gift med Karen Rosengaard, en Søsterdatter af den mægtige Bisp

han de katolske Bispens haandgangne Mand og var med at vedtage de Bestemmelser, der blev truffen til Bekæmpelse af Lutheranerne, ligesom han ogsaa var med at domme Hans Tausen. Han var blandt de Rigsraader, der under Folkerejs-

ningen mod Rigsraaderne blev fængslet 1535 og ført som Fange til Holsten. Aaret efter slap han fri mod at sværge Trofasthed til Christian den Tredie.

Ved Niels Lunges Død 1552 fik Sønnen Jvar Lunge Asserstrup, medens Datteren Anna Lunge fik Frederiksdal. Det fortælles, at Jvar Lunge ved sin Tiltrædelse af Gaarden fandt Skæbderen helt fuld af dejligt El, hvis Narfag han holdt Vilde mange Dage i Træk og beværtede ikke alene Omegnens Herremænd og deres Svende, men ogsaa Bønderne. Jvar Lunge døde 1590 og Datteren Kirstine Lunge bragte senere Gaarden til sin Egtemand Knud Benjtermand til Bederstrup. Han døde 1609 og Enken ægtede da Jørgen Grubbe. Hun kom senere uheldig af Dage ved at springe i en Skarpe, da hun vilde stige af Vognen paa Bederstrup.

Efter hendes Død er Asserstrup antagelig solgt; thi senere nævnes Morten Mormand som Ejer af Gaarden; han udvidede den 1647

ved at lægge en Del Gaarde i Tjørneby ind under den. Hans Datter Virgittie blev gift med Oberst Christoffer Stensén til Frederiksdal — en Søn af den før nævnte Anna Lunge, der havde giftet sig med Knud Stensén — og de to Gaarde blev derved atter forenede. Fru Virgittie Mormand var ikke nogen særlig blid Dame, hun havde — som omtalt under Frederiksdal — altid 4 Husarer ridende om sin Vogn for at Jage Veffarende til Side; men en Vonde fra Skøbelev spillede alligevel en gang den hovmodige Frue det Puds at vælte hendes Vogn med sit Væsecæ, saa hun rullede ud i Søet.

Oberst Christoffer Stensén døde 1657 og Nskerstrup gif saaa i Arv til Sønnen, Landsdommer Jochum Frederik Stensén, medens Frederiksdal tilfaldt en anden Søn Oberst Hans Stensén. Under Svenskekrigen 1659 blev Gaarden stærkt hjemløst af Tjenden og tilsidt afbrændt. Jochum Stensén opførte Gaarden paany og omgav den med Grave. Stuehuset stod usforandret indtil 1847, da det blev ombygget, men baade Skælberne og andre Dele af den nuværende Bygning stammer fra Jochum Stenséns Dage.

Landsdommer Stensén døde 1695

og Nskerstrup blev derefter solgt til den rige Jussitsraad Johan Hieronimus Hofmann, der ogsaa havde købt Frederiksdal af Hans Stenséns Enke. Han døde allerede Naret efter, og Enken Luttemelle Peters' solgt 1707 Nskerstrup til stammerjunker Jochim Broddorff, der ogsaa afkøbte hende Frederiksdal. Som omtalt under denne Gaard døde han 1714 af Stræk over usfordarende at bære kommet ind i et Hus i Nalklov, hvor der laa nogle slemme medtagne stoppepatienter. Hans Fader Ditlev Broddorff overtog saaa Legge Gaardene, der var stærkt forgældede, og bragte dem inden sin Død 1732 i god Stand. Hans Sønnesøn, Kammerherre Schack Broddorff forstod derimod at sætte det hele over Styr, saa Gaardene 1739 blev solgt ved Tvangsauktion. Byfoged Niels Skersted i Maribo købte dem for en Skik. Han solgte Nskerstrup til Regiments skriver P. H. Buchalf, der atter 1747 solgte Gaarden ved Auktion til Baron E. W. Gedde for 10,000 Rigsdaler; Hovedgaarden havde den Gang 47 Lønder Hartkorn, og Bøndergodset androg 172 Lønder Hartkorn. Baron Gedde gjorde Naret efter Nskerstrup

til „en frie kompletet Hovedgaard“ ved at forøge dens Tiliggende saaa Hovedgaardstaksten blev 49 Tdr. Hartkorn og Bøndergodset 324 og stougetiende 24 Tdr. Hartkorn. Han solgte derefter 1752 Gaarden til strigsraad Laurits Pedersen Smith, der berømmes som sin Tids største Landmand paa denne Egn. Han var oprindelig Smed, men sammensparede sig ved Flid og Nøjsomhed en lille Kapital saaa han kunde forpagte Knuthenslund. Her øgede han ved Dygtighed og utrættelig Flid og Eld sin Formue saaa meget, at han turde binde an med Købet af Nskerstrup Gods. Han bragte Gaarden i fortrinlig Stand, hvorefter han i 1763 solgte den til Grevinde Jde Margrethe Knuth, der lod Sønnen Baron E. F. Knuth saaa Skøde paa den og indlemme den i Baroniet Christiansdal. Baron E. F. Knuth faldt, som omtalt under Frederiksdal alt over Styr ved et vildt Liv, og overdrog 1784 — vistnok pro forma — Nskerstrup til Sønnen, Baron A. C. Knuth, for 23,000 Rigsdaler og straks efter solgte Sønnen den for 50,000 Rigsdaler til Baron H. Volten, der ogsaa havde købt Frederiksdal og Baroniets andre Hovedgaarde.

To Aar efter solgte Baron Volten Nskerstrup og Frederiksdal for 63,000 Rigsdaler — altsaa med betydelige Tab — til Kancelliraad Paaasche, der var Godsforvalter paa Knuthenborg, og Etatsraad Donz, der var Godsforvalter paa Christiansfæde. Efter Handelen bette de to Købere Gaardene saaledes, at Paaasche fik Frederiksdal og Simon Andersen Donz Nskerstrup, der blev vurderet til 33,000 Rigsdaler. Donz solgte Bøndergodset og dreb derefter Hovedgaarden i 11 Aar, hvorefter han — 1797 — købte Frederiksdal af Paaasche og solgte Nskerstrup til sin Svoger, Apoteker, Kancelliraad Claus Seidelin Jessén i Nalklov. Han beholdt den til 1803, da han solgte den for 48,230 Rigsdaler til Kammerraad Chr. Thorsén, der dreb den i 40 Aar; han døde 1843 og 4 Aar efter købte Svigersønnen E. F. Jessén den for 40,000 Rigsdaler. Jessén døde 1870, men Enken beholdt Gaarden til sin Død 1888, hvorefter Nskerstrup blev solgt til Jægermester E. Engelsted for 269,940 Kr.

1904 købte Godsejer J. Bentzen Nskerstrup for 245,000 Kr. Han døde i September 1912.

Mariebjerg.

Mariebjerg i Købelev Sogn, ca. ¼ Mil fra Nakslov, har et Liggende af 282 Tdr. Ld., der af 30 Tdr. Ld. Skov og 6 Tdr. Ld. Høe og Gaardsplads. Besætningen bestaar af 80 Mallesøer, 20 Kvier, 20 Kalve, 4 Tyre og 18 Heste. Mælken leveres til Lh Mejeri.

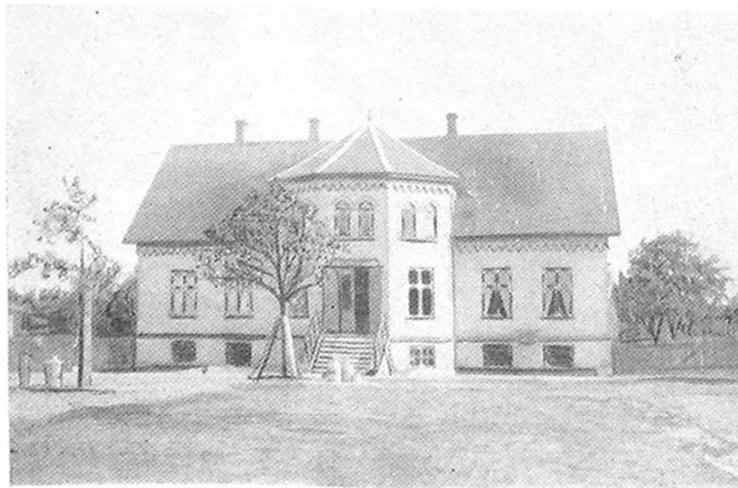
Markerne drives i 7 Slifter, nemlig: 1) benyttet Brakmark, dels Blandsæd og dels Roer, 2) Høede, 3) Roer, 4) Hø, 5) Roer, 6) Hø, 7) Græs. Der dyrkes 70 Tdr. Ld. med Sulleroer. Jorden er for Størstedelen flendestri Købedgaardsjord.

Mariebjerg er oprettet omkring velt 1790, da Etatsraad Dons ejede Ksferstrup og af dennes Jorder udfillede en ny Gaard, som han gav Navnet Mariebjerg.

Da han i 1797 folgte Ksferstrup til sin Svoger Apoteker, Rancelli-

raad Cl. Seidelin-Jessen af Nakslov, beholdt han selv Mariebjerg

Statsraad Dons døde 1828. De følgende Ejere er det ikke lykkedes

Mariebjerg.

og skrev sig senere altid som Herre til Frederiksdal og Mariebjerg.

os at faa Oplysning om, da alle de gamle Støder er bortkomne.

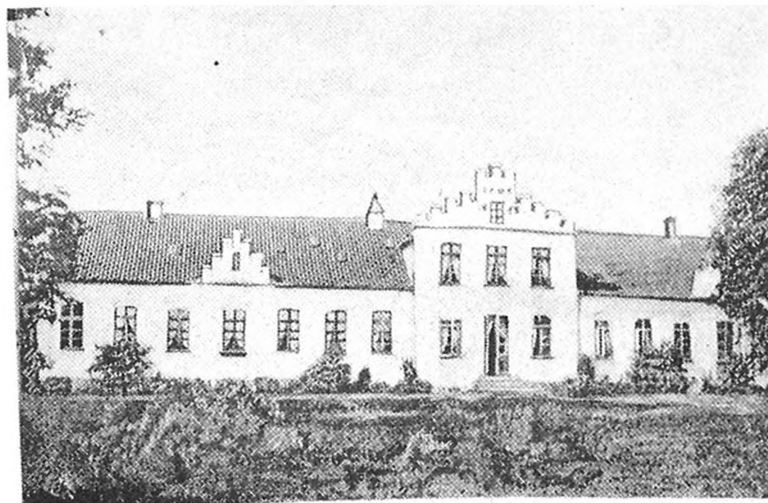
1850 købte Proprietær Jørgensen, en Broder til forlængst afdøde Skibmand J. N. Jørgensen, Søndergade, Nakslov, Mariebjerg, og ejede den derefter i 27 Aar til 1877, da han folgte den til Løjtnant Ammikhø, en Svigersøn af daværende Godsejer Nyholm paa Frederiksdal. Efter Ammikhø's Død, folgte hans Enke Mariebjerg 1887 til Proprietær Rønne Loh for 204,000 Kr. Gaarden var den Gang ikke nær saa stor som nu, idet Rønne Loh foruden den nu til Gaarden hørende Skov paa 30 Tdr. Ld. købte en Del Jorder. Proprietær Rønne Loh folgte 1910 Gaarden til Proprietær Jørgensen for 286,500 Kr. Jørgensen døde i Juli 1912 og hans Enke tilfødede derefter Svigersønnen, Proprietær Jørgensen, Gaarden.

Nakskov Ladegaard.

Nakskov Ladegaard i Branderslev har et Areal af ialt 465 Tdr. Ld., deraf 370 Tdr. Ld. Ager, 40 Tdr. Ld. Skov, 20 Tdr. Ld. Eng, 25 Tdr. Ld. Korfker og Mose og 10 Tdr. Ld. Have og Gaardsplads. Besætningen bestaar af 150 Køer, 30 Ungkreaturer, 30 Heste og ca. 200 Evin. Mælken har hidtil været behandlet paa eget Mejeri og Produkterne er solgt i Nakskov; men fra 1. Maj 1912 leveres Mælken til Ny Mejeri. Markene drives i 8 Skifter, nemlig 1) Hede, 2) Kær, 3) Byg, 4) Kløver, 5) Byg, 6) Kær, 7) Byg og 8) Kær og Vælgfød. Der drives godt 100 Tdr. Ld. med Sukkeroer.

Nakskov Ladegaard er oprettet omkring ved Aaret 1700 ved en Udflykning af en Del af Åsgerstrups Jorder. Til Gaarden har tidligere hørt langt mere Skov end nu, men en stor Del af denne er ryddet og inddraget til Bløjseland. Nakskov Ladegaard havde i lange Tider Ejere fælles med Åsgerstrup og Frederiksdal og dens Historie falder derfor i det væsentligste

sammen med disse Gaardes. Da Baroniet Christiansdal 1784 blev ophævet blev Nakskov Ladegaard solgt. Dens første selvstændige Ejer

Nakskov Ladegaard.

re var visnok Ditlev Suhr, senere S. J. Junior og L. Junior.

1837 folgte B. Constance Monnier Gaarden for 70,000 Rigsdaler til forhenværende Major og Ridder Kasimus Clausen i

Nakskov, der var Byens sidste Stadthauptmand. Major Clausen ombygede 1848 hele Gaarden. Hovedgaarden staa endnu og ses

paa hestaaende Billedet, hvorimod Udbygningerne er nedbrændte i Efteraaret 1908. Ziden opstod ved en Elektrikers Uforsigtighed og greb saa voldsomt om sig, at skovt det var midt paa Dagen indebrændte næsten hele Besætning

gen. Efter Major Clausens Død folgte Enken Gaarden 1866 til N. Chr. Neergaard for 100,000 Rigsdaler. Neergaard ejede derefter Gaarden i 11 Aar til 1877, da han folgte den til senere Hofjægermeister og Ejer af Løvenholm i Randers Amt C. N. Neergaard for 440,000 Kr. Den var derefter i Neergaards Eje til 1890, da den folgtes til Grosserer W. N. Tidemann fra Hølbæk for 335,000 Kr. 1900 gled Gaarden atter over paa nye Hænder, idet Tidemann folgte den til Propr. E. N. Hanssen for 300,000 Kr.

Nakskov Ladegaard er i det hele medens Hanssen har ejet den undergaaet store Forbedringer baade hvad Jord og Besætning angaar, ligesom Gaardens Areal ogsaa er udvidet betydeligt gennem Indkøb af Gaarden Clausholm og et Par Parceller. I Marts 1912 folgte Proprietær Hanssen Ladegaarden for 625,000 Kr. til Proprietær J. W. L. Tjørnebygaard.

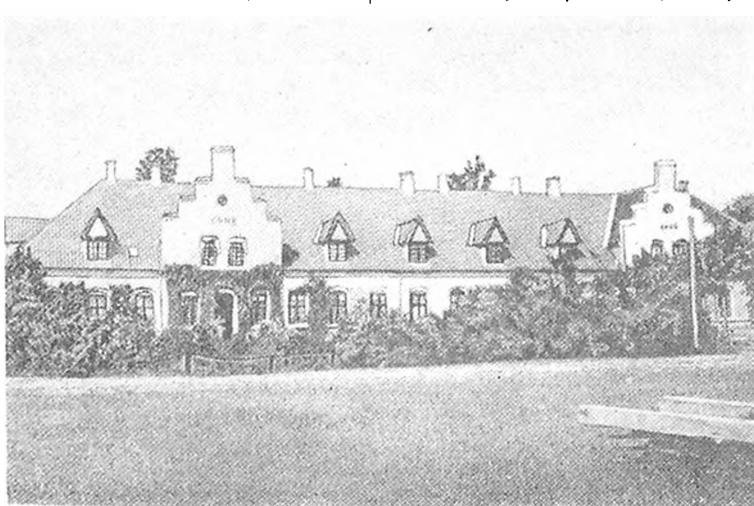
Nørregaard.

Nørregaard i Stemmings-
Sogn, $\frac{3}{4}$ Mil Syd for Sals-
løbling, hører under Greveløvet
Hardenberg og har et Areal paa
555 Tdr. Ud. Ager og 30 Tdr.
Ud. Mosegræsning. Besætningen
bestaar af 40 Heste, 170 Malke-
koer og 75 Stk. Opdræt. Mæl-
ken leveres til Københavns Mælke-
kompagni. Gaarden drives i 8
Markter, nemlig: 1) Brat og Sult-
terroer, 2) Svede, 3) Sultterroer
og Byg, 4) Byg, 5) Byg og
Sultterroer, 6) Havre, 7) Klø-
ber og 8) Grønforbsjæd. Gaar-
den er bortforpagtet til Hr. P.
Jensen.

Nørregaard hed tidligere Ug-
storp, Ughestorp — et Navn, der
efterhaanden er bleven til Udstof-
pe — og laa den Gang i den nordre
Ende af Ughestorp By, hvori der
stod en Del Bøndergaardene laa
endnu en Adelsgaard. Nørregaard
omtales første Gang 1380, da den
ejedes af Peder Jensen og
ved Skifte blev udlagt til Bro-
deren Niels Jensen. Sidst-
nævnte døde allerede 1386 og hans

Enke Mette Madsdatter
sketelbød sad derefter med de-
res to Døtre, Mette og Kirsten,
som Ejere paa Ughestorp. Kirken

Godolv og Mettes Egteskab har
antageligt været karuløst; thi
Gaarden tilfaldt efter deres Død
1417 kirsten, der sad som

Nørregaard.

blev gift med Jens Jespen Slave
og Mette med Ridder Henneke Go-
dolv. Moderen døde 1394 og ved
Skifte tilfaldt Gaarden Henne-
ke Godolv.

Enke efter før nævnte Jep Jes-
pen Slave.

Kirsten Jepsen Slave
ve ejede Ughestorp til sin Død
1432 og den gik derefter i Arv

til hendes 3 Søner; den første,
hvis Navn er ukendt, ejede Gaar-
den til 1449, den anden P. A. S. S.
Skave fra 1449 til 1452 og den
trede Jep Skave fra 1452 til
henmod 1480.

Jep Skave omdøbte Gaarden og
faldte den Nørregaard, der senere er
bleven til Nørregaard, et Navn
udledet fra dens Beliggenhed i
Ugens nordre Ende.

Efter Jep Skaves Død gif Nør-
gaard i Arv til Datteren Hylle,
gift med Evert Truidsen
Rosenspar, der 1483 skrev sig
til Nørregaard. Efter hans Død 1504
sad Enken som Ejer af Gaarden
og efterlod den ved sin Død til
en Datter om hvem man dog sa-
ner nærmere Oplysninger, udover
dette, at hun blev gift med en
Hans Juel. Det er antagelig
paa denne Tid, at Gaarden er flyt-
tet til den modfattede Ende af By-
en, hvor den nu ligger.

Efter Hans Juels og Hustrus
Død tilfaldt Nørregaard deres Dø-
tre.

ter Vedstle Hansdatter
Zuel. Hun var gift med Lauri-
rig Jensen Baden, der
1555 nævnes som Gaardens Ejer.
Efter hans Død 1564 gif Nør-
gaard i Arv til Sønnen, den som
Admiral sørgelig befendte Hans
Laurigen Baden. Han hab-
de 1566, midt under den nordiske
Sybaarskrig, Befaling over den
danske Flaade, og leverede samme
Aar den 29. Juli Svenskerne et
Slag under Gulland; det varede he-
le Dagen og endte uafgjort. Un-
der Slaget faldt blandt andre en
norff Adelsmand, Underadmiral
Christoffer Mogensen og ham vilde
Flaadens andre Adelsmænd abso-
lut give en standsmæssig Begrav-
else i Wisby den næste Dag. Er-
farne Sømænd advarede mod at
lade Flaaden ligge saa tæt under
Gullands Klippefulde Skjst, da der
var Fegn paa en optrækkende
Storm; men Admiralen og Adels-
mændene blev ved deres Bestem-
melse og Christoffer Mogensens Lig
blev den 30. Juli begravet i Wis-
by under stor Pragtudfødselse.

Næppe var Ligfølget kommet om
Vord igen, før Stormen meldte sig
med en ganske overordenlig Volds-
somhed. Flaaden kunde ikke klare
sig af Land, 16 af dens største

Skibe sønderløses, og samtlige Be-
sætninger, ialt 6—7000 Mand,
drukned; Admiralen selv var saa
heldig at være mellem de druk-
nede. Høfberg siger herom: „Her
maatte nogle Tusinde drukne, paa
det at en kunde ligge tør“. Hans
Badens Lig skylledes senere i Land,
førtes hertil og blev begravet i
Stemminge Kirke. „Han blev for
Gulland“, staar der paa Ligstenen.
Den store Ulykke, der her ramte
Landet, bevirkede, at Flaaden un-
der Resten af Krigen ikke kunde
vise sig i Søen, da Svenskernes
Overmagt var alt for stor.

Hans Laurigen Baden var gift
med Karine Gyldenstjerne,
som efter ham ejede Gaarden
til sin Død 1590, hvorefter den gif
i Arv til Sønnen Christen
Hansen Baden. Han blev
samme Aar Højunker; men hans
Tjeneste ved Høve til to Aar efter
en brat Afslutning. Christen Baden
var nemlig kommet i Trætte med
Peder Rud til Fuglsang; den 2den
December 1592 mødtes de tilfæl-
dig i Hilletoed og Peder Rud an-
faldt da sin Modpart, som ligele-
des maatte trælle blank. Kampen
endte med, at Christian Baden gen-
nemvarede sin Modstander. Af
Frygt for Straf rømte han af

Landet. Uagtet Drabet syntes at
være stet i Nodværge, førte For-
handlingen mellem Slægterne Rud
og Baden dog ikke til noget Re-
sultat, og først i 1598 kunde Chri-
sten Baden ved Kongens Mellem-
komst opnaa frit Vejde og vende
hjem. Han deltog derefter i Skal-
martrigen og blev senere Lehns-
mand paa Kronborg. Han forblev
ugift og døde allerede 1618.

Nørgaard gif derefter i Arv til
Søsteren Anna Hansdatter,
Enke efter Gustavus v. Thümen.
Hun folgte 1630 Nørgaard til
Palle Rosenkrands til
skrenterup efter hvem den gif i
Arv til Svigersønnen Chr.
Stæel. Denne maa enten have
folgt eller magesiftet Nørgaard til
Jabst Pappenheim paa
Søholt; thi omkring ved 1660 sad
Pappenheims Svigersøn, den bre-
miske Adelsmand Otto Josva
v. Korff som Ejer af Nørgaard.

Josva v. Korffs og hans Hu-
strus, Magdalene Sybille v. Pappan-
heims Historie er baade sørgelig og
romantisk.

Korff synes at have været en
sej og ubarmhjertig Tyran. De
første Aar af deres Egteskab gif
nogensinde; men snart begyndte
han at mishandle hende paa det

groveste og bestrykte hende, der
havde født ham 7 Børn, for Ultro-
skab.

I 1669 havde Korff købt Enges-
tøfte af Tønne Zuel; men allerede
ved den første Termin i Sommeren
1670 kunde Korff ikke betale Af-
draget og Tønne Zuel lod ham
derfor sætte i Gældsængsel. Her-
fra sendte Korff en Klage til Kon-
gen over sin Hustru. Han bestryk-
te hende for at staa i Forhold til
Tjenestefolkene paa Gaarden og for
at have overtalt Styttten til at
flyde Korff paa Jagten, men hel-
digvis var Vossen klisset. Videre
bestrykte han Hustruen for at have
taget en stor Skib med i Seng i
den Hensigt at afkve ham, ligesom
hun ogsaa skulde have gjort sig
skyldig i Tyveri og andre Skarns-
styger.

Magdalene Korffs Broder Chri-
stian Pappenheim imødegik paa
Søsterens Vegne denne Klage, be-
tegnede den som løgnagtig fra En-
de til anden og oplyste, hvorledes
Korff stadig havde mishandlet Hu-
struen og endog en Gang, hun laa
i Fæder, prøglet hende saaledes, at
hun var Mærket deraf hele sit Liv.
Stuttelig forlangte han Korff til-
talt og straffet for sin usandsfærdige
Anklage.

Korff, der imidlertid havde solgt Engestofte tilbage til Tønnes Juel, og derpaa, efter at have tilbragt 8 Maaneder i Arresten, var bleven løsladt — svarede derpaa med nye Anklager mod Hustruen og Klager endvidere over, at Svogeren og et Par andre Adelsmænd har hjem- søgt ham i hans Logis og gen- nembandet ham paa det grueligste.

Sagen kom for Højesteret; den 28. August 1671 faldt Dommen, der lød paa, at Korff skulde lide „allerstrængeste Straf“; Kongen for- mildede af „sær Raade“ Dommen derhen, at Korff skal rømme Kongens

Riger og Lande og ikke under Livs og Væres Fortabelse vise sig her igen.

Korff besluttede at drage til Vest- indien, og indtil Skibet den 19de Oktober afgik, sad han i sit Logis under Bevogtning af en Korporal og to Musketerer.

Korffs Landflygtighed varede dog kun et Aar; da fik han paa sin Hustrus Forbøn Lov at vende til- bage og optog nu atter Samlivet med hende paa Nørgaard; dog fik Stiftammand Cornelius Lerche Or- dre til at holde et vaagent Øje med ham.

Det gik nu nogenlunde med Ug-

teparret i 3 Aar. Men idt i Ja- nuar 1676 myrdede Korff sin Hus- fru og blev straks fængslet. Sidst i Marts affagde Lollands Lands- ting Dom over ham; den lød paa, at han „først skal miste Haanden og derpaa ved Sværdet rettes dog siden i kristelig Jerd begravet“.

Den 5. April gav Kongen Or- dre til, at Dommen skulde udføres og dette er antagelig sket en af de følgende Dage. I alt Fald beskil- ler Kongen under 28. April to Adelsmænd til at have Tilsyn med Skiftets og Gældens Afbeta- ling.

Nørgaard blev derefter solgt til Grev Christian Dilles Kventlow til Brahetrolle- borg, Christiansøede m. m. Han ægtede senere Christen Steels En- ke, Benedicte Margrethe Brodtkorf, og kom derefter ogsaa i Besiddel- se af Krenkerup. 1736 oprettede han Stamhuset Krenkerup og hen- lagde blandt andet Nørgaard her- under. Gaardens Historie falder derefter sammen med Hardenbergs, hvortil henvises.

Den nuværende Hovedbygning, der ses paa Billedet Side 72, er opført 1886.

Christianssæde.

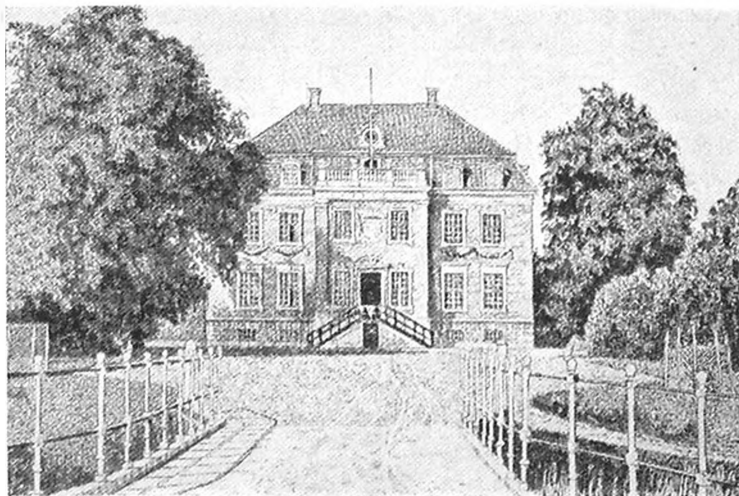
Christianssæde, Hovedgaarden i Grevstabet af samme Navn, ligger i Skjerve Sogn, og har et Areal paa 563 Tdr. Ld. Agerjord, 1812 Tdr. Ld. Sø og 6 Tdr. Ld. Hø og Gaardsplads. Besætningen bestaar af ca. 200 Sitr. Kreaturer og 14 Spand Leste. Mælken leveres til Trifolium. Jorden drives i Marks-Trii, nemlig: 1) Grønjordshavre, 2) Vraa, 3) Vinteræd, 4) Hø, 5) Mør, 6) Hø og 7) Grønjord. Der drives ca. 100 Tdr. med Sulfurroer. Grevstabet omfatter foruden Christianssæde, Parcelgaarden, Frihedsminde, Halsstrup, Fedestrup og Stelstøtte, samtlige Gaarde er bortforpagtede.

Christianssæde hed i allerældste Tid Thorstorp og var da en Landsby; da Adelsgaarden blev oprettet omkring 1350, fik den Navnet Thorstrup, der senere blev til Tosttrup eller Taastrup, hvilket Navn den beholdt indtil Grevstabets Oprettelse 1729.

Gaardens første Ejere var Laurids Stabel og derefter hans Søn, Peder Lauridsen Stabel. Hr. Peder døde omkring ved 1390 og har antage-

lig ikke efterladt sig Børn; thi Gaarden gik i Arv til Broder sønnen Hennings Stabel, der i Torsøen ejede Nielstrup, medens

ge ved dette Egtepar, at det synes at have opnaaet Tilsmissegang og Arv for begge til at gifte sig igen, hvilket var yderst sjældent i

Christianssæde.

hans Broder Laurids Nielsen Stabel sad som Ejer paa Skrenterup. Hennings Stabel døde omkring 1430 og Datteren, Abel Stabel, der var gift med Jætteren Niels Lauridsen Stabel, arvede saa Tosttrup. Der er det mærke-

de Tider. Niels Stabel var i al Fald gift anden Gang med en Helvig, og Abel Stabel blev anden Gang gift med en v. Skander. Niels Stabel døde omkring 1444 og Sønnen Peder Nielsen Stabel arvede derefter Tost-

strup sammen med Søsteren Anne Stabel, der var gift med Thyge Lunge til Vaznæs, der enten har arvet eller købt Svogerens Part i Gaarden, thi den gik helt og ubeslaaret i Arv til Datteren Maren Lunge, der var gift med Axel Brahe til Skogholm. Efter hans Død 1487 arvede Søsterne Thyge Brahe (ikke den berømte Astronom) og Maren Brahe Tosttrup. Thyge døde 1523 og Axel 1525 og Gaarden tilfaldt saa førstnævntes Søn Jørgen Brahe (der var gift med Inger Dge til Søllestedgaard) og Axels Datter Beate, der var gift med Jørgen Lykke til Dvergaard og Skjerve. Efter Jørgen Brahes Død 1565 gik hans Part i Arv til Broder sønnerne Jørgen Brahe og Knud Brahe (den berømte Astronom Thyge Brahes Brødre) og efter deres Død henholdsvis 1601 og 1615 arvede Jørgen Brahes Søn Tønne Brahe til Skogholm begge Partier.

Jørgen Lykkes Part var imid-

lerild ved hans Død 1583 gaaet i Arv til Datteren Kirsten Dybke, der var gift med Rigskansler Eiler Grubbe til Lystrup; han døde allerede 1585 og Sønnen Jørgen Eilersen Grubbe arvede nu Faderens Part i Tostруп og senere ogsaa den fornævnte Tønne Brahes Part, idet Tønne faldt under Skalmars Belejring 1611, kun 20 Aar gammel.

Jørgen Grubbe var gift først med Mette Dybke og senere med Pene Mørk; i sidstnævnte Egtelsskab fik han ikke mindre end 19 Børn. Jørgen Grubbe havde stor Lykke til Krigshaandværket og gik som ung i hollandsk Krigstjeneste; men denne fik en brat Afslutning, idet han en Dag paa Bagten blev fornærmet af sin Ritmester og derfor skød ham. Jørgen Grubbe indskaffet være sin gode Hest og fik forøvrigt senere ved Christian den Fjerdes Mellemkomst hæderlig Afsked fra Hollands Tjeneste med Ritmesters Karakter.

Jørgen Grubbe døde 1640 og Tostруп tilfaldt derefter Sønnen Christian Grubbe, som allerede døde 1655, hvorefter Gaarden folgtes til Rigshovmesteren Joachim Verzdorff (gift

med Ollegaard Quisfeldt til Verziggaard), der samtidig købte Kalstrup. Efter hans Død 1661 folgte Sønnen Major Henrik Verzdorff og Etatsraad Frederik Verzdorff begge Gaardene til Admiralitetsraad Povel Sklingenberg, der har gjort sig fortjent ved Indretning af vort første ordenlige Postvesen. Povel Sklingenberg ejede Gaardene til 1686, da han maatte afstaa Tostруп til den belendte Jens Zuel, hvis Hustru Regitze Wind havde en Del Fordringer paa Sklingenberg.

Jens Zuel havde faaet en udmærket Opdragelse og blev i en ret ung Alder benyttet i flere diplomatiske Grænder, som han stillede sig godt fra. Senere udmærkede han sig ogsaa i Krigen med Sverig og lagde blandt andet megen Tapperhed for Dagen ved Indtagelsen af Wemmersborg. Derefter fulgte han med sin Broder, Admiral Niels Zuel, paa dennes Togter; det hedder jo herom i Nationalsangene „Jens Zuel gav Agt paa Stormens Vrag; nu er det Tid“. 1679 deltog han i Fredsunderhandlingerne med Sverig og Frankrig og bestred senere et Par Gange den vanskelige Gesandtskabspost i Stockholm. Christian den

Tjente sparede heller ikke paa Udmærkelserne; Jens Zuel blev Generaladmiral, Ridder af Elefanten og Baron, idet der af hans Guds Valbysgaard paa Sjælland blev oprettet et Baroni med Navnet Zueltinge. Dette Baroni blev som belendt senere bortbyttet til Kronen og erstattet med Baroniet Juellinge herovre.

Jens Zuel opførte 1690 en ny Hovedbygning paa Tostруп, den senere bleven restaureret nogle Gange — den sidste og mest gennemgribende foretoges 1883, hvorved en Del af de gamle Træer om Gaarden fjaldes — men i det væsentligste staar Bygningen endnu i den Skikkelse Jens Zuel har givet den.

Jens Zuel døde 1700; han var 3 Gange gift, men efterlod sig ingen Sønner; hans anden Kone, den før nævnte Regitze Wind, havde tidligere været gift med Baron Gyldenstjerne til Baroniet Vilhelmsborg og i dette Egtelsskab havde hun en Søn, Baron Wilhelm Frederik Gyldenstjerne, der foruden Baroniet nu ogsaa kom i Besiddelse af Tostруп. Han døde allerede 1708, kun 28 Aar gammel, og hans Enke, Anne Wind Banner giftede sig saa med

Henrik Rantzau til Kalstrup.

Rantzau folgte 1728 begge Gaardene til Grev Christian Ditlev Reventlow, der Mæret efter af Tostруп, Kalstrup, Pederstrup og Skelstoft oprettede et Grevskab, der blev kaldet Christiansholm, et Navn, der 1741 blev forandret til Christiansfæde fordi den nye Kongeborg i København havde faaet Navnet Christiansborg. Grevskabets videre Historie er fortalt under Pederstrup. Til Christiansfæde hører en stor smuk Park med en Mængde ufelelige Træer og en stor smuk Vindeallé. I Haven findes et stort Mindesmærke over den berømte Vondeben og Statsminister Christian Ditlev Frederik Reventlow, der blev født paa Christiansfæde 1748 og døde her 1827. Endvidere findes et Mindesmærke over hans Moder; det har oprindelig været rejst af Statsministeren paa en af Slægtens andre Ejendomme og er faa i Tidens Løb, blevet nedtaget og kastet til Side indtil det for nogle Aar siden ved et Ulfælde blev fundet og af den nuværende Besidder af Grevskabet rejst i Christiansfædes Park.

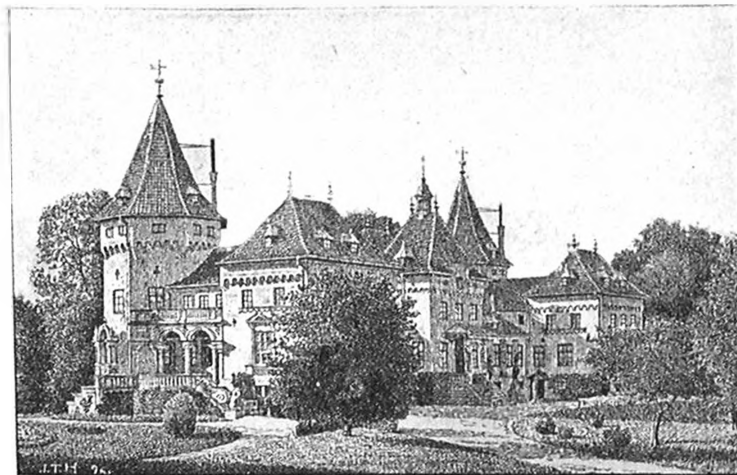
Pederstrup.

Pederstrup danner Grevskabet Christiansødes vestre Distrikt og bestaar af 1200 Tdr. Ld. Skov, 65 Tdr. Ld. Park og 800 Tdr. Ld. Ager. Møvsgaarden, der er bortforpagtet til Hr. Jacob Pdan, har en Besætning paa 50 Heste, 225 Stk. Kvier, ca. 80 Stk. Opdræt og et Par Hundrede Svin. Mælken leveres til Ivede Mejeri. Driftsplanen er følgende: 1) Vintersæd, 2) Kær, 3) Byg, 4) Kløver, 5) Halvdelen Græs, Halvdelen Grønjordstorn, 6) Halvdelen Kær, Halvdelen Vaarsæd, 7) Vaarsæd og 8) Brak.

Herregaarden Pederstrup er opstaaet af Bوندهyden Pedersthorp, der allerede omtales i det 13. Aarhundrede. Omkring ved 1340 stænkede Ridder Laurids Jensen Pederstrup til Halsted Kloster for at sikre sig sin Sjæls Salighed. 1354 gik Gaarden eller vel snarere Gaardene ved Magefliske over til Waldemar Atterdæg. Volland var den Gang delt i en Mængde smaa Virker, som Kronen

ofteft gav i Pant til den Herremand, der vilde give det største Raam, og af Pederstrup og noget andet strongods oprettedes Peder-

Lehnet blev saa pantsat til Peder Wallendorfs og efter hans Død indløste Dronning Margarethe det 1410 og over-

Pederstrup.

strup Virke. Det var først pantsat til Mikman von der Lancken og gik derefter over til Henrik Parow, der 1389 faldt i Slaget ved Falkøbing i Halland.

lod det til den rige Væbner Jens Grim, der er omtalt under Frederiksdal. Skønt Jens Grim fik Lehnet paa Livstid er det dog vist forbleven i Slægtens Besiddelse

og saa efter hans Død; thi 1487 førtes der en hæftig Strid mellem Nigstrand Bengt Ville og Dronningens Hoffinde Tine Grim om en Gaard i Pederstrup. 1502 var Markvad Knud Now Lehnsmænd paa Pederstrup og efter ham sad først Mikkel Brockenhuus og senere hans Søn Jacob Brockenhuus i mange Aar inde med Lehnet.

1576 gik Pederstrup atter ud af Kronens Eje, idet Frederik den Anden gennem et Magefliske overlod Gaarden til den rige og anseede Lage Venstermand. Først efter denne Tid omtales Pederstrup som Gaard, og sandsynligvis er det da Lage Venstermand, der har nedlagt Bوندهyden og oprettet Herregaarden. Han døde 1587 som Landsdommer for Volland-Falster og blev begravet i Vesterborg Kirke, og Pederstrup gik da i Arv til hans Broder Morten Venstermand, og efter hans Død 1610 til deres Broderdatter Kir-

sten Venstermand, der var gift med Jørgen Grubbe. Fru Kirsten som 1619 af Dage paa en højt uhyggelig Maade. Man fortæller nemlig, at da hun kom agende hjem til Pederstrup fra en Rejse, stod en af hendes Frænder der for at tage mod hende; han hilste hende paa ridderlig Vis med dragen Kærde; men idet han sænkede den, springer Fru Kirsten i ungdommeligt Overmod af Bognen, før den endnu er standset, og hopper lige i hans Kærde, der saarede hende saa alvorligt i Underlivet, at hun døde saa Timer efter. Hendes Mand faldt 1626 i Slaget ved Lutten am Barenberg; men han havde allerede to Aar i Forvejen solgt Pederstrup til den indvandrede Brandenburger Hans Grabow; han nød kun Herligheden et Aar, idet han døde 1625, og Gaarden gik derefter i Arv til Sønnen Joachim Grabow. Heller ikke han fik lang Glæde af Besiddelsen; han døde allerede 1634, og hans Sønner Hans og Vincents Grabow ejede derefter en Tid Gaarden i Fællesskab, indtil de solgte eller mageskiftede den til Jørgen Rosenbrands. I den følgende Tid skiftede Pederstrup flere i en Uendelighed. Jor-

gen Rosenbrands overlod den til sin Datter Helvig, som var gift med Borkard Hud til Sæbyholm, som antagelig har solgt eller mageskiftet Gaarden til Christian den Femtes Gemalinde Magdalene Sybilla, der forærede den som Jæddergave til et af Stiftamtmand Lüjovs Børn. Ejernes Kælefsøge er iøvrigt banfælig at udrede; i 1664 sad en skaptajn Popp som Ejer paa Gaarden, 1673 tilhørte den Hans Fr. v. Harstall, som solgte den til Hofmejerer staa Kumohr. Derefter ejedes Pederstrup af Geheimeraad, Overrentemejer Henrik v. Støden; efter hans Død 1681 gik Gaarden i Arv til Sviger sønnen Peder Brandt, der ogsaa arvede Svigerfaderens Embede og Titel.

Peder Brandt var en dygtig og forelsøjsom Mand; han udvidede Godset betydeligt, oprettede Gaarden Stelstøtte af en Del af Pederstrup Markler, og opførte en ny Hovedbygning paa Pederstrup; en væsentlig Part af denne staaer endnu som Del af den nuværende Hovedbygning, og Brandts Initiaaler og Vaaben sidder fremdeles oven Døren ud mod Havesiden. Peder Brandts Søn Schoutbynacht (Kontradmiraal) Henrik Brandt

fulgte 1725 efter sin Kones — Eleonore Margrethe v. Knuth — Enke Pederstrup til Grev C. D. Reventlow for derefter at føre et pragtfuldt Hus i Nykøbing. Da Fruen var led af Vhlivet, købte han Solstedgaard og senere Gammelegaard, hvorunder han tidligere er nævnt. Henrik Brandt — der var Søbrøder til Grev Enevold Brandt, som blev halsbugget sammen med Truense — fik gennem alle disse Omkostninger Held til at sætte den store arvede Formue over Styr; han døde 1736 som en fattig Mand.

Grev Christian Ditlev Reventlow lagde, som omtalt under Hardenberg, Pederstrup sammen med Taastrup (Christiansfæde) og oprettede 1729 heraf Grevskabet Christiansborg, et Navn, det i 1741 blev forandret til Christiansfæde, fordi det nye Kongeslot i København ogsaa havde faaet Navnet Christiansborg. Hverken denne Grev eller hans ældste Søn af samme Navn, der arvede Grevskabet, boede paa Pederstrup. Derimod tilbragte Grevskabets næste Besidder, den berømte Statsminister og Vondedelsører Christian Ditlev Frederik Reventlow meget af sin Tid paa

Pederstrup og da navnlig efter at han i 1813 havde trukket sig tilbage fra Statsministerembedet. Hans Fortjenester af Fædrelandet og den danske Vondestand er kendt af ethvert Skolebarn, saa vi behøver ikke her at minde om dem. Næsten blot hans store Arbejde for at ophjælpe Skolvæsenet og Landbruget her paa Lolland. Grundstrække i den Skolkultur, han indførte, har Gyldighed den Dag i Dag, og hvad Landbruget angaar, da bestod hans Velgerninger ikke blot i Afslafselsen af Hovet og Fællesmarkerne, men ogsaa i Indførelse af nye Dyrkningsmetoder og i den Visdom, han med Maad og Taalmodighed vundrede. Han forbedrede Skolvæsenet paa Godserne, byggede nye Skoler, overværede selv de aarlige Prøver og samlede en Gang om Maanedes med Præsterne og Lærerne for at drøfte Skolens Tarm med dem, og 1801 oprettede han som bekendt sammen med Biskop Bøhsen Vesterborg Seminarium.

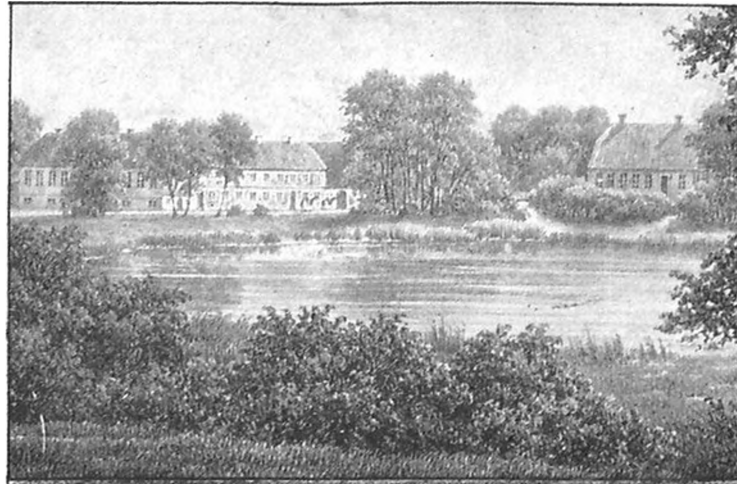
Da Statsministeren i 1813 tog stadiig Ophold paa Pederstrup, stod Hovedbygningen i alt væsentligt som Peder Brandt havde bygget den, og paa begge Sider af den saa Ladegaardsbygningerne. I 1817

brændte det meste af Aulshygningerne. Ilden var paafat af en omstreffende Forbryder, der havde til Hensigt at brænde Folkene inde, de to Anslag lykkedes dog ikke; men Manden blev dømt til Døden og henrettet i den lille Skov, Ellestyklet, i Nærheden af Gaarden.

Statsministeren genopførte Gaarden paa den gamle Plads og omdannede samtidig nogle af de flaaene Ubygninger til Beboelse for den store Familie. I Mejeriet, der set fra Vejen saa til højre for Hovedbygningen henimod Stalden, indrettedes saaledes en Beboelse, der fik Benævnelsen det røde Hus, og i en Bygning til venstre, der kaldtes det gule Hus, indrettede han sine Værksteder, hvor han i Fritiden sysslede med Maleri, Snedker- og Smedehaandværket — og det saa grundigt, at han fuldstændig lignede en Landsbyhaandværker, naar han kom ud deraf.

I 1822 underkastede han Hovedbygningen en gennemgaaende Reparation og Omdannelse. Pederstrup fik derved det Udseende som hoesaaende Billede viser. Huset i Midten er Hovedbygningen, der gerne betegnedes som det blaa Hus. Man fortæller, at Bygmesteren, der fore-

stod Arbejdet snød ved at opføre Skillemurene af ubrændte Sten i Stedet for brændte, og at han paa sit Dødsleje bekendte denne sin Synd. Vist er det i alt Fald, at de fleste Skillemure er af Ler, hvorfor man ved den senere Umbyg-

Det gamle Pederstrup, set fra Haven.

Til Højre det gule Hus, i Forgrunden til Venstre det blaa Hus, længst til Venstre det røde Hus, i Baggrunden ses lidt af Aulshaarden.

ning i 1859 maatte lade dem staa, som de stod; thi prøvede man at forandre noget ved dem, reflekterede man, at de stred sammen fra øverst til nederst.

Statsministeren indrettede endvidere en Familiebegrabelse i Theo-

phili-Skoven, der skal have faaet sit Navn efter Præsten Jens Theophilus Richard. Han fik nok i længst forsvunden Tid den og andet Guds i Rod af Herremanden paa Pederstrup, der i Hidsig'ed havde dræbt hans Søn. Es-

ter at Familiebegravelserne var indrettet fik Skoven Navnet Benedicte's Lund efter Benedicte v. Daaen, der var gift med Statsministerens ældste Søn, men allerede døde 1813 og blev begravet i den nye Familiebegrabelse.

Statsministerens Forældre er blifet i et Kapel i Horslunde Kirke, og han selv kom heller ikke til at hvile i Familiebegravelserne. I 1822 blev Horslunde Kirkegaard nemlig udbuddet, og efter Statsministerens Bestemmelse foretog man Udbuddelsen ved at inddrage den „uærlige Jord“ d. v. s. det Stykke, hvor man tidligere havde begravet Selvmorderne og henrettede Forbrydere, som efter Datidens Skik ikke maatte begraves i den indviende Jord indenfor Kirkegaardsmuren. Den nedarbejdede Jordom var imidlertid saa stærkt blandt Bønderne, at ingen vilde lade deres Baatørende begrave paa denne Del af Kirkegaarden. For at bryde denne Modstand og Overtro bestemte Statsministeren, at hans Husfru, der netop døde paa den Tid, skulde begraves paa den nye Kirkegaard, og at han selv senere vilde hvile ved hendes Side. Da han i 1827 døde blev han i Overensstemmelse hermed begravet paa Kirkegaarden.

Statsministeren havde i sit Høsteskab en Mængde Børn; den ældste af Sommerne, Kammerherre Christian Vilhelm Reventlow arbejdede Grevskabet og tog Ophold paa Pederstrup. Han berømmes som en hjertensgod Mand

og Gæstfriheden paa Pederstrup var i hans Tid et Ordsprog. De fleste af Familiens mandlige Medlemmer blev anbragt som Jorpagtere paa Grebflabets Gaarde. Greb Ludvig Nebenslovs Fader, Kammerherrens Søn, var saaledes Jorpagter paa Pederstrup og boede i det røde Hus. Desuden var der altid fuldt af Gæster paa Pederstrup. Man regnede at hvert Medlem af den vidtfortegnede Familie havde Ret til at opholde sig der 3 Maanedes af Aaret, og at det for manges Vedkommende blev behydeligt længe. derom vidnede Kammerherrens Svigerinder, de to Frøner v. Nvalen, som i sin Tid var meget omtalt paa Grund af deres Særheder og barolke Udtalelser. De kom nemlig i 1811 i Besøg paa Pederstrup, og Tiden for deres

Rejse blev stadig udsat og til sidst helt opgivet saa de blev der til deres Død 1888.

Det fortælles, at der i Kammerherrens Tid hver Morgen blev hentet en Potte med Valere paa Spiesshebordet og heraf kunde saa Gæsterne forsyne sig med det nødvendige til Bestridelsen af deres smaa personlige Udgifter.

I 1844 besøgte Christian den Tiende Kammerherren paa Pederstrup og nogle Aar senere havde Gaarden et ikke mindre oplystvækkende Besøg. Det var i 1848, da Oprøret brød ud. Blandt Borgerne i Nalstov var der nemlig — vist hvordan — opstaaet den Tro, at Hertugen af Augustenborg holdtes skjult paa Pederstrup. Og en Slave Nalstovitier drog da bekvæmmede til Pederstrup og forlangte Hæringen

udleveret. De vilde ikke tro hverken Kammerherrens eller andres Forsikringer, og der var da ikke andet for end at lulle dem ind og lade dem gennemløbe Huset fra øverst til nederst. De foretog da ogsaa Eftersøgningen saa grundigt, at end ikke et Værelse, hvor Kammerherrens Søster laa paa Dødslejet blev forbigaaet.

Ligaa i denne Besidders Tid brændte Udbygningerne og blev atter opførte paa det samme Sted. Først i 70'erne blev Ladegaarden indtaget til sin nuværende Plads.

Kammerherren døde 1851 og Grebflabet gik derefter over til Sønnen, Geheimtsejersraad Ferdinand Carl Otto Nebenslov, der var en overordentlig nobel og velmenende Mand. Han gjorde umaadelig meget for Æt-

sterne og Godelts Folk, der som Tak rejste ham en Mindestøtte i Haven. Han udbibede og ombyggede Hovedbygningen 1859 og gav den sit nuværende smukke Udseende. Arbejdet lededes af Kammerherre Meldal, der i sine Memoirer selv betegner dette Arbejde som et af sine bedste. Ogsaa under denne Besiddelse blev den storstilede Gæstfrihed fra de gamle Dage holdt i Aere paa Pederstrup. Den nuværende Besiddelse C. C. J. L. E. Nebenslov, der overtog Grebflabet i 1893, havde allerede længe før den Tid boet paa Brahetrolleborg og er siden vedblevet at resideere der; kun om Sommeren opholder han og Familie sig en kortere Tid paa Pederstrup, den øvrige Tid af Aaret staar det dejlige Herresæde tomt.

Skelstofte.

Skelstofte har 366 Tdr. Ld. Ager og 6 Tdr. Ld. Eng. Befolkningen bestaar af 24 Huse, 8 Plagge, 110 stæder og 50 Sitr. Opdræt. Mælken leveres til Lindet Mejeri. Jorden drives efter følgende Plan: 1) Hvede, 2) Kier, 3) Byg, 4) Kløver, 5) Havre, 6) Kier, 7) Byg og 8) Brak. 20 Tdr. er udiagt med Lucerne og 15 Tdr. Ld. ligger permanent Brak.

Skelstofte er som nævnt oprettet af Peder Brandt. I tidligere Tid blev det ved Hjælp af en Landsfoged drevet under Pedersstrup. Men stammerherre Reventlow bortforpagtede det til Hofsteneren Wibell, som drev Gaarden i en Menneskealder og bragte den i en efter Tidens Forhold udmærket Drift. Han havde mange Landvæsenselever, var blandt andet gamle Tesdorfs Lærermester, og var ikke

bange for selv at gaa forrest i Arbejdet. I de Dage blev alt stor-

Skelstofte.

net ført til Raskfob, og der blev lidt af en Højtid for gamle

Wibell, der blev læstet 6 Tdr. Byg paa hder, Wibell tog sin

Stol i Haanden satte sig i Epidemien for Toget og i Stridgang gik det saa til Raskfob ad de opførte, elendige Veje.

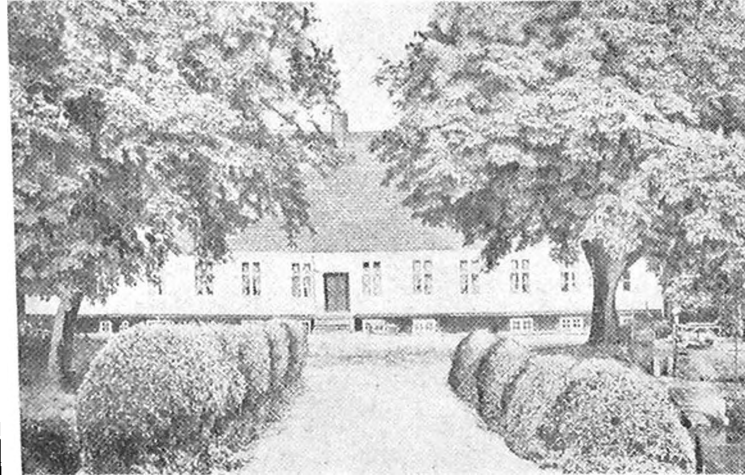
Men Wibells praktiske Sans gav sig undertiden for stærke Udslag. Det var Tilfældet, da han skulde bygge Bucladen; thi da tog han uden videre Stenene fra det gamle berømte Grablammer derude. Resultatet blev, at Bispen fra Prædikestolen i Vesterborg Kirke paatalte denne Vandalsme, og Graaven blev saa vred, at Wibell fik op sagt sin Forpagtning til Fratrædelse 1874. Siden havde Grev Ludvig Reventlow Gaarden i Forpagtning og efter ham kom den nuværende Forpagter Ede Neergaard. Den nuværende Hovedbygning paa Skelstofte, som findes afbildet hosnaaende, er opført 1874.

Aalstrup.

Aalstrup hører under Christi-anssøde og er beliggende i Landet Sogn. Den har et Areal paa 457 Tdr. Ld. Ager og drives sammen med en Hæstegaard i Vejleby paa 60 Tdr. Ld. Besætningen bestaar af 32 Heste, 130 Mallesøer, 70 Stkr. Opdræt og 70—80 Svin. Mælken leveres til „Trifolkum“ i Maribo. Markerne drives i 7 Skifter: 1) be-nyttet Brak, 2) Hvede, 3) Vhg, 4) Kær, 5) Vhg, 6) Kløver og 7) Grønlandsæd.

Aalstrup er en meget gammel Gaard; den hed oprindelig Blafs- thorp og nævnes som saadan 1438, da den tilhørte Rigskansleren Jben Fos. Dennes Datter Ka- ren ægtede Lærdids Jen- sen Vassbyd, der 1459—62 skrev sig til Blafsthorp. Hans Søn Mads Lærdidsen ejede Aalstrup fra 1483 ved hans Død 1519 gik den i Arv til Sønnen Lærdids Madsen, hvis Datter Anna bragte den til sin Mand Erik Grubbe. Dennes

Søn Peder Grubbe opbyg- gede omkring 1580 Gaarden og forsynede den med dobbelte Gra- ve; de inderste findes endnu i

Aalstrup.

hele deres Udstrækning, hvorimod der kun er Spor tilbage af den ydre Grav der omstillede hele Ladegaarden og en betydelig Aalbygning. Af Grubbes Bygning

er nu kun tilbage de hvælvede skældere i den nuværende Hoved- bygningens ene Ende. Grubbes Gaard bestod sikkert af flere Høje,

i al Fald har man ved Grävning paa Pladsen fundet Murstensrester og en næjere Undersøgelse vilde sikkert bringe mere betydelige Re- ster for Dagen. Den nuværende

Hovedbygning er opført i Tiden omkring 1710.

Peder Grubbe ægtede 1586 Ka- ren Jørgensdatter Rud, af de Op- tegnelse, han ved denne Lejlighed har gjort i Slægtsbogen, ser man at en lang Række hollandske Adels- mænd, deriblandt Lave Venster- mand til Pederstrup, Rudbeck Pors til Skingsø og Eiler Rud til Ut- terlevgaard, var med til Bryl- luppet. Fru Karen Grubbe døde 1612 og blev begravet med stor Pragt i Landet Kirke, hvor hen- des Mand ogsaa senere fandt Hvil- ested.

Efter Peder Grubbes Død arbe- de Sønnen Jesper Grubbe Aalstrup og boede her til sin Død 1622. Han var gift med Anna Hansdatter Wittrup, men da Eg- testabet var barnløst gik Gaarden i Arv til Fru Annas Søster Bar- bara Wittrup, som var gift med Kansleren Christian Friis. Baade Peder Grubbes og Jesper Grubbes samt deres Hustruers Vil-

leder blev derefter flyttet fra Halsrup til Landet Kirke, hvor de gennem Aarhundreder bevarede Mindet om de skrækelige Grubber hos Almuen. Det var ikke blide

Naar Bønderne den Gang fristede hos Herremændene; men ingen Steder var det værre end der hvor Grubberne regerede.

Efter Christian Friis gik Hal-

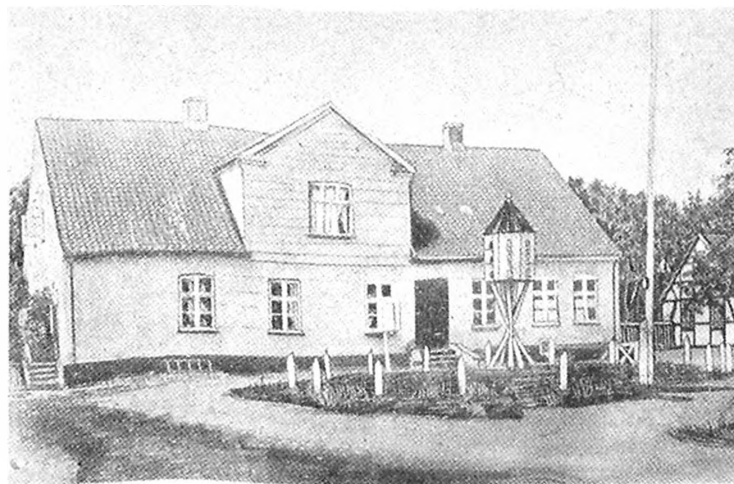
strup i Arv til Sønnen Gregerz Friis, der døde 1656. I de følgende Aar skiftede Ovar den hyppigt Ejer; den ejedes først af Rigsdroft Versdorff, derefter af

Admiralitetssaad Povl Klingenberg, som fulgte den til Frank Rankab, hvorefter den indlemmedes i Grebfladet Christiansføde.

Haugaard.

Haugaard hører under Baroniet Juellinge. Selve Gaarden ligger i Ullerløv Sogn, men en Del af Jorden i Løjtøfte Sogn; den har et Tilliggende af 300 Tdr. Qd. Ager og ca. 50 Tdr. Qd. Stov. Bevæningen bestaar af 20 Heste, 110 Kreaturer og 70 Evin. Mælken leveres til Løvde Mejeri. Jorden drives i 8 Marks-Tid.

Haugaard er en temmelig gammel Gaard, den nævnes allerede paa Kong Hans' Tid; men de Oplysninger man har om den er herist far og fattige. Paa Frederik den Andens Tid ejedes den af Fru Salome Daa, som fulgte den til Kronen, og herunder forblev den indtil Baroniet Juellinge 1721 blev oprettet; Hau-

Haugaard.

gaard blev da sammen med Halsted Kloster overladt Slægten Juel mod at Friherre Juel afstod Baroniet Juellinge paa Sjælland til Kronen.

Haugaard har næppe nogensinde været en Adelsgaard i den Forstand, at nogen Adelsmand har boet her. Der findes derfor heller ikke noget som helst Mindet om jordens Størhed. Antagelig har Gaarden altid i tidligere Tid været beboet af en Besyrer eller Rindfoged, og efter at den kom under Baroniet Juellinge har den stedse været forpagtet bort. Hovedbygningen, der ses paa høstaaon-Billede, er opført 1857.

Søholt.

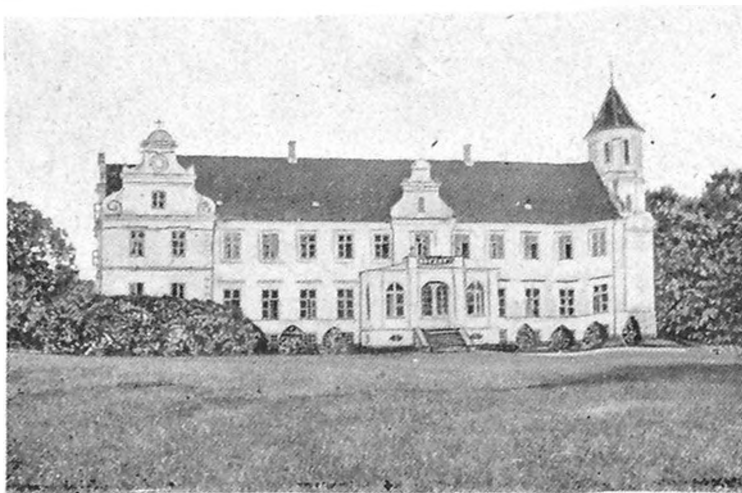
Søholt, der ligger i Krønge Sogn, umiddelbart ved Mariæ Sø, har et Areal af ialt 1603 Tdr. Ld., deraf 981 Tdr. Ld. Agerjord og Eng, 600 Tdr. Ld. Stov og 22 Tdr. Ld. Park. Befæltningen bestaar af 200 Malce-køer, ca. 100 Ungtæuter og 46 Heste. Mælken leveres til „Trifolium“. Jorden drives i en 8 Marks-Drift med følgende Stifter: 1) Hvede, 2) Roer, 3) Bøg, 4) Roer, 5) Bøg, 6) Gulløver, 7) Havre og 8) Roer.

Søholt er oprejet omkring 1580 af Bøndehøen Briggerup, hvis 8 Gaarde ved den Lejlighed blev nedlagt, Søholts første Ejer var antagelig Ebbe Galt; hans Datter Anne Galt var gift med Morten Venstermand som 1603 arbede eller købte Søholt. Morten Venstermand ejede i Forvejen Krøngegaard, som han nu slog sammen med Søholt. Det er derfor paa sin Plads her at nævne denne gamle Gaard, der har ligget i den vestlige Ende af Krøn-

ge By, hvor man endnu ser Spor af Bølsstedet.

Forste Gang, man finder Krøngegaard nævnet er i 1357 da Mar-

stode Benedikt v. Ahlefeldt alt sit Gods og sin Herlighed i Krønginde til Dronning Margarete og 1407 sit Dron-

Søholt.

kus Pedersen pantsatte alt sit Gods i Krønginde til Henrik v. Ahlefeldt; i et halvt Hundredeaar laa denne gamle tyske Slægt inde med Gaarden. 1401 til-

ningen endvidere Støde paa det Gods i Krønginde (antagelig en Part af Gaarden) som ejedes af Anders Olsen i Næsbj, der var gift med Benedikt Ahlefeldts

Datter Margrete. Krøngindegaard blev derefter et kongeligt Lehn, der først blev givet til Jens Grim til Grimstrup og senere til Erik Madsen Volle til Drebygaard. Derefter sad Jørgen Jensen og Hans Urne inde med Krønginde Viir som kronlehn. Hans Urnes Datter Alved var gift med Jørgen Venstermand, der efter Svigerfaderens Død blev Lehnsmænd paa Krøngindegaard. Hans Søn Morten Venstermand tilbød sig 1575 Krøngindegaard ved at give Kronen en Gaard paa Falster i Stedet. 1603 kom han som før nævnt tillige i Besiddelse af Søholt, nedlagde Krøngindegaard og inddrog dens Jorder under Søholt.

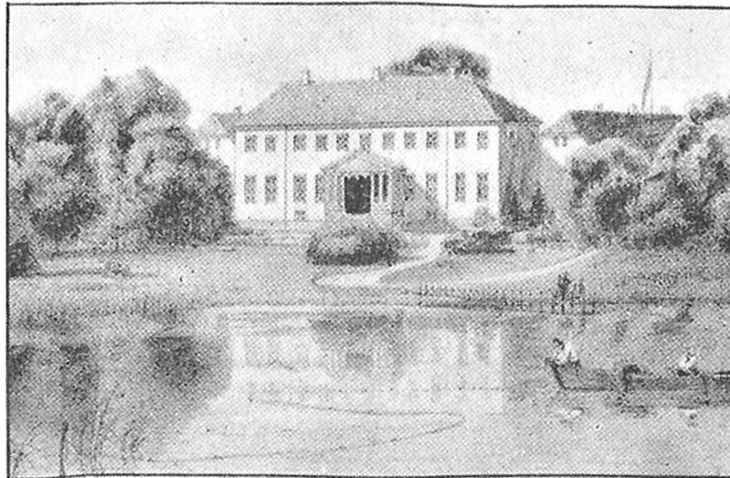
Morten Venstermand døde 1610 og hans Enke giftede sig derefter med Falk Brahe til Drebygaard, som 1618 solgte Søholt til sin Søsters Mand, Eiler Dibiokov. Heller ikke han be-

holdt Gaarden ret længe, men folgte den 1624 til Hoffsteneren Henrik Heest; ved dennes Død saa Kar efter gif Gaarden i Arv til Brodersønnen Benedikt Heest; han folgte den 1637 til Just Pappenheim, der havde den til sin Død 1649. Han var Lehnsmænd paa Ratholm og en meget rig Mand, der forstod at gøre sine Penge frugtbringende, bl. a. laante han 1647 Kronprins Christian 1000 Rigsdaler til den for sin Tid store Rente af 6 pSt. Han opførte en ny Hovedbygning med et lille Kapel og et „Sejrværk“. Efter Just Pappenheims Død sad hans Enke Regitze Arne paa Søholt indtil Ebnerne 1658 udelagde Gaarden. Denne gif derefter i Arv til Sønnen Georg v. Pappenheim, der døde 1685, hvorefter Broderen Christian v. Pappenheim arbejdede Søholt og folgte det 1690 til Geheimeraad og Stiftsamtmand H. U. v. Lüchow.

Dermed oprandt Søholts Glandsperiode; thi Lüchow ofrede en Mængde Penge paa det og anlagde en ganske eneblaaende Have i

sin Tid enorme Sum af 60,000 Rigsdaler.

H. U. v. Lüchow døde 1722 og Søholt gif saa i Arv til Sønnen

Søholt, som det saa ud for 50 Aar siden.

en fin Stil med lange, zirtige Alleer og Hække, med Statuer og Sprængband og mange skælbne Bomster og Træer. Haven skal efter sigende have kostet den for

Chr. Fr. Lüchow, der døde 1759 og en Sjdom, han paadrog sig ved at gaa og ærgre sig over en tal Proces. Hans Enke Anne Sophie Goltjen var en Sørling, der

indlogerede sig hos Præsten i Tugle og overlod Søholt til Svigersønnen, Kammerherre og Stiftsamtmand G. H. v. Krogh. Han folgte den med Slutningen af Aarhundredet til Kammerherre Vertouch, der 1804 opførte en ny Hovedbygning, der ses paa hedsstaaende Billede.

Vertouch døde 1831 og Søholt blev da ved offentlig Auktion solgt til Klædehandler Pierkegaard i København. Han døde allerede 1835. Arvingerne beholdt Gaarden indtil 1852, da den ved offentlig Auktion blev solgt til Statsraad Jørgensen paa Solstedgaard, som derefter tog Ophold paa Søholt og ofrede meget paa den. Han omlagde og forbedrede Haven, saa den paany fik My for at være den læmeste i Stiftet, og opførte 1867 den ny Hovedbygning, som findes gengivet Side 84. Gaarden er fremdeles i den Jørgensenke Families Besiddelse.

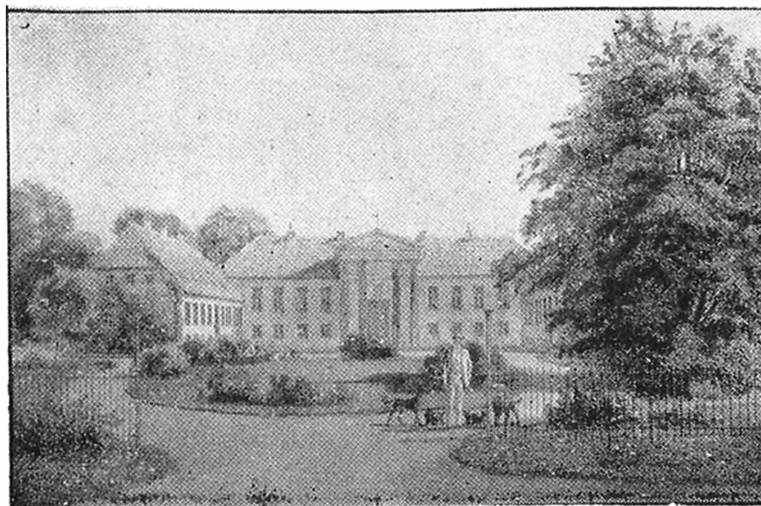
Knuthenborg.

Grebstabet Knuthenborg omfatter foruden Hovedgaarden Maribo Ladegaard, Havhølegaard, Vaarstovgaard, Knuthenlund, Hasagergaard, Damsmosegaard, Sørbøj, Venbjerggaard, Paarupgaard og Bølleminde. Hovedgaarden Knuthenborg omfatter 250 Tdr. Ld. Ager, 80 Tdr. Ld. Eng og ca. 800 Tdr. Ld. Part, der dels bestaar af Skov, dels er udlagt med Græs. Skovgaarden, der drives ved en Bestyrer, har en Besætning paa 24 Heste, 115 Mattesøer og 80 Stkr. Kvier og Ungsvæg. Mælken leveres til Trifolium. Af Agerjorden drives 100 Tdr. Ld. med Sukkerroer, 100 Tdr. Ld. med Vg, 25 Tdr. Ld. med Hvede og 25 Tdr. Ld. med Havre.

Knuthenborgs gamle Navn er Marsmarke, under dette finder vi den omtalt for 600 Aar siden. Oprindelig har Gaarden vist hørt under Nielsstrup som en Slags Ladegaard, senere er den skaffet som selvstændig Ejendom.

Marsmarkes første kendte Ejer er Hr. Niels Sibertsen Gru-

bendal, der omtales 1389. Han har dog kun ejet en Del af Gaarden, thi omkring 1350 nævnes en Kirsten Basse, der ejede en

Det gamle Knuthenborg.

Part af Marsmarke, der senere gik i Arv til hendes Sønnesøn, Hr. Peder Basse. Denne solgte 1404 sin Part af Marsmarke og Marsmarke Fang til Folmer

Jacobsen Lunge. Hvorledes det videre er gaaet med denne Arvepart melder Historien intet om; antagelig er den købt af Niels Si-

Mænd, der skrev de Love, som oprindelig kaldtes Hollands Willaar. Hans Søn Niels Albrechtisen Grubendal arvede Marsmarke; men døde allerede 1433, hvorefter Gaarden gik i Arv til Søsteren Else Albrechtsdatter Grubendal, der var gift med Jørgen Olsen Waad, der oprindelig ejede Egebjerg i Sønder Aukelby paa Falster, men ved Mageskifte med Kong Hans blev Ejer af Engestofte. Han blev altsaa nyttiggjort af Marsmarke og beholdt begge Gaarde til sin Død 1527. Enken overlevede ham, fulgte Engestofte og giftede sig senere igen med Jesper Juel, men overlevede ogsaa denne Egtfælle og gik i Maribo Kloster, hvor hun døde 1537.

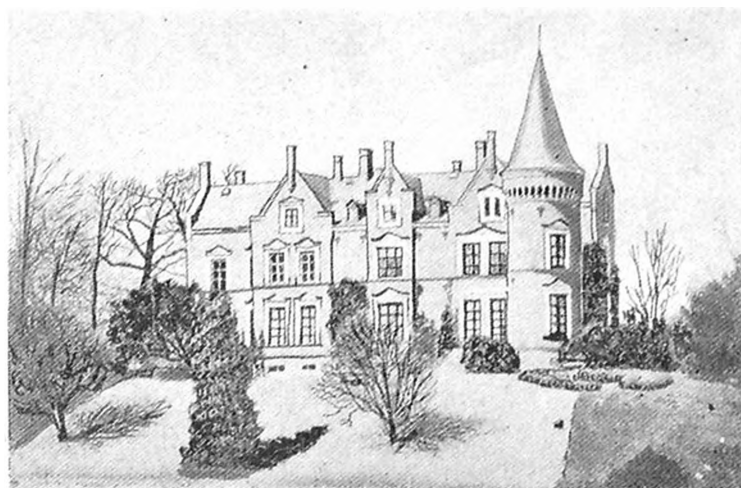
Marsmarke gik ved Jørgen Jørgens Død i Arv til Sønnen Albrecht Jørgensen Waad der straks fulgte den til Nigraad Knud Urne, i hvis Slægt den blev i ca. halvandet Hundrede Aar.

Under Grebens Fejde stormede og plyndrede Maribo Borgere Gaarden; men maatte bagesfer bøde derfor, idet Knud Urne 1536 fik Erstatningsdom over dem.

I flere Skrifter nævnes 1535 Jørgen Venstermand som Ejer af Marsmarke; dette beror dog paa en Misforstaaelse, idet han kun i en kort Tid havde Gaarden i Pant. Knud Urne døde 1543 og hans Søn Hans Urne arbejdede nu Gaarden. Han døde barnløs 1552 og Marsmarke tilfaldt da hans Broder, Rigskansler Aigel Urne, der tillige var Lehnsmænd paa Maribo Kloster.

1566 havde Aigel Urne en Rets- sag med Kapellan Jens Nielsen i Huseby, der tillige var Foged paa Marsmarke. Den Guds Ords Forskynder blev under Sagen stillet i et ret ejendommeligt Lys; det oplystes nemlig, at han imidlertid Aigel Urnes Fraværelse havde staaet som en Ravn. Han havde ikke alle- ne tilegnet sig Jødevatn i stor Stil, men endog solgt Øgner og Korn fra Gaarden og skaffet Pen- gene i sin egen Lomme, ligesom han havde forhugget Stobene, og til et Kvindemenneske i Maribo foræret den stolteste Eg i Sko- ven, den samme, som Aigel Urne

aldrig havde nænnet at hugge. Hvad de to Herrer isærligt har haft hinanden imellem er ikke godt at vide; men Retsagen fik i alt Fald det for den Tid mærkelige Udfald, at Aigel Urne paa Pro- sesforernes Forbøn tilgav Kapella-

Det nye Runkhøvdgaard.

nen alt, hvorefter denne statraad- te sit Embede.

Aigel Urne døde 1577 og Sø- nen Knud Urne, der senere blev Lehnsmænd paa Huseby Klo- ster og Runkhøvdgaard, blev nu Herre til Marsmarke. Hans kone Margre- te Grubbe gjorde sig 1603 fortjent af Runkhøvdgaard ved at skænke den for

hin Tid store Sum af halvandet Hundrede Daler til Byens Fattige. Knud Urne døde 1622 og Marsmar- ke tilfaldt derefter Sønnen Chris- toffer Urne, der blev en stor Mand; han var først Lehnsmænd over Runkhøvdgaard og Nykøbing og Ge-

gamle Gaarde sammen paa een Haand. Christoffer Urne døde 1663, og de to Gaarde gik da i Arv til Sønnen Christian Urne og Datteren Lisbeth Sofie Urne (gift med Gregers Friis); de folgte 1664 Mielstrup til Stats- raad Cornelius Verche og 1667 ogsaa Marsmarke.

Cornelius Verche var en Borg- mester søn fra Nykøbing; han var først Gesandt i Spanien og blev senere Stiftamtmand over Volland- Jærter; han udbedrede Legge God- set betydeligt og berømmes isærligt for sin Dygtighed og retslidige Jærd. Han døde paa Mielstrup 1681 og Marsmarke tilfaldt derefter hans Enke (og tredje Hustru) Sid- sel Grubbe og Døtrene, me- dens Mielstrup gik i Arv til Sø- nen Christian Verche. Den ene af Døtrene Søster Verche var gift med Eggert Christof- fer v. Knuth, der var fra Mecklenburg og Broder til Chri- stian den Femtes Dubling Adam Levin Knuth, der af Kongen fik Bregentved.

Eggert Christoffer Knuth afkøbte Enken og Svigerinderne deres Part i Marsmarke og forsøgte senere Godset betydeligt. Han nåb tallet være Broderen mange Udmærkelser,

blev Lehnsmænd over Kronborg, Geheimeraad, Ridder m. m. Efter hans Død 1697 styrede Enken, Søster Berthe, Gaarden med stor Dygtighed og gjorde sig ved sit gode Hjerter meget afholdt paa Godset. 1698 byggede hun en Skole i Hundseby Sogn, hvilket den Gang var en stor Velgæring, og 1718 stiftede hun et Hospital for 8 Fattige og tilstrev det rundelige Indtægter.

Hun købte Savlykkegaard, Maribo Ladegaard og adskilligt andet Gods og lagde det ind under Marsmark, hvorefter hun af disse Gaarde samt flere Gaarde paa Sjælland oprettede Grevskabet Knuthenborg, hvorpaa hun fik Stadsfæstelse den 19de April 1714. Hun døde 1723.

Den første Besidder af Grevskabet var hendes Søn Adam Christoffer Knuth, der samtidig blev ophøjet i Grevestanden. Han afbrød 1729 Landsbyen Bregetrup og oprettede Hovedgaardens Knuthenslund, hvorunder han ogsaa lagde den gamle Gaard Ugleholt, hvis Hovedbygning nu blev den nye Gaards Sæde. Adam Chr. Knuth var to Gange gift; første Gang med Hedevig Lugsdorph, anden Gang med Jde Mar-grethe Freventlow, der

overlevede ham i 20 Aar og gjorde sig bekendt herovre ved at opkøbe en Mængde Gaarde og deraf oprette store Godser og Baronier til sine Sømmere. Hun var forøvrigt lidet afholdt, idet hun baade var haard og pengegrubsk.

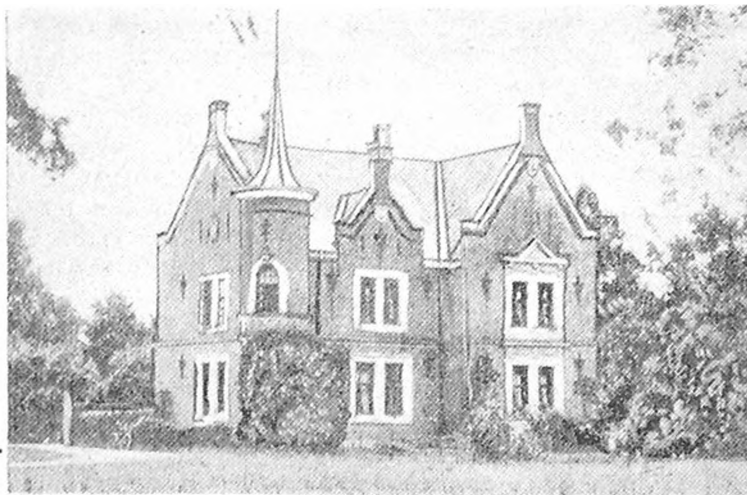
det. Eggert Christf. Knuth var tre Gange gift; hans første Kone, der bragte ham Grevskabet Gyldesten paa Jhu, døde efter kun 10 Aars Ægteskab i en Alder af 29 Aar; et halvt Aar efter ægtede han en Datter af General Munjen; hun

Christian den Syvendes utydelige og lovløse Dronning Caroline Mathilde.

Eggert Christf. Knuth døde 1776 og Grevskaberne Knuthenborg og Gyldesten tilfaldt da Sønnen Johan Henrik Knuth Gyldesten, der først var Minister ved det sagnede Hof, og senere blev Stiftamtmand over Sjællands Stift og Færøerne. Han var gift med Rigsgrevinde Constance Alexandrine v. Cassel, men da han kun efterlod sig Døtre, tilfaldt Knuthenborg ved hans Død 1802 Broderen Frederik Knuth medens Gyldesten tilfaldt den ældste Datter Constance.

Grev Frederik Knuth opførte i Aarene 1803—04 en ny Hovedbygning, der ses paa Billedet Side 87. Hans Søn Eggert Christoffer Knuth døde allerede 1810 som Amtmand i Norge, og det blev da dennes Søn Frederik Marcus Knuth, som blev Arvtager til Grevskabet efter Bedstefaderens Død 1818; men da var den lille Greve kun 5 Aar.

Frederik Marcus Knuth er den betydeligste Mand af Slægten. Han fik en udmærket Opdragelse, der fuldendtes ved en Rejse i Udlandet. 24 Aar gammel overtog

Godstinspektørboligen i Knuthenborg Park.

Adam Chr. Knuth døde 1736, og da hans ældste Søn, Eggert Christoffer Knuth, da kun var 14 Aar, styrede Moderen Grevskabet indtil han blev myndig. Hun fik 1738 reguleret Grevskabet ved at bortselge de sjællandske Besiddelser og erhverve lollandske i Ste-

døde efter 13 Aars Ægteskab, og et halvt Aar efter giftede han sig med en Comtesse Moltke.

Han blev løbrikt Stiftamtmand over Sjællands Stift, Geheimekonferensraad, Ridder af Elefanten m. m. og er bekendt som en af Dommerne i den Ret, der skulde døm-

han i 1837 Grevskabet, og det varede ikke længe, før han viste, at han tilhørte en ny Tid. 1840 indertegnede han saaledes den store Petition til Kongen om Skattebevillingøret, hvilket indbragte ham en Jettekæftelse fra Christian den Ottende, der aldrig havde ventet sig af en Lehnsgreve. Ligesaa den danske Sag i Søndersjælland havde en god Ven og Svoger i Greven, og her er ikke denne hans Værksomhed var velset ved Hove; et Held da, at han kunde undvære Hoffet. Han sad rolig paa sit Grevskab og arbejdede med stort Held paa dets Ophjælpning, og da han dertil havde sikret sin Tilblivning økonomisk, begyndte han at tænke paa at tage Del i det offentlige Liv. Han deltog i Nordsjællands Stændersamling i Årerne 1842-46, og gjorde sig ogsaa her bemærket ved sine fremskudte Ansættelser. Da Ministerrådet dan-

nedes 1848 blev han tilbudt Posten som Udenrigsminister og modtog den. Efter Ministerrådet's Fald blev han udnævnt til kongebudget Medlem af den grundlovsætvende Altingsdag. I 1852 valgtes han til Røstningsmand for Nordsjællands 5. Kreds (hvor nu Borgbjerg huserer) og i 1855 valgtes han til Landsrådsmand for Vestsjællands Amt; men Mæret efter døde han i sin kraftigste Alder. Han blev kun 43 Aar gammel, revent bort fra en sikker glimrende Løbebane. Mæret før sin Død paabegyndte han Opførelsen af en ny Hovedbygning, der imidlertid aldrig blev fuldført, idet den følgende Vestindere havde andre Planer. Anlægget af Vandholm Havn og Skibbroer ligeledes hans Værk.

Ved Frederik Marcus Knuths Død blev hans ældste Søn Eggert Christoffer Knuth Vestindere af Grevskabet. Han ned-

rev den af Faderen paabegyndte Hovedbygning nedlagde Vandholmgaarden og tog baade den og hele Amthensborg Aalsgaard ind til Park. Det blev et efter danske Forhold ganske imponerende Anlæg i engelsk Stil. Parken omfatter ca. 1100 Td. Ud. hvoraf ca. 330 dyrkes under Aalsgaarden. Mesten er dels Skov dels udlagt med Græs. Om hele Parken byggede han en høj Granitmur, der er ca. en Mil lang og forsynet med store og kunstnerisk udførte Smedejernsporter. Rundt i Parken opførte han tilsluttede og kostbare Bygninger deriblandt en Thepavillon, kaldet Alstedenshuset, en Gudsinspektørvold og en Skovriddergaard. Hvor Vandholmgaarden tidligere havde ligget opførte han et smukt Enesæde og udstød endelig Grundten til en ny Hovedbygning; men denne blev aldrig paabegyndt, idet alle disse kostbare

Foranstaltninger havde slugt saa mange Penges, at Byggeriet nødvendigvis maatte standse. Enesædet, der ses paa Billebet Side 87, har derfor hidtil gjort Tjeneste som Vold for Lehnsgreven.

Grev Eggert Christoffer Knuth var ugift og ved hans Død 1874 gik Grevskabet derfor over til den kun 20-aarige Broder Adam Wilhelm Knuth. 5 Aar efter giftede han sig med den 20-aarige Baronesse Mafsen-Lehn fra Dreby. Han døde allerede 1888; og hans Søn og Arving til Grevskabet, den nuværende Besidder Grev Eggert Christoffer Knuth var da kun 6 Aar. Da han blev myndig overtog han Grevskabet og giftede sig 1908 med Silvia Mispah Pio, en Datter af den til Amerika udbandrede danske Socialistforret Volds Pio.

Maribo Ladegaard.

Maribo Ladegaard hører under Smilthensborg, er beliggende i Maribo Landdistrikt, 2 Kilometer fra Byen, og har et Areal paa 450 Tdr. Ld. Befæstningen bestaar af 23 Feste, 150 Maltetøer og 50 Sise. Opdræt. Mælken leveres til Trifolium i Maribo. Markerne drives i 7 Skifter, nemlig: 1) Hvede, 2) Byg, 3) Kver, 4) Rug, 5) Kløver, 6) Havre og 7) Lehnhus Brat, Havreviljer og Kver.

Maribo Ladegaards Historie gaar langt tilbage i Tiden. Omkring ved Aar 1300 var den en væsentlig Bestanddel af Vismose eller Vismose Herred og var den Gang i Slægten Ahlefeldts Besiddelse. Senere blev Gaarden erhvervet af Bønderen Jens Grim, der i Vismose Skov opførte sig en udfærdig stærkt befæstet Borg. Den blev bygget paa en høj Landstrimmel, der paa de to Sider var omgivet af Vand (paa den ene Side af Nørresø og Mosen, paa den anden af et Vand, der nu er ombannet til Eng og benyttes som

Slydebane af Maribo Skifteleeds). Vorgen blev bygget paa den højeste Del af Landtungen og blev til begge Sider omgivet af Grave, 3

Maribo Ladegaard.

i Mælle til hver Side, mellem hver af Gravene blev anlagt et Fæstningsværk, saa en stormende Hjende maatte tage Værterne et for et, før han naaede hid til selve

Vorgen, der var det stærkeste af samtlige Fæstningsværker. Adgangen til Vorgen gik langs den nordre stant af Mosen, hvor der var an-

lagt et halvmaanesformigt Udenværk. Grave og Volde af hele dette Fæstningsværk findes endnu i Vismose Skov, saa man let kan konstruere Fæstningsværternes Be-

liggenhed og Belydning. Paa den midterste af Holmene findes en Mængde Murstenstæster, der angiver, at her har Vorgen ligget. Paa den næste og største Holm har antagelig Udsigtningerne og Staldene haft Plads. Denne Form for Fæstningsværker var ikke ualmindelig i den tidlige Middelalder; her paa Volland har den blandt andet været anvendt ved det ældste Christiansdal; men Sporene af den indskrænker sig nu her til Holmen, hvor Hovedbygningen har ligget.

Paa dette stærkt befæstede Vismose Slot sad Bønderen Jens Grim som en Konge og arbejdede sig om trent som han vilde. Naar han aligevel maatte fortrække derfra, skildtes det ikke Buer og Vandser, men et Sammenspil af den verdslige og den aandelige Magt.

Der hvor Maribo nu ligger ligger den Gang en lille Landsby ved Navn Skærring eller Skemninge. Og nu hændte det, at en be-

stemt Plads i Landsbyen Nat efter Nat blev opløst af en klar blussende Flamme, hvis Fremkomst ingen kunde forklare. Men Minde- ne paa Jod, at det var Jomfru Maria selv, der tendte Flammen, og at hun hermed vilde tilsende give, at der paa Stedet skulde bygges et K. o. j. til hendes Hre. Denne Forklaring fandt ikke alene Tiltro hos Befolkningen, men ogsaa hos Dronning Margrethe. Da hun hørte om Jær.egnet, bestemte hun, at Klojret skulde bygges og erhvervede Stedet og alle de omliggende Jorber ved et Mage. ti te med Jens Grim, der til Gengæld fik nogle af Kronens vidtskalle Jorber i Nørreherred ud mod Langelandskættet. Han byggede sig her en ny Borg, som han opkaldte efter sig selv og gav Navnet Grimsted eller Grimstath de: nuværende Jrederiksbal.

I Dronning Margrettes Tid blev det ikke til noget med Opførelsen af Klosteret; men hendes Efterfølger, Eric af Pommern, stadfæstede

Gaven, og da han 1413 afsagde et Besøg paa Birgittinerklojret i Vadstena, lovede han, at der skulde blive bygget et Kloster for denne Orden i Danmark. Efter sin Hjem-

Maribo Ladegaard for 60 Aar siden.

komst indfriele han Løstet, og da Paven lovede Afslad til alle dem, der vilde skænke noget til Klosteret, strømmede Gaverne rigeligt ind. Endelig paalagde Kong Eric 1417

famtlige Indbyggere i Landet en Tribut af en Penning til Klosteret, og Arbejdet blev derefter fremskyndet med saa stor Jart, at Klosteret i 1418 kunde ages i Brug.

I midlertid havde Dshemose Stov været hjemstøgt af en Jdebrand, og Borgen blev da nedrevet og Murstenene kenhjttet ved Opførelsen af Klosteret.

Klojrets Jorber blev samlet under en Ladegaard, der ligesom den nuværende laa Vest for Bhen. Da Klosteret 1620 blev fuldstændig nedlagt, kom Ladegaarden under Kronen med Undtagelse af de længst fra Bhen liggende Udmarkter, der overlodes Maribo Borge. De har rimeligvis ikke været sat Gaven tilstrækkeligt, i al Fald lod de Jorberne henligge ukenyttet og de blev derfor allet inddraget under Kronen.

1693 skødede Christian d. Femte Ladegaarden til Enken efter Hofleverandør Werdelmann, som Mæret efter solgte den til Adam Christoffer Knuth (den første Greve paa Knuthenborg). Ved Grevelselskabet indlemmedes Ladegaarden i dete, og dens Historie falder altsaa heresler sammen med Grevelselskabet.

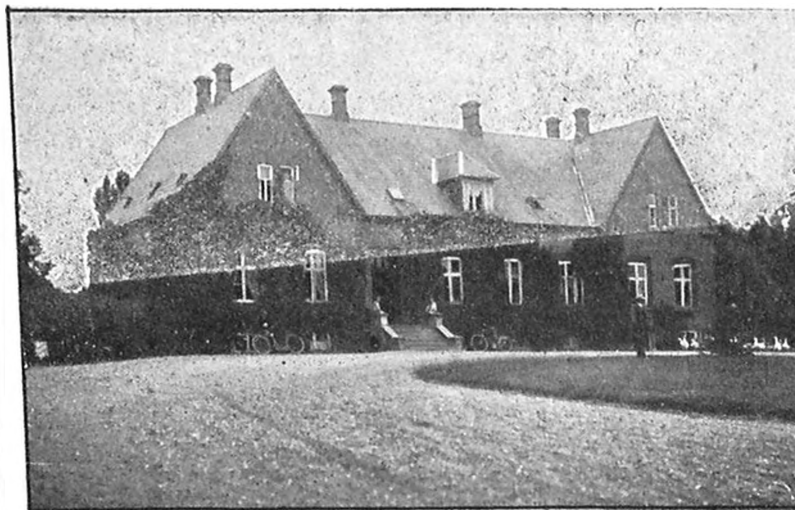
Greve Christoffer Knuth restte nye Bygninger paa Ladegaarden, de stod indtil 1868, da de nuværende blev opførte.

Vindebygaard.

Vindebygaard har et Tilliggende af 320 Tdr. Ld. Ager, 8 Tdr. Ld. Eng, 10 Tdr. Ld. Stov og 4 Tdr. Ld. Have. Beplantningen består af 20 Heste, 100 Maltekræer og 40 Stkr. Ungkvæg. Af Agerjorden dyrkes de 40 Tdr. Ld. for sig skiftevis med Byg og Kver; de andre 280 Tdr. Ld. dyrkes i følgende 8 Skifter: 1) Hvede, 2) Kver, 3) Byg, 4) Skovler, 5) Havre, 6) Kver, 7) Byg og 8) Staldfoder. Sukkerroerarealet udgør 90 Tdr. Ld. Mælken leveres til Vindeb.) Mejeri.

Vindebygaard er et gammelt Adelsføde; men der foreligger kun meget sparsomme Oplysninger om det. Første Gang det findes omtalt i de gamle Dokumenter er 1393, da Adelsmanden Niels Vasse boede her. Det var da en beplantet Gaard med Volde og Grave; endnu i 1776 fandtes der tydelige Levninger af dem, men nu er ethvert Spor af disse Fortidsminder forsvundet. 1426 kom Væbner Jens Andersen i Besiddelse af Gaarden, og han levede her til

1456. Hans Enke er antagelig bleven siddende ved Ejendommen indtil 1463, da Sønnen Anders Jensen overtog den og beholdt

Vindebygaards Hovedbygning.

den til sin Død 1498. Derefter sad hans Enke Gertrud Brun og Datteren Ane Andersdatter — der senere blev gift med Peder Grands — paa Vindeby-

gaard indtil 1505, da de afhændede Gaarden til Eskild Goye. Iagennem lange Tider var Ejendommen nu i Gøernes Besid-

delse, indtil den — naar vides ikke bestemt — ved et Magestift gik over til Kronen.

I 1632 overlob Christian den Fjerde Vindebygaard til

Jomfru Margrethe Lindelow, som vistnok kan tælles mellem denne Konges mange Veninder. Magdalene Lindelow boede ikke her ret længe, hun har agendbart ledet sig og men., at Rollen som udfærdig Magdalene ikke laa for hende endnu; thi saa Mar efter træjfer men vende ater i København. Efter hendes Død 1667 gik Gaarden over til Jomfru Margrethe Steensen, som allerede — vistnok i 1673 — afhændede den til Kronen, der kort efter folgte den til Præsten Samuel Jensen af Udby. Da Præsten ikke var Adelsmand, blev Gaarden folgt uden Adelsgaardsprivilegier og dens Vndergods blev frataget og ved Salg eller Magestift lagt til andre af Kongens Adelsgaarde.

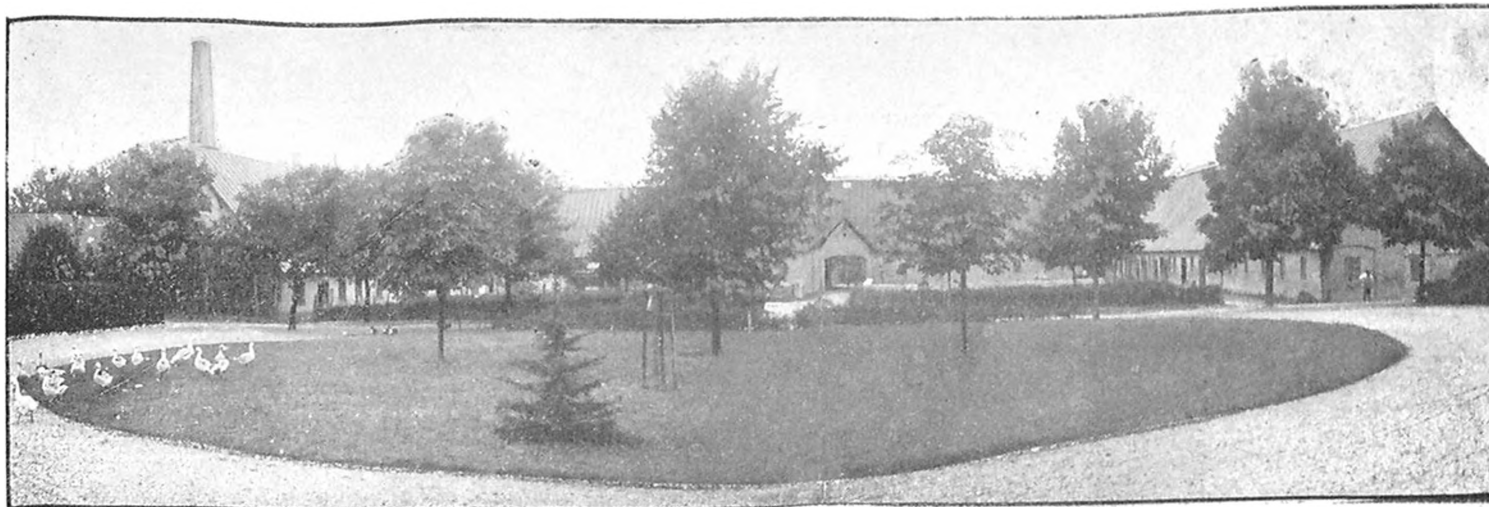
Præsten Samuel Jensen skal nok ikke have levet som han prædikede. Han var pengeærrig og snod, hvem han kunde og skal ikke heller have taget i Betænkning at tage fra de fattige, naar han kunde

komme af Sted med det. Han døde 1696 og blev paa sit Yderste grebet af Samvillighedsnag og søgte at løbe sig Fred ved at testamen-

I Midten af forrige Aarhundrede var den i Vondeslægten Hansens Besiddelse; den sidste af denne Slægt, som ejede den, var den nu

et Mejeri, hvor Gaardens og noget af Omegnens Mælk blev behandlet. Han kunde imidlertid ikke klare sig og maatte 1879 afstaa

efter Gaarden til Proprietær M u n d for 285,000 Kr. Da Mund 1909 forlod Landet, maatte Købmand T a r p overtage Vindeby-

Vindebygaard's Udseende.

tere den for Da.iden ret store Sum af 40 Rixsdaler til de Fattige i Vindby og Vindeby Sogn.

Med Udseendet af Udseende-nes Ræller var Vindebygaard's Glansperiode forbi, og man hører eller finder nu intet af Interesse om den gennem de Par Hundrede Aar.

i Rasklov boende P e d e r H a n s e n. Da han overtog Gaarden havde den kun et Tilliggende af 125 Td. Ud. Ved Køb af nogle Vondergaardte bragte han Areallet op til 305 Td. Ud. Han opførte helt nye Udhuse, saaledes som huse- staaende Vilde de viser, og byggede

Ga. den, som blev købt af Proprietær G r a n d j e a n (nu i N. Land) for 225,000 Kr.

Grandjean opførte det nye Stuehus og nedlagde Mejeriet.

I 1906 folgte Grandjean Vindebygaard til Proprietær V i n d for 265,000 Kr. og Vind folgte Aaret

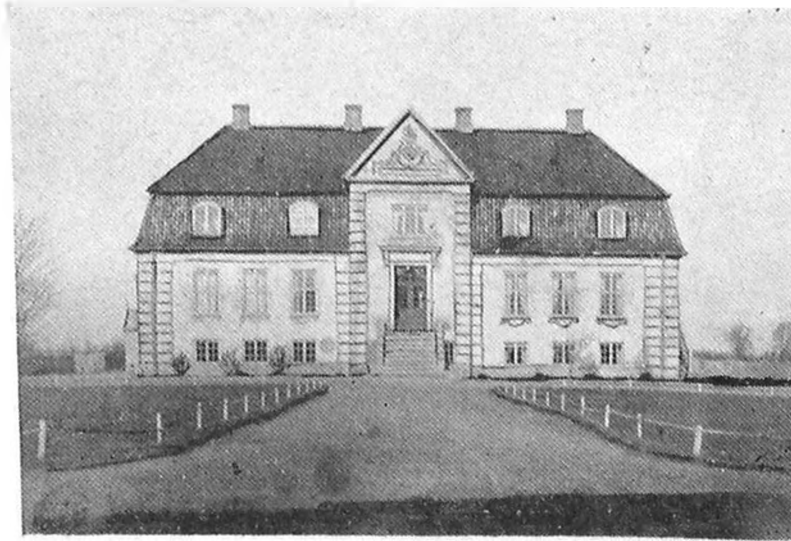
gaard, men han folgte den straks efter til Proprietær O l s e n for 284,000 Kr. Olsen købte 37 Td. Ud. til Gaarden og forbedrede den betydeligt, hvorefter han 1912 folgte den til Proprietær Karl Mund (ikke at forveksle med ovennævnte Karl Mund) for 400,000 Kr.

Christiansdal.

Christiansdal, der hører under Gardenberg og ligger i Branderslev Sogn, har et Tilliggende af 591 Td. Ld. Beføringen består af 40 Heje og Plagge, 200 Malkekoer og 100 Stk. Opdræt. Mælken leveres til By Mejeri. Markerne drives i 8 Skifter, nemlig: 1) Hvede, 2) Kær, 3) Byg, 4) Kær, 5) Byg, 6) Skov, 7) Havre og 8) Brak.

Christiansdal ved tidligere (indtil 1743) Rundegaard og skal være en af Vestlollands ældste Gaarde. Desværre foreligger der kun meget sparsomme Oplysninger om dens tidlige Historie. Den nævnes første Gang 1254, men nøjagtigere Oplysninger møder man først 200 Aar senere. Gaarden er for saa Aar siden flyttet adskillige Hundrede Alen mod Syd. Stuehuset og et Par Udbygninger af den „gamle“ Gaard staar dog endnu, men disse Bygninger er ikke gamle; Stuehuset er nemlig bygget i Tiden 1840—50 af Grevinde Ida Augusta Gardenberg-Reventlow. Den ældste Gaard har

ligeet lige Syd herfor, og har været omgivet af Grave i Form af en Sløjse eller et S-Tal. I den største Rundheds af Sløjfen, der

Det nye Christiansdal.

først blev læbnet for saa Aar siden, har Hovedbygningen og Udbygningerne fra gammel Tid haft deres Plads, og paa den Holm, som dannes af Sløjfens mindre Del

og som endnu er bevaret, har Gaardens Taarn og egentlige Fæstningsværk ligget, og herfra skulde Hovedforsvaret føres. Paa Holmen

findes endnu noget i Grunden Levninger af svære Munkestensmure, der fra Gaardens ældste Tid, hvor naar disse Bygninger er smuldet i Grus kan ikke oplyses. Gaarden

blev afbrændt under Svenskekrigen 1659, men om det var disse eller senere opførte Bygninger, der blev et Mord for Querne, vides ikke.

Den ældste kendte Ejer af Rundegaard er Ulf Godow, der 1451 pantfattede Gaarden til Anders Ellefsen, som skal have boet her i nogle Aar. Ulf Godows Søster søn Johan Degen ældste til Mielstrup indkøpte Gaarden for 800 Mark Bygst og 200 rindste Gylde. Fra Johan Degen gik den i Arv til Sonnen Torbern Degen, der skal have boet her i nogle Aar. 1512 folgte han Gaarden til Kong Hans. Senere blev Torbern Degen som bekendt mistænkt for at have forgivet Christian den Andens Efferinde Dyveke og henhættet.

Rundegaard forblev under Kronen indtil 1647, da den blev mageskiftet til en Nakkov-Dorger Peder Hanssen. Denne folgte altes Gaarden til Knud Steen-

sen, der senere giftede sig med Niels Langes Datter Anna Lange, med hvem han fik Grimsted (Frederiksdal). Efter Knud Steensens Død blev Sønnen Niels Steensen Ejer af Lundegaard. Derefter kom den igen under Kronen.

1659 blev Lundegaard tilligemed Bjerne Møldtorpe og Nebeltorpe afbrændt af Svenskerne. Møldtorpe rejste sig igen af Asken, men Nebeltorpe og Nebeltorpegaard blev lagt ind under Lundegaard. Paa Christiansdals Marker mellem den nævrende Gaard og Svingleen, kan man endnu ved Pløjning støde paa Munkstenrester af den gamle Nebeltorpegaard.

1694 fik Kommandanten i Nalstov, den under Søllestedgaard omtalte Jacob v. Geweke, Lundegaard af nyde kvit og frit for Livstid, men Livstiden blev ikke lang; thi han døde 1700, og Gaarden kom derefter atter under Kronen.

1722 overlod Frederik den Sjette Lundegaard til Hertug Christian August af Gottorp og Greverne Christian og Fr. Danneberg som Erstatning for nogle ældre Fordringer paa Kronen. Hovedgaarden havde da 100 Td. Hartkorn, medens Bøndergodsjet udgjorde 1056 Td. og

forskellige Tiender var anslaaet til 297 Td. Hartkorn. 1727 afstod Hertugen sin Part til Greverne. Måret efter brændte Gaarden, blev paany opført af Bindingsværk og derefter 1728 solgt til Grev Adam Christoffer Knuth til Knuthenborg. Greven døde 1737 og hans Enke Ade Margarethe

Det gamle Christiansdal.

Reventlow-Knuth købte derefter Grimsted og oprettede 1743 til Fordel for Sønnen, Christian Frederik Knuth, Baroniet Christiansdal. Begge Gaardene blev samtidig omdøbt og efter Sønnen kaldt Frederiksdal og Christiansdal.

Baron Christian Frederik Knuth arbejdede efter Møderne ikke alene Baroniet Christiansdal, men ogsaa Midler til at købe Udferstrup og Søllestedgaard. Han satte ved et lystigt Leben og daarlige Forvaltning sine Midler over Eide og maatte 1782 overlade

Sønnen Adam Christoffer Knuth Baroniet og Godserne mod en livsvarig, aarlig Ydelse af 1200 Rigsdaler.

A. C. Knuth fik 1804 Tilladelse til at ophæve Baroniet, og efter først at have bortsolgt det meste af Christiansdals Bøndergods, solgte han Hovedgaarden til skibmand

af Hollands bedste Jord. Måde giver den i al Tald 1774 det Skudsmaal, at „bedre Kornmarker kan Holland ikke have.“ I Mårene 1905—07 blev Gaarden nyopbygget, der blev opført store, i alle Henseender velindrettede Voksbygninger og en stor, god Hovedbygning, der beboes af Bestyrer Bodsen, som siden 1902 driver Gaarden for Grevstafets Regning. Før den Tid var Christiansdal forpagtet bort, og den var vel nok den sidste Gaard paa Holland, som blev drevet efter de gamle Principper med stort Jaarehold, ringe og daarlige strægbefætning, der hverken kendte stråffoder af Ravn eller Gavn, men fik Havrenegene hele i skrybben og blev drevet ud til Vandingsstedet hver Dag.

I tidligere Tid gik Sognevejen gennem Gaarden og slog en Due foran denne; men da den nye Gaard var bygget, blev de gamle Voksbygninger nedrevet, de gamle Grave fjernede og Vejen reguleret og omlagt. Nu er der som Minde om den ældgamle Gaard kun tilbage den før nævnte gravomgivne Hølm med dens jorddækkede Rester af de gamle Murte.

Dideriksen i Nalstov. Dideriksen boede paa Hjornet af Tillegade og Hollandergade og skal have set saa megen Jord, at han selv sin Volig kunde spadserer lige til Christiansdal uden at betænde anden Mandes Ejendom. 1810 solgte han Christiansdal for 100,000 Rigsdaler til Grev Christian Henrik August Hardenberg-Reventlow, der oprettede Grevstafet Hardenberg og indlemmede Christiansdal deri.

Christiansdals Marker er fra gammel Tid anset for at være noget

Sæddingegaard.

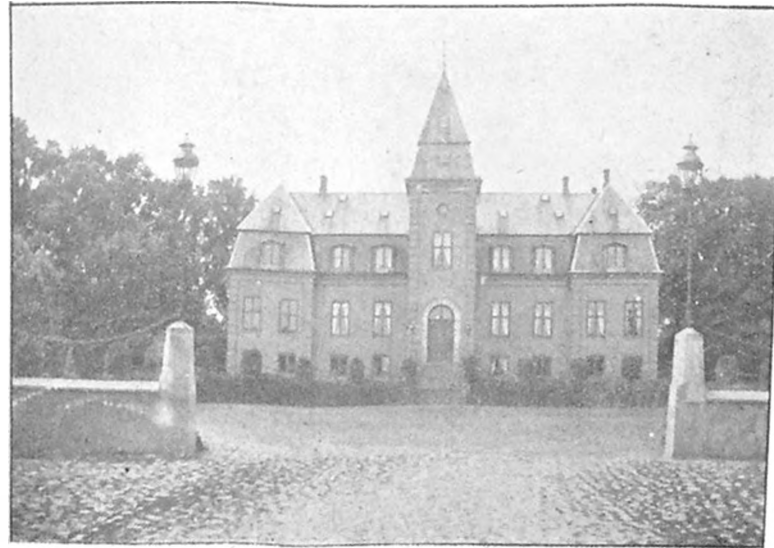
Til Sæddingegaard, der ligger en god Hjerdingvej Nord for Rødbj i Sædding Sogn, hører 640 Tdr. Vand, deraf 40 Tdr. Ld. Eng, Resten Ager. Besætningen består af ca. 200 Malkekoer, 36 Arbejdsheste og en Del Klægge. Mælken leveres til Nærliggende Mejeri.

Mærkerne drives med en Trebiedel Byg, en Trebiedel Sukkerrøer, Resten Hvede, Græs og Havre. Lucerne dyrkes paa 20 Tdr. Ld.

Paa Gaarden drives et meget omfattende Hønseri, der er anlagt og drives af Fru Højsjøgermesterinde Brum. Ved den praktiske Maade, hvorpaa det er anlagt, og det System, efter hvilket det drives, er Hønsriet navnlig i de senere Aar blevet kendt i vide Kredse som et Monsterrønseri.

Sæddingegaard omtales første Gang i Valdemar Sejrs Jordebog som kongeligt Gods og benævnes da Sæthbyg. 1284 tilfaldede Erik Klipping ved Magefliste Sæddingegaard til Erik Bloopenings

Datter Jutta, der — som omtalt: under Juellinge og saa ejede Halsted Kloster. Senere gik Gaarden igen over til Kronen; i

Sæddingegaard.

af Jald finder man, at Valdemar Atterdag 1360 har pantsat: den til Benedikt Ahlefeldt. 1439 ejedes Sæddingegaard af Bertel Brems, der

det Aar var med at opfige stong Erik Guldsfab og Trostfab, og 1446 ligeledes var med til at affatte de saakaldte laalandske Vilkaar, som

Kristoffer den anden maatte sanktionere. Derefter er Gaarden kommen i Los Johansens Besiddelse; thi 1479 findes anført at hans Arvinger lejede den ud

til Mads Ericksen Gade, som boede der endnu 1494.

Senere er det omliggende Aars gods skilt fra Gaarden og samlede under Sæddingegaard, hvorefter selve Sæddingegaard gik over til privat Eje. Mads Ericksen Mormand ejede den 1507. Fra ham gik den i Arv til Sønnen Erik Madsen Mormand, og efter hans Død 1585 gik den over til Datteren Fru Anne Ahlberg. 1631 erhvervede Hertug Mormand Sæddingegaard og solgte den senere til Palle Rosenkrands af Skrenkerup der jo ejede en Mand de lollandske Gaarde. Hans Søn maa have solgt den; thi senere finder man Jørgen Speck som Ejer af Sæddingegaard. Hans Enke solgte den 1698 ved Auktion til Sognepræsten i Halsted, Hans Binding, der atter solgte den til Geheimeraad H. U. Vilhøns, fra hvem den gik i Arv til Sønnen, Generalmajor E. F. Vilhøns.

og derefter til dennes Svigerføn Kammerherre C. A. von Krogh. Eldsmændte folgte den til Landvæfenskommisær E. J. Dall for 21,300 Rigsdaler, og efter Dalls Død folgte hans Søn 1858 Sæd-
dingegaard til Forpagter Tesdorpf,

som atter i 1889 folgte den til Geheimekonferensraad E. Tesdorpf, hvorefter den 1890 tilfaldt Tesdorpf's Svigerføn Hoffægermester S. Brun; den var da vurderet til 590,000 Kr.

Den meget repræsentable Soved-

bygning er opført 1881 af røde Mursten i to Etager med Mansfardetage og Kvist samt Taarn.

To Gange er Sædtingegaard bleven hjemføgt af store Brande, nemlig i 1886 og i 1907; første Gang brændte alle Aulsbygningerne, me-

dens Ilden i 1907 indskrænkede sig til Kofstalden og Væden.

For et Par Aar siden anlagdes et Elektricitetsværk, der foruden Sovedbygningen omfatter samtlige Aulsbygninger og Funktionærboliger.

Glostrup.

Glostrup i Skøbelev Sogn har et Areal af 236 Tdr. Ld., deraf 220 Tdr. Ld. Agerjord, 12 Tdr. Ld. Stov og 4 Tdr. Ld. Have og Gaardsplads. Befæltningen bestaar af 60 Maltekver, 20 Skr. Ungtreaurer og 14 Heste. Mælken leveres til Lh Mejeri. En Fjerdedel af Jorden dyrkes med Sulttraer.

Jorden drives i 8 Marks-Drift med følgende Skifter: 1) dyrket Brak, 2) Hvede, 3) Kær, 4) Hgg, 5) Sklover, 6) Havre, 7) Vha, 8) Kær.

Glostrup er oprettet i det 15de Aarhundrede af Bondebyen Glos-
thorp. Man sabner Dphsninger om Gaardens første Ejer. Omkring ved 1550 kom den i Skægten Dvit-

Glostrup.

zows Eje Henrik Dvighow, der døde 1565, nævnes 1560 som Ejer af Glostrup. Efter ham kom Sønnen Jørgen Dvighow og dernæst Margrethe Dvighow; de havde alle store Besiddelser paa Fyn og boede ikke paa Glostrup. Dette var derimod Tilfældet med den følgende Ejer Otto Dvighow med Tilnavnet den Ende. Han var en Udpiner og Egeran mod sine Undergivne, holdt mest af at tage sig selv til Rette og taalte ikke Modsigelse; en Dag overfusede han en Bødder i Skøbelev, og da denne tillod sig at hævde sin Ret, greb Otto Dvighow sit Gevær og skød Bødderen ned med

det samme. Med Præsten Danchel
laa han i en bitter Strid, og han
drev det endog til at sthde efter
Præsten, medens han stod paa
Prædikestolen, dog uden at ramme.
Eiden lod Præsten lave et lille
Vindue i Muren ved Prædikestolen,
saa han herfra under Prædiken
kunde holde Udtil til den ene Si-
de, medens hans Foll maatte hol-
de Udtil til den anden for straks
at melde, naar Dvighov var paa
Vej til Kirken og om ham havde
Røsten med. At Præstens Prædi-
kener under disse Omstændigheder
maa have været af lidt afspredt

Natur siger sig selv. 1654 døde
Otto Dvighov og Præsten skrev i
den Anledning i Præsteprotokollen
under Opførelsen af det Dvighov
havde ydet til Emødet:

„Her er affreden det, som jeg
i 6 Aar bekom af det ugudelige
Menneske, Satans Lem og Belials
Barn, hvilken den rejsfærdige Gud
uden Tvivl betaler, efterom han
har handlet ubi levende Live
mod Herrtens Tjener uforskyldt,
for al det timelige, foruden det
aandelige Gode, hanem var be-
viist i mange Maader, hvilken

nu er bortkaldt til Regnskab —
o Gud ste Lov“.

Efter Otto Dvighovs Død kom
Broderen, den bekendte Okerst
Gennig Dvighov, i Be-
siddelse af Glostrup og folgte den
1671 til Geheimeraad Erik Ro-
senkrands, der døde 1681. Se-
nere kom Gaarden i den Vorchauji-
ske Families Eje og var det i over
halvandet Hundrede Aar.

1843 købte Politikeren C. F. J.
Drejer Glostrup for 36,000
Rigsdaler. Drejer ejede Gaarden
til 1871, da han afhændede den

til Proprietær Hanssen, hvis So-
der ejede Jærgelandsgaard. Ef-
ter at have ejet Gaarden en Del
Aar døde Hanssen, og hans Arbin-
ger folgte derefter Glostrup i 1893
til Propr. Frederik Løw, i
hvis Besiddelse den var til 1905,
da han folgte den til sin Broder,
Proprietær Rønne Løw, Mo-
riebjerg, for 200,000 Kr.

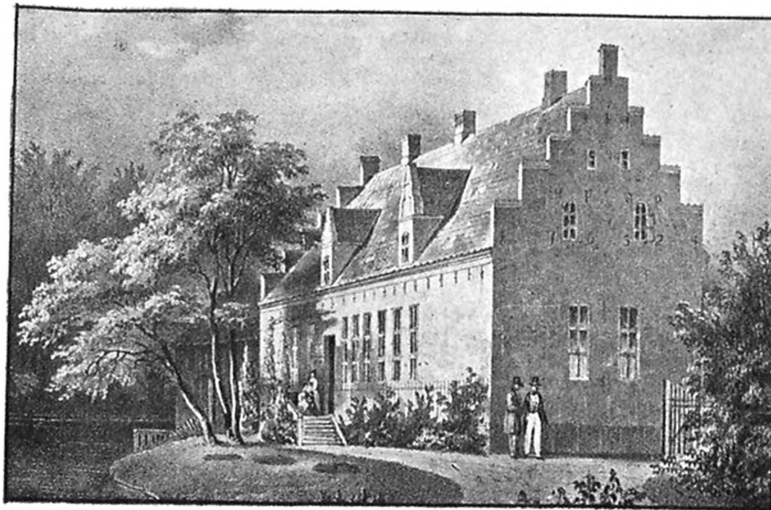
1910 købte Glostrups nuværende
Ejer, Proprietær Bramsen,
Gaarden af Rønne Løw, (der som
bekendt købte Godset Skovbål i
Skaane) for 236,000 Kr.

Fredsholm.

Fredsholm ligger i Vestenstov Sogn, $\frac{1}{2}$ Mil fra Nafstov, og omfatter 650 Tdr. Ld. Ager, 250 Tdr. Ld. Eng, 110 Tdr. Ld. Skov og 9 Tdr. Ld. Høve og Park. Til Gaarden hører desuden nogle Smaaøer i Fjorden; den største af dem er Varnholm, som er Arbejdsø. Befæltningen bestaar af 42 Arbejdsheje, 250 Maltetøer, 50 Kvier, 50 Stalde og omkring ved 250 Evin. Til Gaarden hører et stort Mejeri, der modtager 4 Mill. Pund Mælk aartlig. Den Del af Jorberne ligger ret fjernt fra Gaarden, er Driften delt. De 450 Tdr. Ld., som ligger nærmest Gaarden, er inddelt i følgende 9 Skifter: 1) Hvede, 2) Roer, 3) Vhg, 4) Roer, 5) Vhg, 6) Roer, 7) Vhg, 8) Skøver og 9) Vrtchabre. Den anden Del, der ligger omkring Vejstø Lade, hvor Ungtvæget er opslaldet om Vinieren, er inddelt i følgende 7 Skifter: 1) Hvede, 2) Vhg, 3) Roer, 4) Vhg, 5) Skøver, 6) Vhg og 7) Hestebønner og Trøer. Sulteroarealet udgør ca. 100 Tdr. Ld., Foderroarealet er noget over 50 Tdr. Land.

Fredsholm har oprindelig hørt under Rudsbjerggaard. Lehnsmænd over Holland-Falster Joachim W. Barnewitz udstille omkring

han døde nemlig Aaret efter. Hans Enke, Elgardt Pensen, almindelig kaldet Ellegaard Pensen, giktede sig med den medlenborgske

Fredsholm i gamle Dage.

1625 Fredsholms Jorder fra Rudsbjerggaard, oprettede en ny Gaard og gav den efter sin Søn Mibnet Friholm. Barnewitz naaede ikke at faa opført nogen Hovedbygning;

Geheimeraad Hartvig von Passau, og de opførte 1632 Hovedbygningen paa Fredsholm; to Tavler med deres Naaben og Navnetræk opbevares endnu paa Gaar-

den. Fru Ellegaard overlevede ogsaa sin anden Mand og tog derefter Fredsholm til Enkesæde. Hun styrede selv med kraftig Haand baade Gods og Abling og førte i det hele et strengt Regiment. Hun havde som ung været Hofdame hos Dronning Soile — der efter hvad Historien beretter ikke tog i Betænkning med egen Haand at give sine Hofdammer Kis, naar hun fandt, de havde forhindret sig — og Fru Ellegaard havde lært adskilligt af sin Dronning. Baade Piger og Tjenestefolk var under streng Tugt og Skjalv, saa snart deres Hersterinde viste sig. Hun havde en stor Solstokke, hvormed hun hidkaldte sine Piger, og naar den lød maatte de springe som de gik og stod. Fru Ellegaard døde 1654; men hun kunde, siger Sagnet, ikke finde No i Graven. I sildige mørke Aftentimer hørte man ofte hendes Klokke lyde paa Fredsholm, og ikke sjældent saa man en hvid Skikkelse stride majestætisk gennem

Huset og kort efter hørte man Spandene kiere og skarene rulle i det tomme Kølken og Bryggers.

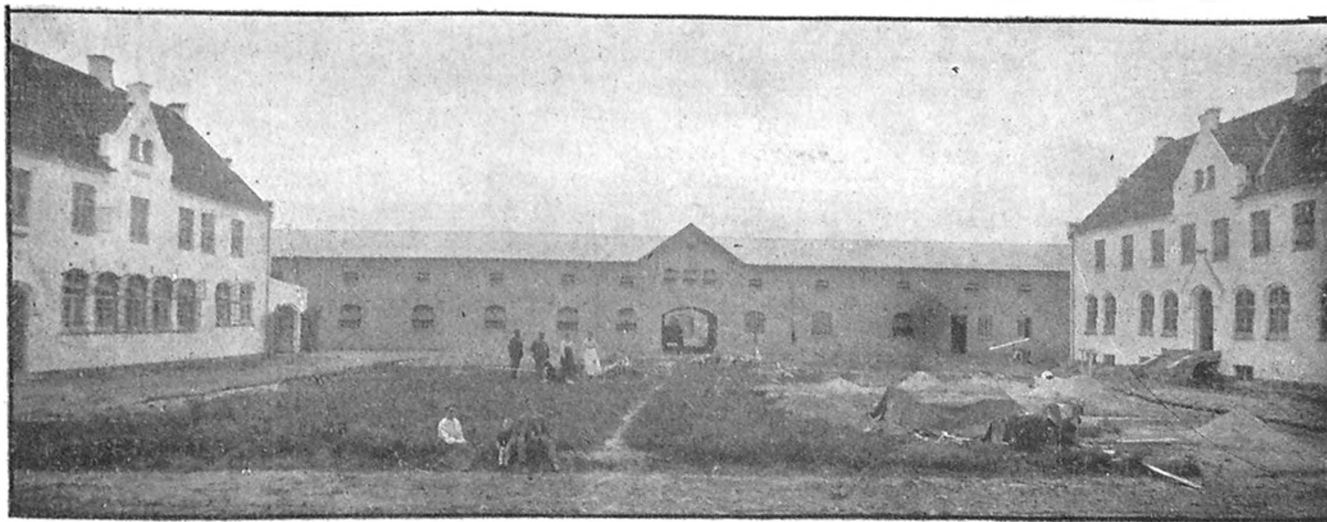
Frijs eller Frederich v. Barnewij — efter hvem Fjredsholm som nævnt er opkaldt — døde

havde indskarleret en Styrke af 150 Mand paa Fjredsholm, blev hele denne Styrke en Aften beværet paa det kraftigste og bagefter overfaldet af Dnequeus Bønder, dræbte og nedgravede. Svorkedes

vede baade Rudsberggaard og Fjredsholm, men døde allerede 1677, som den sidste Mand af Slægten. Fjredsholm og Rudsberggaard gik i Arv til Datteren Ellegaard v. Barnewij, som giftede sig med

Ejendomme, Rudsberggaard og Fjredsholm.

Kammerherre Bülows (Statsraad) Fr. Barnewij; Bülow, udsøgte de andre Bønder og d'lerlod ved sin

Parti af Fjredsholms nye Anstaltsgaard.

Til Venstre Mejeribygningen, til Højre Oconomibygningen, i Vaggegrunden Hestestald og Magasinbygningen, gennem hvis Port man skifter en Del af den firelængede Gaard bagved.

allerede 1653 og hans Enke Jde Grube sad derefter som Ejer af Rudsberggaard og Fjredsholm.

Hvem, der i den Tid boede paa Fjredsholm, er ikke optegnet; men det har været en handlekraftig Mand; thi det berettes, at da Svenskerne i 1659 belejrede Naffob og

det hænger sammen hermed skal vi lade usagt, men da man i 1911 byggede den nye Oconomibygning, stødte man ved Grundgravningen paa en stor Fællesgrav med skiftvise Lag af Ben og Skalf.

Frederich v. Barnewij' Søn, Jochum v. Barnewij, ar-

Christian von Bülow, senere Kammerherre og General-løjtnant; han døde 1692. Fra ham nedstammer de nuværende tyske Bülow'er, bl. a. den forrige tyske Rigskansler. I 1911 var en af Slægten, Rigskanslerens Fætter, herovre for at se sin Stamfaders

1728 Rudsberggaard, Fjredsholm og en af ham nyopbygget Gaard, kaldet Bülowsgaard — senere Stensgaard — til sin Søn Major G. Fr. Bülow, der 1754 folgte det hele af den rige Enkegravinde Jda Margrethe v. Knuth.

1757 stiftede Grevinde Knuth sine

vidstrakte Ejendomme mellem sine 3 Sønner, og Rudsberggaard med Fredsholm, Wiltowss m. m. tilfaldt da Sønnen, Kammerherre Conrad Pilleb v. Struith. Ved hans Død overgik Godset til hans næste Søn, Kammerherre, Baron Carl Conrad Gustav Struith og efter dennes Død 1819 fulgte Voet Godset til Etatsraad Pous og Ansculant i Reichameret Ferdinand de Neergaard.

De nye Ejere fulgte først Stensø samt det allerreste af Fredsholms Bøndergods og derefter i 1820 selve Hovedgaarden, som blev købt af deres Forvalter Kaptajn Søren Henrik Lund.

Lund begyndte straks det omfattende og kostbare Arbejde med at inddæmme de vidstrakte Arealer mellem Len Vejlsø og Gaarden samt ved Opførelsen af Diger at sikre det inddæmmende mod Oversvømmelse. Han fikrede sig 20 Aars Statfriehed for de inddæmmede Arealer, og overlod derefter 1822 Fredsholm til sin Søn, Kammerraad Henrik Andreas Lund for 44,500 Rigsdaler.

Henrik Lund tilbagekøbte Stensø og fortsatte med stor Ihærdighed Faderens Inddæmningsarbejde;

men kom herunder i en langvarig og bitter Proces med Raskov Borgerne. Stensøes Marker var den Gang helt omgivet af Vand, og som Led i Inddæmningsarbejdet var der af Stensøes tidligere Ejere opført en Dæmning fra Stensø over Skandsen til Færgelandet. Denne Dæmning hindrede Raskov Fiskere i at komme ind i Samsøbugten, (de nuværende lave Samsømarker), hvor de plejede at fange Hal, og en skønne Dag rykkede Raskov-Borgerne ind med Haller og Stoble og jævnedes uden videre et Stykke af Dæmningen, hvorefter Fiskerne med fuld Miskif fejlede gennem Kabningen ind i Samsøbugten. Herover kom Processen. Raskov Borgerne indsamlede Pengene for at føre Sagen frem til Højesteret og de gik op i Striden med saadan Hede, at ingen Raskov-Baadførere vilde sætte Lund eller hans Folk over til Gaarden, hvor meget han end bød for det. Højesteret gav Raskov-Borgerne Medhold og erklærede Dæmningen for ulovlig opført. Den Aften, Efterretningen om Dommen kom til Raskov, blev Byen illumineret og der var stor Fest paa Gæstgivergaardene. Eiden hed Kabningen i Dæmningen altid „Frihedskanalen“.

Dommen hæmmede Lund i hans Inddæmningsarbejde og da dette ogsaa paa anden Maade var besværligt nok, dels fordi Udpumpningen af Vandet gik yderst smaat med Datidens Maskiner, dels fordi Stormen jævnlig gennembrød de svage Diger, — blev han led af det hele og fulgte 1840 Fredsholm og Stensø til Højsøgermester August Willads Wech for 82,000 Rigsdaler.

Wech fortsatte Inddæmningsarbejdet, men da han ligeledes mødte Hindringer fra Raskov-Borgerne, som blandt andet ved deres stærdige Modstand kuldfaste en stor Inddæmningsplan — blev ogsaa han led af det og fulgte 1847 Fredsholm og Stensø til cand. jur. C. Jensen. Denne strafolgte 1855 Stensø, fortsatte Inddæmningsarbejdet, men fik først rigtig Skik paa det i Begyndelsen af Halvfjserne efter den store Oversvømmelse, som affødte Bygningen af Digerne, derunder den saa længe omstridte Strækning mellem Stensø og Skansen.

1890 overlod Jensen Gaarden til Konsul Bøstern for 639,336 Kr. Fredsholm var derefter i Familien Bøsterns Besiddelse indtil August 1908, da Enkefru Bøstern — efter

at Afslygningerne var nedbrændt — fulgte Gaarden for 565,000 Kr. til Brødrene Peter og Lars Rasmussen, som havde haft den i Forpagtning i 5 Aar.

De nye Ejere har ofret meget paa Gaarden. De har dels ved Opdræt, dels ved Indkøb af gode Tyre, oparbejdet en fortrinlig Besætning, opført en vidstrakt og mønsterværdig indrettet Avlsgaard, forsynet med alle Nutidens Hjelpe-midler, samt opført et stort moderne Mejeri og en Økonomibygning.

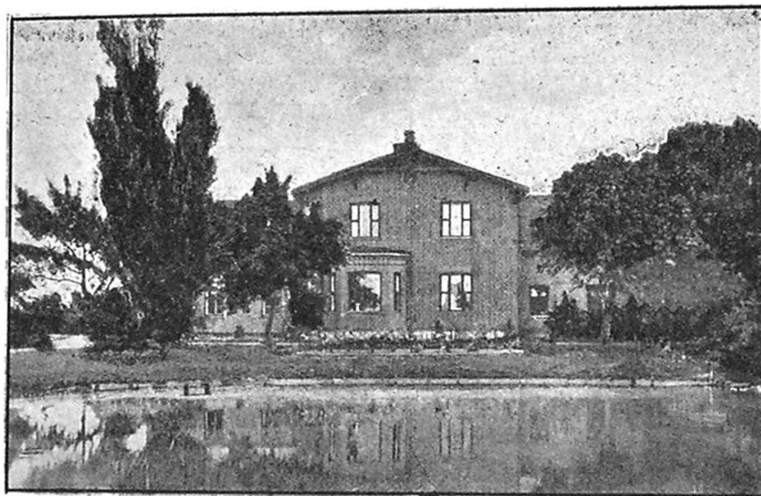
I Efteraaret 1909 udbrød der Ild i Hovedbygningen. Det meste af Tagetagen brændte og Murene blev saa stærkt beskadigede, at det næppe kan nytte at bygge paa dem igen; den gamle Bygning vil derfor for eller senere hjemfalde til Nedrivning. Denne Brand var desto mere beklageligt fordi de nuværende Ejere med ikke ringe Sans for Bygningens arkitektoniske Fortrin havde begyndt at raade Bod paa tidligere Ejeres Vandalsisme. En nydelig rundhugget Murstensgæms, som ved et Tilfælde blev opdaget under et nyt Lag Kalk, var saaledes bleven afværket, og det var Tanken at føre de kedelige liggerammoder Bindrær tilbage til deres oprindelige, smukke Rundbireform.

Stensø.

Stensø er paa 140 Tdr. Ld., deraf dyrtes 50 Tdr. Ld. med Roer, 50 med Bhg. 12 med Hvede, 12 med Lucerne og 10 med Kløver og Græs. 6 Tdr. Ld. beslaglægges af Have, Vej og Gaardsplads. Befæringen bestaar af 12 Heste, et Par Kogge, 45 Maltekøer, 15 St'r. Ungtvæg, 10 Søer og en halv Snes Evin.

Som ovenfor nævnt er Stensø oprettet af en af Bülow'erne paa Hvidbjerggaard og Fredsholm. Men selve Een omtales langt tidligere, den spillede blandt andet en fremtrædende Rolle i Svenskernes Belejring af Nakkov 1659.

1826 folgte Dons og Neergaard Stensø for 15,000 Rigsdaler til H. D. Clafsen, som senere købte

Stensø.

den Skandsen for 60 Rigsdaler og opføre den senere saa omstridte forbandt den med Stensø ved at Dømming. 1832 folgte Clafsens

Enke Stensø til Rammerraad Lind for 4000 Rigsdaler og 15 Td. Korn aarlig saa længe hun levede. 1855 folgte Fredsholm daværende Hjer Cand. C. Jensen Stensø til stobmand Rasmussen, der Aaret efter folgte den til Hjer (Hader til Proprietær Hjer, Østerfouggaard); han døde 1859 og Enken drev saa Gaarden til 1867, da hun afstod den til Sønnen Frijs Hjer, som 1878 folgte Gaarden til Proprietær Mikkelsen; han havde Stensø indtil 1889, da han folgte Gaarden til Højæggermester v. Vech for 134,000 Kr. Højæggermester Vech døde 1911, og Aaret efter folgte Enken Gaarden til Proprietær Frijsleben for 195,000 Kr.

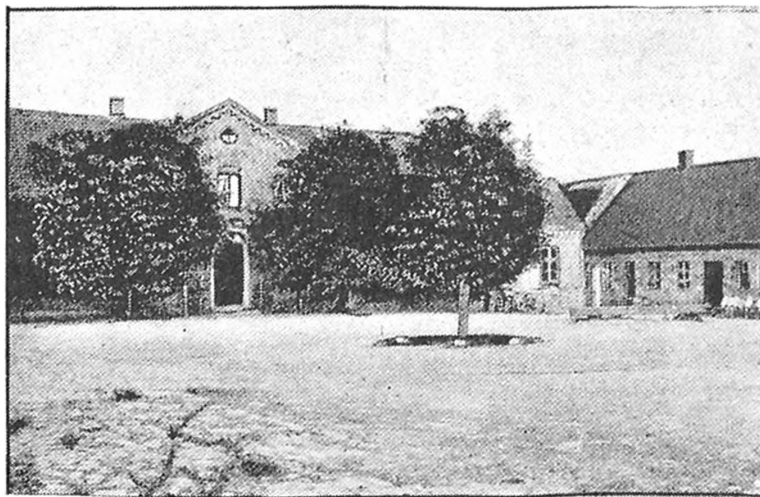
Nielstrup.

Nielstrup ligger i Baabensted Sogn, $\frac{1}{2}$ Mil fra Maribo og $\frac{1}{4}$ Mil fra Salsløbing, og hører under Hårdenberg.

Gaarden har et Tilliggende af 750 Id. Ld. Ager, 50 Id. Ld. Eng og 4—5 Id. Ld. udmærket Høve. Afbøgefæmningen, der er særdeles god, består af 250 Malkekoer og ca. 100 Stkr. Lpdræt. Mælken leveres til Salsløbing og eksporteres derfra til Thyfland. Høstebestanden udgør ca. 50 Stkr. Jorden drives i 6 Skifter, nemlig: 1) Hvede, 2) Kær, 3) Hø, 4) Klover, 5) Hø og Hø og 6) halvt Kær og halvt Grønføder.

Nielstrup er en af Landets vidste Gaarde og er som de fleste af disse opstaaet af en Bøndeby. Drost Peder Høseøl ejede den omkring 1295 og dens Navn skrives da Nielsesthorp. Derefter ejedes den af Bernardus Plesse, der 1309 skøbede den til kongelig Kammermester Niels Laurik Hørløvsøn. Hvor længe han ejede den vides ikke, og

man savner ligeledes Oplysninger om de følgende Ejere. Man ved kun, at Nielstrup mod slutningen af Middelalderens ejedes af Johan

Nielstrup.

Moltete til Baddal og Torbenfeld.

1392 gik Nielstrup over til Peder Wassse, der 1403 efterlod den til sin Søn Røbner Tyge

Wassse, hvis Datter Maren bed sit Giftermaal 1413 bragte den til Ove Lunge, der bryste sig af, at han kunde føre "Adel-

skab tilbage til Palnatok og Skjaln Hvide. Efter Ove Lunge tilfaldt Gaarden hans Datter Sidse Lunge, der var gift med Torbern Wilde. Ved hans

Død gik Nielstrup tredje Gang i Træk i Arv til en Datter, nemlig Inger Wilde, der ægtede Johan Dye, Medlem af Rigets Raad. I denne Familie blev Gaarden nu i omtrent 100 Aar.

Johan Dye nyopførte Nielstrup med Taarn og Vægtgang og forsynede den med dobbelte Grave, hvoraf en væsentlig Del endnu findes; Bygningerne er derimod for længst brændte eller nedbrudte.

Efter Johan Dyess Død (vistnok 1498) gik Gaarden i Arv til Sønnen Johan Dye den yngre, der var gift med Mette Wøye, en Datter af Mogens Wøye til Skrenterup (Hårdenberg). De havde 12 Børn, deriblandt den senere faa berømte Stats- og Finansmand Peder Dye, som er født paa Nielstrup 1520. Under Grevens Fejde i 1543 blev Gaarden angrebet af de oprørske lollandske Bønder. Johan Dye beredte sig til et kraftigt Forsvar og forsøgte samtidig at bestille Bøndernes Ansø-

tere; det lykkedes, men Fortæderiet blev opdaget, Ansøerne dræbt og Angrebet paa Gaarden optaget med fornøjet Kraft. Under Kampen vilde Johan Dge affyre en af Taarnets Feltkanoner mod Angriberne; men Kanonen sprang og saarede ham saa alvorligt, at han døde Juleaften 1534.

Nielstrup gif derefter i Arv til Sønnen Albert Dge, der var Lehnsmænd paa Kalkholm og Forstander for Herlufsholm Skifte. Han havde ligesom Broderen Peter rejst meget i Udlandet og var en dygtig og kundskabsrig Mand. Han var gift med Sidse Urne; men Egteløst havde 3 Børn, døde han dog som sidste Mand af Slægten 1577 og gif Adelsbaabret med sig i Graven. Enken ægtede Frederik Hobe, men ogsaa dette hendes Egteløb var barnløst og Nielstrup gif derefter over til Albert Dges Søstersøn, Johan Barnekow, en Broder til den berømte Christian Barnekow.

Med Johan Barnekows Død gif Nielstrup i Arv til Datteren Sophie Barnekow, der var gift med Eiler Gildenstjerne. De havde ingen Børn

og efter deres Død folgte Arvingerne Gaarden til Rigskansler Christoffer Urne til Nasmærke (Kramhønborg), der senere blev Stattholder i Norge. Hans Søn Kammerjunker Christian Urne folgte 1664 baade Nielstrup og Nasmærke til Stiftamtmand Cornelius Verche og traf sig tilbage til sin Ejendom Søgaard paa Fyn, hvor han levede tilbage trukket til sin Død 1669.

Cornelius Verche havde 1659 været Danmarks Gesandt hos Philip den Fjerde af Spanien. Efter sin Hjemkomst blev han Stats- og Stancelliraad og senere Amtmand over Volland-Falster. 1674 lod han den forfaldne Vaabensted Kirke istandsætte, nedrev dens skønlige Trætaarn og opførte i Stedet et Stentaarn. Stenene købte han fra det nedrevne Maribo Kloster. Hans Regnskaber udviser, at der blev købt 160,000 Sten, som kostede 5 Sletdaler pr. 1000 at udbringe og renhugge. En stor Del af disse Sten anvendte han til Ombygning af Herlufsholm paa Nielstrup; men ogsaa denne Bygning er forlængst forsvunden. 3 andre Hensender oprede han ligeledes en Del paa Godset og afrundede blandt andet Fortønderne ved Køb og Mageffiske.

Cornelius Verche, der var gift med Christine Friis, efterlod ved sin Død 1681 Nielstrup til sin Søn, Statsraad Christian Verche, der tillige købte Engestofte, Nasmærke gif derimod i Arv til Datteren Søster Verche. Christian Verche var en baade rig og kundskabsrig Mand; han stænkede 1693 en Skole til Vaabensted Kirke; men stort andet berettes der heller ikke om ham. Han var to Gange gift og hans anden Hustru Sophie Ulrika v. Reichow overlevede ham. Nielstrup gif over til Sønnen Cornelius Johan Verche, medens Enken gif Engestofte. Der var det mærkelige ved hende, at hun paa en Gang var Moder og Svigerinde til den nys nævnte Søn af Mandens første Egteløb, Cornelius Johan Verche, som var gift med hendes Halvsøster. Den af Bedstefaderen samlede Formue var imidlertid bleven forødt, og 1732 blev Cornelius Verche nødt til at sælge Nielstrup til Commerceraad Jacob Flindt i Nysted for 33,000 Rigsdaler Courant; det samlede Hartkorn udgjorde 409 Tdr. (Hovedgaarden 64 og Vondergodset 345) og endda gif det 3 Tiender med i Købet. Verche boede derefter i Søskøbing, hvor han

døde 1746. Baade han og hans Hustru blev begravet i Vaabensted Kirke.

Jacob Flindt nedstammede fra en gammel Kjøbmænds Slægt. Hans Fader var gift med Anne Bergenhagen, som efterhaanden havde været gift med 4 Kjøbmænd i Nykøbing og endda døde som Enke. Hun havde over 150 Børn, Børnebørn og Børnebørnsbørn; de fleste af dem bar hun selv til Døden, og de fleste af dem fulgte hende til Begravelse i Graven. - Jacob Flindt var først gift med en „Grevedatter“, d. v. s. en Datter af Jorpagter Greve paa Sørbøholm. Hans anden Kone var en Datter af Præsten og Skriveren Erik Frederiksen Monrad i Thorsby. Commerceraad Flindt samlede sig en betydelig Formue, dels ved sin udmærkede Bestyrelse af Godset, dels ved Jorpagtningen af Consumptions- og Jorhueffatten paa Volland. Han døde 1750 og efterlod Nielstrup til sin Søn, Landsdommer Henrik Flindt; der blev adlet under Navnet de Flindt. Han boede før Faderens Død paa Aggerup, som den Gang hørte under Nielstrup. Og saa Henrik Flindt var to Gange gift, første Gang med en Datter af Stat-

Skriver Peder Miis i Nysted, anden Gang med Comtesse Frederikke Christiane Hold fra Drebbhgaard. Han var velvillig og human mod Bønderne og indførte mange For-

bedringer paa Godset, ligesom han ogsaa anlagde en smuk Have ved Nielstrup med en Mængde Frugttræer. Efter hans Død gif Gaarden i Arv til Sønnen, Ritmejer og Jagt-

junker Chr. de Flindt, der 1798 folgte Godset for 116,000 Rigsdaler til Grev E. S. A. Hardenberg-Meventlow, som indlemmede det i Grevskabet Hardenberg.

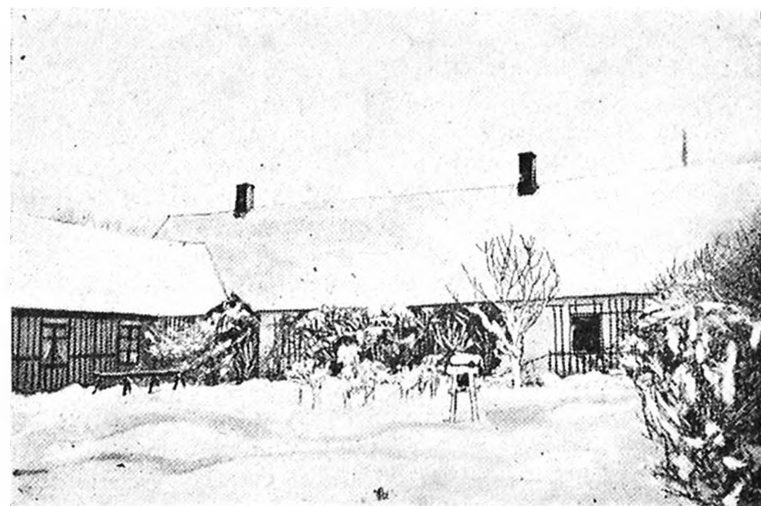
Til Nielstrup hørte den Gang tilige Hæstegaarden Stenstrup og Arbejstegaarden Trudstolpe. Nielstrups Historie falder derefter sammen med Hardenbergs.

Gottesgabe.

Gottesgabe i Rappelt Sogn, har et Areal af 285 Tdr. Ld. Ager, 70 Tdr. Ld. Eng, 18 Tdr. Ld. Sandstrækninger paa Albue, samt 27 Tdr. Ld. Stov. Befællingen bestaar af 90 Malkølver, 40 Eitr. Ung kreaturer og 19 Hejre. Mælken leveres til Lilliye Andelsmejeri. Jorden drives i følgende 6 Skifter: 1) benyttet Brak, 2) Hvede, 3) Røer, 4) Vha, 5) Havre, 6) Kløver.

Jorden har tidligere været drevet i 7 Skifter, men nu drives det ene Skifte, 40 Tdr. Ld., med Lucerne og Hundegræs til Fæ-

Gottesgade er oprettet 1723 af Frederik den Fjerde; han bandede Hovedgaarden af Landsbyen Knuddeby 9 Gaarde paa tilfammen 42 Tdr. Hartkorn og

Gottesgade i Vinterfrud, set fra Haven.

lagde dernæst 252 Tunder Hartkorn under Hovedgaarden. Det saaledes oprettede Gods bort-

teri. Den lykkelige Vinder blev Døsteren Major E. S. v. Ploeg, hvem kongen halvt om halvt havde tvunget til at tage 15 Lodder, blandt disse var ogsaa Nr. 375 og herpaa blev Godset vundet.

Major Ploeg gav Godset Navnet Gottesgade og levede her til sin Død. Nogen from Sjæl var han — trods Gaardens Navn — ikke; han udpinte Bønderne, det han kunde, og satte oberalt, hvor det lod sig gøre, Maalen i Kettens Sted. Derfor fandt han, beretter Sagnet blandt Almuen, ikke heller No i Graven; men gif igen hver Nat, huserede slemt paa Gaarden og rædslog baade Dyr og vefarrende Folk i Omegnen. Tilfaldt blev det saa galt, at man maatte

have Præsten til at tage sig af Sagen; han mødte en Nat Spøggelset i Gottesgabes Have, tog Kampen op med det og manede det ned paa Stedet, hvorefter der blev flaaet en forfærdelig Egepæl i Jorden. Denne Pæl stod endnu henimod Midten af det forrige Aarhundrede i Haven som et Minde om Spøggelsets Nedmaning.

Major v. Møz Enke solgte 1755 Gottesgabe til Grevinde Jde Margrethe Reventlow, der lagde den sammen med Aud-

bjerggaard og Fredsholm og deraf oprettede et Gods til en af sine Sønner.

1818 købte Forvalterne Dons og Neergaard Godsjet, bortsolgte saavel ved Gottesgabe som ved de andre Gaarde alt Vændergodset og afhændede derefter atter Hovedgaardene med god Fortjeneste. Gottesgabe solgtes 1819 til Krigsraad Sørensen for 52,000 Rigsdaler. Han døde saa Aar efter og Enken solgte saa 1826 Gaarden til Hr. Wolmadsen; dennes

So solgte 1841 Gottesgabe til Major Kaszmus Clausen, der tidligere havde ejet baade Fredesdalsdal og Nakkov Ladegaard, hvortil henvises.

Kasmus Clausen solgte 1855 Gaarden for 105,000 Rigsdaler til V. Tesdorpf, der 1867 afhændede den til Grev Friis, Juelinge, som atter 1871 solgte Gaarden til Stammeraad H. H. Jensen.

Jensen beholdt Gottesgabe til 1885, da han solgte den til Land-

brugskandidat V. Dallcrup for 265,000 Kr.; men allerede Aar efter blev Gaarden stillet tiluktion og Proprietær C. Müller købte den da for 168,200 Kr. I 1912 solgte Müller Gaarden til Proprietær Olsen for 302,000 Kr. Overtagelsen sker dog ikke før Aar 1913.

Stuehuset paa Gottesgabe og som Huset biser lidet anseelig og Udbygningerne er ligeledes gamle og lidet tidsfærende.

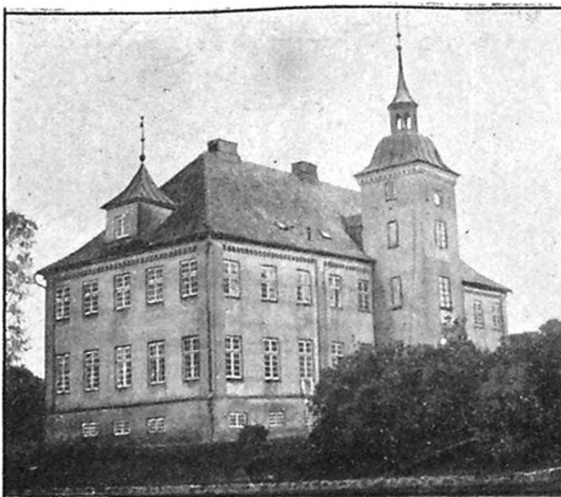
Kjærstrup.

Kjærstrup i Buglse Sogn har 495 Idr. Pd. Ager, 25 Idr. Pd. Eng, 253 Idr. Pd. Skov og 12 Idr. Pd. Sø. Befæstningen bestaar af 40 Heste, 200 Jorsheste og 50 Str. Spdræt. Jorderne er inddelt efter 8-Marksdrift, nemlig: 1) Hede, 2) Kær, 3) Byg, 4) Kløver, 5) Sø, 6) Kær, 7) Byg og 8) Staldføder. Mælken leveres til „Trifolium“ i Maribo.

Kjærstrup er en meget gammel Gaard, den skal være omtalt allerede 1158; men først et Par Hundrede Aar senere forekommer der paalidelige Oplysninger. Oprindeligt har Gaarden ligget i den gamle Dyrehave, hvor man endnu finder Voldrester og Kampstensfundamenterne af et Taarn. Hvornaar Gaarden er fjættet til sin nuværende Plads vides ikke, men den Hovedbygning, der nu staar og som er opført 1765, hviler paa en tidligere, antagelig firfløjet Bygnings Grundmur, der strækker sig langt ud under Gaardspladsen. Kælderhvel-

vingernes Form og Tykkelse vidner om en betydelig Alder. Ogsaa Vorgen Nr. 2 har været befæstet. Rejster af Voldene kan endnu paa-

ter, er Anders Sjundefsen (Mulle), der 1368 nævnes som Parthaber i det under Nalholm omtalte Forlig mellem de holsten-

Kjærstrup.

vises, og de dybe, brede Grave ligger fremdeles som en smuk strans om Gaarden.

Den første Ejer af Kjærstrup, som findes omtalt i de gamle Dokumen-

ter, er Anders Sjundefsen (Mulle), der 1368 nævnes som Parthaber i det under Nalholm omtalte Forlig mellem de holsten-

ter, er Anders Sjundefsen (Mulle), der 1368 nævnes som Parthaber i det under Nalholm omtalte Forlig mellem de holsten-

sted og en i Glostrup. Han døde 1390 og Kjærstrup gik derefter over til hans Søn Axel Anderssen, som folgte en Trediedel af Gaard og Gods til Jver Bryske. I Erik af Pommerns Tid blev denne Trediedel ved Dom tillagt Henrik Staberflov Gøye, men Axel Anderssens Søn, Oluf Axelsen hindrede med Magt Staberflov i at tage sin Part i Besiddelse, og den 28. Juni 1443 blev der i den Anledning foretaget Retstæmning i København i Kong Christoffers Nærværelse. Dommen gik Oluf Axelsen imod, og Staberflov blev sat i Besiddelse af sin Part. Senere gik Gaarden helt i Arv til den gamle lollandske Slægt Gøye, hvis Navn man finder knyttet til en lang Række lollandske Gaardes Historie. 1459 sad Henrik Staberflov Søn, Anders Staberflov Gøye som Ejendommeherre paa Kjærstrup; han levede endnu 1494. Hans Søn Knud Gøye, der var Landsdommer paa Lolland, arbej-

Gaarden og efterlod den til sin Søn Anders Wøhje, der blandt andet gjorde sig fortjent ved 1531 at grundforbedre Jørgle Kirke. Han døde 1559, og efter at hans Enke Karin Walkendorff i nogle Aar havde haft Hærstrup, gik den i Aar til Sønnen Hennig Wøhje; han døde 1617, men afhændede længe forinden Gaarden — der i omrent 200 Aar havde været i Wøhjernes Eje — til sin Svoger Laurids Wrokkenshus, der døde 1604; hans Enke Karen Skram beholdt Gaarden til sin Død 1615, hvorefter den gik i Aar til Svigersønnen Hans Bogvise, der døde 1624.

Hærstrups næste Ejer var den bekendte Palle Rosenkrands til Skensrup (Gårdenberg); han ejede mange Gaarde og byggede om paa dem alle; paa Hærstrup opførte han 1640 en Lade, som staa endnu, men i de senere Aar er bleven forlængt. Ved Palle Rosenkrands Død 1642 arvede hans Svigersøn, den rige Christen Seel Jørgensen til Wammelstrup, Hærstrup. Han solgte den 1665 til Jomfru Margrethe Frills, Datter af Tomm Frills til Høsfelager.

Jomfru Frills skulde have været gift med en rig Adelsmand og hendes Brudstole var allerode syet og Bryllupsdagen berømmet, da skærsken pludselig forsvandt. Dette gift Jomfru Margrethe saa nær til Herte, at hun hele sit Liv sørgede derover og naaede ham ikke kunde sove om Natten, stod hun op og gik med et Lys i hver Haand gennem Stuerne til Stabel, hvor Brudstolen laa, og foran denne

Parti af Høvskaarden med den gamle Lade.

græd og jamrede hun saa over sin tabte Lykke. Selv efter hendes Død lod denne Sorg, der havde optaget al hendes Tanke i levende Live, hende ikke klo i Graven, og man saa hende derfor ved Natterlid, indhyllet i et hvidt Bevandt, særdes gennem Støttet til Skabsværreket med Brudstolen. Sidste Gang den hvide Dame spillede en Rolle paa Hærstrup var 1853, men derom senere.

Ved Jomfru Frills' Død 1681 blev Hærstrup solgt til Generalmajor Joachim Schack for 10,730 Rigsdaler. Efter hans Død gik Gaarden 1700 i Aar til Sønnen, Major Otto Schack, der døde allerede 1719. Hans Enke solgte 1720 Hærstrup for 22,000 Rigsdaler til Frederik den Fjerde, som af Gaard og Gods oprettede et Mytterdistrikt. Dette blev allerede ophævet 1728 og to

Aar efter solgte kronen Hærstrup for 23,241 Rigsdaler til Geheimeraadinde Emerentia Raben, der overlod den til sin Svigersøn, Generalmajor Niels Rosenkrands Schack paa Vellingesø af, at Familien Raben skulde have Forløbsret til Gaarden for samme Pris, hvis Schack ingen Vorn fik med sin første Hustru, Sofie Raben. Ifølge denne Overenskomst gik Hærstrup efter Schacks Død 1731

over til Geheimeraad, Stiftsamtmand Fr. Raben, der 1765 gjorde den nuværende Hovedbygning; indflyttede den blandt andet flere kostbare, endnu tilstedeværende Gobeliner fra det i 1763 nedrevne Nykøbing Slot; herfra kommer saa Stentrappen, der fører ned til Terræsen foran Slotsgraven.

Hærstrup var nu i over 100 Aar i Familien Rabens Besiddelse. Den sidste Raben, der ejede den, var Frederik Raben, som giftede sig med Eleonora, der døde 1788; hans Enke Emerentia Rosenkrands beholdt Gaarden til sin Død 1843; hendes Søster og eneste Udsørgning døde 1810 og efter Moderens Død opstod Process mellem Familierne Rosenkrands om, hvem af dem der skulde have Hærstrup. Processen rettedes i Sagen den 10. Oktober 1850 og tilkendte Rosenkrands Hærstrup med tilhørende bygninger Gaarden med tilhørende visse Forpligtelser til Familien Rosenkrands. En anden søster af Hærstrup blev paadømt til Højesteret den 1. November 1852. Hæder af de samme Arvinger offentlig Auktion 1852. Den blev købt af Lehnsgreve Carl Knuth, Kammerraad i Berlin.

fen med flere for 275,000 Rigsdaler. Efter at have bortsolgt Vændergodset, der den Gang udgjorde 346 Tdr. Hartkorn, folgte Interessesentskabet Juleaften 1853 Hærstrup til Jægermester P. Friderichsen for 158,000 Rigsdaler.

Medens Interessesentskabet ejede Gaarden, foreskaldt den før nævnte Epifode med „den hvide Dame“. Kammeraad Peterfen havde en Aften nogle Bemærkninger til Rhomben paa Hærstrup. Der blev spist og drukket godt, og Kortene og Toldhyerne blev blandet saa til, at det blev

langt ud paa Natten. Kammeraad Peterfens Husholderske var imidlertid blevet ked af at sidde oppe for at opvarte Herrerne, og da man netop samme Aften havde opstillet Sagnet om den hvide Dame, fik hun en Ide. Hun slog et hvidt, folderigt Bevandt om sig, smucte noget Mel i Ansigtet, tog et lændt Lys i hver Haand og gik derefter stiv som en Statue ind gennem Stuen, hvor de, maaske lidt ontagede Herrer sad. De stirrede stræflagne paa „Gensærbet“, og da Husholderfken — ved en behændig

Mansbre med Døren til et stort Skab, som stod ved Siden af Udgangsdøren — gav det Udseende af, at hun forsvandt i Skabet, var Herrerne fuldt overtydede om Gensærbets] overnaturlige Oprindelse. Da de lidt efter noget notende undersøgte Skabet og fandt dette tomt, brød de op med det samme. Næste Dag flyttede Kammeraad Peterfen sin Seng ned i Domestikkerstøjen. Han havde faaet nok af at ligge i Spøgelseshuset.

— Da Jægermester Friderichsen købte Hærstrup, havde Hovedbygning

gen 3 kobberbællede Spir, et paa Hovedfacaden og et paa hver af Gablene. Spiritet paa Hovedfacaden havde lidt en Del, og det blev derfor 1868 erstattet med det nuværende Taarn med Kuppel og Spir.

Til Hærstrup hører en særdeles smuk Have med mange sjældne Træer samt en Mindestøtte over Jægermester Friderichsen, der døde 1902 og efterlod Gaarden i udmærket Stand til den nuværende Besidder, Godsejer M. W. Friderichsen.

Havlykkegaard.

Havlykkegaard, der hører under Grevskabet Knuthenborg og er beliggende i Vandholm Sogn, har et Areal af 384 Tdr. Ld. Ager. Besejningen bestaar af 110 Malteboer, 20 Ungtreaturer, 20 Kalve, 10 Par Arbejdsheste, 12 Plagge og Føl og 125 Svin. Mælken leveres til „Trifolium“. Jorden drives i 8 Marks Drift med følgende Skifter: 1) Hvede, 2) Roer, 3) Bønn, 4) ½ Ro-

er og ½ Vælgfød, 5) Bønn, 6) Kløver, 7) Havre og 8) Brøl.

Havlykkegaard, eller som den tidligere hed Havelykkegaard, har en Gang i Tiden været en stærk Borg med Volde og Grave, hvoraf endnu findes Restes. Omkring 1480 bestod Havlykke af flere Gaarde, hvorefter Sten Pedersen og Søsteren Fru Bente Peders-

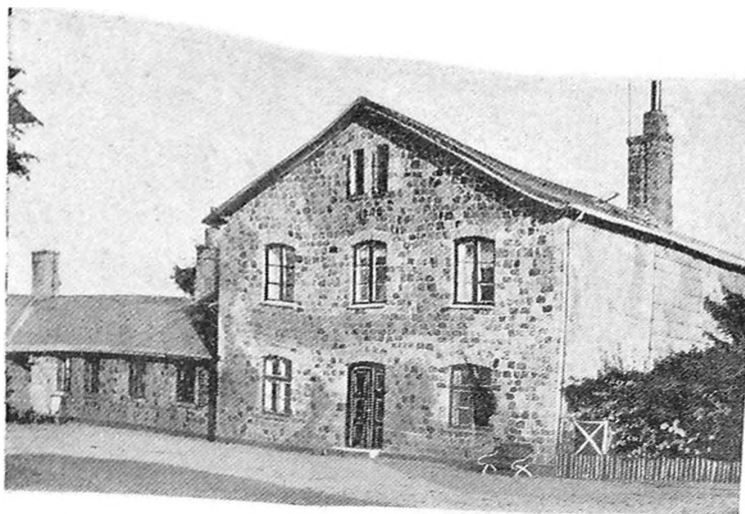
datter ejede Heren sin. Sagnet fortæller, at deres Fader skød sin Fru ihjel i Østste Kirke netop som de var paa Vej op til Madvarbordet; for denne Misgerning maatte han bøde med Livet. Fru Bente forærede 1493 sin Gaard til Maribo Kloster, og Sten Pedersen fulgte sin til Eskild Gøye og fæstede den bagefter af ham, end-

nu 1518 sad han som Fæster under Mogens Gøye. Fæstet gik forøvrigt gennem flere Generationer i Arv til Sten Pedersens Efterkommere, der saaledes afgiver et af de sjældne Eksempler paa at Adelslægter er gaaet over i Bondestanden.

Havlykkegaard forblev i Gøynes Besiddelse i omtrent 100 Aar.

1593 samlede Landsdommer Vage Beck ved Støb og Mageskifte med Kronen og Maribo Kloster de forskellige Gaarde i Habelykke og slog dem sammen til en Hovedgaard. Antagelig er det da ham, der har bygget den ovennævnte Borg. Vage Beck døde 1607 og Gaarden gik saa i Arv til Svigersønnen Eriik Bilde, som lagde endnu mere Bøndergods under den og jævne de sidste Resten af Habelykke By.

Eriik Bilde's Søn Lave Bilde, der arbejdede Gaarden efter Faaderen, gjorde sig bekendt ved at gifte sig med sin Tjenestepige, en i de Tider ukendt Mesalliance. Han var først gift med Pernille Marsvin og da hun døde giftede han sig med Tjenestepigen Dorthe Schaw. Lave Bilde døde

Habelykkegaard.

1675 og Enken sad derefter i over 20 Aar som Ejer af Gaarden; men det var Synd at sige, at hun mindedes sin Fortid; thi hun var værre mod Tjenestefolkene end nogen anden og blev derfor almin-

delig forhadet. Følgelig lod Sønnen hende ikke have Ro i Graven, men lod hende spæge paa Gaarden om Natten, og mange var der, der ved Midnatstid mente at have set „Sjalledorthe“ liste rundt med sine Nøgler for at passe paa at Tjenestefolkene ikke ved Nattetid stillede deres Sult.

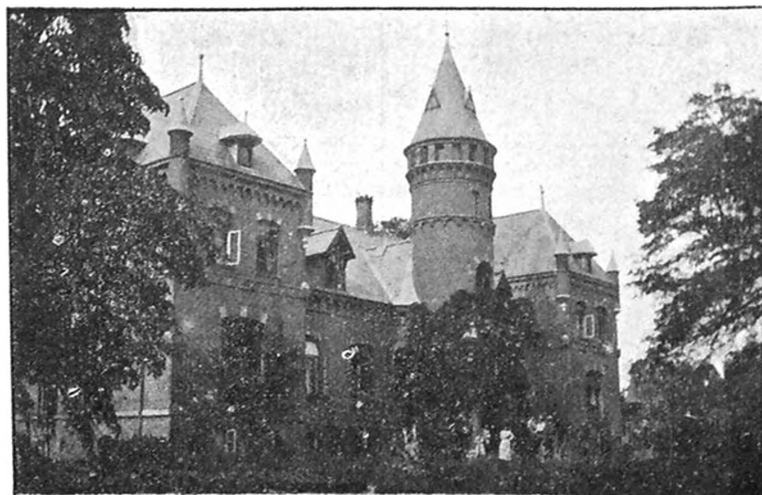
Efter Lave Bilde's Død forfaldt Bygningerne paa Habelykkegaard aldeles, og da hans Søn Eriik Bilde efter Stedmoderens Død 1698 folgte Gaarden til Søster Verche, var den stolte Hovedbygning med sit 5 Vøfter høje Taarn saa forfalden, at den ikke stod til at redden. Søster Verche indlemmede Habelykke i Grebflabet Amtshøvdørg og dens Historie falder derefter sammen med dennes.

Gammelgaard.

Gammelgaard, der ligger i Nyde Sogn, har et Tiliggende af 650 Tdr. Ld. Ager og 350 Tdr. Ld. Skov. Have og Park udgør 30 Tdr. Ld. Befættningen bestaar af 32 Arbejdsheste, en halv Snes Plagge, ca. 200 Støer og 90 Stkr. Opdræt, heri medregnet en Ferskflamme paa en Snes Indbidder. Mælken sælges til Trøskum i Maribo, og der er derfor intet Evinehold af Beshvning, hvorimod Gaarden har Park i det i Forbindelse med Trifolium staaende Evincederi. Gaarden drives i dobbelt 6-Martsdrift med følgende Tædifikter: 1) Vra, 2) Hvede, 3) Roer, 4) Byg, 5) Kløver, 6) Grønjordshavre, 7) Roer, 8) Byg, 9) Roer, 10) Byg, 11) Kriehavre og 12) Byg. Sultferrocarealet er 135 Tdr. Land, Føderarealet 25 Tdr. Ld.; der er Roespør over hele Ejendommen.

Gammelgaard er oprettet af Landsbyen Gammelby — der laa bag Nyde Kirke — og af en større Gaard, hvis Hovedbygning har ligget i Gammelgaards Skove paa

nordre Side af Jernbanen. Bygningerne har antagelig været Vindingsværk paa en stærk Kampstensfættning; Resterne af denne er op-

Gammelgaard.

taget af Gaardens nuværende Ejer. Endnu findes paa det gamle Borgsted Minder om Gravene i Form af en langagtig, bundløs Sump. Gammelgaard var først i Fami-

lien Vasspøhds Eje, men gik i 1590 over til Claus Jakobsen Mølling, der var gift med Margrethe Lauridsdatter Vasspøh.

Senere erhvervedes Gammelgaard af hendes Søster søn, Laurids Grubbe, der vistnok var den, som flyttede Gaarden til dens nuværende Sted; i al Fald berettes

det, at han nyopbyggede Gaarden. Den blev anlagt paa en Holm i en Mose og omgivet med to Rækker brede Grave, saaledes at selve Gaarden laa bag den inderste Grav. Pladsen mellem de to Grave var beregnet til under et Angreb at give Plads for Støeg og andre Ejendele og til dens Beskyttelse var der indenfor den yderste Grav rejst stærke Palisader. Gaarden bestod af en tresøjle Bygning med Borgplads i Midten; en stærk Vindbro med Taarn dannede Indgangen til Gaarden.

Laurids Grubbe døde 1639 og Gammelgaard gik derefter i Arv til hans Søn Erik Grubbe, der desuden ejede Tjele og Vingegaard i Jylland og var Lehnsmænd over Aarhus Amt. Samme Erik Grubbe var en gudsforgaet Strop, der førte et vildt Leben og udfugede sine Bønder paa det strækkeligste, saa Gammelgaards Fæstegaarde var de mest udpinte og forfaldne i lang Omkreds. Sagnet

beretter følgende Træk om ham: Han havde forelsket sig i Aarhusbiskopen Martinii Lællis Datter og begærede hende til Ægte, men Biskopen viste ham Vinterbejen og gav Datteren til en Præst. Erik Grubbe hævnede sig ved at udsprede det Rygte, at Svigersømmen, Præsten, havde haft ubliv Dmgang med Bispinden, og han fik endog Klokkeren Hans Skoning til at sige, at han havde iagtaget dette Forhold fra Kirkeetaarnet. Biskpen døde af Græmmelse og Harme herover; men da det nok særlig var Bispinden, som var Skyld i, at Erik Grubbe havde faaet en Skurv, var han ikke tilfreds med denne Hævn, men fik rejst Bestyldning mod Bispinden for at have forhelset sin Mand; hun blev dog frikendt af Mangel paa Bevis. Senere ramte den reisfærdige Straf de Skyldige. Klokkeren styrkede ned i Kirkeetaarnet og knækkede Halsen, og Erik Grubbe blev straffet gennem sine Børns triste Skæbne. Han giftede sig med Mareren Iversdatter Junil og fik med hende 4 Sønner og 2 Døtre. Sønnerne døde alle i en meget ung Alder, og Døtrene gif det meget ilde. Den ældste blev gift med Statsraad Arnfeldt til Nygaard, der var en meget berømt Person, som pin-

le og plagede Konen og laa i Spektakler og Proces med Alberdens Mennesker; tilsidt satte han alle sine Gjendele over Styr og døde arm og ussel. Den anden Datter var den belendte Marie Grubbe, hvis Skæbne J. P. Jacobsen har skildret i en Bog, der bærer hendes Navn. Hun var først gift med Frederik den Tredies næste Søn, Ulrik Frederik Gyldeuløve, der var Statholder i Norge. Dette Ægteskab blev ophævet og Frederik fik hende derefter 1682 gift med Palle Dyre til Sindingsgaard, der fik Gammelgaard med i Købet. Gaarden beholdt han, men Konen fik han kun Stam af. Hun indledede et Forhold til sin Kuff, og løb tilsidt bort med ham. De flakkede rundt og døde meget ondt o; havnede tilsidt som Færgesolk i Vorrhuset ved Grønsund. Hendes Mand blev senere dømt til Slaveri paa Bremerholm, fordi han under et Slagsmaal havde slaaget en Skipper ihjel, og Marie Grubbe sad saa alene tilbage i Færgehuset og besørgede selv Færgeriet. Her traf Urbvig Holberg hende og omtalte kortelig hendes mærkelige Skæbne i et af sine Skrifter. Hun døde 1718 i stor Elendighed.

Palle Dyre folgte, vistnok 1696,

Gammelgaard til Oberst Frederik v. Lüchow, der døde 1710. Han berømmes fordi han smykkede de under Godset hørende Kirker, især Kyde, med nye Stole og Pulpitur. Hans Enke Dorothea Magdalena v. Harsstalt fra Berriggard overtog derefter Gammelgaard, men havde paa Grund af en flot Husførelse og mange Børn ondt ved at klare sig. Hun blev dog hengende ved Gaarden indtil 1733, da hun blev nødt til at sælge den for 36,000 Rigsdaler til Schoubynacht H. Brandt, der havde ejet først Pederstrop og senere Søllestedgaard. Han døde i vanskelige økonomiske Raar 1736. Raar efter blev Gammelgaard solgt ved Auktion til Geheimeraad C. v. Støden for 24,000 Rigsdaler. Støden var en indvandret fattig Høllænder, der fik Ansættelse ved Hoffet som Sekretær og senere blev gift med den rige Høstleverandør Vossams Datter og derefter udmævnt til Geheimeraad. Ved sin Død 1755 testamenterede han efter sin Kones Ønske Gammelgaard til Grev Adam Gottlieb Moltke. Han havde som indvandret Mecklenburger faaet Plads som Page hos Kronprinsen, den senere Frede-

rik den Femte, der som Kong overøste ham med Kresbevisninger og Jordegods, saa at han ved sin Død efterlod sig 12 store Godser. Hvorfor netop Moltke, da havde saa meget i Forvejen, skulde have Gammelgaard er ikke godt at vide; men meget tyder paa, at Gaarden var en Del forgældet, saa Gaven næppe var saa overmaade stor. Moltke var forøvrigt en udmærket Godsejer, der gerne hvede en Haandsræfning til Foll, som fortjente at hjælpes. Medens han ejede Gaarden blev Vindebroen 1774 nedrevet, de yderste Stæde jævnedes, og en Del af de andre omdannede til Karpedamme. End videre blev de to af Gaardens Fløje sløffede, Midterfløjen, da dannede Hovedbygningen, blev nyopført og nye Avlsbygninger byggede paa den nuværende Avlsgaardens Plads.

Adam Moltke overdrog 1779 Gammelgaard til sin Søn Grev J. G. Moltke, som 3 Aar efter folgte den for 75,000 Rigsdaler til Kommandørkaptein C. Schmit. 3 Aar efter skiftede Gaarden atter Ejer, idet Schmit 1786 folgte den for 63,000 Rigsdaler til Stiftammand C. W. v. Muntze Morgenstierne. Han tog 1800

Initiativet til Erettelsen af Maribo Amts økonomiske Selskab, som nævnte Aar stiftedes ved et Møde paa Gammelgaard med Minthe Morgenstierne som Formand. Mærkeligt nok var Ejeren af Gammelgaard ligeledes Formand i 1909, da Selskabet fejrede sit 100-Aars Jubilæum.

Minthe Morgenstierne udskilte en Del af Gammelgaards Jorder og oprettede 1804 en ny Gaard, der efter ham fik Navnet Wilhelmshøj. Endvidere opførte han i den ved Gaarden liggende Lind et Kapel, hvor han efter sin Død 1811 blev begravet. I Midten af forrige Aarhundrede blev Kapellet nedrevet og Skifterne nedsatte paa Kirkegaarden.

Minthe Morgenstiernes Enke solgte 1813 Gammelgaard til Generalrigskommissær H. C. Alstrup for den ubyre Sum af 838,000 Rigsdaler. Alstrup bortsolgte en stor Del af Bøndergodset og des-

uden Wilhelmshøj. Sidstnævnte Gaard blev 1816 købt for 40,000 Rigsdaler af Herman Daniel Sehnisen, en Søn af Kammerraad Sehnisen paa Ellingsø.

Alstrup kunde alligevel ikke klare sig; han gik fra Gammelgaard som en ruineret Mand, og 1819 solgte

Parti af Gammelgaard Hovgaard.

den 20 Gaarden for 125,000 Rigsdaler til Kammerjunker C. F. Benzon. Heller ikke han kunde klare sig i de daarligere Tider, og Gammelgaard overtoges da 1825 af Statskassen, som havde den i 12 Aar og først 1837 afhændede den til Høfteneren H. E. Trum-

mer. Han havde Gaarden indtil 1854, da han solgte den for 215,000 Rigsdaler til Justitsraad H. Meinel, der atter 1884 solgte den for 650,000 Kr. til den nuværende Ejer, Højjermeester A. Kronow.

Den 8. April 1884, 8 Dage efter at Kronow havde købt Gaarden,

erandre den gamle enetages Hovedbygning, og den nuværende smukke Bygning blev da opført; en Del af dens Fundament er den gamle stampstens Grundmur, hvori man endnu finder Høngehullernes Jærnbøiler, hvortil Ugeringsmænd eller opvælsige Bønder blev lænke-

de. I Forstuen hænger Laurids Grubbes og hans Hustrus Portrætter og deres Børnskjolde. Blandt Ejerenes mange Malerier findes ogsaa Marstrand's bekendte Billede: Arentie ved Johannes Ewalds Dødsleje.

Den nuværende Ejer har ofret meget paa Parken, der er bleven udsidet betydeligt ved Inddragning og Replantning af hidtil sumpede og værdløse Arealer. I Haven findes en kæmpemæssig Lind, som man kalder Laurids Grubbes Lind, og som man påastaar skal være plantet af ham. Den ene af de gamle Grave, der pryder Haven, er ualmindelig dyb og vandrig. I det frygtelige Torkens Aar 1858 var den i lang Omkreds det eneste Vandingssted, og man fortæller, at selv kræget fra Ellingsøgaards Marker maatte trækkes den lange Vej derhen, hvorfor den ogsaa den Dag i Dag beneævnes Ellingsøstanal.

Wilhelmshøj.

Wilhelmshøj har et Tilfældigt af 450 Tdr. Ld. Ager. Besætningen bestaar af 34 Heste, ca. 100 Maltekøer, 50 Estr. Opdræt på 15 Griseføer. Jorderne er delt i 9 Skifter, hvorefter det ene dels er udlagt med Lucerne, dels dyrkes med Staldføder; for de øvrige 8 Marker er Sædskiftet følgende: 1) Ager, 2) Hvede, 3) Ager, 4) Byg, 5) Ager, 6) Bøge, 7) Skov og 8) Hede. — Sædskiftearealet er 110 Tdr. Ld. Mælken leveres til „Trijolium“, og der jedes af den Grund ikke Spin på Gaarden, men derimod på den fælles Høstald i Maribo.

Wilhelmshøj er udstykket fra Gammelgaardens Jorder. Der har hersket Uenighed om, hvorvidt den oprindeligt har hørt til Gammelgaard eller Østingsøgaard, men de Underføgelser, Udgiøveren har anstillet i Rigsarkivet, har givet til Resultat,

at Gammelgaard er dens Ophav. Som nævnt under Gammelgaard

Wilhelmshøj.

blev den i 1816 solgt til Ager. Schunfen klarede sig ikke godt i de dårlige Aar, der fulgte efter 40,000 Rigsdaler; men den Gang hans køb af Wilhelmshøj og han

hørte der 120 Tdr. Ld. Skov til Gaarden samt ca. 400 Tdr. Ld.

blev efter nogle Aars Forløb nødt til at gaa fra Gaarden. Den stede derefter jævnlig Ejer. I Slutningen af forrige Aarhundrede solgte Proprietær Petersen (senere Dorstegaard) al Stoven fra Gaarden og fulgte derefter 1897 denne Proprietær N. Zierzen for 200,000 Kr. Hr. Zierzen har forbedret Gaarden betydeligt, forøget Agerjorden ved Indkøb af 46 Tdr. Ld., og forøget den kun 1 Tdr. Ld. store Høve med et Parkanlæg på 19 Tdr. Ld., der nu er i markedet Opvæst. Endvidere har han opført en Høstald, den første på Egnet.

Ved Hjælp af disse Høstald bærter er man som betændt Stand til at løfte hele Sædskifte af på en Gang og anbringe det i Laden.

Berritsgaard.

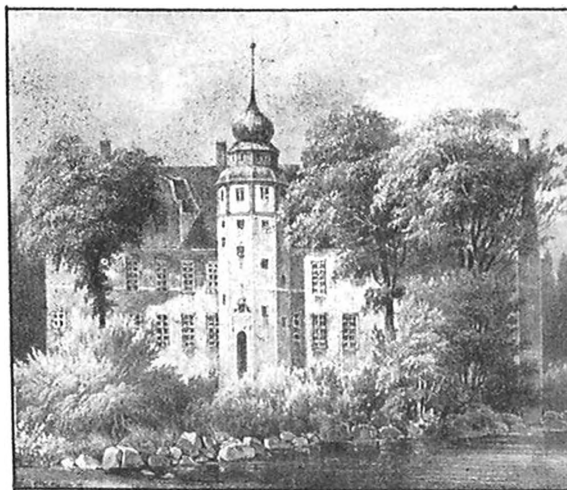
Berritsgaard, der ligger i Laars Sogn, ca. ½ Mil fra Salskøbing, har 650 Tdr. Ld., deraf 48 Td. Ld. lav Græsningsjord. Besætningen består af 40 Heste, 190 Maltkøer og ca. 100 Stfr. Opdræt. Gaarden drives i 9 Marker med følgende Sædskifte: 1) Grønjordshavre, 2) Roer, 3) Hvede, 4) Havre, 5) Roer 6) Byg, 7) Roer, 8) Byg og 9) Kløver. Mælken leveres til Trifolium i Maribo. Sukkerroerarealet udgør 200 Td. Ld.

Berritsgaard er opstaaet af en Landsby, der nok oprindelig hed Bjaræth, senere Biergitt og til sidst Berrit. Oprindelig bestod Gaarden, ligesom de fleste andre Herregaarde i tidligere Tid, kun af en dobbelt Vøndegaard i Landsbyen, og først 1551 er de sidste Gaarde i Berrit opslugt af Hovedgaarden.

De første nu kendte Ejere var den gamle, men forlængt uddøde Slægt Bøyske — eller Bøyske, Bøyske, Bøyske. 1382 nævnes Markvard Bøyske til Biergitt, og 1397. tilhørte Gaarden

Partvig Bøyske, 1462 nævnes Hans Bøyske, der var Hovedsmand paa Kalkholm, som Ejer; med hans Søner uddøde Slægt

til 1502; han tilstødede dette Mark sin Søster Fru Ingerd Hans datter Bøyske, Gaarden. Hun udkøbte nogle andre Slægt

Berritsgaard.

ten, i al Hald paa Sværdsiden. Berritsgaard tilhørte først Sønnen Eigel Bøyske og efter hans Død en anden Søn Markvard Bøyske, der var stannet i Ros-

ninge og blev saaledes Enejer af Berritsgaard; hendes Kælesølle, Erik Oluffen Blaa, der døde som sidste Mand af denne ældgamle, danske Slægt, ejede Drebygaard,

men ved hans Død maatte Fru Ingerd stifte med Slægtningene, saa hun kun beholdt Halvdelen af Drebygaard, og denne Halvdel folgte hendes Datter senere. Fru Ingerd boede til sin Død i Maribo. Hendes eneste Barn og Arving, Datteren Barbara Eriksdatter Blaa, ægtede Ditto Clausen Hvitfeld til Krumsjrup; de havde 14 Børn, og Arven blev delt saaledes, at Sønnen Christoffer Hvitfeld fik Berritsgaard. Han udmærkede sig i Grevens Tjeneste, blev derefter Rigsraad og Befalingsmand i Trondhjem og var ivrig i Arbejdet for Reformationens Indførelse i Norge og paa Island. Han var gift med Hertsig Trolles Søster, Ollegaard Trolle og havde med hende 4 Døtre og 2 Søner. Medens han ejede Berritsgaard begyndte den langvarige Strid med Kronens og Majestættens Vønder om Retten til Skovhugst i Berrits og Nørhæls Skove. Striden varede i samfulde 200 Aar

og gav ofte Anledning til blodige Fjender, hvorunder snart den ene, snart den anden Paris Fjok til brudte Lemmer eller blev liggende slagne paa Valen.

Christoffer Hvilsfeld døde 1559 og Verriitsgaard tilfaldt da hans myndige Børn, Sønerne Jacob og den senere som Historikskriver berømte og fortjenstfulde Arild. Gaarden mageskiftedes senere saaledes, at Jacob Hvilsfeld blev Enejer af Verriitsgaard. Han var gift med den dygtige og godgørende Elisabeth Friis og døde som Kommandant i Trondhjem 1583; hans Lig blev ført til Sagløbing og begravet der. Hans Enke Fru Elisabeth ejede derefter Gaarden først sammen med Arild Hvilsfeld, der havde arvet en Part efter Broderen, og senere, efter Mageskifte med Svogeren, alene. Hun overlevede sin Mand i 48 Aar. Den myndige Frue førte en Mængde Processer, deriblandt — som omtalt under Drebygaard — en meget langvarig om Egenomsretten til Lucemos Eng (Duce Moes Eng). I 1620 — 21 førte hun i Forening med Drebygaards Ejer, en Process mod Borgmester og Raad i Sagløbing, fordi de 1620 havde valgt Anders

Mortensen til Sognepræst. Fru Elisabeth protesterede herimod, idet hun forment, at Verriitsgaard og Drebygaard, — der begge laa under Sagløbing Sogn og udredte det meste til Præstens Underhold — havde Staldsretten jævnsides med Byraadet. Borgmesteren i Sagløbing, den under Drebygaard nævnte Christen Anna, lod sig dog ingenlunde sætte til Vægs af de fornemme Herlæber, men førte Væbts for, at hverken Verriitsgaards eller Drebygaards Ejere nogensinde havde haft med Byens Præstedalg at gøre. Sagen blev tilsidt indanket for kongens Retterting, hvor Byen den 9de Juni 1621 fik sin Staldsret stadfæstet. Til Gengæld fik Fru Elisabeth Med til at lægge Verriitsgaard ind under Taars Sogn, hvorefter Drebygaards Ejere som Følge af denne Strid byggede deres eget Stapel ved Gaarden. Fru Elisabeth fuldførte den af hendes Mand paabegyndte Hovedbygning paa Verriitsgaard, der staar den Dag i Dag. Over Indgangen til Taarnet staar hendes og Mandens Vaaben og Navnetræl samt Værstallet 1586. Gaarden blev samtlidig omgivet med Grave, hvoraf nu kun Ildet er tilbage.

Fru Elisabeth døde 1631 og blev

begravet i Salskøbing ved sin Mand's Side; men deres Vigtighed blev senere flyttet til Majbølle Kirke. Verriitsgaard gik i Arv til Sønnen Henrik Hvilsfeld, der 1644 udmærkede sig ved som Hovedsmand paa Landskrona Slot at forsvare dette mod Svenskerne, der under Anjorsel af Gustav Horn belejrede og angreb det med stor Overmagt. Først da Voldene efter flere Ugers Forløb var omtrent nedsludte faldt Slottet i Svenskernes Hænder. Henrik Hvilsfeld døde 1653 og Verriitsgaard gik da i Arv til Datteren Ollegaard Hvilsfeld, der var gift med den bekendte Magskovmester Joachim Wersdors. Han folgte allerede Mæret efter Gaarden til den tyise Adelsmand Hans Wilhelm v. Harstall, der havde været Staldmester hos Tronsfjogeren, den senere Christian den Femte. Sønnen Christian Ulrich v. Harstall, der arbejdede Verriitsgaard, var gennem Ungdomsvenstabs med Tronsfjogeren blev en af dennes Yndlinge, hvilket senere gav sig Udslag i talrige Forøring. Kong Christian den Femte forærede ham først alt det Kongegods, der laa ind mellem Verriitsgaards Bøndergaarde, ialt 97

Tønder Hartkorn og derefter Andetende af Taars og Vignæs Sogne; endelig fik han Tilladelse til at indtage Bramstoftegaard, Jantstædgaard samt en Del Bøndergods i Tuderød, Kilerup og Taars under Hovedgaardens Frihed, saa denkes Hartkorn forøgedes fra 37 til 66 Tønder. Ved kongens Død 1699 traf Christian Harstall sig tilbage fra Hofset, hvor han havde fungeret som Overstaldmester, og levede de sidste 20 Aar af sit Liv paa Verriitsgaard, hvor han snart blev meget afholdt paa Grund af sin Godgørenhed. Efter hans Død 1719 arbejdede hans to Døtre Gaarden i Forening. Den ældste af dem, Dorothea Magdalene folgte 1724 sin Andel til Svogeren, Generalmajor Johan Christoffer v. Sørby; han døde 1729 og Enken, Sophie Charlotte Harstall, folgte derefter Verriitsgaard til Abraham Lehn for 37,000 Rigsdaler Courant.

Abraham Lehn var Søn af en københavnsk Vinhandler. 1719 døde hans Fader, og Abraham, der da var 18 Aar, arbejdede nu den efter Dattens Forhold udfre Formue af 211,000 Rigsdaler Courant. Straks efter tiltraadte han en 14

Maaneders Udenlandsrejse og blev herunder den uslyldige Marsag til den uheldige Duel, der kostede Tordenskjold Livet. Lehn var nemlig ligesom Tordenskjold kommen i Selskab med Kalkspillerne, og da Lehn opdagede, at hans Medspillere spillede falsk, var det Tordenskjold afstraffede dem med en Tragat Prygal, der saa atter affødte Duellen. — Paa sin Rejse indløbte Lehn en stor Mængde stumtsager, Malerier, Kobberstik, Naturfjældenheder og Bøger, hvoraf en stor Del endnu findes paa Drebygaard.

1725 købte Lehn Højbygaard og Aaret efter Juulsgang og Prierstov, 1729 købte han endelig Verritsgaard, hvor han selv tog Bolig. Han viste sig som en udmærket

Godsbesytter og dygtig Landmand, indførte mange Forbedringer paa Godserne og var blandt andet den første her paa Volland, der dhrlede Klover i større Stil. Han vilde gerne hjælpe Bønderne fremad; men mødte en umaadelig og stadig Modstand i deres Uvidenhed. Naar han f. Eks. gav dem Kloverfrø til at saa i Markerne, kostede de det i Møddingen og morede sig i Stillehed over Godsherren, der forgæves gik og laggede efter de unge Planter paa Markerne. Ogsaa Udflytningen af Bøndergaardene paa begyndte han; men mødte ogsaa her Modstand hos Bønderne. Edegaard var den første, han paa egen Bekostning udflyttede; men Bønderne nedrev om Natten alt det,

Haandværkerne havde opbygget om Dagen, og Lehn maatte sætte Vaag ved Gaarden for overhovedet at saa Arbejdet fuldført. For deres Modstand kvitterede han med sin Stol paa deres Nysgysler; men han blev alligevel træt af stadig at tvinge dem til at modtage Velgerninger og tilfids; led han meget under Mismod og Tungsvind. Han døde i København 1757.

Sønnen Poul Abraham Lehn overtog derefter Verritsgaard, drev den med samme Omfjors og Dygtighed som Faderen, oprettede Teglværker, byggede og udbedrede allevegne og anlagde blandt andet de første ordentlige Veje. 1775 købte han Drebygaard og 1784 oprettede han Baroniet

Guldborgland bestaaende af Drebygaard og Verritsgaard, og fra dette Tidspunkt falder de to Gaardes Historie sammen. Baron Poul Abraham Lehn blev dog boende paa Verritsgaard til sin Død 1804; men derefter blev Drebygaard Baroniets Hovedsæde og Hovedbygningen paa Verritsgaard har senere staaet ubeboet; i 1864 anvendtes den til Lazaret for de danske Soldater.

Foruden Hovedbygningen staaer endnu følgende gamle Bygninger, der er bygget af Poul Abraham Lehn: Laden opført 1787, Staldlængen opført 1804 og Forpagterboligen opført 1783.

Øllingsøe.

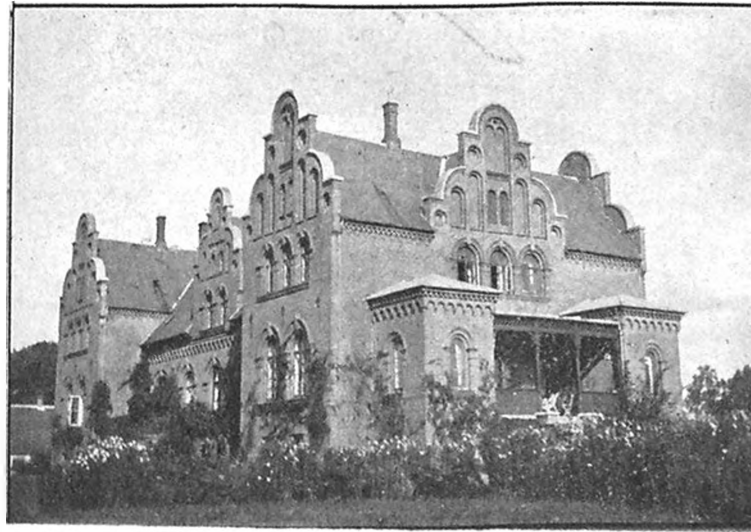
Øllingsøe i Græshave Sogn har 562 Tdr. Vd. Ager, 325 Tdr. Vd. Skov, 15 Tdr. Vd. Husmandslobder og 15 Tdr. Vd. Høe og Part. Befæltningen bestaar af 34 Høje, 4 Klage, 140 Mattetøer og 70 Sitr. Lydræt. Driftsplanen er tveddelt, den høstliggende Jord drives i 6 Skifter, nemlig: 1) Høede, 2) Sukkerroer, 3) Høe, 4) Kløver, 5) Vandsæd og 6) benyttet Væd (Sukkerroer, Kartofler, Grøntsøder). Den lavtliggende Jord drives i 2 Skifter, det ene med Sukkerroer, det andet med Grød. Mælken leveres til Ammede Mejeri.

Øllingsøe er meget gammel, i Oldtiden skal der have staæet et hedenst Alter i en lille Lund, som senere fik Navnet Kamholmen. Oprindelig har Gaarden været en D og endnu før et Par Hundred Aar siden var Afgangen til den hderst besværlig, idet Vejene — om man tør kalde dem saaledes — jævnlig var oversvømmet og der-

for paa de værste Steder belagt med store Søsten.

Oprindelsen til Navnet er ubekendt. I gamle Diplomer staves det

forekommer i ældgamlet Tid Navnet paa en Illugh Tomæfson, der har haft Besiddelse her paa Egnen. — Et Navnet skal læ-

Øllingsøe.

Øllingsøe, Øllingsøe og Øllingshøj; dette er antagelig en Forvanskning af Øllingshøj d. v. s. Øllingshøj og dette kan igen være en Forvanskning af Illughshøj; i al Fald

ses Øllingsøe (ikke sø) er givet, da Stedet jo har dannet en Høj eller D i det omliggende oversvømmede Terræn. Paa en Klokke i Græshave Kirke — skænket i det

16. Aarhundrede af en af Høerene — staves Navnet Øllike (sine for vore andre vendiste Navne i Øllike, Studige, Budige); men, det kan jo være en Fejl fra Klæstøberens Side.

Vaalidelige Oplysninger om Gaarden har man først fra 1393. I det Aar sad Niels Erilsson, Bæbner, som Ejer af Øllingsøe; han efterlod den til sin Enke Syhelfith. Den næste Ejer var Lasse Muus — en Broder til Hovedsmanden Lasse Muus, paa Ribe Slot — de gamle Dokumenter ophjser i al Fald, at han i Aaret 1390 paa Vaaløe Landsting stødte Øllingsøe til Erling Jonson, Bæbner, som skal have erhvervet Gaarden.

Efter Erling Jonsons Død blev opstod der Strid om Arveretten til Gaarden, den tilfaldt nok til Lasse Herluffson, som saa tog den i Besiddelse; men efter maatte romme den, da Erling Stigson først

Dom blev erklæret for rette Arving at være. Slet retfærdig var denne Dom nok ikke. Sagnet vil vide, at Erik Pors førte baade falske Vidner, skrev falske Dokumenter og afledte falsk Ed for at naa sit Maal, og Straffen indhentede ham da ogsaa allerede i levende Live. Han havde under Retsfagen udraaet, at han vilde onske, Janden maatte dreje Halsen om paa ham, hvis han ikke talte sandt. Efter at han var kommet i Besiddelse af Gaarden, vilde han indvinde sig hos de himmelske Magter ved en stor Gabe til Græshave Kirke. Gaven gjorde ham intet Gavn, men Janden, der var blevn fortornt over Trafsalbet, tog Hævn. Da Erik Pors en Silde Aften var fare: vild paa Hellinge Hede og i Arrigslab herover paa kaldte Laade Gud og Janden, kom den Ende og hjalp ham paa ret Vej; men drejede ved Afslæden Halsen halvt om paa ham, saa Erik Pors Resten af sine Dage havde Hovedet stillet saaledes, at Næsen stod i lige Linie med hans venstre Arm. Net længe nød han ikke godt af sine Stelmåstregger; thi han døde allerede 1450, og Almuen, der havde ham af et godt Hjerte formædelt hans Naarhed, Gridfthed og

Ulretærdighed, paastod, at Janden tog ham med Gud og Haar, saa der kun var et tomt Vigelagen og noget Svovl i Skisten.

Erik Pors tilhørte forøvrigt en ældgammel Slægt, omtrent 200 Aar før hans Tid var en af hans Forfædre, Peder Pors, med ved Mordet paa Erik Klipping i Finnerup Vade. Og efter Erik Pors Død sad hans Slægt endnu i 200 Aar som Ejere af Ellingsøe. Hans Starnsstregger er allsaa ikke bleven hævnnet paa Slægten, om end det forlyder, at hans Søn Stig Pors, der arvede Ellingsøe efter ham, hele sit Liv led af en ond Syge; han døde da ogsaa allerede 1462 og efterlod Gaarden til sin Søn Erik Pors, der vel havde arvet Bedstefaderens Navn, men ikke hans stette Egenstaber. Han berømmes nemlig som en dygtig Mand, der forbedrede Godset paa mange Maader og gerne vilde gøre Ret og Stel til alle Sider. At den gamle Strid fra Bedstefaderens Tid dog endnu ikke var uddød fremgaa af, at han 1462 maatte føre Retsfag og Tingsvidner ved Laalands Landsding mod nogle Prætendentler, der mente at have Ret til Godset og desuden klagede over, at hans Fader, Stig

Pors, ikke havde oplyst de Forpligtelser, der paahvilede ham som Herremand. Blandt de Forbedringer, Erik Pors indførte, var ogsaa Gaardens Befæstning; Gravene omkring Ellingsøe — hvoraf der endnu findes bethdelige Restler — er anlagt af ham.

Som all nævnt var Slægten Pors meget livskraftig. Erik Pors døde 1492; hans Søn Stig Pors havde Ellingsøe i over 60 Aar — han nævnes endnu i 1555 som dens Ejer — og Sønnen Robert Pors, der fulgte efter ham paa Gaarden sad her et halvt Hundred Aar og døde 1609 som en gammel Mand.

Det har været en af disse Pors'er, som har bygget den enetages Hovedbygning af svært Egebindingsværk, der — omend i udvidet og tilbøls ombygget Form — stod indtil 1869, da den maatte vige Pladsen for den nuværende herstabelige Hovedbygning. Villedet Side 118 viser den daværende Bygning, som bestod af 3 Fløje.

Ogsaa Nielsens Søn Claus Pors havde Ellingsøe i omtrent 50 Aar; han nævnes endnu 1653 som dens Ejer. Alligevel besad han ikke Slægtens kraftige Initiativ og Greb paa at herse til egen og Un-

dergibnes Fordel. Han var bidt af en gal Vogorm og oversatte fra tysk et Skrift, som var følgende Titel: „En nyttig Husbog, kaldes rettelig Befædets Compass, indeholdende mange skønne vigtige Lædomme med stor Flidh transferet og udsat af Thissen 1613“. At hans Ebner paa dette Omraade ikke stod i Forhold til hans Ulyst og Villie fremgaa deraf, at der senere blev sagt om Vogen: „Den burde aldrig været skreven, endnu mindre trykt og allermindst oversat“. Med hans Søn Niels eller Robert Pors var Slægtens Livskraft forbi. Han levede kun i saa Aar som Ejer af Ellingsøe og tænkte i Modfæmning til sine Forfædre mere paa Døden end Livet, hvilket blandt andet jarst sit Udtryk deri, at han byggede et Begravelsessted til sig og sin Slægt i Græshave Kirke; til dets Vedligeholdelse anbragte han nogle Penge og nogle — Jaar i Hoslunde Præstegaard. Men Jaarene blev spiste, Pengene forsvandt og Begravelsen er forlængst omdannet til et Sacristi.

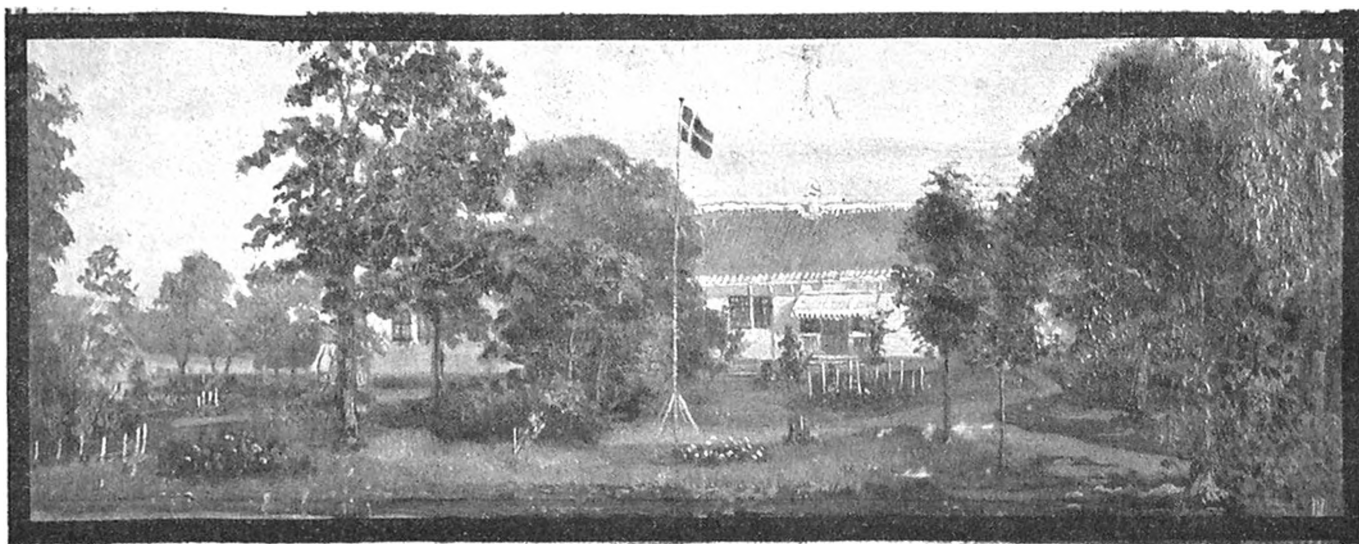
Robert Pors efterlod sig ingen Sønner, og Gaarden gik derfor i Arv til hans Datterdatter Sofie Christine Kaaas, der 1680 blev gift med Oberst Jacob Gevike i

Nasslov, der den Gang ejede Søllestegaard, som han dog straks efter folgte for at slaa sig ned paa Ellingsø. Her blev han dog heller ikke ret længe: thi den 23. April 1686 folgte han Gaarden for 30,000 Rigsdaler til Christian den Femte.

alle efterfølgende findes endnu paa Ellingsø, der er en af de faa Gaarde, som har et stort velbevaret og righoldigt Arkiv. Da Christian den Femte folgte Gaarden, medfulgte der 16 Kongetiender og 3 Kirketiender og dens Bøndergods

Tiender medfulgte da kun Danne-marr: Kongetiende. Erik Wind døde 1710; hans Enke, Edele Urne Mundt, ægtede derefter Landsdommer Erik Lauritsen Storgaard, der 1708 lagde Søllested Kirke uder Ellingsø, idet han købte

Kømand Johan Bennide i Nasslov. Efter Svigerskaberens Død folgte Bennide Ellingsø for 22,000 Rigsdaler til Kaptejn Niels Wind, der var en Søn af Fru Edele og Erik Wind. Niels Wind døde den 24. September 1733

Ellingsø i gamle Dage.

Kronen beholdt kun Ellingsø i 3 Aar; den 16. Marts 1689 folgte Kongen den til Kansler Holger Wihds Enke Margrethe Edele for 32,862 Rigsdaler og 16 Skilling, hvilken Sum hendes afdøde Mand havde laant Kongen i Krigstid. Saavel dette Skøde som

spændte over adskillige Eogne. Endnu for 109 Aar siden kunde Ellingsøs Ejer spadserer lige til Søllested uden at betænde anden Mand's Ejendom.

Den 14. December 1698 skødede Enkefru Wind Gaarden til sin Søn Erik Wind, men af de mange

te skirken af Daniel Ahlefeldt paa Badesgaard for 1500 Rigsdaler. Fru Edele overlevede ogsaa Erik Storgaard og giftede sig efter hans Død for tredje Gang med Kancelliraad Georg Rudolph Müller. Med ham fik hun Datteren Abilgael, der giftede sig med

paa en Rejse til København, og hans Enke Christiane Ulrika Lüchow, Datter af Oberst Lüchow paa Søholt, giftede sig derefter med Kommandørkaptejn Diderik Mühlenpfort, der 1740 folgte Ellingsø til Kammerraad Thestrup for 30,500 Rigsdaler; Fru

stegodsjet var den Gang ikke mindre end 400 Tdr. Hartkorn.

Thesstrup var gift med Margrethe Miegelsen, en Datter af Købmand Miegelsen og Karen Holm i Nalskov; han var en dygtig Landmand, gjorde godt med sine Undergivne og efterlod sig endda en Formue paa 70,000 Rigsdaler. Efter hans Død 1766 — stonen var død flere Aar i Forvejen — blev Ellingsøe ved offentlig Auktion solgt til Thesstrups Svoger, Kancelliraad Hans Kiegelesen for 53,060 Rigsdaler. Miegelsen lagde Tillige Kongetiende ind under Gaarden og efterlod ved sin Død 1773 Ellingsøe til sin Søn kaptajn Andreas Kie-

gelesen, der 1775 folgte den til Forpagter Seehusen paa Wintersborg for 53,750 Rigsdaler. Seehusen døde umiddelbart efter og hans Enke Marie Margrethe Neander gastede sig straks efter med Hans Dideriksen, Søn af Købmand Dideriksen i Nalskov. Fru Marie overlevede ogsaa sin anden Mand og skødede senere Ellingsøe til sin Søn af første Ektekab, stammeraad Jørgen Henrik Seehusen for 55,000 Rigsdaler; Tillige Kongetiende var dog forinden altstiftet fra Gaarden. stammeraad Seehusen døde 1810, hans Enke 8 Aar senere. Deres 3 Børn ejede derefter Ellingsøe i

Fællesskab indtil 1826, da Mathias Hamborg Wilhelm overtog den yngste Datter og udløbte de to andre Arvinger af Gaarden, som ved den Lejlighed blev vurderet til 81,000 Rigsdaler. Wilhelms Penge var overordentlig velkomne for de Seehusenske Arvinger; det havde jo været elendige Tider lige siden 1814, og det kneb ofte med at svare Skatter og Afgifter for ikke at tale om andre Gældsposter. Wilhelm fik snart Stil paa Gaarden, Tidene bedrede sig hurtigt, Ejendomspriserne steg og steg, og Ærtegodset kunde efterhaanden sælges til Priser, der efter Talidens Forhold maatte kal-

des store. Da Justitsraad Wilhelm døde 1865, havde han solgt Ærtegodset for omtrent en Million Kroner, og det var endda en hel Del tilbage. Den ældste Søn, Jægermester M. Wilhelm, overtog derefter Ellingsøe. Han opførte 1869 den nuværende Hovedbygning, byggede nye Auldebygninger, udvidede Haven og gjorde meget for Gaardens Forfornelse. Han døde allerede 1878, og hans Enke besad derefter Ellingsøe indtil 1893, da den overgik til den nuværende Ejer, Amtsraadsmedlem S. Wilhelm, der har bragt Gaarden i fortrinlig Trivsel. 18. Juli 1912 nedbrændte Auldebygningerne ved Torden.

Søllestedgaard.

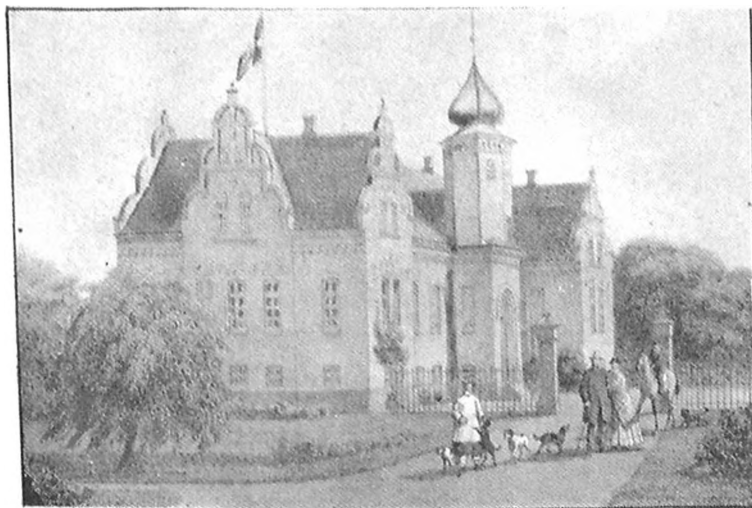
Søllestedgaard er beliggende $1\frac{1}{4}$ Mil fra Næstved; den har 670 Td. Ager, 30 Td. Æd. Eng, 550 Td. Æd. Skov og en halv Snes Td. Æd. Høve. Besætningen bestaar af 160 Malletoet, 60 Stk. Opdræt, 39 Køst og ca. 100 Svin. Mælken leveres til Trisolum i Maribo. Tidligere har $\frac{1}{4}$ af Jorden været dyrket med Sukkerroer, nu dyrkes der slet ingen. Markerne er delt i 14 Stifter; de dyrkes efter hvad Konjunkturerne byder og uden bestemt Driftsplan. Lille Søllestedgaard, der drives under Gaarden, har 28 Tdr. Æd. hvoraf de 15 drives med rationel Plsekultur, saaledes at Afkøstares hvert Aar.

Søllestedgaard findes første Gang omtalt for halvfemte Hundrede Aar siden, da den tilhørte Familien Graa. Som første Gjer indenfor denne Slægt nævnes Anders Graa fra 1466 til 1482, derefter Sønnen Laurids Graa, Sønnesønnen Johan Graa og endelig sødsønnes søn Jørgen Graa, der arvede den

1511. Han blev senere Landsdommer paa Volland; men folgte 1530 Gaarden og drog til Pangeland.

Den næste Gjer var Jørgen

antog derfor i Varns Sted Jørgen Brahes Brodersøn, den senere navnkundige Stjernethder Thyge Brahe, der sikkert har tilbragt en

Søllestedgaard

efter Emdyningen 1889; paa Billedet ses Etatsraad Jørgensen og Familie.

Brahe til Løstrup (Christianssøede), der var gift med Ingeborg Dge, en Datter af Johan Dge paa Næstved. De havde ingen Børn og

Del af sin Barndom og Ungdom paa Søllestedgaard. Hans Plejemoder levede i al Fald som Enke paa Gaarden, der den Gang havde

stærke Bygninger med stort Laan og omgivet med Volde og Græb; de sidste findes endnu velbevarede paa de tre Sider.

Jørgen Brahe var Landsdommer over Volland-Falster og tillige Viceadmiral under Hertug Trolle. Han laa i Marene 1554—57 i Strid med Bønderne i Søllested og Troelse om Skovhugsten i Søllestedgaards Skove. Han fik Bonden Niels Blaf i Gurreby og 13 udvalgte Udinge til at gaa Udingegang gennem Skoven og sætte Grænsen der, hvor Grænsen efter deres Samkommelse i tidligere Tid havde været. Men Bønderne Christen Mand i Søllested og Mikkel Jensen i Troelse stævnedes paa alle Søllesteds og Troelses Hymønds Vegne Niels Blaf og hans Udinge for Landsretten og bestyldte dem for mod hvad det var at have frastenet (d. v. s. Flytning af Stakene) dem Naamose Skov, som Jørgen Brahe derefter havde indhegnet og derved udelukket Bønder-

ne fra den Gærdsel og Skobhugst, som de i 40 Aar havde øvet uden Trætte eller Modsigelse. Jørgen Brahe paastod herimod, at Søllested Skov i lang Tid havde ligget uflistet, og at Lodsjeerne paa alle Ellder havde hugget i den, som de lystede, saa den næsten var ødelagt. Den 24. August 1557 affagedes der paa Nykøbing Slot Herredsbom i Striden, og Retten, hvori baade Kronprins Frederik og flere Rigsraader havde Sæde, gav Jørgen Brahe Medhold og fri fandt Niels Blaf og hans Dlinge.

Jørgen Brahe døde 1565. En Overlevering fra den Tid fortæller, at han i drukken Tilstand faldt over Bord fra sit Skib og druknede; men efter en anden Beretning skal han være død som Følge af en Forkølelse, han havde paa draget sig ved at trække Kong Frederik den Anden op af Vandet ved Amager Bro. Hans Enke Fru Jørgen overlevede ham i 27 Aar og døde 1592 paa Søllestedgaard; hun efterlod sig over 80,000 Rigsdaler i Penge og Gods — en for den Tid umaadelig stor Formue, hvoraf en betydelig Part tilfaldt Thyge Brahe.

Søllestedgaard tilfaldt Fru In-

gers Søsterdatter, Mette Rud, en Datter af Søhellen Otto Rud. Hun var gift med Henrik Ghl densstjerne, men han døde saa lger efter, at hans Kone havde arvet Søllestedgaard, og efterlod sig en stor Gæld. Otto Ruds Datter kom derfor til at sidde haardt i det paa Søllestedgaard og en Tid saa det ud til, at hun maatte gaa fra Gaarden; men saa laante Christian den Fjerde hende 10,000 Rigsdaler, der skulde tilbagebetales 1594, og ved Hjælp af dette Laan red hun Stormen af og fik ordnet sine Pengeager. Hun døde allerede 1596 og Søllestedgaard gik derefter i Arv til hendes Døtre Pernille Ghl densstjerne (senere gift med Jacob Rosenkrands til Kjerstrup) og Jytte Ghl densstjerne (senere gift med Eiler Urne til Marsmarke, det nuværende Knuthenborg). Man fortæller om de to Søstre, at de aldrig kunde forliges, end ikke om Kirkestolen i Søllested Kirke og for at blive fri for at ærgre sig over Søsteren i Kirketiden, byggede saa den ene Skovlænge Kirke, saa de hver havde sin.

1629 købte Erik Stensen til Stensgaard paa Langeland Søllestedgaard og tog Bolig her til

sin Død 1653. Han var gift med Barbara Normand til Branslylle. Deres Søn Erik Stensen den Yngre opførte et Gravkapel ved Søllested Kirke, hvori baade hans Fader og Moder, han selv og Hustru m. fl. hviler. Datteren, Fru Barbara Kirstine, Enke efter Baron Hold til Skovgaard, lod 1739 Gravkapellet restaurere og udsatte en Sum af 100 Rigsdaler til dets Vedligeholdelse. Disse Penge er forlængst forsvundne, og da der for nogle Aar siden skulde indrettes et Vigtelapæl ved Kirken, begyndte man at omdanne Gravkapellet hertil; Godsjeerne Jørgensen, Søllestedgaard, Wilhelm, Ellingsøe, samt Familien Stensen fik dog dette Jorehavende forpurret og stiftede Midler til Gravkapellets Istandsættelse og Opførelsen af et nyt Vigtelapæl.

Erik Stensen den Yngre, der var Amtmand over Hindsø og Assens Amt, folgte 1665 Søllestedgaard for 9000 Rigsdaler til daværende Kommandant i Nalstob Jacob Gevøcke, en brutal Soldat, der i de 6 Aar, han ejede Gaarden opnaede at gøre sig forhadt paa Godset. Han var gift med Fru Sophie Kirstine Kaas til Ellingsø og døde 1700.

1671 folgte han Søllestedgaard til Assessor i Kommercekollegiet Jean Andreas Timpf. Han boede her til 1690, da han folgte Gaarden til Stiftamtmand H. U. v. Lihølv til Søholt, der 1706 mageskiftede med Kong Frederik den Fjerde, saaledes at Kongen fik Søllestedgaard og Litzow Dispensø (det nuværende Ulrichsdal). 1724 byttede Kongen alder Gaarde, denne Gang saaledes, at Kammerassessor Frederik Felthuus afstod Væmersvold til Kongen og fik Søllestedgaard i Stedet. Felthuus berømmes som en from og godgørende Mand; han var gift med Margrete Sidenborg, Datter af Pastor Sidenborg i Taagerup. Hun var en fuldendt Skønhed, god men letfindig. Efter Mandens Død 1730 maatte hun sælge Søllestedgaard, men bevarede dog en Del af Formuen, om end ikke ret længe. Hun giftede sig nemlig med en Skaptajn, som straks efter Giftermaalet rejste til Paderborn for at hente nogle Tusind Daler, som Felthuus havde til Gode der. Siden hørte man aldrig noget til ham. Myglet gif, at han var bleven forglivet dernede og Gældsoplytterne røvede. Hans Kone saa i

al Fald aldrig noget hvorten til ham eller Pengene. Hun sank efterhaanden ned i Armød og levede tilfaldt af at drive et lille Kaffe-hus ved Frederiksborg.

Ved Felthuus' Død købte Kontreadmiral Henrik Brandt Sollestedgaard for 24,000 Rigsdaler. Han havde tidligere ejet Pederstrup, men solgt det, fordi hans Kone, Eleonore Margrethe v. Knuth, hellere vilde bo i Nykøbing. Nu købte han som sagt Sollestedgaard og 3 Kar efter tillige Gammelgaard. Da han døde 1736 var hans Pengesforhold i en sørgelig og indviklet Forfatning og Sollestedgaard blev da solgt ved Auktion for 19,655 Rigsdaler til den rige Madam Karen Kiegelsen i Næstved, Enke efter Kjøbmand Anders Kiegelsen.

Madam Kiegelsen overtog 1741 Sollestedgaard til sin Søn Landsdommer og Rancestraad Hans Kiegelsen, gift med en Datter af Kommerceaad Jacob Blundt til Næstved. Af hans Sønner maa her nævnes den berømte Historikskriver Niels Ditlev Kiegelsen), der er født paa Sollestedgaard 1755. Hans Moder syntes ikke om Sollestedgaard og Faderen indlød sig derfor 1752 i Underhandling

med den rige Abraham Lehn til Verritsgaard og Kjøbgaard. Kiegelsen forlangte 34,000 Rigsdaler for Sollestedgaard, men Lehn fandt denne Pris for høi, og der blev derfor intet af Handelen. 1759 solgte han Gaarden for 30,000 Rigsdaler til Kammerherre, Baron Christian Frederik Knuth til det nyoprettede Baroni Christiansdal. Baron Knuth var, som omtalt, under Frederiksdal, en meget velstand Mand, og i Marts 1782 blev han nødt til at overdrage baade Baroniet og sine Gods til Sønnen Kammerherre Baron Adam Christoffer Knuth. Faderen sluttede først til Gaarden Kjøbmand i Kjøbelev Sogn, hvor han levede af de 1200 Rigsdaler, som Sønnen aarlig maatte yde ham i Afstaelse; i 1798 sluttede han til Lyngby ved København, hvor han døde 1801.

Adam Christoffer Knuth, der var gift med en Datter af Grev Moltke til Vregentved, slog sig ned paa Sollestedgaard og boede her i mange Kar. Han udbedrede Hovedbygningen, anlagde Veje paa Godsset og en smuk Have om Hovedbygningen, bl. a. plantede han en prægtig Plindealle, der fra Hovedtrappen fører gennem Haven, der her

ender med en enkel men stilfuld Jerntraadsport. Han indskiftede endvidere en Del af Vondergodset og sørgede for, at Sollestedgaard, der den Gang havde Vondergoods helt oppe i Ulsterslev, fik dette ombyttest med andet, der laa Gaarden nærmere.

1805 solgte Baron Knuth Sollestedgaard til Godsejer J. Volte; han beholdt den kun i 5 Kar og byttede saa Ejendommen med Godsejer Jørgen Jørgensen til Winthersborg. Jørgen Jørgensen nedstammede fra en gammel norskeherredst Vonderstægt; hans Fader var Jorpagter paa Juellinge hvor Børnene fik en glimrende Opdragelse, idet Greven tillod, at de blev underviste sammen med hans Børn. Jørgen Jørgensen var først Jorpagter paa Orbygaard senere paa Winthersborg, som han købte 1803 for 150,000 Rigsdaler.

Jørgen Jørgensen var en af de lollandste Godsejere, som først opbevarede Høveriet; Vederlaget var billigt, nemlig 4 Tønder Hvede og 4 Tønder Byg aarlig af hver Gaard. Herved fremkaldtes megen Velstand paa Sollestedgaards Gods og da Elterne var gode, sad ogsaa Godsejeren godt i det — Indtil de daarlige Tider kom. Jørgen

Jørgensen var gift med Karen Margrethe Skolle, Datter af Birkedommer Skolle i Kjøbenhavn, en from og hjertensgod Kvinde, der sammen med den humane, velvillige og livsglade Mand gjorde Sollestedgaard til et hyggeligt og eksempelvis Hjem. Jørgensens medfølelse og Hjælpfomhed forledte ham imidlertid til at indlade sig paa alt for mange og alt for store Kauttioner, som senere bragte ham uhyre Tab, og da de daarlige Tider samtlige oprandt, kom han til at sidde overordentlig haardt i det. Som Eksempel kan nævnes, at Jørgensen havde kautioneret for Waade paa Waadesgaard for 40,000 Rigsdaler og senere stadig hjulpet ham, indtil Gælden blev ca. 80,000 Rigsdaler. I 1820 maatte Jørgensen selv overtage Waadesgaard og drev den derefter i 6 Kar sammen med Sollestedgaard, men 1826 blev den paa Grund af resterende Statter og Arvebeskæftigelse solgt for — 6000 Rigsdaler. Jørgensen døde den 8de Maj 1827 med den frygtelige Tanke, at hans Kone og 9 Børn blev nødt til at gaa fra Sollestedgaard i Armød. Der var ogsaa nok, der spejlede i denne Eventualitet; men tallet være Enkens dygtige og uegenlystige Raadgivere, Sviger-

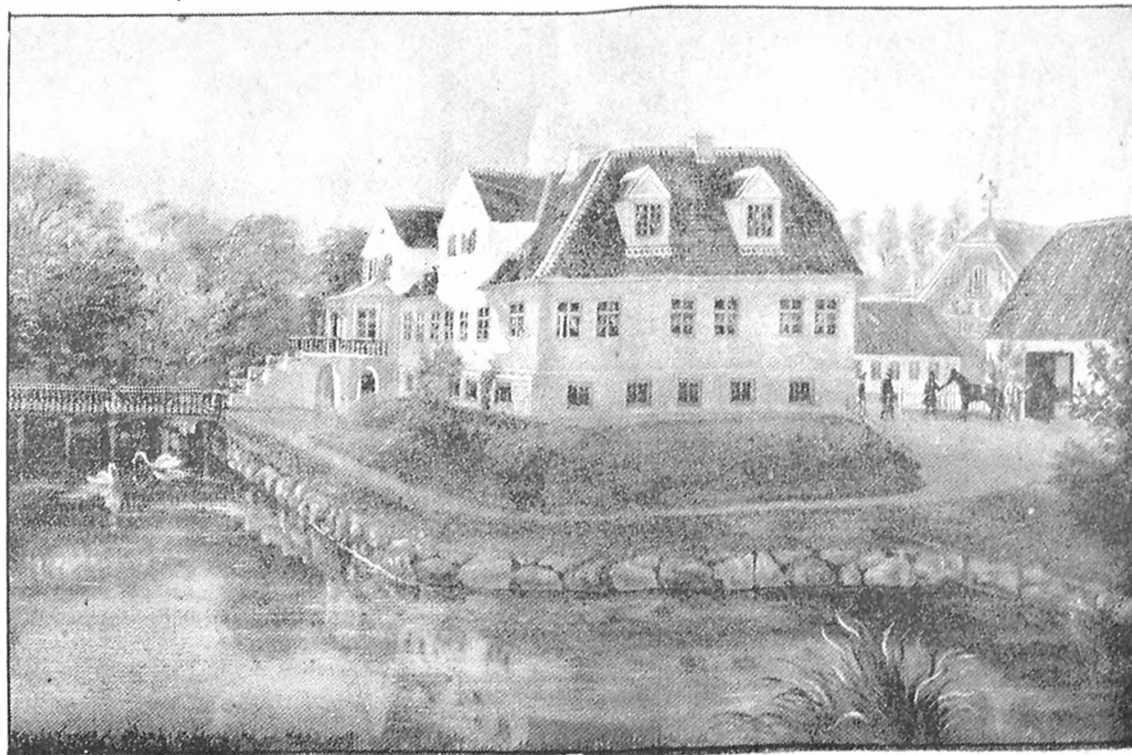
sonnen Pastor Clausen i Halsled og Justitsraad Dons lykkedes det at lare de værste Kreditorer og beholde Gaarden hel og ubeskaaret.

ter blev fisset op og baaret hen til højere liggende Steder for at tørres. Paa mange Gaarde fik man ikke indhøstet før henimod Jul, og

jaet fik selv. Der blev blandt andet indført en Masse østersøist Rug, som kostede 8 a 10 Rigsdaler Lunden. Roden var derjor stor

Mange Steder blev der bagt Brød af den daarlige Sæd og Følgen var, at Feber og Sygdomme hærjede Sognene i en saadan Grad,

Om de skrækkelige Liden det var for Landmændene i Narene straks efter Jorgen Jorgensens Død, fortæller hans Son, afbøde Etatsraad Lauritz Jorgensen adskiltigt i sine efterladte Erindringer. Om Efteraaret 1829 var Jorden i den Grad gennemvædet af Regn, at det ikke var muligt at faa faaet Rug eller Hvede blot nogenlunde ordentlig, og der blev saa godt som ingen Stub plojet om Efteraaret til Byg. Om Foraaret og Sommeren 1831 vedblev det at være koldt og regnsuldt. Det var et gnekligt Eyn at se Kreaturerne gaa paa

Søllestedgaard (for Embuyningen 1859).

Markerne og vade i Vand. Mange Steder stod det en halv Alen højt, saa Kartlene maatte trække Strømperne af for at meje Sæden, som derefter

Sæden blev da i Frostbejr Løst hjem paa Stæder. At den saaledes bjergede Sæd var yderst slet baade til Menneskesæde og Kreatursæde

overalt. I mange Sognekommuner bagte man Brød af indløbt, sund Rug og rdbelte til de Trængende. Men det forflog selvsølgelig ikke.

at hvert tiende Menneske døde. Af Mangel paa Foder maatte man om Efteraaret sælge og slagte de fleste Kreaturer; men Købet kostede næsten intet, og det var om Efteraaret og først paa Vinteren en staaende Tale, at i Nar kom man da til at spise Rød til Flask, eftersom man ikke kunde faa Brød. Men hen paa Vinteren og Foraaret, da de fleste Kreaturer var slaglet, kom Købet op i en Pris, saa det næsten ikke kunde faas for Penge. For at der om Foraaret kunde blive tilfaaret, maatte Regeringen sende en betydelig Mængde Korn

til Lolland, særlig Byg og Havre; det blev solgt paa flere Aars Kredit til en Pris af 6 Rigsdaler pr. Ld. Byg og 3½ Rigsdaler pr. Lunde Havre.

De følgende Aar blev gode og samtidig slog Konjunkturerne og allerede 1836 kunde Fru Jørgensen overlevere Søllestedgaard nogenlunde sikret til sin ældste Søn Lauritz Jørgensen. Han var en overordentlig dygtig Mand, der ikke alene forstod at drive sine Mar-

ter, men ogsaa at benytte de stigende Konjunkturer. Hans Velstand forsøgedes derfor hurtigt. 1852 var han i Stand til at købe Søholt, hvor han bl. a. ofrede meget paa Haven samtidig med, at han helt ombyggede Søllestedgaard, 1851 byggede han Laden, 1852 Aar-

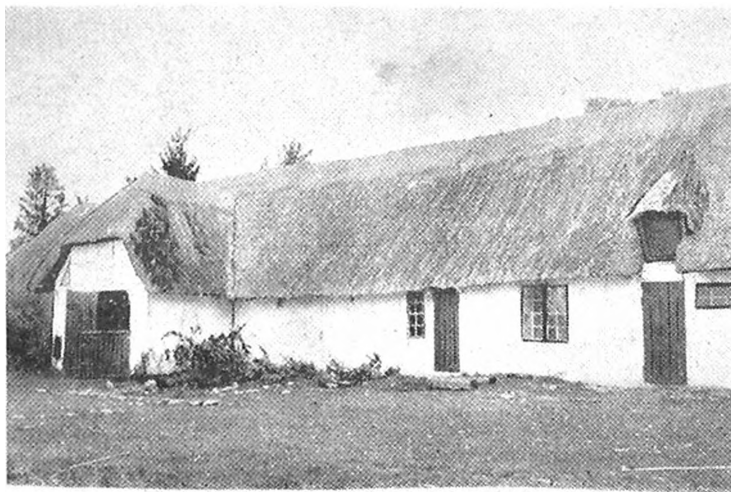
stallden, 1859 den nuværende Hovedbygning og 1863 Kro og Hestestalden.

1873 overlod Etatsraad Lauritz Jørgensen Søllestedgaard til sin Søn, den nuværende Godsejer Lauritz Jørgensen, og trak sig tilbage til Søholt. Den nuværende

Gjer er bl. a. stærkt interesseret i Skovbruget, og han har i en Sne nærved Gaarden begyndt en Række interessante Forsøg med en Mængde fremmede Naaletræer for at se om der ikke blandt dem skulde findes nogle, der med Fordel kunde dyrkes herhjemme til Savtræ.

Horslunde Præstegaard.

Horslunde Præstegaard har det frem for andre Præstegaarde her paa Volland, at dens gamle Stuehus staar endnu. Hovstaende Villode vider dets nuværende Udseende: det gør, som man ser, nu Tjeneste som Avlsbygning, skont det er stærkt forfaldent. De 3-400 Aar gamle, klinede Vægge er slæve og saldefærdige, og om ikke andre vil besørge det, vil Stormen en skønne Dag kaste det gamle Hus over Ende. I dets Indre ser man endnu tydelige Spor af Bygningens Fortid som Stuehus. I Stalden finder man f. Eks. en Kalkelovsnische, der angiver, at

Horslunde gamle Præstegaard.

her har de Horslunde Præster i fordums Tid haft deres Stadsstue, og en Søn af forlængst afdøde Provst Smith omtaler da ogsaa i en Artikel i Historisk Tidsskrift, at Dagligstuenes Stokthed var en treetages Dn. Men er det end gaact meget tilbage for den gamle Præstegaard — nogen flot Bygning har det dog aldrig været; men den har tilfredsstillet de Strab, man den Gang stillede, og har sikkert hjulpet mange lykkelige Familier.

Den gamle Præstebolig gjorde Tjeneste lige til 1870, da Præstegaardens nuværende Stuehus, som ses paa Billedet, blev opført. Jø

den Tid bestod Præstegaarden af 4 Længer. Den nordre Længe blev nedbrudt 1870—71 og den søndre Længe blæste samme Efteraar halvt om, hvorefter der opførtes et andet Hus tildels af Materialier fra et Hus, der laa i nordre Længe. I 1895 blæste østre Længe om, og af den gamle Præstegaards 4 Længer er altsaa nu kun det fordums Stuehus tilbage — og det vil snart dele Skæbne med de andre. Forøvrigt har Præstegaarden ikke heller Brug for Afskylninger; thi dens Jorder, 63 Tdr. Pd., er bortforpagtet til Ejeren af Søndertofte.

Foruden sin Velde har den gamle Præstegaard det foran andre Præstegaarde, at den har været, og tildels endnu er, omgivet af Grave, hvad jo ellers kun var Tilfældet med de gamle Herregaarde. Gravene om Præstegaarden er dog ikke af nogen imponerende Velde; de blev nemlig gravet af Søenskerne imder Krigen 1659 — eller rettere de blev gravet paa Ebnensernes Kommando, for det var nok Egnens Bønder, der maatte gøre Arbejdet og selvfølgelig uden Bederlag. Grunden til a. Ebnenskerne saaledes befæstede Præstegaarden var nok den, at en af deres Oberster her havde sit Ho-

vedbarter og ønskede at sikre sig mod Overrumpning af Bønderne, der nok nu og da ved Nattetid overfaldt en og anden svensk Besætning og slog den ihjel for Jorde.

Fra Ebnenskrigen Tid lever for-

Den nuværende Hovedbygning.

øvrigt et Sagn, der gaar ud paa, at en svensk Officer forførte Præstens Datter, som af Fortvivlelse herover drulnede sig i Gaardens Brønd, hvorefter Præsten slød Officeren og skaffede Liget af Vejen. Sagnet om Datterens Død i Brønden bekræftes derved, at man i 1760, altsaa 100 Aar efter, opda-

gede en lukket Brønd under Brolægningen i Gaarden. Brønden, der var dyb og havde godt Vand, blev taget i Brug og virkede meget tilfredsstillende, saa det var ikke muligt at forslaa, hvorfor den var tilbækket. Sætter man den i For-

han var kommen hertil 1646 og havde Aaret efter ægtet Formandens Enke; følgelig kan han ikke 1659 have haft en voksen Datter; men det kan jo have været hans Steddatter.

Samme Cunningham havde forøvrigt tidligere stude et Mennekte, men det var ganske vist ved et Vaadestud, idet han 1651, da han en Dag med Bøsse i Vognen kørte gennem Hølsed, var saa uheldig at skyde en Son af Byfoged Skordt Madsen i Nakkestov. Præsten blev af den Grund dømt, ogommen gif ud paa, at han ikke maatte udføre nogen præstelig Forretning, hvisaarfang han stadig maatte holde stapellan. Efter 20 Aars Forløb fik han dog Lov til at prædike og katechisere med Undtagelse af Aarets 3 største Helligdage. Denne Dom kunde jo nok betage ham Hyjten til at omgaa med Skydebaven; men det udelukker jo ikke, at han i Harmen over den svenske Officers skamløse Afsærd overfor Steddatteren har hæbnet hende og stude Forsvoren, der tilmed var Landets Fjende. En af Beretningerne gaar ud paa, at Officerens Lig blev begravet i Gaarden, og at der paa Graven blev plantet et Lindetræ, der stod endnu for et

bindelse med Præstedatterens Død, fortaar man bedre, hvoror man ikke ønskede at bruge den gode Brønd, men dækkede den til. Derimod kniber det med at faa Beretningen om Præstens Datter til at rime med Kendsgærningerne. Thi paa Ebnenskrigen Tid var Cunningham Præst i Horslunde;

halvt Hundrede Aar siden. En anden Beretning gaar ud paa at Li- get blev sænket i Kanalen. Denne Overlevering blev sat i Forbindelse med en Væderhat, der under Kan- alens Oprensning i 1911 blev fundet paa dens Bund. Saglyndige mener imidlertid ikke at Væderhjel- men stammer fra Svenskekrigen's Tid.

Af Præster, der har boet i den- ne gamle Præstegaard, kendes føl- gende:

Sognepræst Hans Madsen, der blev kaldet omkring 1568, blev 1580 dømt fra Embede og Kere, forblt han fra Prædikestolen havde oplæst et falskt Kongebrev om Li- ende til Præsten, og ogsaa paa anden Maade skaffet sig ureddelig Fordel.

Sognepræst Christen Jen- sen fra 1586 til 1594.

Sognepræst Otto Christen- sen fra 1594 til 1599, da han blev afflediget, fordi han uden at spørge hverken Bisp eller nogen om Forlov var rejst til Skarrebæk paa Sjælland og der indsat sin Bro- der som Præst, efter at de først havde faaet Bønderne til at vælge ham.

Sognepræst Christen Sø- rensen Harbøe fra 1599 til 1605.

Provst Anders Sørensen fra 1605 til 1631.

Sognepræst Dines Ander- sen, Søn af forrige, fra 1631 til 1645.

Sognepræst Jacob Ander- son Cunningham — som er

omtalt ovenfor — fra 1646 til 1680.

Sognepræst Peter Laurid- sen Smidt fra 1680 til 1698.

Sognepræst Frantz Sivædt fra 1698 til 1721.

Sognepr. Frederik Sivædt, en Søn af forrige, fra 1721 til 1738.

Sognepr. Claus Winholdt fra 1739 til 1770. Han var gift ikke mindre end 4 Gange og be- rømmes meget for sin Fromhed og Dygtighed.

Sognepræst Thomas Chri- stian Thoring fra 1770 til 1783.

Sognepræst Andreas Mad- sen Møller fra 1783 til 1806. Skønt han paa den sidste Tid var blind, prædikede han dog til Sog-

nebrødrenes fulde Tilfredshed.

Provst Hans Fribo Gar- de fra 1806 til 1819.

Provst Daniel Peter Smith fra 1819 til 1834.

Sognepræst Christoffer Michael Clausen fra 1834 til 1844.

Sognepræst Søren Georg Garde fra 1844 til 1868.

Den sidste Præst, der boede i den gamle Gaard, var Eduard Ju- lius Anger, der kom hertil 1868. To Aar efter flyttede han over i den nye Præstebolig. Anger blev i Embedet til 1885, da han afløstes af Sognepræst Hans Ludvig Møller, der tog sin Afsted 1910 og efterfulgtes af Pro- stor Jens Mark.